

MAKABIEJŲ KNYGOS.

ĮVADA.

1. Paskutinė vieta Sen. Testamento knygų tarpe skiriama dviem Makabiejų knygoms. Nors jų dviejų ir autorius, ir tikslas ne tas pats, tačiau jiedvi sujungiamos visai tinkamai, nes dalykas, apie kurį jose kalbama kone visai tas pats, ir jos viena kitą savo turiniu gerai papildo. Makabiejumi buvo pramintas trečiasis kunigo Matatijo sūnus Jūdas. Ką tas vardas reiškia, ne visi vienaip aiškina. Dauguma laikosi tos nuomonės, kad jis padarytas iš aramaiško žodžio m a q q a b a h ir reiškia plaktuką, ir todėl jis buvęs duotas Jūdui dėl jo drąsumo ir narsumo kovose prieš savo tautos slėgėjus. Paskui tas pats vardas buvo pasavintas kitiems savo tautą gynusiems Jūdo broliams ir visiems Matatijo šeimynos ainiams, nors ta šeimyna, anot Juozapo Flavijaus liudijimo, turėjusi Asmoniejų pavardę. Ne gana to, Makabiejais pradėta vadinti visus, kurie kovojo prieš Syrijos karalius dėl savo religijos, įpročių ir laisvės, kurie nuožmiai kankinami krauju ir mirtimi liudijo apie savo tikėjimą.

Makabiejų knygose randame žinių apie garbingas ištikimų žydų kovas prieš bedievystę ir tai iš tų keturių šimtmečių, praslinkusių nuo Ezdro ir Neemijo laikų iki Kristaus gimimui, kurie be Makabiejų knygų būtų visai nežinomi. Sugrįžę iš Babilono nelaisvės žydai, visai išgiję iš savo linkimo į stabmeldystę ir žymioje savo daugumoje ištikimi Dievui, šiaip taip susitvarkę Palestinoje vadovaujant Ezdrui ir Neemijui, tiesa, turėjo ir toliau klausyti persų, bet galėjo gyventi savo senais įpročiais ir įstatymais, valdomi vietoje savo vyriausios tarybos ir vyriausiųjų kunigų. Kai Aleksandras Didysis sugriovė persų karalystę ir jo paties įsteigta valstybė buvo padalinta į kelias, Palestina, atsiradus viduryje tarp Ptolemiejų valdomo Aigipto ir Seleukų Syrijos, priklausydama vieniems ar kitiems, turėjo labai daug kentėti; žydams teko dabar susidurti su elenizmu, ir tas susidūrimas daugeliui, ypač didesniuose miestuose, kaip Jeruzalė, buvo tikrai žalingas. Jie pradėjo savintis graikų

civilizaciją, tačiau dažnai nesekė tuo, kas joje buvo geriausia. Pradėję nieku versti savo senus įpročius, jie ėmė sau, kas graikų civilizacijoje buvo negera, kas labiau pataikavo piktiems žmonių geiduliams. Ta įtaka palietė kaip Palestinoje gyvenančius žydus, taip ir išsisklaidžiusius kituose kraštuose ir suskaldė juos į sroves ir partijas. Vieni pasiliko griežtai ištikimi senam Mozės įstatymui ir pasižymėjo gilia tėvynės meile, kiti žymiai linko prie svetimų naujumų ir ne tik nesišalino nuo svetimtaučių, bet dar buvo jiems žymi paspirtis. Pirmieji gavo vardą asidų, teisiųjų, maldingųjų, kitus pradėta vadinti neteisiaisiais, bedieviais. Supagonėjimo banga buvo taip galinga, kad susidarė tikras pavojus tikrajai religijai, ir prasidėjo nuožmi kova, kurioje asidų vadai Makabiejai stojo ginti religijos ir tėvynės.

2. Pirmoje Makabiejų knygoje pasakojama apie žydų kovą prieš kelis Syrijos karalius, kurioje jie, vadovaujant Matatijui ir trims jo sūnums, gynė savo tikėjimo laisvę ir savo politinę nepriklausomybę. Turinio atžvilgiu ją galima padalinti į keturis skyrius. Pirmame (1, 1—2, 70) autorius, trumpai paminėjęs Aleksandro Didžiojo nugalėjimus ir jo valstybės pasidalinimą, ima plačiai kalbėti apie šventvagiškus Antioko Epifano mėginimus paversti žydus pagonimis, apie jo nusikaltimus bažnyčiai, Jeruzalei ir žydų tautai, kurių paseka buvo ištikimųjų žydų sukilimas prieš Antioką ir jo karališkąją šeimyną. Antrame skyriuje (3, 1—9, 22) tiksliai pasakojama apie Jūdo Makabiejaus veiklą, apie jo kovas, nugalėjimus ir tėvynės tvarkymą. Trečias skyrius pavestas jo brolio Jonatano veiksmams (9, 23 — 12, 54), o ketvirtame (13—16, 24) kalbama apie trečiojo Matatijo sūnaus Simono darbus. Tas skyrius baigiamas paminėjimu, kad Simono sūnus Jonas Irkanas buvo savo tėvo įpėdinis žydų tautos valdyme.

Antroji Makabiejų knyga nėra pirmosios tęsinys. Ji prasideda dviem laiškais (1, 1 — 2, 19), kuriais Palestinos žydai kviečia Aigipto žydus dalyvauti bažnyčios pašventinimo šventėje. Po laiškų duodama plati santrauka turinio penkių Jazono Kireniečio knygų apie Makabiejus. Pirmame jos skyriuje (2, 20—10, 9) randame žinių net iš senesnio laiko kaip tas, kuriuo prasideda pirmoji Makabiejų knyga, būtent, apie vieną įvykį paskutiniais Seleuko IV metais, — apie to karaliaus nepavykusį mėginimą apiplėšti Jeruzalės bažnyčią. Toliau jau pasakojama, kaip ir pirmoje Mak. knygoje, apie Antioko Epifano persekiojimus ir Jūdo Makabiejaus kovas prieš jį, iki to karaliaus mirčiai. Antrasis skyrius (10, 10 — 15, 37) susideda iš žinių apie Jūdo kovas prieš Antioką V Eupatorį ir Demetrijų Soterą, pirmais to karaliaus viešpatavimo metais, kurios baigėsi žydų laimėtu nugalėjimu ir šventės tam nugalėjimui paminėti paskyrimu. Baigdamas knygą (15, 38 — 40) autorius atsiprašo skaitytojus dėl jos formos. Žinių apie kitų Makabiejų, Jūdo brolių, veiksmus šioje knygoje visai nėra.

3. Kas yra parašęs Makabiejų knygas, jokių žinių nėra. Netenka tačiau abejoti, kad tai bu-

vo žydai, labai mylėjusieji savo tautą ir tėvynę. Bent pirmosios knygos autorius turėjo būti Palestinos gyventojas, ne Aigipto. Palestina jam taip gerai žinoma, kad jis galėjo aprašyti daugybės net ir mažiausių miestelių vietą. Rašė jis savo veikalą žydų kalba. Žydiška jo antraštė buvo žinoma Origenui ir dar šv. Jieronimas sakosi matęs ebraišką knygos tekstą.

Iš to, kad knygos autorius su nemažu pasigerėjimu kalba apie romėnų palankumą savo sąjungininkams, reiktų padaryti išvada, jog jis rašė anksčiau nekaip Pompiejus buvo paėmęs Jeruzalę (68 m. pirm Kr.). Iš kitos pusės knyga negalėjo būti parašyta anksčiau kaip 135 m., nes tik tais metais savo žuvusio tėvo Simono Makabiejaus vieton stojo Jonas Irkanas, kurio darbai, kad ir labai trumpai, knygoje jau paminėti. Daugelis mano, kad knyga parašyta dar prie gyvos to kunigaikščio galvos, todėl anksčiau nekaip 106 m. pirm Kr. Graikiškas I Mak. knygos vertimas atsirado tikriausiai neilgai trukus po knygos parašymo, nes žydai elenistai yra ją priėmę į savo kanoną dar pirmame šimtmetyje pirm Kr.

Antroji Makabiejų knyga parašyta graikų kalba, ir tai ne tik ta jos dalis, kuri yra Jazono veikalo sutrumpinimas, bet taip pat abudu ją pradedančiu laišku. Pirmame laiške pasakytas ir jo parašymo laikas, būtent 124 m. pirm Kr., todėl ir visa knyga parašyta tikriausiai ne anksčiau kaip 124 m. Antras laiškas rašytas po bažnyčios apvalymo, įvykusio 163 m., bet dar prie gyvos Jūdo Makabiejaus galvos, todėl pirm 160 m. Gal tuo pačiu laiku buvo baigtos rašyti ir Jazono knygos, nes jose buvo įdėta žinių apie Antioko mirtį (163 m. pirm Kr.) ir taip pat paskutiniai joje minimi įvykiai ankstyvesni ne kaip Jūdo mirtis.

4. Pirmoji Makabiejų knyga apima 42 metų laikotarpį. Jos autorius, gyvenęs tikriausiai Jono Irkano laikais ir paminėjęs, kad to kunigaikščio darbai aprašyti jo viešpatavimo metraščiuose (16, 24), pakiša mintį, kad ir jo aprašytųjų žydų veikėjų darbus jis irgi radęs papasakotus kokiuose nors viešuose dokumentuose, kurių ištraukas ir pats duoda savo knygoje (plg. 8, 23—10, 18 ir k.). Be to, jis pats galėjo būti liudytojas Irkano tėvo Simono darbų. Todėl nėra rimtos priežasties abejoti, kad jo papasakoti dalykai atatinka tikrenybę. Keliama gi tik šiokių tokių abejonių dėl kai kurių jo pareikštų nuomonių apie svetimas tautas, apie Aleksandro Didžiojo karalystės padalinimą savo vadams, apie romėnus, apie tariamą žydų giminystę su spartiečiais. Dėl pirmojo dalyko reikėtų pasakyti, kad autoriaus išsireiškimas apie Aleksandro karalystės padalinimą reiktų suprasti ne apie paskyrimą vadų karaliais, bet apie paskyrimą jiems tam tikros veikimo srities karalystėje, kas iš tikrųjų ir anot kitų istorikų nuomonės yra įvykę. Ką knygoje skaitome apie kitu du dalyku, nėra tai paties autoriaus nuomonės pareiškimas, bet tik pakartojimas vyravusių žydų tarpe, ne visai tikrų žinių apie svetimas šalis.

Antrosios knygos autorius sakosi tik sutrumpinęs Jazono veikalą, be to, dar prideda kieno kito rašytus du laiškus. Kaip jis

yra atlikęs sutrumpinimo darbą, apie tai nelengva kas nors tikra pasakyti, nes Jazono veikalo, su kuriuo reiktų antroji Mak. kn. lyginti, senai nebėra. Kadangi joje randame plačių pasakojimų su paminėjimu visokių smulkmenų, tai kai kas mano, jog trumpinimas pasireiškęs ypač apleidimu kai kurių Jazono knygos dalių, kurios autoriaus tikslui netiko, paminėtus gi veikale dalykus gal jis yra savaip nušvietęs. Manyti tačiau, kad sutrumpinimu būtų buvę iškraipyti patys faktai, nėra pagrindo. Netenka taip pat abejoti, kad ir visas Jazono veikalas istorijos atžvilgiu buvo vertas pilno pasitikėjimo, nes jei būtų buvę kitaip, tai kam jį autorius būtų apsiėmęs dar trumpinti. Negalėjo jis taip pat duoti suklastotų netikrų laiškų, nes tokie nebūtų turėję ano laiko skaitytojams jokios vertybės.

Antrajai Mak. kn. šiandien daroma nemaža priekaištų, ir nevisi sutinka laikyti ją istoriniu veikalu. Priekaištai liečia visų pirma stebuklingą Dievo suteiktą žydams pagalbą jų kovose su priešais. Į šiuos priekaištus tenka atsakyti paklausimu: Kodėl gi Dievas negalėjo padėti žydams jų kovose prieš Seleukaičius dėl tikėjimo, kaip yra padėjęs tai tautai kitais sunkiais jos gyvenimo laikais? O jei galėjo, tai ne gana tik ginčyti, bet reikia įrodyti, kad tokios stebuklingos pagalbos nebuvo suteikta. — Toliau daroma priekaištų knygai dėl tariamų tarp jos ir pirmosios knygos prieštaravimų pasakojimuose. Čia reikia pastebėti, kad visur norima laikyti lygiagrečiais pasakojimais tokiuos, kurie tokie nėra ir todėl skirtumas pasakojime pareina dažnai nuo to, kad pasakojami ne tie patys, bet tik bent kiek panašūs įvykiai. Rasi pagaliau galėjo patekti jau į Jazono knygą vienas kitas dalykas, kurs buvo žinomas ar girdėtas iš gandų, todėl taip jis turėtų būti vertinamas ir istorijoje. Atskirus priekaištus tiksliau galima įvertinti tik tyrinėjant patį tekstą.

5. Nors abi Makabiejų knygos yra istoriški veikalai, tačiau jų autoriai rašydami siekė ne tą patį tikslą. Tai pasirodo iš gana skirtingo jų pasakojimo būdo. Pirmojoje knygoje, tiesa, randame vienur kitur poėtiškų išsireiškimų, paralelizmais išreikštų asmenų veikimo apibūdinimų, bet, bendrai imant, jos autorius, prisilaikydamas kronologijos eilios, rašo visai paprastu būdu apie jam žinomus įvykius, kad vėlesnieji skaitytojai galėtų sužinoti, ką yra darę Jūdas Makabiejus, Jonatas, Simonas žydų religijai ginti ir tautos laisvei atgauti. Šiuo atžvilgiu jis yra už visus Sen. Test. rašytojus artimesnis kitiems anų laikų pagonių istorijos rašytojams. Kadangi jis buvo karštas savo religijos ir tėvynės mylėtojas, tai visame jo pasakojime dvelkia didelio religingumo dvasia, galinti atatinkamai paveikti skaitytojus, bet pats autorius savo jausmų aiškiau neišreiškia. Gal šiuo autoriaus nusistatymu reiktų aiškinti ir tas dalykas, kad jis, kai jam tenka atsiliepti apie Dievą (4, 30; 2, 50--53; 2, 21), lyg kad vengia rašyti Dievo ar Viešpaties vardą, pasitenkina gi dangaus paminėjimu ir tolygiais posakiais.

Visai kitaip daro antrosios knygos autorius. Dievo ir Viešpaties vardas pas jį sutinkamas labai dažnai. Religijinė istorijos

pusė skaitytojui primenama nuolat: jis turi žinoti, kad bedievystė ir piktžodžiavimai Dievo skaudžiai baudžiami, kad malda išklausoma, kad pats Dievas kovoja dėl savo šventųjų ir juos išgelbi, kad kentėjimais ištikimieji pašventinami, kad dėl kentėjimų jie susilauks gausaus atlyginimo bent kitame gyvenime. Bet visų svarbiausia 2 Mak. kn. autoriui yra Jeruzalės bažnyčia ir kulto dalykai. Bažnyčia yra jo pasakojimo vidurys. Knyga pradedama dviem laiškais, kuriais jų skaitytojai kviečiami dalyvauti bažnyčios pašventinime; pirmoji knygos dalis pradedama pasakojimu apie stebuklingą bažnyčios išlaikymą, antroji apie gręsusį bažnyčiai pavojų, abi baigiamos pranešimu apie švenčių bažnyčiai pagerbti paskyrimą. Bažnyčia autoriui taip labai rūpi, kad jis ko ne kiekviename skirsnelyje su pagarba ją mini. — Atsiminus, kad tuo metu, kai 2 Mak. knyga buvo rašoma, Aigipto žydai buvo pasistatę sau atskirą bažnyčią, pigu suprasti, kad autorius rašydamas graikiškai ir savo knygą visų pirma skirdamas žydams elenistams Aigipte, norėjo jiems priminti ypatingą Jeruzalės bažnyčios šventumą, paakinti, jog ta bažnyčia yra religijinės ir politinės visų žydų vienybės centras, kad ji reikia gerbti, lankyti, visupirma gi niekuomet jos neužmiršti.

6. Makabiejų knygų nėra žydų biblijoje, todėl jos vadinamos deuterokanoninėmis. Katalikų Bažnyčia žiūrėjo į jas visuomet kaip į šv. Rašto dalį ir laiko jas šv. Dvasios įkvėptais veikalais. Jau šv. Povilo laiške Žydams (11,35) yra aiškių aliuzijų į 2 Mak. 6,19. 22. Bažnyčios Tėvai ir rašytojai, pradedant nuo antrojo šimtmečio, naudojosi jomis lygiai dažnai, kaip ir kitomis Sen. Test. knygomis. Sename lot. Italės vertime jos yra bent nuo 2 šimtmečio pradžios. Tik 16 šimtmetyje protestantai pradėjo nebedėti jų į savo biblijos leidinius, nes taip darė žydai. Bet bent žydai aleksandrijiečiai turėjo jas turėti savo kanone LXX vertime, nes iš ten paėmė juos katalikų Bažnyčia. Jei ne abidvi, tai bent pirmoji turėjo būti labai vertinama ir Palestinoje, nes labai žymią jos dalį žydų istorikas Fl. Juozapas atpasakojo savo raštuose.

LIBER PRIMUS MACHABAEORUM.

PIRMOJI MAKABIEJŲ KNYGA.

1. Žydų sukilimas prieš Seleukaičius. a) Žydų gyvenimo sąlygų pakitėjimas, ypač Antioko Epifano laikais.

Caput I. 1 Et factum est,
postquam percussit Alexsander
Philippi Macedo, qui primus regnavit in Graecia, egressus de
terra Cethim, Darium regem Persarum, et Medorum: 2 constituit
praelia multa, et obtinuit omnium munitiones, et interfecit reges terrae, 3 et pertransiit usque ad fines terrae: et accepit spolia mul-

1. perskyrimas. 1 Atsitiko,
kad Pilypo sūnus Aleksandras
Makedonietis, kurs pirma karaliavo Graikijoje, išėjęs iš Ketimų
žemės ir sumušęs persų ir mėdų karalių Darijų, 2 daug kovojo, paėmė visų tvirtoves ir užmušė žemės karalius. 3 Jis nuėjo
iki žemės pakraščių ir paėmė daugybės tautų grobį. Žemė nutilo

---

1,1—67. Pirmame pirmosios Makabiejų knygos skyriuje (1,1 — 2,70) nurodoma, kokios buvo priežastys žydų sukilimo prieš Seleukaičius. Čia visų pirma keliais žodžiais pasakoma, kaip visos rytų šalys pateko graikų valdžion (1,1—10), toliau, kaip, pradėjus karaliauti Antiokui Skaisčiajam, žydų tarpe atsiranda atpuolėlių nuo savo tautos įpročių (11—16), kaip tas karalius apiplėšia Jeruzalės bažnyčią ir užmuša daugelį žydų (17 — 29), kaip antrą kartą užpuola miestą ir pastato čia tvirtovę (30—42), kaip jis ima reikalauti, kad visi jo pavaldiniai garbintų dievaičius, stato stabus bažnyčioje ir persekioja įstatymui ištikimus žydus (43—67).

(1,1) *Aleksandras.* Pilypo sūnus Aleksandras, vadinamas Didysis, būdamas dvidešimties metų, žuvus tėvui, pradėjo valdyti Makedonijos karalystę 336 m. pirm Kristaus. Karaliaus vardas nei jo tėvui, nei jam nebuvo pripažintas, bet iš tikrųjų Aleksandras turėjo karaliaus valdžią. Kadangi jis buvo pagarsėjęs savo nugalėjimais, pats save laikė Azijos karaliumi, gyveno karalių įpročiais ir net savo monetose vadino save karaliumi, tai jam labiau nekaip jo tėvui tinka pirmo Graikijos karaliaus vardas. — *Kurs pirma...* Gr. t. čia bent kiek supainiotas ir žodžių tvarka kitoki. Prasmė tačiau ta pati. Vulgatos žodis *primus* neranda sau patvirtinimo nei gr., nei syriškajame vertime. — *Ketimų.* Ketimų žeme pradžioje buvo vadinama tik Kipro sala, vėliau gi visos Tarpžemės jūros salos ir jos pakraščiai. Aleksandras su kariuomene persikėlė iš Europos į Aziją 334 m. pirm Kr. — *Persų ir mėdų.* Nuo Kiro laikų tiedvi tauti sudarė vieną karalystę. Plg. Est. 1.13.18; Dan. 5,28 ir k. Paskutinis persų karalius buvo Darijus III Kodomanas (336—330 pirm Kr.). Aleksandras, persikėlęs per Elesponta, sumušė prie nedidelio Graniko upelio Mitridato vedamą persų kariuomenę, paskui du sykiu nugalėjo patį Darijų. Šitoje vietoje tikriausiai kalbama apie antrąjį nugalėjimą, įvykusį netoli Arbelės Mesopotamijoje (331 m.), kurs atidavė Aleksandrui visas rytų šalis. — **(2)** *Karalius:* karaliaus vietininkus, vadus. — **(3)** *Iki žemės pa-*

titudinis Gentium: et siluit terra
in conspectu eius. 4 Et congregavit
virtutem, et exercitum fortem
nimis: et exaltatum est, et
elevatum cor eius: 5 et obtinuit
regiones Gentium, et tyrannos:
et facti sunt illi in tributum.
6 Et post haec decidit in lectum,
et cognovit quia moreretur.
7 Et vocavit pueros suos nobiles,
qui secum erant nutriti a iuventute:
et divisit illis regnum
suum, cum adhuc viveret. 8 Et
regnavit Alexander annis duodecim,
et mortuus est. 9 Et obtinuerunt
pueri eius regnum, unusquisque
in loco suo: 10 et imposuerunt
omnes sibi diademata
post mortem eius, et filii eorum
post eos annis multis, et multiplicata
sunt mala in terra.

11 Et exiit ex eis radix peccatrix,
Antiochus illustris, filius

jo akivaizdoje. 4 Jis surinko daug
jėgų ir labai stiprią kariuomenę,
ir jo širdis aukštinosi ir pasidarė
puiki. 5 Jis pavergė sau tautų
šalis ir valdovus, ir jie turėjo
mokėti jam mokesnius. 6 Po to
jis atgulė į patalą ir suprato, kad
mirsiąs. 7 Jis sušaukė savo žymiausius
tarnus, kurie buvo išauklėti
draug su juo nuo pat jaunystės,
ir padalino savo karalystę
dar prie savo gyvos galvos.
8 Aleksandras karaliavo dvyliką
metų ir mirė. 9 Jo tarnai gavo jo
karalystę, kiekvienas savo vietoje.
10 Jam mirus, jie visi dėjo ant
savęs karališkus vainikus, taip
pat jų vaikai po jųjų per daugelį
metų, ir pasidarė daug blogumų
žemėje.

11 Iš jų išėjo nuodėminga šaknis
karaliaus Antioko sūnus An-

kraščių: iki Indijai, kuri senovėje buvo laikoma žemės pakraščiu. — *Grobį.* Anot senovės istorikų pasakojimo, Aleksandras gausiai apdovanojęs savo kareivius ir dar jam pačiam likę apie 180.000 talentų (virš dviejų milliardų litų). — *Nutilo.* Ebraizmas, kurio prasmė yra ta, kad niekas nebedrįso priešintis Aleksandrui. — **(4)** *Daug jėgų...* Karą pradėdamas Aleksandras turėjo apie 30.000 pėstininkų ir 5000 raitelių. Tą kariuomenę jis prie progos daugino; bet iš tikrųjų didelės kariuomenės jis neturėjo. Ji buvo ne tiek didelė skaičiumi, kiek stipri savo pasiryžimu kovoti ir drausme. — *Ir jo širdis...* Gr. t. šitais žodžiais prasideda 4. e., o po jų jau paminėtas kariuomenės gausumas. — **(6)** *Po to:* viešpatavęs dvylika metų ir 8 mėn., turėdamas 32 metus amžiaus. — **(7)** *Padalino...* Vieni senovės istorikai mini, kad Aleksandras mirdamas palikęs rašytą testamentą, kiti, kad klausiamas, kam paliekąs savo plačią valstybę, atsakęs τῷ κρατίστῳ verčiausiajam, kiti vėl. kad tik atidavęs savo žiedą Perdikai, taip jį skirdamas savo pavaduotoju. Mūsų autorius kalba apie karalystės padalinimą. Tačiau jis nesako, kad Aleksandras, pavesdamas karalystės dalis savo kariuomenės vadams, būtų paskyręs juos nepriklausomais karaliais. Karaliais jie pasiskelbė, anot 10 e., patys. Minimas šitoje vietoje padalinimas reikia suprasti tik apie kariuomenės vadų paskyrimą atskirų provincijų karaliaus vietininkais ir valdovais. Taip šita žinia gali būti pigiai suderinta su tuo, ką rašo kiti istorikai, ir ji juo labiau tikėtina, kad yra senesnė už visus kitus pasakojimus apie Aleksandro mirtį. — **(10)** *Jam mirus.* Makabiejų kn. autorius čia nesako, kad paskirti provincijų valdovai būtų pasiskelbę karaliais tuojau, kaip tik Aleksandras buvo miręs. Kolei buvo gyvas jaunas Alekandro sūnus, vadai savęs karaliais nevadino. Tas pasiskelbimas turėjo įvykti tik apie 306 m. Kasandras ėmė vadintis Makedonijos karaliumi, Antigonas Azijos, Ptolemiejus Aigipto, Seleukas Babilonijos ir Syrijos ir Lizimachas Trakijos (plg. Dan. 8,8.22). — *Žemėje:* ypač Judėjoje.

Antiochi regis, qui fuerat Romae
obses: et regnavit in anno cen-
tesimo trigesimo septimo regni
Graecorum. [12] In diebus illis exi-
erunt ex Israel filii iniqui et suase-
runt multis, dicentes: Eamus, et
disponamus testamentum cum
Gentibus, quae circa nos sunt:
quia ex quo recessimus ab eis, in-
venerunt nos multa mala. [13] Et
bonus visus est sermo in oculis
eorum. [14] Et destinaverunt aliqui
de populo, et abierunt ad regem:
et dedit illis potestatem ut face-
rent iustitiam Gentium. [15] Et aedi-
ficaverunt gymnasium in Ieroso-
lymis secundum leges Nationum:

tiokas Skaistusis, kurs buvo Ro-
moje įkaitas; jis pradėjo karaliau-
ti šimtas trysdešimtys septintais
graikų viešpatavimo metais. [12] Tuo
metu radosi iš Izraėlio nedorų
žmonių, kurie įkalbinėjo dauge-
liui, sakydami: Eikime ir padary-
kime sandorą su tautomis, ku-
rios yra aplink mus, nes nuo to
meto, kaip mes nuo jų atsitrau-
kėme, mus sutiko daug nelaimių.
[13] Tie žodžiai pasirodė geri jų
akyse. [14] Kai kurie iš tautos pa-
siryžo ir nuėjo pas karalių; tasai
davė jiems galios gyventi pago-
nių įstatymais. [15] Jie pasistatė Je-
ruzalėje mankštos mokyklą, kaip

---

(11) *Iš jų:* iš vieno aukščiau paminėtųjų, būtent, Seleuko Nikatorio. — *Antiokas Skaistusis:* Antioko III Didžiojo sūnus Antiokas IV Epifanas. Antiokas III viešpatavo 223—187 m. pirm Kr. Jis turėjo du sūnu: Seleuką IV Filopatorį (187—175) ir Antioką Skaistųjį. Šitas antrasis buvo nusiųstas Romon kaipo įkaitas. 179 m. Seleukas IV sugrąžino savo brolį Antioką Skaistųjį iš Romos, o jo vieton pasiuntė savo jauną sūnų Demetrijų, kurs paskiau po Antioko IV viešpatavo kaipo Demetrijus I Soteris. Seleukas IV buvo nužudytas Eliodoro, kurs pats stengėsi paveržti sau karaliaus sostą. Tačiau Antiokui Skaisčiajam pavyko išvaryti Eliodorą ir išgauti sau iš romėnų karaliaus teisių pripažinimą. — *Šimtas...* Seleukaičių era prasideda nuo to laiko, kai Seleukas Nikatoris buvo nugalėjęs Antigoną, todėl nuo 1 spalių 312 m. pirm Kr. Taigi 137 graikų viešpatavimo metai atatinka 174—175 m. pirm Kr. Antiokas gi Skaistusis viešpatavo 174—163 m. pirm Kr. — **(12)** *Tuo metu.* Gal jau Antioko Sk. karaliavimo pradžioje (plg. 21 e.), — *Nedorų žmonių.* Gr. υἱοὶ παράνομοι įstatymo laužytojai. Tokiuos žydai dar vadindavo Belialio vaikais, bene Beli'al (plg. 3 Kar. 21,10.13). Jų vadai buvo Onijo brolis Jėzus, kurs po atpuolimo vadinosi Jazonas (plg. 2 Mak. 4,7), Menelajus ir k. — *Įkalbinėjo daugeliui.* Plg. žem. 43—42 e., 2 Mak. 4,13... — *Padarykime sandorą...* Toks susiartinimas su svetimtaučiais buvo priešingas žydų įstatymui (plg. Iš. 13,32 ir 34,15; Atk. 7,2...) ir daug jau kartų buvo jų nelaimių priežastis (Iz. 28,15; 30,1; 31, 1; Jer. 2,18; Ez. 17,25.28; plg. Teis. 5,21...; 11,8.9). Tikrosios gi priežastys kai kurių žydų noro artintis su pagonimis dabar buvo tos, kad jiems buvo nusibodęs jų įstatymas ir jo įsakymai; jie buvo pamėgę laisvą pagonių gyvenimą ir tikėjosi išvengsią paniekinimo, kokiuo kitos tautos atsimokėdavo žydams už jų skirtingumą. — *Mus sutiko...* Panašiai kalbėjo žydai ir Jeremijo laikais, 44,18. — **(13)** *Jų akyse:* daugeliui (12 e.) patiko. — **(14)** *Kai kurie iš tautos...* Žymiausis jų tarpe buvo Jazonas. Vz. 2 Mak. 4,7; plg. Ios. Ant. 12,5; Bell. iud. 1,1. — *Pas karalių:* Antioką. — *Davė jiems galios.* Pradėję ką nors daryti be karaliaus įgaliojimo jie būtų buvę ištikimųjų žydų persekiojami, gal net nužudyti. Dabar niekas nebedrįso jiems priešintis. Už gautas iš karaliaus teises Jazonas užmokėjęs net šimtą talentų (milijoną su viršum litų). Plg. 2 Mak. 4,7. — *Gyventi pagonių...*: taikintis prie pagonių įstatymų ir įpročių. — **(15)** *Mankštos mokyklą:* vietą, paskirtą visokiam sportui. Paprastai tai būdavo

16 et fecerunt sibi praeputia, et re-
cesserunt a testamento sancto,
et iuncti sunt Nationibus, et ve-
nundati sunt ut facerent malum.

17 Et paratum est regnum in
conspectu Antiochi, et coepit reg-
nare in terra Aegypti ut regnaret
super duo regna. 18 Et intravit
in Aegyptum in multitudine gra-
vi, in curribus, et elephantis, et
equitibus, et copiosa navium mul-
titudine: 19 et constituit bellum
adversus Ptolemaeum regem Ae-
gypti, et veritus est Ptole-
maeus a facie eius, et fugit, et
ceciderunt vulnerati multi. 20 Et
comprehendit civitates munitas in
Terra Aegypti: et accepit spolia
Terrae Aegypti. 21 Et convertit
Antiochus, postquam percussit
Aegyptum in centesimo et quadra-
gesimo tertio anno: et ascendit ad
Israel, 22 et ascendit Ierosolymam

buvo pagonių paprotys, 16 išsi-
žadėjo savo apipjaustymo, atsto-
jo nuo šventosios sandoros, su-
sidėjo su pagonimis ir parsida-
vė daryti pikta.
17 Antiokas, sustiprėjęs savo
karalystėje, pradėjo norėti kara-
liauti Aigipto žemėje, kad būtų
dviejų karalysčių karalius. 18 Jis
įėjo į Aigiptą su galinga kariuo-
mene, su kariškais vežimais, su
drambliais, su raiteliais ir su di-
dele laivų daugybe, 19 ir pradėjo
karą prieš Aigipto karalių Ptole-
miejų. Ptolemiejus nusigando jo
veido ir pabėgo; ir daug sužeis-
tų žuvo. 20 Jis paėmė Aigipto že-
mėje sustiprintus miestus ir ga-
vo Aigipto žemės grobį. 21 Su-
mušęs Aigiptą Antiokas pargrįžo
šimtas keturiasdešimtis trečiais
metais, po to išėjo prieš Izraėlį
22 ir atėjo į Jeruzalę su galinga

siena apvestas ruimas su prieangiais (portikais), gražiu trobesiu, kuriame buvo išpuoštų kambarių, pirčių ir t.t. Plg. 2 Mak. 4,12. — **(16)** *Išsižadėjo apipjaustymo:* pasiduodami tam tikrai skaudžiai operacijai, kad nieku nesiskirtų nuo pagonių. Kadangi apipjaustymas buvo sandoros su Dievu žymė (Prad. 17,9...), tai jo išsižadėjimas buvo aiškiausias ženklas atstojimo nuo šventosios sandoros. — *Susidėjo....* Gr. ἐζευγίσθησαν susirišo vienu jungu su pagonimis. — *Parsidavė:* padarė iš savęs nuodėmės vergus. Plg. 3 Kar. 21,20; vz. 2 Mak. 4,11—20.

(17) *Sustiprėjęs:* kai Antiokui pavyko išvaryti savo brolio Seleuko IV nužudytoją Eliodorą ir gauti sau iš Romos pripažinimą. — *Dviejų karalysčių:* Syrijos ir Aigipto. — **(18)** *Jis įėjo...* Antiokas Sk. buvo užpuolęs Aigiptą tris (anot kai kurių, keturis) kartus. Pirmąjį puolimą buvo paskelbęs iš anksto pranašas Danielis 11,22... Antras įvyko mirus Kleopatrai, Antioko Sk. seseriai ir Ptolomiejaus V Sk. žmonai, valdžiusiai Aigiptą vietoje savo nepilnamečio sūnaus Ptolomiejaus VI Filometorio. Ir antrasis puolimas buvo Danielio paskelbtas (Dan. 11,25...). Apie šitą antrąjį puolimą, įvykusį 170 m. pirm Kr. čia ir kalbama. Antiokui Sk. buvo tuomet pavykę paimti visą Aigiptą, išskyrus Aleksandriją. Plg. 2 Mak. 4,21—24; 5,11—21. — *Su drambliais...* Magnezijos sutartimi Antioko Sk. tėvas Antiokas Didysis buvo pasižadėjęs romėnams nebelaikyti dramblių ir didesnio laivyno; bet tos taikos sutarties punktų nelabai buvo tesilaikoma. Todėl ir Antiokas Sk. vėl buvo įsitaisęs dramblių ir laivų karams. — **(19)** *Ptolemieju.* Tai buvo Ptolemiejaus VI Filometorio brolis, įvadinamas Fiskonu ir Evergetu. Antiokas buvo pasiskelbęs noris grąžinti į sostą Filometorį, nors iš tikrųjų jis geidė Aigipto sau. — **(21)** *Pargrįžo šimtas...:* rudenį 170 m. pirm Kristaus. — *Prieš Izraėlį:* prieš žydų tautą. Pretekstas tam žygiui buvo nesiliaują ginčai tarp Jazono ir Menelajaus dėl vyriausiojo kunigo vietos; tuos ginčus Antiokas sakėsi laikąs maištu prieš karališką

in multitudine gravi.
23 Et intravit in sanctificationem cum superbia, et accepit altare aureum, et candelabrum luminis, et universa vasa eius, et mensam propositionis, et libatoria, et phialas, et mortariola aurea, et velum, et coronas, et ornamentum aureum, quod in facie templi erat: et comminuit omnia.
24 Et accepit argentum, et aurum, et vasa concupiscibilia: et accepit thesauros occultos, quos invenit: et sublatis omnibus abiit in terram suam.
25 Et fecit caedem hominum, et locutus est in superbia magna.

26 Et factus est planctus magnus in Israel, et in omni loco eorum:
27 et ingemuerunt principes, et seniores:
virgines, et iuvenes infirmati sunt:
et speciositas mulierum immutata est.
28 Omnis maritus sumpsit lamentum:
et quae sedebant in thoro maritali, lugebant:
29 et commota est terra super habitantes in ea,
et universa domus Iacob induit confusionem.
30 Et post duos annos die-

kariuomene.
23 Jis įėjo į šventyklą su puikybe, paėmė auksinį altorių, šviesos žvakidę su visais jos rykais, padėtinių duonų stalą, liejamųjų aukų indus, taures, auksinius grūstuvėlius, uždangą, vainikus, auksinį pagražinimą, buvusį bažnyčios priešakyje, ir visa sulaužė.
24 Taip pat jis pasiėmė sidabrą, auksą, brangius indus, paslėptus turtus, kuriuos rado, ir visa atėmęs parėjo į savo šalį.

25 Be to, jis padarė žmonių žudynes
ir kalbėjo su didele puikybe.
26 Izraėlyje ir visose jų vietose kilo didelis raudojimas.

27 Kunigaikščiai ir senesnieji vaitojo,
mergaitės ir jaunikaičiai sumenkėjo
ir moterų gražumas dingo.
28 Visi vyrai ėmė raudoti,
ir jaunavedės sėdėjo verkdamos vestuvių bute.

29 Šalis sudrebėjo dėl savo gyventojų,
ir visi Jokūbo namai buvo apvilkti sugėdinimu.
30 Dvejiems metams praslin-

---

valdžią (plg. 2 Mak. 5,15...); iš tikrųjų gi romėnų pažemintas ir priverstas pasitraukti iš Aigipto jis norėjo išlieti savo pagiežą ant žydų ir išplėštais iš jų turtais papildyti savo ištuštėjusį iždą. — **(23)** *Į šventyklą:* į bažnyčios vidų, į kurį valia buvo įeiti tik kunigams. — *Auksinį altorių:* auksu aptrauktą smilkalų altorių. — *Šviesos žvakidę:* auksinę žvakidę su septyniomis šakomis. — *Vainikus.* Tai turėjo būti maldingų žydų dovanos bažnyčiai. — *Visa sulaužė.* Gr. ἐλέπισε t. y. nuplėšė auksą nuo visų tų dalykų, kurie buvo aptraukti auksine skarda; dalykus, padarytus iš aukso, pasiėmė visus. — **(24)** *Paslėptus turtus.* Plg. Mat. 3,10... — *Visa atėmęs...* Anot 2 Mak. 5,21. Antiokas tuomet išplėšęs turto apie 1800 talentų, kas sudaro arti 20 milijonų litų. — **(25)** *Be to, jis...:* pirma negu paliko Jeruzalę. Vz. 2 Mak. 5,14... — *Kalbėjo:* piktžodžiavo. Plg. Dan. 11,28—36. — **(28)** *Visi vyrai. Gr.* πᾶς νυμφίος jaunavedis. — **(29)** *Apvilkti sugėdinimu:* lyg kad pats Dievas būtų juos apleidęs.

(30) *Dvejiems...* 168 m. pirm Kr. — *Viršininką.* Jis vadinosi Apoloni-

rum misit rex principem tributo-
rum in civitates Iuda, et venit Ie-
rusalem cum turba magna. [31] Et
locutus est ad eos verba pacifi-
ca in dolo: et crediderunt ei. [32] Et
irruit super civitatem repente, et
percussit eam plaga magna, et
perdidit populum multum ex Is-
rael. [33] Et accepit spolia civitatis:
et succendit eam igni, et destru-
xit domos eius, et muros eius
in circuitu: [34] et captivas duxe-
runt mulieres: et natos, et peco-
ra possederunt. [35] Et aedificave-
runt civitatem David muro ma-
gno, et firmo, et turribus firmis,
et facta est illis in arcem: [36] et
posuerunt illic gentem peccatri-
cem viros iniquos, et convalue-
runt in ea. et posuerunt arma,
et escas, et congregaverunt spo-
lia Ierusalem: [37] et reposuerunt
illic: et facti sunt in laqueum ma-
gnum.

[38] Et factum est hoc ad insi-
dias sanctificationi,
et in diabolum malum in Israel:
[39] et effuderunt sanguinem inno-
centem per circuitum sancti-
ficationis,
et contaminaverunt sanctificatio-
nem.
[40] Et fugerunt habitatores Ierusa-
lem propter eos,

kus, karalius pasiuntė į Jūdo mie-
stus mokesčių viršininką, kurs
atėjo į Jeruzalę su dideliu būriu.
[31] Jis klastingai kalbėjo jiems tai-
kius žodžius, ir jie jam tikėjo.
[32] Paskui jis ūmai puolė miestą,
padarė jam didžiausį smūgį ir
nužudė daug žmonių iš Izraėlio.
[33] Jis apiplėšė miestą, padegė jį,
sugriovė jo namus ir jo sienas
aplinkui. [34] Moteris ir vaikus
jis išsivedė nelaisvėn ir pa-
siėmė sau gyvulius. [35] Paskui
jie apvedė Dovido miestą dideliu
ir stipriu mūru ir stipriais bokš-
tais; taip jis pasidarė jų tvirtovė.
[36] Jie patalpino joje nuodėmingą
giminę, nedorų žmonių, ir jie įsi-
stiprino joje, atsigabeno ginklų ir
maisto, surinko sau Jeruzalės iš-
plėšas [37] ir susikrovė tenai; iš jų
pasidarė dideli sląstai.

[38] Iš to pasidarė tykojimų vie-
ta šventyklai
ir piktas priešininkas Izraėliui.
[39] Jie liejo nekaltą kraują aplink
šventyklą
ir sutepė ją.

[40] Dėl jų Jeruzalės gyventojai ėmė
bėgti;

---

jus. Vz. 2 Mak. 5,24. — *Dideliu būriu*: susidedančių iš 22000 žmonių. Ir šitą žygį prieš žydus darė Antiokas po to, kai jam buvo romėnų griežtai uždrausta kovoti prieš Aigiptą. Jis matomai norėjo labiau įsistiprinti bent Jūdėjoje, visai ją sau pavergdamas. — (35) *Dovido miestą.* Dovido miestas, anot 2 Kar. 5,7 ir 1 Kron. 11,5 buvo pastatytas Siono kalnelyje, Jeruzalės pietvakariuose. Makabiejų gi knygose tuo vardu vadinama syrų pastatyta ar sustiprinta tvirtovė, kuri, būdama Siono kalnelyje į pietvakarius nuo bažnyčios, stovėjo aukščiau jos. Toliau 4,37.60; 5,54; 7,62; 7,33;10,11 bažnyčios kalnelis, Morija, vadinamas taip pat Sionu, skirtinu tačiau nuo tvirtovės. — (36) *Nuodėmingą giminę:* kareivius iš svetimų šalių. — *Nedorų žmonių:* įstatymo laužytojų. Tai buvo žydai, pametusieji savo įstatymą. — (37) *Dideli sląstai:* darė žydams daug nesmagumų. Dėl tos tvirtovės miestui nuolat gręsė pavojus, buvo pavojinga arba net visai nebegalima eiti į bažnyčią. — *Izraėliui.* Gr. t. dar pridėta: visuomet. — (39) *Jie liejo...* Iš tvirtovės galėjo pasiekti vilyčiomis einančius į bažnyčią; liedami kraują prie šventyklos tuo pačiu ją jau sutep-

et facta est habitatio exterorum,
et facta est extera semini suo,
et nati eius reliquerunt eam.
41 Sanctificatio eius desolata est
sicut solitudo,
dies festi eius conversi sunt in
luctum,
sabbata eius in opprobrium,
honores eius in nihilum.
42 Secundum gloriam eius multi-
plicata est ignominia eius:
et sublimitas eius conversa est
in luctum.
43 Et scripsit rex Antiochus
omni regno suo ut esset omnis po-
pulus, unus: et relinqueret unus-
quisque legem suam. 44 Et con-
senserunt omnes Gentes secun-
dum verbum regis Antiochi: 45 et
multi ex Israel consenserunt ser-
vituti eius, et sacrificaverunt ido-
lis, et coinquinaverunt sabbatum.
46 Et misit rex libros per ma-
nus nunciorum in Ierusalem, et
in omnes civitates Iuda: ut se-
querentur leges Gentium terrae,
47 et prohiberent holocausta, et
sacrificia, et placationes fieri in
templo Dei, 48 et prohiberent ce-
lebrari sabbatum, et dies sollem-
nes: 49 et iussit coinquinari sanc-
ta, et sanctum populum Israel.
50 Et iussit aedificari aras, et tem-
pla, et idola, et immolari carnes
suillas, et pecora communia, 51 et
relinquere filios suos incircumci-

ji virto svetimųjų buveine,
pasidarė svetima savo giminei,
ir jos vaikai paliko ją.
41 Jos šventykla buvo apleista
kaip tyrai;
jos šventės virto gedulu,
jos subatos pajuoka,
jos garbingumas niekais.

42 Kaip didelis buvo jos garbingu-
mas, taip padaugėjo jos negarbė,
ir jos kilnumas virto gedulu.

43 Tuomet karalius Antiokas
parašė visai savo karalystei, kad
visi būtų viena tauta, ir kad kiek-
vienas pamestų savąjį įstatymą.
44 Visos tautos sutiko su tuo
karaliaus Antioko įsakymu; 45 taip
pat daug iš Izraėlio pasidavė jo
vergijai, aukojo stabams ir sute-
pė subatą. 46 Karalius atsiuntė
per pasiuntinius į Jeruzalę į vi-
sus Jūdo miestus ir raštų, kad
jie laikytųsi svetimšalių įstatymų,
47 uždraustų daryti Dievo baž-
nyčioje deginamąsias, kruvinas ir
permaldavimo aukas 48 ir kad už-
draustų švęsti subatas, ir iškil-
mių dienas. 49 Jis liepė sutepti
šventyklą ir šventą Izraėlio tau-
tą, 50 įsakė statyti aukurus, šven-
tyklas ir stabus, aukoti kiaulieną
ir suteptus gyvulius, 51 palikti sa-
vo vaikus neapipjaustytus, sutep-
ti jų sielas visokiais nešvarumais

---

lavo. Plg. 2 Mak. 6,4... — (41) Plg. Tob. 2,6; Am. 8,10. — *Niekais.* Gr. t.: paniekinimu.

(43) *Kad visi būtų viena tauta.* Jau Aleksandras Didysis karalystės stiprumą matė įpročių, kalbos, kultūros suvienodinime; jis tik nesigriebė prievartos. Antiokas nori tą pat pasiekti net prievartos keliu. — *Įstatymą:* savo religiją. Plg. 2 Mak. 6,1—9. Religija tik pas žydus buvo glaudžiausiai surišta su tautybe; žydai negalėjo būti kartu ir izraėlitais ir stabmeldžiais. — (45) *Jo vergijai:* tokiam dievų garbinimui, kokio laikėsi karalius. — (46) *Svetimšalių:* kurie gyveno viename su žydais krašte. — (49) *Ir šventą...:* priversti žydus nesilaikymu įsakymų apie suteptus dalykus susitepti Dievo akivaizdoje ir per tą susitepimą paliauti buvus šventa Dievo tauta, todėl ir žydais. — (50) *Suteptus...* Mozės įstatymas kai kuriuos gyvulius laikė suteptais; tokios buvo kiaulės, kurių mėsą žydams buvo uždrausta valgyti, taip

sos, et coinquinari animas eorum
in omnibus immundis, et abomi-
nationibus, ita ut obliviscerentur
legem, et immutarent omnes ius-
tificationes Dei. 52 Et quicumque
non fecissent secundum verbum
regis Antiochi, morerentur.
53 Secundum omnia verba
haec scripsit omni regno suo: et
praeposuit principes populo, qui
haec fieri cogerent. 54 Et iusse-
runt civitatibus Iuda sacrificare.
55 Et congregati sunt multi de
populo ad eos, qui dereliquerant
legem Domini: et fecerunt mala
super terram: 56 et effugaverunt
populum Israel in abditis, et in
absconditis fugitivorum locis.
57 Die quintadecima mensis
Casleu, quinto et quadragesimo
et centesimo anno aedificavit rex
Antiochus abominandum idolum
desolationis super altare Dei, et
per universas civitates Iuda in
circuitu aedificaverunt aras: 58 et
ante ianuas domorum, et in pla-
teis incendebant thura, et sacri-
ficabant: 59 et libros legis Dei
combusserunt igni, scindentes
eos: 60 et apud quemcumque in

ir nuobodomis, taip kad jie už-
mirštų įstatymą ir pakeistų visus
Dievo įsakymus, 52 o jei kas ne-
darytų, kaip karaliaus Antioko
buvo įsakyta, kad turėtų mirtį.

53 Taip kaip čia išdėstyta, jis
parašė visai savo karalystei ir pa-
skyrė žmonėms viršininkų, kurie
verstų visa taip įvykinti. 54 Tie
liepė Jūdo miestams daryti au-
kas. 55 Daugelis iš tautos, kurie
buvo pametę Viešpaties įstatymą,
prisidėjo prie jų ir darė pikta ša-
lyje. 56 Jie išsklaidė Izraėlio tau-
tą į nuošalias ir paslėptas pabė-
gėlių vietas.
57 Penkioliktą kaslevo mėne-
sio dieną šimtas keturias dešim-
tis penktais metais karalius An-
tiokas pastatydino pasibjaurėtiną
sunaikinimo stabą ant Dievo al-
toriaus, ir buvo pastatyta auku-
rų visuose Jūdo miestuose aplin-
kui. 58 Taip pat ties namų duri-
mis ir gatvėse degino smilkalus
ir darė aukas; 59 degino Dievo
įstatymo knygas, jas sudraskius,
60 ir pas ką tik rasdavo Viešpa-

pat ir aukoti Dievui. — **(51)** *Vaikus...* Plg. 2 Mak. 6,8.9. Buvo reikalaujama išsižadėti sandoros su Dievu žymės, tuo pačiu atskirti juos nuo Dievo tautos. — *Sutepti jų sielas:* vyresniuosius priversti taip susitepti, kad jie jaustų, jog tas susitepimas yra nusikaltimas Dievo įstatymui.

(53) *Viršininkų.* Anot gr. t.: prievaizdų. Jie turėjo prižiūrėti, kad karaliaus įsakymai būtų visur tiksliai vykinami. — **(54)** *Jūdo miestams.* Ir tai buvo priešinga žydų įstatymui, kurs pripažino tik vieną aukų vietą prie Jeruzalės bažnyčios. Vz. Atk. 12,13. — **(55)** *Prie jų:* prie karaliaus prievaizdų. — **(56)** *Išsklaidė.* Ištikimieji Dievo įstatymui žydai buvo priversti bėgti iš savo gyvenamu vietų ir slapstytis. — **(57)** *Penkioliktą...:* vieną iš paskutinių lapkričio ar pirmų gruodžio mėn. dienų 168 m. pirm Kr. Tą dieną buvo pradėtas darbas; pabaigta jį per 10 dienų. Vz 62 eil. — *Pasibjaurėtiną...* Kai kurie aiškintojai spėja, kad buvusi pastatyta Jupiterio statula. Bet žiūrint konteksto, reiktų manyti, kad viršuje deginamųjų aukų altoriaus buvo dabar pastatytas aukuras, ant kurio turėjo būti deginamos aukos stabams. Tą tai stabų aukurą autorius ir vadina dalyku labiausiai pasibjaurėtinu, kuriuo išreiškiamas sunaikinimas. — *Buvo pastatyta...* Plg. 2 Mak. 6, 2... — *Visuose.* To žodžio nėra gr. t. — **(58)** *Ties namų...* Pagonių įpročiu statė prie durų slenksčių statulas Apolliui, Hermiui, Dianai, kurie buvo laikomi namų ir miestų globė-

veniebantur libri testamenti Domini, et quicumque observabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum. [61] In virtute sua faciebant haec populo Israel, qui inveniebatur in omni mense et mense in civitatibus. [62] Et quinta et vigesima die mensis sacrificabant super aram, quae erat contra altare. [63] Et mulieres, quae circumcidebant illos, trucidabantur secundum iussum regis Antiochi, [64] et suspendebant pueros a cervicibus per universas domos eorum: et eos, qui circumciderant illos, trucidabant. [65] Et multi de populo Israel definierunt apud se, ut non manducarent immunda: et elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis: [66] et noluerunt infringere legem Dei sanctam, et trucidati sunt: [67] et facta est ira magna super populum valde.

ties sandoros knygų ir kas laikėsi Viešpaties įstatymo, tą, einant karaliaus paliepimu, užmušdavo. [61] Turėdami galios jie tai darė Izraėlio tautai, kuri rasdavosi miestuose, kiekvieną mėnesį, [62] o dvidešimt penktą mėnesio dieną jie aukojo ant aukuro, pastatyto ant altoriaus. [63] Moteriškės, kurios duodavo apipjaustyti savo vaikus, buvo užmušamos, taip kaip karaliaus Antioko buvo liepta; [64] vaikus pakardavo joms ant kaklo visuose jų namuose ir užmušdavo tuos, kurie buvo juos apipjaustę. [65] Bet daugelis iš Izraėlio tautos nutarė patys sau nevalgyti suteptų dalykų ir velijo geriau mirti, kaip susitepti nešvariais valgiais. [66] Jie nenorėjo sulaužyti švento Dievo įstatymo ir buvo užmušti. [67] Labai didelė rūstybė buvo kilusi ant tautos.

b) Matatijo ir jo sūnų pasipriešinimas religijos ir tautos persekiotojams.

Caput II. [1] In diebus illis surrexit Mathathias filius Ioannis, filii Simeonis, sacerdos ex filiis Ioarib ab Ierusalem, et consedit

2 perskyrimas. [1] Tose dienose pakilo kunigas iš Joaribo vaikų iš Jeruzalės, Simono sūnaus Jono sūnus Matatijas; jis gyve-

---

jais. — **(59)** *Degino...* Sudraskymas ir deginimas buvo paniekinimo ženklai. Naikindami įstatymo knygas, norėjo padaryti, kad pats įstatymas būtų užmirštas. Iš čia patiriame, kad tuo laiku, atsiradus daugeliui raštų žinovų, šventųjų knygų nuorašų skaičius buvo žymiai padaugėjęs. — **(61)** *Kuri rasdavosi.* Anot gr. t.: kurie buvo randami kuo nors nusikaltę. — *Kiekvieną mėnesį:* vieną kartą kas mėnuo, kad kitus nugąsdintų. — **(62)** *Ant aukuro...* Darydami aukas ant aukuro, pastatyto viršuje Dievo altoriaus, tuo pačiu rodė, kad tos aukos daromos nebe žydų Viešpačiui. Anot gr. t. tos aukos buvo daromos kas mėnuo, dvidešimt penktą kiekvieno mėnesio dieną, t. y. tą pačią, kurioje pirmą sykį Dievo altorius buvo suteptas. — **(65)** *Velijo geriau...* Plg. 2 Mak. 6 ir 7 persk. — **(67)** *Labai didelė...* Aprašytas persekiojimas buvo laikomas Dievo siųsta tautai bausme.

2,1—70. Antioko įsakymams viešai pasipriešina Matatijas (1—22) ir užmuša stabams aukojantį žydą, taip pat karaliaus pasiuntinį (23—26). Jis su saviškiais pabėga į kalnus, po ko-

in monte Modin: [2] et habebat
filios quinque, Ioannem, qui cognominabatur Gaddis: [3] et Simonem, qui cognominabatur Thasi:
[4] et Iudam, qui vocabatur Machabaeus: [5] et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: et Ionathan,
qui cognominabatur Apphus.
[6] Hi viderunt mala, quae fiebant in populo Iuda, et in Ierusalem.
[7] Et dixit Mathathias:
Vae mihi, ut quid natus sum
videre contritionem populi mei,
et contritionem civitatis sanctae,
et sedere illic,
cum datur in manibus inimicorum?
[8] Sancta in manu extraneorum
facta sunt:
templum eius sicut homo ignobilis.
[9] Vasa gloriae eius captiva abducta sunt:
trucidati sunt senes eius in plateis,
et iuvenes eius ceciderunt in gladio inimicorum.

no Modino kalne [2] ir turėjo penkis sūnus: Joną, vadinamą Gadžiu,
[3] Simoną, vadinamą Tasiu, [4] Jūdą, vadinamą Makabiejumi, [5] Eleazarą, vadinamą Abaronu, ir Jonataną, vadinamą Apfu.

[6] Jie matė piktenybes, kokios darėsi Jūdo tautoje ir Jeruzalėje.

[7] Ir Matatijas tarė:
Deja man! Kam aš gimiau,
kad matyčiau savo tautos sunaikinimą,
šventojo miesto sunaikinimą ir sėdėčiau čia,
kai jis atiduodamas į nepriętelių rankas?
[8] Šventovė pateko į svetimųjų rankas;
jo bažnyčia yra lyg negarbingas žmogus.
[9] Jos garbės indai išgabenti nelaisvėn;
jos seneliai užmušti gatvėse,
ir jos jaunikaičiai žuvo nepriętelio kalaviju.

---

kio laiko nutaria kovoti ir subatomis, pradeda rinkti kariuomenę ir grąžina visur senąjį Dievo garbinimo būdą (27—48). Pasenęs Matatijas duoda įspėjimų savo sūnums (49—64), paskiria Simoną jų vyresniuoju, Jūdą gi kariuomenės vadu (65—76).

(2,1) *Tose dienose.* Plg. Dan. 11, 34. — *Pakilo:* pradėjo veikti. — *Joaribo.* Pirmas iš 24 Dovido paskirtų kunigų skyrių buvo Joaribo (1 Kron. 24,7). — *Iš Jeruzalės.* Tas kunigų skyrius buvo kilęs iš Jeruzalės. — *Simono...* Fl. Juozapas Matatijo prosenelį vadina Asmoniejumi, todėl ir jo ainiai vadinami taip pat Asmoniejais. Kai kada Matatijas vadinamas vyriausiuoju kunigu, tačiau toks pavadinimas neturi pagrindo. Tiesa, vyriausiojo kunigo pareigos buvo pavestos Matatijo sūnui Jonatui, bet tik po to, kai buvo miręs Onijas III (2 Mak. 4,34), jo brolis Jazonas buvo atpuolęs (2 Mak. 4,17), o Onijas IV pabėgęs. — *Modino:* netoli Diospolies (Liddos) prie kelio, kuriuo einama iš Jeruzalės į Joppę (vz. žem. 11,34). — (2) *Vadinamą Gadžiu.* Ką tie Matatijo sūnų pavadinimai reiškia, nevisai aišku. Gadis, rasi, reiškia: laimingasis. — (3) *Tasiu.* Tas žodis, rasi, reiškia: smarkusis. — (4) *Makabiejumi:* plaktuku. — (5) *Abaronu:* perveriančiu (žem. 6,46). — *Apfu:* bukliu, anot kitų, paskutiniu (vėliausiai gimusiu).

(6) *Jie.* Anot gr. t.: jis. — (7) *Deja man.* Taip Matatijas išreiškia savo širdies skausmą dėl žydus sutikusių persekiojimų. Toliau Matatijo dejavimas išreikštas eilėmis. — *Sėdėčiau čia:* nieko nedaryčiau. — (8) *Jo bažnyčia.* Spėjama, kad šičia vietoje bažnyčios (gr. νάος) turėtų

10 Quae gens non hereditavit regnum eius,
et non obtinuit spolia eius?
11 Omnis compositio eius ablata est.
Quae erat libera, facta est ancilla.
12 Et ecce sancta nostra, et pulchritudo nostra,
et claritas nostra desolata est,
et coinquinaverunt ea Gentes.
13 Quo ergo nobis adhuc vivere?

14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, et filii eius: et operuerunt se ciliciis, et planxerunt valde.
15 Et venerunt illuc qui missi erant a rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, et accendere thura, et a lege Dei discedere.
16 Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, et filii eius constanter steterunt.
17 Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiae: Princeps et clarissimus, et magnus es in hac civitate, et ornatus filiis, et fratribus.
18 Ergo accede prior, et fac iussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes, et viri Iuda, et qui remanserunt in Ierusalem: et eris tu, et filii tui inter amicos regis, et amplificatus auro, et argento, et muneribus multis.
19 Et respondit Mathathias, et dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque a servitute legis patrum suorum,

10 Kuri tauta nepaveldėjo jos karalystės
ir neėmė jos grobio?
11 Visas jos papuošimas atimtas;
ta, kuri buvo laisva, pasidarė vergė.
12 Štai mūsų šventovė, mūsų grožis
ir mūsų garbingumas sunaikinti;
pagonys juos sutepė.
13 Tai kam gi mums dar begyventi?

14 Matatijas su savo sūnumis perplėšė savo drabužius, apsivilko ašutinėmis ir labai gedėjo.

15 Į čia atėjo karaliaus Antioko siųstieji, kad priverstų pabėgusius į Modino miestą aukoti, deginti smilkalus ir išsižadėti Dievo įstatymo.
16 Daugelis iš Izraėlio tautos sutiko ir prisidėjo prie jų, bet Matatijas su savo sūnumis pasiliko patvarūs.
17 Tuomet atsiliepdami atsiųstieji sakė Matatijui: Tu pirmasis, žymiausias ir didžiausias šitame mieste, galingas savo sūnumis ir broliais;
18 taigi eik čia pirmas ir daryk, kas karaliaus įsakyta, kaip yra padariusios visos tautos, Jūdo žmonės ir likusieji Jeruzalėje; tai tu su savo sūnumis būsi tarp karaliaus prietelių ir būsi apdovanotas auksu, sidabru ir daugeliu dovanų.
19 Bet Matatijas atsakydamas tarė dideliu balsu: Nors visos tautos klauso karaliaus Antioko, taip kad kiekvienas pasitraukia nuo tarnavimo savo tėvų įstatymui ir sutinka su jo paliepi-

---

būti tauta (gr. λάος). — (14) *Laisva:* turėjo nepaliestas bent religiją ir tautinę savistovybę.

(15) *Į čia atėjo...* Gr. t. trumpiau: Ir atėjo į Modino miestą nuo karaliaus verčiantieji į atpuolimą (apostaziją), kad jie (gyventojai) aukotų. — (16) *Bet Matatijas...* Gr. t.: Matatijas ir jo sūnūs susirinko, t. y. pradžioje tik žiūrėjo, kas darėsi, paskui gi turėjo pradėti visi drauge veikti. — (17) *Broliais:* giminėmis. — (18) *Eik*

et consentiat mandatis eius: [20] ego
et filii mei, et fratres mei obediemus legi patrum nostrorum.
[21] propitius sit nobis Deus: non
est nobis utile relinquere legem,
et iustitias Dei: [22] non audiemus
verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostrae mandata, ut eamus altera via.
[23] Et ut cessavit loqui verba haec, accessit quidam Iudaeus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, se-
cundum iussum regis: [24] et vi-
dit Mathathias, et doluit, et contremuerunt renes eius, et accensus est furor eius secundum iudicium legis, et insiliens trucida-
vit eum super aram: [25] sed et
virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, et aram
destruxit, [26] et zelatus est legem,
sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.
[27] Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post
me. [28] Et fugit ipse, et filii eius
in montes, et reliquerunt quaecumque habebant in civitate.
[29] Tunc descenderunt multi quaerentes iudicium, et iustitiam, in
desertum: [30] et sederunt ibi ipsi,
et filii eorum, et mulieres eorum, et pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

mais, [20] aš tačiau, mano sūnūs ir
mano broliai, mes klausysime mūsų tėvų įstatymo. [21] Tegul Die-
vas būna mums gailestingas! Mums nenaudinga pamesti įstatymą ir Dievo įsakymus. [22] Mes
neklausysime karaliaus Antioko žodžių ir neaukosime, peržengdami mūsų įstatymo įsakymus, kad eitumėm kitu keliu.
[23] Kaip tik jis pabaigė kalbėti šituos žodžius, priėjo visų akyse vienas žydas aukoti stabams ant aukuro Modino mieste, kaip
buvo karaliaus liepta. [24] Tai pa-
matęs Matatijas buvo skausmo suimtas; jo viduriai sudrebėjo; jo narsas užsidegė sulig įstatymo nurodymu, ir prišokęs jis užmu-
šė jį ant aukuro. [25] Tuo pačiu
metu jis užmušė ir karaliaus Antioko atsiųstą žmogų, kurs vertė
aukoti, ir sugriovė aukurą. [26] Jis
uoliai elgėsi dėl įstatymo, kaip kad buvo daręs Pinėas Salomio sūnui Zamriui.
[27] Po to Matatijas šaukė dideliu balsu mieste, sakydamas: Visi, kurie turi uolumo įstatymui ir palaiko sandorą, tegul išeina
paskui mane. [28] Taip jis ir jo sū-
nūs pabėgo į kalnus ir paliko visa, ką jie turėjo mieste. [29] Tuo
pačiu metu išėjo į tyrus daugelis tų, kurie ieškojo teisėtumo ir
teisybės, [30] ir pasiliko tenai su
savo vaikais, su žmonomis ir savo gyvuliais, nes juos buvo apgulusios nelaimės.

čia: prie aukuro. — (**20**) *Įstatymo.* Gr. t.: sandoros (su Dievu). — (**22**) *Antioko žodžių ir...* Anot gr. t.: Antioko žodžių, kad mes atstotumėm nuo mūsų tarnavimo Dievui į dešinę ar į kairę.

(**24**) *Jo narsas...* Anot gr. t.: jis leido veikti savo rūstybei, kaip buvo teisinga. — *Sulig įstatymo nurodymu.* Įstatyme buvo įsakyta nužudyti tuos, kurie aukoja stabams. Atk. 13,6—9. — (**27**) *Pinėas.* Vz. Sk. 25,13.

(**29**) *Į tyrus:* į Jūdo tyrumą, esančią į vakarus nuo Mirties jūros. Ten kalnuose buvo labai daug urvų (plg. 1 Kar. 13,6 ir 24,4). — *Ieškojo teisumo ir...* savo gyvenime stengėsi laikytis įstatyme įsakyto teisumo.

31 Et renunciatum est viris re-
gis, et exercitui, qui erat in Ieru-
salem civitate David quoniam dis-
cessissent viri quidam, qui dis-
sipaverunt mandatum regis in lo-
ca occulta in deserto, et abiissent
post illos multi. 32 Et statim per-
rexerunt ad eos, et constituerunt
adversus eos praelium in die sab-
batorum, 33 et dixerunt ad eos:
Resistitis et nunc adhuc? exite,
et facite secundum verbum regis
Antiochi, et vivetis. 34 Et dixerunt:
Non exibimus, neque faciemus
verbum regis, ut polluamus diem
sabbatorum. 35 Et concitaverunt
adversus eos praelium. 36 Et non
responderunt eis, nec lapidem mi-
serunt in eos, nec oppilaverunt lo-
ca occulta, 37 dicentes: Moriamur
omnes in simplicitate nostra: et
testes erunt super nos caelum,
et terra, quod iniuste perditis nos.
38 Et intulerunt illis bellum sab-
batis: et mortui sunt ipsi, et uxo-
res eorum, et filii eorum, et pe-
cora eorum usque ad mille animas
hominum. 39 Et cognovit Matha-
thias, et amici eius, et luctum ha-
buerunt super eos valde. 40 Et di-
xit vir proximo suo: Si omnes
fecerimus sicut fratres nostri fece-
runt, et non pugnaverimus ad-
versus gentes pro animabus nos-
tris, et iustificationibus nostris:
nunc citius disperdent nos a ter-
ra. 41 Et cogitaverunt in die illa,
dicentes: Omnis homo, quicum-
que venerit ad nos in bello die

31 Tuo tarpu karaliaus žmo-
nėms ir kariuomenei, buvusiai Je-
ruzalėje Dovido mieste, buvo pra-
nešta, kad kai kurie žmonės, ku-
rie buvo paniekinę karaliaus įsa-
kymą, išėjo į slaptas vietas tyru-
moje ir kad daug kitų nuėjo pa-
skui juos. 32 Šitie tuojau išėjo
prieš juos ir rengėsi pulti juos
subatos dieną. 33 Jie sakė jiems:
Ar dar ir dabar jūs priešinsitės?
Išeikite ir darykite, kaip karaliaus
Antioko įsakyta, ir jūs išliksite
gyvi. 34 Tie atsakė: Neišeisime ir
nevykinsime karaliaus žodžio, mes
nesutepsime subatos dienos.
35 Taigi anie pradėjo prieš juos
kovą. 36 Jie neatsakė aniems, ne-
metė į juos nė akmens ir neuž-
darė slaptų vietų, 37 sakydami:
Mirkime visi savo nekaltume; dan-
gus ir žemė bus mums liudyto-
jai, kad jūs žudote mus neteisin-
gai. 38 Taigi anie kovojo prieš
juos subatomis, ir jie žuvo draug
su savo žmonomis, savo vaikais
ir savo gyvuliais, viso apie tūk-
stantį asmenų. 39 Sužinoję apie tai
Matatijas ir jo prieteliai labai jų
gedėjo. 40 Jie kalbėjo vienas ki-
tam: Jei visi darysime taip, kaip
padarė mūsų broliai, ir nekovo-
sime prieš pagonis dėl savo gy-
vybės ir savo įstatymo, anie grei-
tai išnaikins mus iš šalies. 41 To-
dėl tą dieną jie nusistatė ir sakė:
Prieš kiekvieną, kurs ateis kovo-
ti prieš mus subatos dieną, ko-
vosime ir mes ir nemirsime visi,

(31) *Dovido mieste:* tvirtovėje, kurią syrai buvo pastatę Siono kalne. — (34) *Subatos dienos.* Išeiti ir vykinti karaliaus žodį jiems buvo lygu subatos sutepimui, nes subatos dieną jiems buvo daromas pasiūlymas. Tačiau taip jie norėjo pasakyti, kad jie laikysis nepajudinamai Dievo įstatymo (vis viena, ar panašus pasiūlymas bus jiems padarytas subatoje ar šiokią dieną). — (36) *Neuždarė...* Neužkimšo akmenimis urvų angų. — (38) *Subatomis.* Gal čia kalbama apie tą pačią subatos dieną, nes sabbata (plur.) labai dažnai vartojamas vietoje sabbatum (sing.). Vz. 2 Mak. 6,11. Mozės įstatymas niekur aiškiai nedraudė gintis subatoje nuo už-

sabbatorum, pugnemus adversus
eum: et non moriemur omnes,
sicut mortui sunt fratres nostri
in occultis.
42 Tunc congregata est ad eos
synagoga Assidaeorum fortis vi-
ribus ex Israel, omnis voluntarius
in lege: 43 et omnes, qui fugie-
bant a malis, additi sunt ad eos,
et facti sunt illis ad firmamentum.
44 Et collegerunt exercitum, et
percusserunt peccatores in ira
sua, et viros iniquos in indigna-
tione sua: et ceteri fugerunt ad
nationes, ut evaderent. 45 Et cir-
cuivit Mathathias, et amici eius,
et destruxerunt aras: 46 et cir-
cumciderunt pueros incircumci-
sos quotquot invenerunt in fi-
nibus Israel: et in fortitudine. 47 Et
persecuti sunt filios superbiae, et
prosperatum est opus in mani-
bus eorum: 48 et obtinuerunt le-
gem de manibus gentium, et de
manibus regum: et non dederunt
cornu peccatori.
49 Et appropinquaverunt dies
Mathathiae moriendi, et dixit fi-
liis suis: Nunc confortata est su-
perbia, et castigatio, et tempus
eversionis, et ira indignationis:
50 Nunc ergo, o filii, aemulatores
estote legis, et date animas ves-

kaip mirė mūsų broliai slaptose
vietose.

42 Tuomet susirinko prie jų
drąsus Izraėlio būrys, Asidai, visi
uolūs įstatymo laikytojai. 43 Taip
pat prisidėjo prie jų visi, kurie
bėgo nuo nelaimių, ir buvo jiems
paspirtis. 44 Taip jie sudarė ka-
riuomenę ir sumušė nusidėjėlius
savo rūstybėje ir nedorus žmo-
nes savo užsidegime; išlikusieji
gi pabėgo pas pagonis, kad išsi-
gelbėtų. 45 Matatijas su savo prie-
teliais ėjo visur, sugriovė auku-
rus, 46 apipjaustė neapipjaustytus
vaikus, kiek tik rado Izraėlio ri-
bose, ir elgėsi drąsiai. 47 Jie vi-
josi puikybės vaikus, ir jų žygiai
turėjo pasisekimo. 48 Įstatymą jie
išvadavo iš pagonių galios ir iš
karalių rankos ir neleido įsigalėti
nusidėjėliams.

49 Atėjus metui mirti, Matati-
jas sakė savo sūnums: Dabar su-
stiprėjo puikybė ir plakimas, yra
metas sunaikinimo, rūstybės ir
užsidegimo. 50 Taigi dabar, ma-
no sūnūs, būkite uolūs įstatymo
gynėjai ir duokite savo gyvybes

---

puolimų ginklais; todėl Matatijas galėjo duoti saviesiems įsakymų (41 eil.) kovoti taip pat subatos dieną.

(42) *Asidai.* Ebr. *chasîdim*, pamaldieji. Šitie tik susidėjo su Makabiejais, neišsižadėdami tam tikro savarankiškumo; todėl, kaip matysime žemiau (7,13), jie galėjo turėti skirtingų nusistatymų. Prie Makabiejų dar buvo prisidėję (43 eil.) tie, kurie norėjo išvengti svetimšalių varginimų. — (44) *Išlikusieji:* atpuolėliai, kurie nepateko į Matatijo kariuomenės rankas. — (46) *Elgėsi drąsiai.* Anot kai kurių aiškintojų: reikale net griebdavos prievartos, t. y. priversdavo duoti apipjaustyti vaikus ir tuos tėvus, kurie to nelabai norėjo. — (47) *Puikybės vaikus*: syrus. — (48) *Iš karalių...*: platino pagarbą įstatymui prieš valią karaliaus vietininkų, kurie norėjo jį pašalinti ir paversti nieku. — *Nusidėjėliams:* atpuolusiems žydams.

(49) *Atėjus metui mirti:* maždaug po vienerių kovos metų. — *Dabar...* Matatijui mirštant, tautos priešai buvo pilni puikybės, piktieji vargino teisiuosius, syrai dėjo pastangų, kad visai sunaikintų teokratiją; be to, dar tebebuvo matoma ir Dievo rūstybė tautai, nes Jeruzalė buvo priešų rankose. — (50) *Įstatymo.* Įstatymas buvo sandoros pagrindas

tras pro testamento patrum ves-
trorum, 51 et mementote operum
patrum, quae fecerunt in genera-
tionibus suis: et accipietis glo-
riam magnam, et nomen aeter-
num. 52 Abraham nonne in ten-
tatione inventus est fidelis, et re-
putatum est ei ad iustitiam? 53 Io-
seph in tempore angustiae suae
custodivit mandatum, et factus
est dominus Aegypti. 54 Phinees
pater noster, zelando zelum Dei,
accepit testamentum sacerdotii
aeterni. 55 Iesus dum implevit
verbum, factus est dux in Israel.
56 Caleb, dum testificatur in ec-
clesia, accepit hereditatem. 57 Da-
vid in sua misericordia consecu-
tus est sedem regni in saecula.
58 Elias, dum zelat zelum legis,
receptus est in caelum. 59 Ananias
et Azarias et Misael credentes,
liberati sunt de flamma. 60 Da-
niel in sua simplicitate liberatus
est de ore leonum. 61 Et ita co-
gitate per generationem, et gene-
rationem: quia omnes qui sperant
in eum, non infirmantur. 62 Et a
verbis viri peccatoris ne timueri-
tis: quia gloria eius stercus, et
vermis est: 63 hodie extollitur, et
cras non invenietur: quia conver-
sus est in terram suam, et cogi-
tatio eius periit. 64 Vos ergo filii
confortamini, et viriliter agite in
lege: quia in ipsa gloriosi eritis.
65 Et ecce Simon frater vester,
scio quod vir consilii est: ipsum

už savo tėvų sandorą; 51 atsimin-
kite tėvų darbus, kuriuos jie yra
padarę savo kartose, ir jūs laimė-
site didelę garbę ir amžiną var-
dą. 52 Abraomas ar ne mėgini-
me buvo rastas ištikimas, ir tai
buvo jam įskaityta į teisybę?
53 Juozapas savo suspaudimo me-
tu sergėjo įsakymą ir pasidarė
Aigipto valdovas. 54 Mūsų tėvas
Pinėas, degdamas uolumu dėl Die-
vo, gavo amžinos kunigystės san-
dorą. 55 Jozuė, įvykinęs žodį, pa-
sidarė vadas Izraėlyje. 56 Kalėbas,
liudydamas susirinkime, gavo
tėvainystę. 57 Dovidas savo gai-
lestingumu laimėjo amžinai kara
lystės sostą. 58 Elijas, degdamas
įstatymo uolumu, buvo paimtas
į dangų. 59 Ananijas, Azarijas ir
Misaėlis tikėjimu buvo išgelbėti
iš liepsnos. 60 Danielis dėl savo
nekaltumo buvo išgelbėtas iš liū-
tų nasrų. 61 Taip apsvarstykite
kartą po kartos, kad visi, kurie
juo tikisi, nesusilpnėja. 62 Nebi-
jokite žmogaus nusidėjėlio žo-
džių, nes jo garbė mėšlas ir kir-
minai: 63 šiandien jis aukštinamas,
o rytoj jo neberandama, nes jis
pavirto savo dulkėmis ir jo suma-
nymai dingo. 64 Taigi jūs, mano
sūnūs, būkite drąsūs ir elgkitės
kaip vyrai dėl įstatymo, nes juo
jūs būsite garbingi. 65 Štai jūsų
brolis Simonas; aš žinau, kad jis
patarimų žmogus; klausykite jo
visuomet, ir jis bus jums tėvas.

---

ir sąlyga. — **(51)** *Didelę garbę ir...* Įsigytas nemarus vardas bus jiems didelė garbė (plg. 2 Mak. 7 persk.). — **(52)** *Ar ne mėginime:* kai Abraomas buvo gavęs įsakymą paaukoti savo sūnų. Plg. Prad. 15,6; 22,2. — **(53)** *Juozapas...* Vz. Prad. 39,41.40. — *Pinėas...* Vz. Sk. 25;13. — **(55)** *Jozuė...* Vz. Iš. 17,9; Sk. 14,6; 27,18; Joz. 1,2—10. — **(56)** *Kalėbas...* Vz. Sk. 14,6; Joz. 14,14. — **(57)** *Gailestingumu.* Tikriau: pamaldumu. Aliūzija į 2 Kar. 7. — **(58)** *Elijas...* Vz. 4 Kar. 2,11; 3 Kar. 18. — **(59)** *Ananijas...* Vz. Dan. 3,50. — **(60)** *Danielis.* Vz. Dan. 6,22. — **(62)** *Mėšlas ir...:* pavirsta mėšlu ir kirminais, kaip kad būna žmogui mirus. — **(63)** *Aukštinamas...* Plg. Ps. 36,35; 81, 11; 145,4; Iz. 66,24. — **(64)** *Būsite*

audite semper, et ipse erit vobis
pater. 66 Et Iudas Machabaeus
fortis viribus a iuventute sua, sit
vobis princeps militiae, et ipse
aget bellum populi. 67 Et addu-
cetis ad vos omnes factores legis:
et vindicate vindictam populi ves-
tri. 68 Retribuite retributionem
Gentibus, et intendite in praecep-
tum legis. 69 Et benedixit eos, et
appositus est ad patres suos. 70 Et
defunctus est anno centesimo et
quadragesimo sexto: et sepultus
est a filiis suis in sepulchris pa-
trum suorum in Modin, et plan-
xerunt eium omnis Israel planctu
magno.

66 Jūdas Makabiejus, stiprus ir
drąsus nuo pat savo jaunystės,
tebūnie jums kariuomenės vadas
ir tegul veda tautą į kovą. 67 Su-
rinkite prie savęs visus, kurie lai-
kosi įstatymo, ir atkeršykite prie-
šams už savo tautą. 68 Atsilygin-
kite pagonims, ką jie užsipelnė,
ir žiūrėkite įstatymo įsakymų.
69 Po to jis palaimino juos ir
nuėjo pas savo tėvus. 70 Mirė jis
šimtas keturias dešimtis šeštais
metais ir buvo savo sūnų palaido-
tas savo tėvų kapuose Modine. Jo
raudojo visas Izraėlis didžiu ge-
dulu.

2. Jūdo Makabiejaus darbai. a) Jūdas nugali Antioko vadus ir išvaduoja šventąjį miestą.

Caput III. 1 Et surrexit Iu-
das, qui vocabatur Machabaeus
filius eius pro eo: 2 et adiuvabant
eum omnes fratres eius: et uni-
versi, qui se coniunxerant patri
eius, et praeliabantur praelium
Israel cum laetitia.

3 Et dilatavit gloriam populo
suo,
et induit se loricam sicut gigas,
et succinxit se arma bellica sua
in praeliis,
et protegebat castra gladio suo.

3 perskyrimas. 1 Tuomet
jo vietoje pakilo jo sūnus Jūdas,
vadinamas Makabiejumi. 2 Jam
padėjo visi jo broliai ir visi, ku-
rie buvo susidėję su jo tėvu; jie
su džiaugsmu kovojo Izraėlio
kovą.

3 Jis padaugino garbę savo
tautai,
vilkėdavo šarvais kaip milžinas,
susijuosdavo kariškais ginklais
kovose
ir savo kalaviju gynė stovyklas.

garbingi: gausite ištikimybės Dievo pažadėtą užmokesnį. Plg. auk. 51 eil. — **(66)** *Tautą į kovą.* Anot gr. t.: tautų kovas, t. y. tekovoja prieš pagonis. — **(69)** *Pas savo tėvus.* Plg. Prad. 25,8; 35,29 ir k. — **(70)** *Mirė jis šimtas...:* 166 metais pirm Kr., trejiems metams praslinkus po bažnyčios sutepimo (1,21). — *Modine.* Plg. žem. 13,27.

3,1—4,61. Antrame pirmos Makabiejų knygos skyriuje (3,1—9,22) kalbama apie Jūdo Makabiejaus darbus, visų pirma apie jo laimingas kovas prieš Antioko vadus, prieš Apolonijų (3,1—12), prieš Seroną (3, 13—24), prieš Ptolemiejų, Nikanorą ir Gorgiją (3,25—4,25), pagaliau prieš Lyziją (4,26—35). Tas kovas laimėjus, Jūdui pasiseka sugrįžti į Jeruzalę, apvalyti suteptą bažnyčią ir sustiprinti miestą (4,36—61).

(3,1) *Jo vietoje...* Plg. 2 Mak. 8,1.22.

(3) *Jis padaugino...* 3—9 eil. yra ritmuotas pagyrimas visų Jūdo nuveiktų darbų. — *Kaip milžinas:* kaip karžygis, ne kaip papras-

4 Similis factus est leoni in operibus suis,
et sicut catulus leonis rugiens in venatione.
5 Et persequutus est iniquos perscrutans eos:
et qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:
6 et repulsi sunt inimici eius prae timore eius,
et omnes operarii iniquitatis conturbati sunt:
et directa est salus in manu eius.
7 Et exacerbabat reges multos,
et laetificabat Iacob in operibus suis,
et in saeculum memoria eius in benedictione.
8 Et perambulavit civitates Iuda, et perdidit impios ex eis,
et avertit iram ab Israel.
9 Et nominatus est usque ad novissimum terrae,
et congregavit pereuntes.
10 Et congregavit Apollonius Gentes, et a Samaria virtutem multam et magnam ad bellandum contra Israel.
11 Et cognovit Iudas, et exiit obviam illi: et percussit, et occidit illum: et ceciderunt vulnerati multi, et reliqui fugerunt.
12 et accepit spolia eorum: et gladium Apollonii abstulit Iudas, et erat pugnans in eo omnibus diebus.
13 Et audivit Seron princeps exercitus Syriae, quod congrega-

4 Savo veiksmais jis pasidarė panašus į liūtą
ir į jauniklį liūtą, kurs kriokia medžiodamas.
5 Jis ieškodavo bedievių ir persekiojo juos,
degino liepsnomis tuos, kurie drumstė jo tautos ramybę.
6 Jo bijodami jo neprieteliai bėgo šalin;
visi piktadariai buvo išgąsdinti,
ir gelbėjimas buvo vykinamas jo ranka.
7 Jis erzino daugelį karalių
ir savo darbais džiugino Jokūbą;
jo atsiminimas pasilieka palaimintas per amžius.
8 Jis ėjo per Jūdo miestus, išnaikino juose bedievius
ir nukreipė rūstybę nuo Izraėlio.
9 Todėl jo vardas buvo minimas iki žemės pakraščių,
ir jis surinko žūnančius.
10 Tuomet Apolonijus surinko pagonis ir iš Samarijos didelę ir galingą kariuomenę kovai prieš Izraėlį.
11 Sužinojęs apie tai Jūdas išėjo jam priešais, sumušė ir užmušė jį; krito daug sužeistų, kiti pabėgo.
12 Jūdas paėmė jų grobį, pasiėmė taip pat Apolonijaus kalaviją ir naudojosi juo kovose per visas savo dienas.
13 Syrijos kariuomenės viršininkas Seronas, išgirdęs, kad Jū-

tas kareivis. — (4) *Panašus į liūtą.* Liūtas yra budraus karžygio vaizdas. Plg. Prad. 49,9; Sk. 23,24; Oz. 5,14. — (5) *Bedievių:* ypač tų žydų, kurie buvo išsižadėję savo religijos. — *Degino...* Plg. žem. 10,84. — (7) *Daugelį karalių:* karaliaus pavaduotojų, jų skirtų vietininkų. — (8) *Rūstybę:* nelaimes, kurios buvo rūstybės pasireiškimas. — (9) *Iki žemės pakraščių:* Azijoje ir net Romoje.
(10) *Apolonijus.* Jis buvo syrų kariuomenės viršininkas Samarijoje, tikriausiai tas pat, kurs metai anksčiau, Antioko pasiųstas į Jeruzalę, buvo pasielgęs su žydais labai nežmoniškai. Vz. auk. 1,30... — (11) *Sumušė ir...,* Jūdo vedami žydai laimėjo kovą, kurioje tarp kitų žuvo ir pats Apolonijus. Jo kalavijas teko nugalėtojui.
(13) *Seronas.* Anot Fl. Juozapo Seronas buvęs Celesyrijos kariuomenės viršininkas. Jis, kaip ir Apolo-

vit Iudas congregationem fide-
lium, et ecclesiam secum, 14 et
ait: Faciam mihi nomen, et glo-
rificabor in regno, et debellabo
Iudam, et eos, qui cum ipso sunt,
qui spernebant verbum regis. 15 Et
praeparavit se: et ascenderunt cum
eo castra impiorum fortes auxi-
liarii ut facerent vindictam in fi-
lios Israel. 16 Et appropinquave-
runt usque ad Bethoron: et exi-
vit Iudas obviam illi cum paucis.
17 Ut autem viderunt exercitum
venientem sibi obviam, dixerunt
Iudae: Quomodo poterimus pau-
ci pugnare contra multitudinem
tantam, et tam fortem, et nos fa-
tigati sumus ieiunio hodie? 18 Et
ait Iudas: Facile est concludi mul-
tos in manus paucorum: et non
est differentia in conspectu Dei
caeli liberare in multis, et in pau-
cis: 19 quoniam non in multitudi-
ne exercitus victoria belli, sed de
caelo fortitudo est. 20 Ipsi veni-
unt ad nos in multitudine contu-
maci, et superbia ut disperdant
nos, et uxores nostras, et filios
nostros, et ut spolient nos: 21 nos
vero pugnabimus pro animabus
nostris, et legibus nostris: 22 et
ipse Dominus conteret eos ante
faciem nostram: vos autem ne
timueritis eos. 23 Ut cessavit au-
tem loqui, insiluit in eos subito:
et contritus est Seron, et exerci-
tus eius in conspectu ipsius: 24 et
persecutus est eum in descensu
Bethoron usque in campum, et
ceciderunt ex eis octingenti viri,

das surinkęs prie savęs ištikimų-
jų burį ir sueigą, 14 tarė: Įgysiu
sau vardą, išgarsėsiu karalystėje
ir nugalėsiu Jūdą ir visus su juo
esančius, kurie niekina karaliaus
žodį. 15 Jis prisirengė, ir su juo
ėjo bedievių kariuomenė, galingi
padėjėjai; atkeršyti Izraėlio vai-
kams. 16 Jie atėjo iki Bethoronui,
o Jūdas išėjo jiems priešais su
nedaugeliu žmonių. 17 Bet pama-
tę einančią jiems priešais kariuo-
menę, jie tarė Jūdui: Kaip mes
negausingi galėsime kovoti prieš
taip didelę ir galingą daugybę,
mes, kurie šiandien esame nu-
varginti pasninko? 18 Jūdas tarė:
Nesunku atiduoti daugelį į ne-
daugelio rankas, ir nėra skirtumo
dangaus Dievo akivaizdoje išgel-
bėti dideliu ar mažu skaičiumi;
19 nes nugalėjimas kare neparei-
na nuo kariuomenės daugybės,
bet stiprybė ateina iš dangaus.
20 Jie eina prieš mus su atkaklia
daugybe ir su puikybe sunaikinti
mūsų, mūsų žmonų ir mūsų vai-
kų ir mūsų apiplėšti, 21 mes gi
kovosime už savo gyvybę ir savo
įstatymus; 22 pats Viešpats sutrins
juos mūsų akyse, todėl jūs ne-
bijokite jų. 23 Liovęsis kalbėti, jis
ūmai puolė juos; ir Seronas su
savo kariuomene buvo sutrintas
jo akivaizdoje. 24 Jūdas vijosi jį
Bethorono šlaitu iki lygumai; aš-

nijus, veikė prieš sukilusius žydus be ypatingo Antioko įsakymo. Plg. 26 eil. — **(16)** *Iki Bethoronui.* Gr. t.: iki Bethorono šlaitui. — Bethoronas buvo kalnuose, apie 15 kilom. į šiaurvakarius nuo Jeruzalės (plg. Joz. 10, 10... 1 Kar. 13,18; 3 Kar. 9,17). — *Nuvarginti pasninko.* Gal tai buvo pasninko diena; bet galėjo būti, kad Jūdas, labai skubindamos, nebuvo pasiėmęs savo kariuomenei maisto. — **(19)** *Nes nugalėjimas...* Plg. 1 Kar. 17,45—47. — **(23)** *Buvo sutrintas.* Puolimas Seronui buvo netikėtas; Jūdas gi pasitikėjo Viešpaties pagalba (vz. 22 eil.). — **(24)** *Iki lygumai.* Il-

reliqui autem fugerunt in terram
Philisthiim.
25 Et cecidit timor Iudae, ac
fratrum eius, et formido super
omnes gentes in circuitu eorum.
26 et pervenit ad regem nomen
eius, et de praeliis Iudae narrabant
omnes gentes.
27 Ut audivit autem rex Antiochus
sermones istos, iratus est
animo: et misit, et congregavit
exercitum universi regni sui, castra
fortia valde: 28 et aperuit aerarium
suum, et dedit stipendia
exercitui in annum: et mandavit
illlis ut essent parati ad omnia.
29 Et vidit quod defecit pecunia
de thesauris suis, et tributa
regionis modica propter dissensionem,
et plagam, quam fecit in
terra, ut tolleret legitima, quae
erant a primis diebus: 30 et timuit
ne non haberet ut semel et bis,
in sumptus et donaria, quae dederat
ante larga manu: et abundaverat
super reges, qui ante eum
fuerant. 31 Et consternatus erat
animo valde, et cogitavit ire in
Persidem, et accipere tributa regionum,
et congregare argentum
multum.

32 Et reliquit Lysiam hominem
nobilem de genere regali,

tuoni šimtai jų vyrų krito, kiti gi
pabėgo į pilistimų šalį.
25 Baimė ir išgąstis Jūdo ir
jo brolių apėmė visas tautas aplinkui;
26 jo vardas pasiekė karalių,
ir visos tautos pasakojo apie
Jūdo kovas.

27 Išgirdęs tuos dalykus, karalius
Antiokas labai supyko. Jis
siuntė ir liepė rinkti kareivius visoje
savo karalystėje, labai stiprią
kariuomenę, 28 atidarė savo
iždinę, davė kariuomenei algą metams
ir liepė jiems būti prie visa
ko prisirengusiems.
29 Bet jis pamatė, kad jo iždinėse
trūksta pinigų ir kad šalių
mokesčiai menki dėl sumišimo
ir dėl žalos, kurią jis buvo
padaręs krašte, atimdamas buvusius
nuo seniausių dienų įstatymus.
30 Jis ėmė bijoti neturėsiąs,
kaip jau buvo kartą ir kitą, išlaidoms
ir dovanoms, kurias anksčiau
duodavo duosnia ranka, taip
kad duosnumu buvo pervišijęs
pirm jo buvusius karalius. 31 Todėl
jis buvo labai susirūpinęs ir
nutarė eiti į Persiją paimti anų
šalių mokesčius ir surinkti daug
pinigų.
32 Jis paliko Lyziją, žmogų
kilusį iš karališkosios giminės,

gas Bethorono šlaitas buvo visuomet pavojingas bėgantiems, nes jis vietomis labai uolingas. Vz. Joz. 10, 10.11. Todėl Serono kariuomenė negalėjo priešintis, iki pasiekė lygumą arti Tarpžemės jūros į pietus nuo Jopės.

(28) *Algą metams.* Taip Antiokas norėjo patikrinti sau kariuomenės ištikimybę; bet tos algos užmokėjimu jis visai ištuštino savo jau ir be to apituštį iždą. — *Prie visa ko...:* jei kartais sukiltų kitos pavergtos tautos.

(29) *Mokesčiai menki...* Antioko įsakymai jo valdomoms tautoms buvo padarę daug sumišimo; daug gyventojų buvo pabėgę iš savo vietų, kiti slapstėsi, taip kad visus mokesčius surinkti iš jų buvo labai sunku. Be to, Antiokas buvo žinomas kaipo žmogus, kurs pinigų net didžiausioms išlaidoms nesigailėdavo. — (31) *Į Persiją:* platesne to žodžio prasme, kitaip sakant, į kraštus anapus Eufrato, kurie turėjo mokėti duoklę Syrijai (plg. 1 Mak. 6,56).

(32) *Iš karališkosios giminės.* Plg. 2 Mak. 11,1, kame Antioko sūnus Antiokas Eupatoris vadina Lyziją savo

super negotia regia, a flumine
Euphrate usque ad flumen Ae-
gypti: 33 et ut nutriret Antiochum
filium suum, donec rediret. 34 Et
tradidit ei medium exercitum, et
elephantos: et mandavit ei de om-
nibus, quae volebat, et de inha-
bitantibus Iudaeam, et Ierusalem:
35 et ut mitteret ad eos exercitum
ad conterendam, et extirpandam
virtutem Israel, et reliquias Ieru-
salem, et auferendam memoriam
eorum de loco: 36 et ut consti-
tueret habitatores filios alienige-
nas in omnibus finibus eorum,
et sorte distribueret terram eorum.
37 Et rex assumpsit partem
exercitus residui, et exivit ab An-
tiochia civitate regni sui anno
centesimo et quadragesimo sep-
timo: et transfretavit Euphratem
flumen, et perambulabat superio-
res regiones.
38 Et elegit Lysias Ptolemaeum
filium Dorymini, et Nicanorem,
et Gorgiam, viros potentes ex
amicis regis: 39 et misit cum eis
quadraginta millia virorum, et sep-
tem milia equitum ut venirent in
terram Iuda, et disperderent eam
secundum verbum regis. 40 Et
processerunt cum universa virtu-
te sua, et venerunt, et applicue-
runt Emmaum in terr a campes-
tri. 41 Et audierunt mercatores

rūpintis karalystės reikalais nuo
Eupráto upės iki Aigipto upei
33 ir auklėti savo sūnaus Antio-
ko, iki pats sugrįš. 34 Jam jis pa-
vedė pusę kariuomenės ir dram-
blius, davė jam įsakymų apie vi-
sa, ko norėjo, ir apie Jūdėjos bei
Jeruzalės gyventojus, 35 kad siųs-
tų prieš juos kariuomenę sutrinti
ir sunaikinti Izraėlio galios ir Je-
ruzalės liekanų, išdildyti jų atsi-
minimo iš tos vietos, 36 kad ap-
gyvendintų visose jų ribose sve-
timšalius ir burta padalintų jų
žemes.

37 Karalius gi pasiėmė likusią
kariuomenės dalį, išėjo iš savo
karalystės sostinės Antiokijos
šimtas keturias dešimtis septin-
tais metais, persikėlė per Eupra-
to upę ir ėjo per aukštesniąsias
šalis.
38 Lyzijas išrinko iš karaliaus
prietelių galingus vyrus, Dorimi-
no sūnų Ptolemiejų, Nikanorą ir
Gorgiją, 39 ir išsiuntė su jais ke-
turias dešimtis tūkstančių žmo-
nių ir septynis tūkstančius rai-
telių eiti į Jūdo šalį ir jos su-
naikinti, kaip buvo karaliaus
įsakyta. 40 Tie išėjo su visa sa-
vo kariuomene, atvyko ir susto-
jo prie Emauso lygumoje. 41 Anų
šalių pirkliai, išgirdę apie juos,

giminaičiu. — **(33)** *Savo sūnaus:* kurs dar tebebuvo vaikas. Plg. 1 Mak. 1, 11; 7,1—4.

(37) *Šimtas...:* 165—164 m. pirm Kr. — *Per aukštesniąsias šalis:* kalnuotus kraštus anapus Euprato. Tas Antioko žygis plačiau aprašytas žem. 6,1...

(38) *Ptolemieju.* Jis buvo Celesyrijos ir Penikijos vietininkas, karaliaus Antioko labai mėgiamas (2 Mak. 4,45... 8,8). Nikanoras buvo piktas žydų priešininkas; Antiokas jį labai brangino (1 Mak. 7,26...). Gorgijas buvo prityręs kariuomenės vadas (2 Mak. 8,9). Ptolemiejui gal buvo dar pavesta tartis su kitomis tautomis (plg. 2 Mak. 10,12...). — **(39)** *Keturias dešimtis...* Tai buvo be galo didelė kariuomenė, lyginant ją su Jūdo kovotojų skaičiumi (1 Mak. 3,39...). Kitoks kariuomenės skaičius, nurodytas 2 Mak. 8,9, gal yra perrašinėtojų klada. — **(40)** *Prie Emauso.* Dabar jis vadinasi Amuas. Vieta kovai čia buvo nemažiau svarbi, kaip Bethorone. — **(41)** *Tarnų.* Anot syr. vertimo ir Fl. Juozapo: kojų pančių.

regionum nomen eorum: et acce-
perunt argentum, et aurum mul-
tum valde, et pueros: et venerunt
in castra ut acciperent filios Is-
rael in servos, et additi sunt ad
eos exercitus Syriae, et terrae
alienigenarum.
42 Et vidit Iudas, et fratres
eius, quia multiplicata sunt mala,
et exercitus applicabant ad fines
eorum: et cognoverunt verba re-
gis, quae mandavit populo face-
re in interitum, et consummatio-
nem: 43 et dixerunt unusquisque
ad proximum suum: Erigamus
deiectionem populi nostri, et pu-
gnemus pro populo nostro, et
sanctis nostris. 44 Et congregatus
est conventus ut essent parati in
praelium: et ut orarent, et peterent
misericordiam, et miserationes.

45 Et Ierusalem non habitaba-
tur, sed erat sicut desertum:
non erat qui ingrederetur et egre-
deretur de natis eius:
et sanctum conculcabatur:
et filii alienigenarum erant in arce,
ibi erat habitatio Gentium:
et ablata est voluptas a Iacob,
et defecit ibi tibia, et cithara.

46 Et congregati sunt, et ve-
nerunt in Maspha contra Ierusa-
lem: quia locus orationis erat in
Maspha ante in Israel. 47 Et ie-
iunaverunt illa die, et induerunt
se ciliciis, et cinerem imposuerunt
capiti suo: et disciderunt vesti-
menta sua: 48 et expanderunt lib-

pasiėmė labai daug sidabro ir auk-
so, taip pat tarnų ir atėjo į sto-
vyklas pirkti į vergiją Izraėlio sū-
nų; prie jų prisidėjo Syrijos ir
svetimų šalių kariuomenė.

42 Jūdas ir jo broliai pamatė,
kad nelaimės didėja ir kad ka-
riuomenė artinasi į jų ribas; jie
sužinojo taip pat karaliaus įsaky-
mą, kuriuo buvo liepiama pražu-
dyti ir sunaikinti tautą; 43 todėl
jie kalbėjo vieni kitiems: Pakel-
kime savo pažemintą tautą ir ko-
vokime už savo tautą ir savo
šventoves. 44 Būrys susirinko,
kad būtų pasirengęs į kovą, kad
melstųsi ir prašytų pasigailėjimo
ir malonės.

45 Jeruzalė gi nebuvo gyve-
nama, bet buvo lyg tyruma;
iš jos vaikų nebuvo nė vieno, kurs
įeitų ir išeitų;
šventykla buvo mindoma;
svetimšaliai buvo pilyje;
ten buvo pagonių buveinė;
džiaugsmas buvo atimtas iš Jo-
kūbo,
ir nebesigirdėjo tenai vamzdžio
ir kanklių.
46 Taigi jie susirinko ir atėjo
į Maspą ties Jeruzale, nes Mas-
poje kitados yra buvusi maldos
vieta Izraėliui. 47 Tą dieną jie pa-
sninkavo, apsivilko ašutinėmis,
apsibėrė sau galvas pelenais, per-
plėšė savo drabužius 48 ir ištiesė
įstatymo knygas, kuriose pago-

Syrų pasitikėjimas laimėti kovą bu-
vo labai didelis. Anot 2 Mak. 8,11
Nikanoras buvo pasiryžęs pardavi-
nėti paimtus nelaisvėn žydus labai
pigia kaina, 90 už vieną talentą. —
Prie jų prisidėjo... Prie kariuome-
nės, atėjusios iš Antiokijos, dar pri-
sidėjo syrų ir pilistimų būriai.

(46) *Į Maspą:* dabar Nebi Samuil,
apie 7 kilom. į šiaurvakarius nuo Je-
ruzalės. Plg. Teis. 20,1... 1 Kar. 7,5.
Iš čia jau galima gana gerai matyti
Jeruzalę. — (48) *Kuriose pagonys...*
Prasmė nevisai aiški. Gali būti, kad
dabar žydai buvo ištiesę šv. Rašto
egzempliorių, kurs syrų kokiuo nors

ros legis, de quibus scrutaban-
tur Gentes similitudinem simula-
chrorum suorum: 49 et attulerunt
ornamenta sacerdotalia, et primi-
tias, et decimas: et suscitaverunt
Nazaraeos, qui impleverant dies:
50 et clamaverunt voce magna in
caelum, dicentes: Quid faciemus
istis, et quo eos ducemus? 51 et
sancta tua conculcata sunt, et
contaminata sunt, et sacerdotes
tui facti sunt in luctum, et in hu-
militatem. 52 et ecce Nationes con-
venerunt adversum nos ut nos
disperdant: tu scis quae cogitant
in nos. 53 Quomodo poterimus
subsistere ante faciem eorum, ni-
si tu Deus adiuves nos? 54 Et
tubis exclamaverunt voce magna.
55 Et post haec constituit Iu-
das duces populi, tribunos, et
centuriones, et pentacontarchos,
et decuriones. 56 Et dixit his, qui
aedificabant domos, et sponsa-
bant uxores, et plantabant vineas,
et formidolosis, ut redirent unus-
quisque in domum suam secun-
dum legem. 57 Et moverunt cas-
tra, et collocaverunt ad Austrum
Emmaum. 58 Et ait Iudas: Ac-
cingimini, et estote filii potentes,

nys stengėsi rasti savo stabų pa-
našumą. 49 Jie atsinešė taip pat
kunigų papuošalus, pirmones ir
dešimtines, pasikvietė nazariejus,
kurie buvo pabaigę savo dienas,
50 ir šaukėsi dideliu balsu į dan-
gų, sakydami: Ką mes darysime
su šitais ir kur juos vesime? 51 Ta-
vo šventovė sumindžiota ir su-
tepta, tavo kunigai gedule ir pa-
žeminime. 52 Štai pagonys susi-
rinko prieš mus mūsų sunaikinti;
tu žinai, ką jie prieš mus mano.
53 Kaip mes galėsime jiems pa-
sipriešinti, jei tu, o Dieve, nepa-
dėsi mums? 54 Ir jie ėmė trimi-
tuoti labai skardžiai trimitais.

55 Po to Jūdas paskyrė tautai
vadus, tūkstantininkus, šimtinin-
kus, penkiasdešimtininkus ir de-
šimtininkus. 56 Tiems, kurie bu-
vo ką tik pasistatę namus, vedę
žmoną, pasisodinę vynuogyną, ir
bailiesiems liepė, eidamas įstaty-
mu, kiekvienam grįžti į savo na-
mus. 57 Paskui jis pakilo iš sa-
vo stovyklos ir sustojo prie
Emauso pietų šone. 58 Judas ta-
rė: Prisirengkite ir būkite drąsūs

---

būdu buvęs išniekintas; anot Vulgatos, jie ieškoję jame (gal kerubų paveiksluose) savo stabų panašumo; anot kai kurių graik. rankraščių: pagonys jų ieškoję, kad į jas įteptų savo dievaičių paveikslus (tai būtų buvęs dar didesnis šventų knygų išniekinimas, kaip jų sudeginimas). Plg. 4 Kar. 19, 14, Iz. 37,14. — **(49)** *Kunigų papuošalus.* Kunigiški drabužiai galėjo būti nešiojami tik Jeruzalės bažnyčioje, taip pat pirmonės ir dešimtinės tik ten galėjo būti aukojamos. Atsinešimas išvardintų dalykų į Maspą, taisi jų parodymas Viešpačiui, turėjo palenkti jį, kad jis grąžintų žydus į šv. miestą, kad ten jie vėl laisvai galėtų atlikti savo religijos pareigas. — *Nazariejus.* Plg. Sk. 6, 13. Kadangi bažnyčia buvo neprieinama, nazariejai negalėjo aukoti tenai savo aukos. Plg. Atk. 6,2. Taigi ir jų pasirodymas Maspoje turi sužadinti Viešpaties gailestingumą, kad suteiktų jiems galimybę atitesėti savo įžadus. — **(54)** *Jie ėmė trimituoti...:* šaukdami savuosius į kovą. Plg. Sk. 10,9.

(55) *Vadus...* Plg. Sk. 31,14.48; 1 Kar. 8,14; 4 Kar. 9,1. Pirmos kariuomenės dalies, susidedančios iš 1500 vyrų, priešakin stojo pats Jūdas, kitas svarbesnes dalis vedė jo broliai Simonas, Jonas ir Jonatas (1 Mak. 9,36—38). — **(56)** *Kurie buvo ką tik...* Toks buvo įstatymo patarimas. Vz. Atk. 20,5—8. — **(57)** *Pakilo iš savo stovyklos.* Jūdo kariuo-

et estote parati in mane, ut pu-
gnetis adversus Nationes has,
quae convenerunt adversus nos
disperdere nos, et sancta nostra:
[59] quoniam melius est nos mori
in bello, quam videre mala gen-
tis nostrae, et sanctorum. [60] Si-
cut autem fuerit voluntas in cae-
lo, sic fiat.

Caput IV. [1] Et assumpsit
Gorgias quinque millia virorum,
et mille equites electos: et mo-
verunt castra nocte [2] ut ap-
plicarent ad castra Iudaeorum, et
percuterent eos subito: et filii,
qui erant ex arce, erant illis duces.
[3] Et audivit Iudas, et surrexit ip-
se, et potentes percutere virtutem
exercituum regis, qui erant in
Emmaum. [4] Adhuc enim disper-
sus erat exercitus a castris. [5] Et
venit Gorgias in castra Iudae no-
ctu, et neminem invenit, et quae-
rebat eos in montibus: quoniam
dixit: Fugiunt hi a nobis.

[6] Et cum dies factus esset,
apparuit Iudas in campo cum tri-
bus millibus virorum tantum: qui
tegumenta, et gladios non habe-
bant: [7] et viderunt castra Gentium
valida, et loricatos, et equitatus
in circuitu eorum, et hi docti ad

vyrai; būkite prisirengę rytrytą
kovoti prieš šituos pagonis, ku-
rie susirinko prieš mus sunaikinti
mūsų ir mūsų šventovių, [59] nes
geriau mums mirti kovoje, kaip
matyti mūsų tautos ir šventovės
nelaimes. [60] Koki bus valia dan-
guje, taip tebūnie.

4 perskyrimas. [1] Gorgijas
pasiėmė penkis tūkstančius vyrų
ir tūkstantį rinktinių raitelių ir
paliko stovyklą nakčia, [2] kad už-
pultų žydų stovyklą ir staiga su-
muštų juos; žmonės iš pilies bu-
vo jiems vadovai. [3] Tai išgirdęs
Jūdas, atsikėlė su drąsiausiais,
kad užpultų karaliaus kariuome-
nės didumą, kuri buvo Emause,
[4] nes ta kariuomenė dar tebebu-
vo išsiskirsčius ne stovykloje.
[5] Gorgijas, atėjęs nakčia į Jūdo
stovyklą ir nieko neradęs, ieško-
jo jų kalnuose, sakydamas: Šitie
bėga nuo mūsų.

[6] Dienai išaušus, Jūdas pasi-
rodė lygumoje tiktai su trimis
tūkstančiais vyrų, neturėjusių nei
skydų, nei kalavijų. [7] Kai jie pa-
matė stiprią pagonių kariuomenę,
turėjusią šarvus, ir aplink ją rai-
telius, žmones išmokintus kovoti,

---

meneje buvo tuomet 6000 žmonių, kaip paaiškėja iš tikslesnio pasakojimo 2 Mak. 8,16—22.

(**4,1**) *Gorgijas pasiėmė...* Didžioji kariuomenės dalis pasiliko stovykloje, kame vadu buvo Nikanoras. Kas pasakojama čia 4,1—35, reikia palyginti su 2 Mak. 8,24... Gorgijas buvo prityręs karvedys (2 Mak. 8,9); jis tikėjosi Jūdą išgąsdinsiąs. Tačiau Jūdas gauna žinių apie priešo sumanymą ir pats nori pulti netikėtai stovyklą. Kadangi Gorgijas ir Jūdas eidami nesusitinka, jie turėjo eiti ne tuo pačiu keliu. Paliktas su kariuomene Gorgijas buvo žydams pavojingas (18 e.), tačiau jis pasitraukė, kai pamatė, jog syrų stovykla buvo paimta ir Nikanoras sumuštas (21,22 eil.). — (**2**) *Žmonės iš pilies:* gal žydai atpuolėliai. — (**3**) *Su drąsiausiais.* Aliuzija į 3,58. — (**4**) *Ta kariuomenė...* Gorgijo kariuomenės dauguma dar nebuvo pilnai sutvarkyta stovykloje, todėl Jūdui buvo lengviau ją pulti. — (**5**) *Bėga nuo mūsų.* Kadangi Jūdas buvo sustojęs į pietus nuo syrų stovyklos, tai ta kryptimi Gorgijas jo ir ješko, ir tuo būdu jis vis toliau traukiasi nuo savo didžiosios stovyklos.

(**6**) *Nei kalavijų.* Gr. t. skaitome dar šiuos žodžius: kaip jie norėjo, t. y. jie nebuvo tinkamai ap-

praelium. 8 Et ait Iudas viris, qui
secum erant: Ne timueritis multi-
tudinem eorum, et impetum eo-
rum ne formidetis. 9 Mementote
qualiter salvi facti sunt patres
nostri in mari rubro, cum se-
queretur eos Pharao cum exer-
citu multo. 10 Et nunc clamemus
in caelum: et miserebitur nostri
Dominus, et memor erit testamen-
ti patrum nostrorum, et conteret
exercitum istum ante faciem nos-
tram hodie: 11 et scient omnes
gentes quia est qui redimat, et
liberet Israel. 12 Et elevaverunt
alienigenae oculos suos, et vide-
runt eos venientes ex adverso.
13 Et exierunt de castris in prae-
lium, et tuba cecinerunt hi, qui
erant cum Iuda: 14 Et congressi
sunt: et contritae sunt Gentes, et
fugerunt in campum. 15 Novissi-
mi autem omnes ceciderunt in
gladio, et persecuti sunt eos us-
que Gezeron, et usque in campos
Idumaeae, et Azoti, et Iamniae:
et ceciderunt ex illis usque ad tria
milia virorum.

16 Et reversus est Iudas, et
exercitus eius, sequens eum.
17 Dixitque ad populum: Non con-
cupiscatis spolia: quia bellum con-
tra nos est, 18 et Gorgias et exer-
citus eius prope nos in monte:
sed state nunc contra inimicos
nostros, et expugnate eos, et su-
metis postea spolia securi. 19 Et
adhuc loquente Iuda haec, ecce

8 Jūdas tarė buvusiems su juo
vyrams: Nebijokite jų daugybės
ir nenusigąskite jų puolimo. 9 At-
siminkite, kaip buvo išgelbėti mū-
sų tėvai Raudonojoje jūroje, kai
juos vijosi Paraonas su gausinga
kariuomene. 10 Šaukimės dabar į
dangų, o Viešpats pasigailės mū-
sų; jis atsimins mūsų tėvų san-
dorą ir sutrins šitą kariuomenę
šiandien mūsų akivaizdoje. 11 Tuo-
met visi pagonys žinos, kad yra
Izraelio gelbėtojas ir vaduotojas.
12 Svetimšaliai, pakėlę savo akis
ir pamatę juos ateinančius prie-
šais, 13 išėjo iš stovyklos į kovą,
bet ir tie, kurie buvo su Jūdu,
sutrimitavo trimitu. 14 Taip jie su-
sitiko. Pagonys buvo visai su-
mušti ir bėgo į lygumą. 15 Pas-
kutiniai krito visi po kalaviju. Žy-
dai vijosi juos iki Gezeronui ir
iki Idumėjos, Azoto ir Jamnijos
lygumų. Krito anų iki trijų tūks-
tančių vyrų.

16 Kai Judas sugrįžo su ka-
riuomene, kuri ėjo paskui jį, 17 jis
tarė tautai: Negeiskite grobio, nes
kova dar prieš mus. 18 Gorgijas
ir jo kariuomenė yra arti mūsų
kalne; bet stokite dabar drąsiai
prieš mūsų neprietelius ir nuga-
lėkite juos, o paskui imsite gro-
bį be baimės. 19 Dar Jūdui tai
tebekalbant, štai pasirodė viena

---

ginkluoti. Jūdo 3000 buvo viena da-
lis jo visos į keturias dalis paskirs-
tytos kariuomenės (2 Mak. 8,21). —
(8) *Jų daugybės.* Syrų kariuomenės
Nikanoro žinioje galėjo būti daugiau
kaip 40.000. — **(9)** *Raudonojoje jū-
roje...* Vz. Iš. 14,9. — **(12)** *Svetim-
šaliai:* syrai. Vz. 2 Mak. 8,22.23. —
(15) *Iki Gezeronui.* Dabar: Tel Dže-
zer, apie 7 kilom. į šiaurės vaka-
rus nuo Emauso. — *Idumėjos:* į pie-
tus nuo Jūdėjos. — *Azoto ir Jamni-
jos:* į vakarus nuo Judėjos. Į visas
įvardintas vietas ėjo dideli kariuome-
nės keliai. Vytis taip toli galėjo tik
kai kurie būriai, juo labiau, kad Jū-
dui reikėjo laukti pasirodant Gorgijo.

(19) *Pasirodė viena dalis...* Gor-
gijas, būdamas tos nuomonės, kad Jū-
das turėjo pasitraukti į rytų šone

apparuit pars quaedam prospi-
ciens de monte. 20 Et vidit Gor-
gias quod in fugam conversi sunt
sui, et succenderunt castra: fu-
mus enim, qui videbatur, decla-
rabat quod factum est. 21 Quibus
illi conspectis timuerunt valde, as-
picientes simul et Iudam, et exer-
citum in campo paratum ad prae-
lium. 22 Et fugerunt omnes in
campum alienigenarum:
23 et Iudas reversus est ad
spolia castrorum, et acceperunt
aurum multum, et argentum, et
hyacinthum, et purpuram mari-
nam, et opes magnas. 24 Et con-
versi, hymnum canebant, et bene-
dicebant Deum in caelum, quo-
niam bonus est, quoniam in sae-
culum misericordia eius. 25 Et fac-
ta est salus magna in Israel in
die illa.
26 Quicumque autem alienige-
narum evaserunt, venerunt, et nun-
ciaverunt Lysiae universa, quae
acciderant. 27 Quibus ille auditis
consternatus animo deficiebat:
quod non qualia voluit, talia con-
tigerunt in Israel, et qualia man-
davit rex.
28 Et sequenti anno congre-
gavit Lysias virorum electorum
sexaginta millia, et equitum quin-
que millia, ut debellaret eos.
29 Et venerunt in Iudaeam, et cas-
tra posuerunt in Bethoron, et oc-

dalis, einanti nuo kalno. 20 Gor-
gijas pamatė, kad jo žmonės bu-
vo priversti bėgti, ir kad stovy-
kla buvo padegta, nes dūmai, ku-
rie matėsi, rodė, kas buvo įvykę.
21 Tai išvydę, jie labai nusigan-
do, nes jie pamatė taip pat ir Jū-
dą su kariuomene lygumoje, pri-
sirengusį kovai, 22 ir visi jie pa-
bėgo į svetimšalių laukus.

23 Tuomet Jūdas nuėjo prie
stovyklų grobio, ir jie paėmė daug
aukso, sidabro, iakinto, jūrinės
purpuros ir daug lobio. 24 Grįž-
dami jie giedojo dėkojimo gies-
mę ir garbino Dievą danguje, kad
jis geras, kad jo gailestingumas
amžinas. 25 Tą dieną buvo įvy-
kintas didelis išgelbėjimas Izraė-
lyje.

26 Visi gi svetimšaliai, kurie
buvo ištrūkę, atėjo ir pranešė Ly-
zijui, kas buvo įvykę. 27 Tai iš-
girdęs, jis labai nusigando ir nu-
siminė, nes Izraėlyje įvyko ne taip,
kaip jis norėjo ir kaip buvo įsa-
kęs karalius.

28 Kitais metais kovai prieš
žydus Lyzijas surinko šešias de-
šimtis tūkstančių rinktinių vyrų
ir penkis tūkstančius raitelių. 29 Jie
atėjo į Jūdėją ir sustojo Betho-

---

esančius kalnus, ėjo ta kryptimi, tačiau, kai jis tenai ieškojo žydų, jie nelauktu puolimu nugalėjo Nikanorą ir išsklaidė jo būrius. — (22) *Į svetimšalių laukus:* į pilistimų šalį.

(23) *Iakinto:* tamsiai mėlynos purpuros. — *Jūrinės purpuros.* Ta buvo laikoma gražiausia. — *Lobio:* čia buvo ir labai reikalingų žydams ginklų (2 Mak. 8,27). — (24) *Kad jis geras...* Vz. Ps. 135.

(26) *Pranešė Lyzijui.* Anot 2 Mak. 8,36, pas Lyziją atbėgęs net be palydovų ir Nikanoras; jis dabar buvęs įsitikinęs, kad žydai nenugalimi. — (27) *Buvo įsakęs...* Vz. auk. 3,34..

(28) *Kitais metais:* 165 m. pirm Kr. Kad žydai buvo nenugalimi, kaip manė Nikanoras, Lyzijas nenorėjo tikėti. — (29) *Į Jūdėją.* Tikriau gr. t.: į Idumėją. — Lyzijas atveda savo kariuomenę ne Tarpžemio pajūriu, kaip darė anksčiau Seronas, paskui Ptolemiejus, Nikanoras ir Gorgijas, bet keliais anapus Jordano ir Mirties jūros į Idumėją. — *Betho-*

currit illis Iudas cum decem milli-
bus viris.
30 Et viderunt exercitum for-
tem, et oravit, et dixit: Benedic-
tus es salvator Israel, qui contri-
visti impetum potentis in manu
servi tui David, et tradidisti cas-
tra alienigenarum in manu Iona-
thae filii Saul, et armigeri eius.
31 Conclude exercitum istum in
manu populi tui Israel, et confun-
dantur in exercitu suo, et equi-
tibus. 32 Da illis formidinem, et
tabefac audaciam virtutis eorum,
et commoveantur contritione sua.
33 Deiice illos gladio diligentium
te: et collaudent te omnes, qui
noverunt nomen tuum in hymnis.
34 Et commiserunt praelium:
et ceciderunt de exercitu Lysiae
quinque milia virorum. 35 Videns
autem Lysias fugam suorum, et
Iudaeorum audaciam, et quod pa-
rati sunt aut vivere, aut mori for-
titer, abiit Antiochiam, et elegit
milites, ut multiplicati rursus ve-
nirent in Iudaeam.
36 Dixit autem Iudas, et fra-
tres eius: Ecce contriti sunt ini-
mici nostri: ascendamus nunc
mundare sancta, et renovare. 37 Et
congregatus est omnis exercitus,
et ascenderunt in montem Sion.
38 Et viderunt sanctificationem
desertam, et altare profanatum,
et portas exustas, et in atriis vir-
gulta nata sicut in saltu, vel in

rone. Jūdas sutiko juos su de-
šimčia tūkstančių vyrų.
30 Kai jie pamatė galingą ka-
riuomenę, Jūdas meldėsi ir sakė:
Palaimintas esi, Izraėlio gelbėto-
jau, tu, kurs sutrynei galingojo
jėgą savo tarno Dovido ranka ir
atidavei svetimšalių stovyklas į
Sauliaus sūnaus Jonato ir jo gin-
klanešio rankas. 31 Atiduok taip
pat šitą kariuomenę į tavo Izra-
ėlio tautos rankas; tebūna jie su-
gėdinti su savo kariuomene ir
raiteliais. 32 Įvaryk jiems baimės
ir nusmelk jų jėgos drąsą, kad
jie sudrebėtų dėl savo sunaikini-
mo. 33 Nutremk juos kalaviju tų,
kurie myli tave, ir tegul visi, ku-
rie žino tavo vardą, garbina tave
giesmėmis.
34 Po to jie pradėjo kovą, ir
iš Lyzijo kariuomenės krito pen-
ki tūkstančiai vyrų. 35 Lyzijas, ma-
tydamas savųjų bėgimą ir žydų
drąsą, ir kad jie pasiryžę ar gy-
vi būti, ar drąsiai mirti, sugrįžo
į Antiokiją ir rinko kareivius, kad
didesniu skaičiumi vėl ateitų į
Jūdėją.
36 Tuomet Jūdas ir jo broliai
kalbėjo: Štai mūsų nepriteliai
sutrinti; eikime dabar apvalyti
šventyklos ir jos atnaujinti. 37 Tai-
gi visa kariuomenė susirinko, ir
jie atėjo į Siono kalną. 38 Pama-
tę šventyklą apleistą, altorių su-
teptą, vartus sudegintus, augan-

---

rone. Vz. auk. 3,16.24. Gr. t. Betsu-roje. — Taip vadinosi stipri vieta kalnuose prie kelio, kuriuo einama iš Jeruzalės į Ebroną. Vz. Joz. 15,58; 2 Kron. 11,1. Lyzijas, apeidamas Jūdėją aplinkui, gal norėjo apsupti Jūdo kariuomenę ir ją visą sunaikinti. **(30)** *Galingojo...:* Goljato. Vz. 1 Kar. 17,50; 14,13. — **(35)** *Rinko kareivius.* Gr. t. kalbama apie rinkimą samdytos kariuomenės gal iš karingesnių tautelių, kokiomis ypač buvo laikomi Galatijos, Pizidijos ir Kilikijos gyventojai. **(36)** *Jūdas ir jo broliai...* Plg. 2 Mak. 10,1—5; 8,30—36. — *Atnaujinti.* Anot gr. t.: pašventinti. — **(37)** *Į Siono kalną.* Makab. knygose Siono kalnu vadinamas šventyklos kalnas, taigi rytinė Siono kalno dalis. — **(38)** *Sugriautus kambarius*: sandėlius, kambarius ir kunigų butus švento-

montibus, et pastophoria diruta.
39 Et sciderunt vestimenta sua, et
planxerunt planctu magno, et im-
posuerunt cinerem super caput
suum. 40 et ceciderunt in faciem
super terram, et exclamaverunt
tubis signorum, et clamaverunt
in caelum.
41 Tunc ordinavit Iudas viros
ut pugnarent adversus eos, qui
erant in arce, donec emundarent
sancta. 42 Et elegit sacerdotes sine
macula, voluntatem habentes in le-
ge Dei: 43 et mundaverunt sancta
et tulerunt lapides contaminatio-
nis in locum immundum. 44 Et
cogitavit de altari holocaustorum,
quod profanatum erat, quid de
eo faceret. 45 Et incidit illis con-
silium bonum ut destruerent
illud: ne forte illis esset in op-
probrium, quia contaminaverunt
illud Gentes, et demoliti sunt il-
lud. 46 Et reposuerunt lapides in
monte domus in loco apto, quo-
adusque veniret propheta, et res-
ponderet de eis. 47 Et acceperunt
lapides integros secundum legem,
et aedificaverunt altare novum
secundum illud, quod fuit prius:

čius šventoriuje krūmus, kaip miš-
ke ir kalnuose, ir sugriautus kam-
barius, 39 jie perplėšė savo dra-
bužius, raudojo griaudžias rau-
das, bėrė sau ant galvos pele-
nus, 40 parpuolė veidu ant žemės,
trimitavo ženklų trimitais ir šau-
kėsi į dangų.
41 Tuomet Jūdas paskyrė vyrų
kovoti prieš tuos, kurie buvo pi-
lyje, iki jie apvalys šventas vie-
tas. 42 Be to, jis išrinko nesutep-
tų kunigų, uolių Dievo įstatymo
laikytojų. 43 Tie apvalė šventas
vietas ir nunešė suteptus akme-
nis į nešvarią vietą. 44 Jūdas gal-
vojo apie deginamųjų aukų alto-
rių, kurs buvo suteptas, kas su
juo reiktų daryti. 45 Jiems atėjo
geras sumanymas išardyti jį, kad
kartais jis nebūtų jiems pajuoka,
nes pagonys buvo jį sutepę. Tai-
gi jie išardė jį 46 ir sudėjo ak-
menis tinkamoje vietoje bažny-
čios kalne, iki ateis pranašas ir
duos apie juos nurodymų. 47 Pas-
kui jie ėmė netašytų akmenų, kaip
nurodo įstatymas, ir pastatė nau-
ją altorių, panašų į tą, koks bu-
vo pirma. 48 Jie pataisė šventyk-

---

riuose. Ką dar buvo palikę pagonys, tai sugriovė jiems palankūs žydai. Apie vieno tokių žydų nusikaltėlių Kalisteno nubaudimą kalbama 2 Mak. 8,33; taip pat graikų šalininkas vyriausias kunigas Menelajus buvo pabėgęs. 2 Mak. 11,29. — **(39)** *Jie perplėšė...* Plg. auk. 3,47. — **(40)** *Ženklų trimitais.* Vz. Sk. 10,2.

(41) *Kurie buvo pilyje.* Vz. auk. 1,35. Jūdas norėjo, kad jo paskirtas kariuomenės būrys neleistų įgulai išeiti iš pilies ir pulti dirbančius prie bažnyčios žydus. Plg. Neem. 4,16. Paimti pilies jis nė nebandė; ji turėjo pasilikti priešų rankose dar 23 metus. Vz. žem. 13,49—51. — **(43)** *Nunešė suteptus...* Sugriovę stabų aukurą, jo akmenis jie nunešė į nešvarią vietą, gal į Innomo sūnų slėnį, kame kitados buvo pastatytas aukuras Molokui (4 Kar. 16,3; 21,6). Buvo taip pat išardyti kiti aukurai, pastatyti Jeruzalės gatvėse ir aikštėse (2 Mak. 10,2). — **(46)** *Sudėjo akmenis...* Stabų aukuras buvo pastatytas viršuje deginamųjų aukų altoriaus, taip ir jis buvo suteptas. Kadangi tačiau jis buvo pastatytas Viešpačiui, jo akmenys paliekami saugioje vietoje. Gal ir Malakijui mirus žydų tautoje dar buvo laukiama naujo Sen. Test. pranašo pasirodymo (plg. Lk. 7,16; Jono 4,19). Urimo ir tumimo antroje Zorobabėlio statytoje bažnyčioje nebebuvo; nebebuvo taip pat ir sandoros skrynios. — **(47)** *Įstatymas.* Vz. Iš. 20, 25. — **(48)** *Pataisė šventyklą:* kas buvo sugadinta šventoje ir švenčiau-

48 et aedificaverunt sancta, et quae
intra domum erant intrinsecus:
et aedem, et atria sanctificaverunt.
49 Et fecerunt vasa sancta nova,
et intulerunt candelabrum, et al-
tare incensorum, et mensam in
templum. 50 Et incensum posue-
runt super altare, et accenderunt
lucernas, quae super candelabrum
erant, et lucebant in templo. 51 Et
posuerunt super mensam panes,
et appenderunt vela, et consum-
maverunt omnia opera, quae fe-
cerant.

52 Et ante matutinum surre-
xerunt quinta et vigesima die
mensis noni (hic est mensis Ca-
sleu) centesimi quadragesimi oc-
tavi anni: 53 et obtulerunt sacri-
ficium secundum legem super al-
tare holocaustorum novum, quod
fecerunt. 54 Secundum tempus et
secundum diem, in qua contami-
naverunt illud gentes, in ipsa re-
novatum est in canticis, et citha-
ris, et cinyris, et in cymbalis. 55 Et
cecidit omnis populus in faciem,
et adoraverunt, et benedixerunt
in caelum eum, qui prosperavit eis.

56 Et fecerunt dedicationem
altaris diebus octo, et obtulerunt
holocausta cum laetitia, et sacri-
ficium salutaris, et laudis. 57 Et
ornaverunt faciem templi coronis
aureis, et scutulis: et dedicaverunt

lą ir kas buvo bažnyčios viduje,
ir pašventino bažnyčią bei šven-
torius. 49 Jie padarė naujų šven-
tų indų ir atnešė į bažnyčią žva-
kidę, smilkalų altorių ir stalą.
50 Ant altoriaus jie padėjo smil-
kalų ir uždegė žiburius ant žva-
kidės, kad jie šviestų bažnyčioje.
51 Ant stalo jie padėjo duonų,
pakabino uždangas ir taip pabai-
gė visus darbus, kuriuos buvo
pradėję.

52 Dvidešimt penktą devinto-
jo mėnesio (būtent kaslevo mė-
nesio) dieną šimtas keturias de-
šimtis aštuntais metais jis atsi-
kėlė dar neišaušus 53 ir, kaip įsta-
tymas reikalauja, aukojo aukas
ant naujo deginamųjų aukų alto-
riaus, kurį buvo pastatę. 54 Tuo
pačiu metu ir tą pačią dieną, ku-
rioje pagonys buvo jį sutepę, jis
buvo atnaujintas su giesmėmis,
su kanklėmis, su arpomis ir kim-
bolais. 55 Visa tauta parpuolė ant
veido; jie garbino ir šlovino dan-
guje tą, kurs buvo jiems davęs
pasisekimo.
56 Altoriaus pašventinimą jie
šventė per aštuonias dienas ir
aukojo deginamąsias aukas su
džiaugsmu, taip pat dėkojimo ir
gyriaus auką. 57 Jie papuošė baž-
nyčios priešakį aukso vainikais

---

sioje bažnyčios dalyje. Į šventąją dalį buvo grąžinti visi jos šventi dalykai, švenčiausioji pasiliko tuščia. Plg. 2 Mak. 2,4—8. — *Pašventino...* Praslinkus lygiai trejiems metams po to, kaip ant seno deginamųjų aukų altoriaus buvo syrų sudeginta pirmutinė auka stabams, vėl buvo paaukota auka tikrajam Dievui. 2 Mak. 10,3 minimi dveji metai gal ta prasme, kad pirmais metais Jūdas dar nestovėjo tautos priešakyje. 25 *kislev* mėnesio diena buvo gruodžio pusėje 165 m. pirm Kr. Apie naują ugnį vz. 2 Mak. 10,3. — **(49)** *Žvakidę:* septyniomis šakomis. — **(51)** *Uždangas:* ties šventąja ir švenčiausiąja bažnyčios dalimi.

(53) *Kaip įstatymas...* Vz. Iš. 29, 28; Sk. 28,3. — **(54)** *Su giesmėmis...* Plg. 1 Kron. 16,42. — **(55)** *Danguje:* veidą ir rankas pakeldami į dangų.

(57) *Skydeliais.* Tai buvo pašventinimo dovanos. Gal tie skydeliai buvo iš priešų atimto grobio dalis. — **(59)** *Nutarė švęsti...* Plg. 2 Mak. 10,6.

portas, et pastophoria, et impo-
suerunt eis ianuas. [58] Et facta
est laetitia in populo magna val-
de, et aversum est opprobrium
Gentium. [59] Et statuit Iudas, et
fratres eius, et universa ecclesia
Israel ut agatur dies dedicationis
altaris in temporibus suis ab an-
no in annum per dies octo a
quinta et vigesima die mensis
Casleu, cum laetitia et gaudio.
[60] Et aedificaverunt in tempo-
re illo montem Sion, et per cir-
cuitum muros altos, et turres fir-
mas, nequando venirent Gentes,
et conculcarent eum sicut antea
fecerunt. [61] Et collocavit illic exer-
citum, ut servarent eum, et mu-
nivit eum ad custodiendam Beth-
suram, ut haberet populus mu-
nitionem contra faciem Idumaeae.

ir skydeliais, pašventino vartus ir
kambarius ir įstatė jiems duris.
[58] Tautoje buvo labai didelio
džiaugsmo, ir pagonių panieka
buvo atitolinta. [59] Jūdas, jo bro-
liai ir visas Izraėlio susirinkimas
nutarė švęsti altoriaus pašventi-
nimo dienas savo laiku kas me-
tai per aštuonias dienas nuo dvi-
dešimt penktos kaslevo mėnesio
dienos su linksmybe ir džiaugsmu.
[60] Tuo pačiu metu jie susti-
prino Siono kalną aplinkui auk-
štomis sienomis ir stipriais bok-
štais, kad vėl neateitų pagonys
ir nesumindžiotų jo, kaip kad bu-
vo padarę anksčiau. [61] Jie pasta-
tė tenai įgulą sergėti jo ir susti-
prino jį ginti Betsurai, kad tauta
turėtų tvirtovę ties Idumėja.

b) Jūdo Makabiejaus kovos prieš kaimynystės tautas.

Caput V. [1] Et factum est,
ut audierunt Gentes in circuitu
quia aedificatum est altare, et san-
ctuarium sicut prius, iratae sunt

5 perskyrimas. [1] Kaip tik
pagonys aplinkui išgirdo, kad at-
statyta altorius ir šventykla, kaip
buvo anksčiau, jie labai supyko,

(**60**) *Siono kalną:* bažnyčios kalną. Taip žydai dabar galėjo atlikti savo religijines apeigas, nekliudomi syrų, kurie tebebuvo pilyje. Vietoje pabėgusio vyriausiojo kunigo Menelajaus ir Jazono vyriausiojo kunigo pareigas pradėjo eiti arba Onijo III (2 Mak. 4,33...) sūnus Onijas IV, arba vyriausiojo kunigo pavaduotojas „antrasis kunigas“. Vyriausiojo kunigo garbė dabar turėjo tekti Asmoniejų šeimynai. — (**61**) *Betsurai... ties Idumėja.* Syrai buvo įsiveržę į Jūdėją iš Idumėjos. Jau kitados Roboamas buvo sustiprinęs Betsurą. Vz. auk. 29 eil.; Kron. 11,7.

5,1—68. Pasireiškus kaimynystėje esančiųjų tautų nepalankumui žydams, Jūdas kovoja prieš idumėjiečius ir amonitus (1—8); tuo pačiu metu jis išsiunčia Simoną į Galilieją ir, palikęs Jeruzalėje Juozapą ir Azariją, pats išeina kariauti į Galaado šalį (9—19). Simonas nugali galiliejiečių priešus (20—23), Jūdas gi ir Jonatas galaadiečius (24—54). Tuo tarpu Gorgijas nugali Juozapą ir Azariją (55—62). Sugrįžęs iš Galaado šalies Jūdas puola pietų idumėjiečius ir paima Chebroną ir Azotą (63—68).

(**5,1**) *Kaip tik pagonys...* Bažnyčios pašventinimas ir kulto atnaujinimas negalėjo patikti pagonims; žydai atpuolėliai kurstė jų neapykantą Jūdui ir jo šalininkams (2 Mak. 10, 15); Gorgijas, Timotiejus ir kiti artimų kraštų vadai ir vietininkai stengėsi atrasti Jūdui kuodaugiausia priešininkų (2 Mak. 10,14; 12,2). To-

valde: 2 et cogitabant tollere ge-
nus Iacob, qui erant inter eos,
et coeperunt occidere de popu-
lo, et persequi.
3 Et debellabat Iudas filios
Esau in Idumaea, et eos, qui erant
in Acrabathane: quia circumse-
debant Israelitas, et percussit eos
plaga magna.
4 Et recordatus est malitiam
filiorum Bean, qui erant populo
in laqueum, et in scandalum, in-
sidiantes ei in via. 5 Et conclusi
sunt ab eo in turribus, et appli-
cuit ad eos, et anathematizavit
eos, et incendit turres eorum ig-
ni cum omnibus, qui in eis erant.
6 Et transivit ad filios Am-
mon, et invenit manum fortem,
et populum copiosum, et Timo-
theum ducem ipsorum: 7 et com-
misit cum eis praelia multa, et
contriti sunt in conspectu eo-
rum, et percussit eos: 8 et cepit
Gazer civitatem, et filias eius, et
reversus est in Iudaeam.
9 Et congregatae sunt gentes,
quae sunt in Galaad adversus
Israelitas, qui erant in finibus eo-
rum ut tollerent eos: et fugerunt
in Datheman munitionem, 10 et

2 nusistatė išnaikinti tuos iš Jo-
kūbo giminės, kurie buvo jų tar-
pe, pradėjo užmušinėti žmones ir
juos persekioti.
3 Jūdas kovojo prieš Ezavo
sūnus Idumėjoje ir tuos, kurie
buvo Akrabatanėje, nes jie laikė
apsupę izraėlitus, ir sudavė jiems
labai didelį smūgį.
4 Jis atsiminė taip pat piktu-
mą Beano vaikų, kurie tautai bu-
vo sląstai ir papiktinimas, tyko-
dami jos kelyje. 5 Jie apsupo juos
bokštuose, apgulė juos, pasmer-
kė juos visai sunaikinti ir sude-
gino jų bokštus su visais, kurie
juose buvo.
6 Paskui jis ėjo toliau prieš
Amono sūnus, rado stiprią ka-
riuomenę, gausingą tautą ir jų
vadą Timotiejų. 7 Su jais jis su-
sirėmė daug kartų kovose; jie bu-
vo nugalėti, ir jis sunaikino juos.
8 Po to jis paėmė Gazerio mie-
stą ir jo dukteris ir sugrįžo į Jū-
dėją.
9 Pagonys Galaade susirinko
prieš gyvenusius jų plote izraė-
litus, kad juos sunaikintų; bet ši-
tie nubėgo į Datemano tvirtovę
10 ir siuntė laiškų pas Jūdą ir jo

---

dėl Jūdas nusistatė pulti tuos prie-šus, kad užbėgtų už akių grėsiantiems pavojams.

(3) *Idumėjoje.* Visų pirma Jūdas puolė senus žydų priešus, idumėjiečius (Sk. 20,15...; Ez. 35,15 ir k.). Akrabatanė buvo kalnuotas kraštas prie Kurklių (Skorpiono) aukštumos, ten, kur baigiasi Mirties jūra pietų šone. — *Laikė apsupę:* nuolat juos užpuldinėdavo. — *Didelį smūgį.* Gr. t. dar pridėta: pažemino juos ir paėmė jų grobį.

(4) *Beano vaikų:* kurie gyveno gal tarp idumėjiečių ir amonitų į rytus nuo Mirties jūros. — (5) *Visai sunaikinti.* Ebr. *he-cherim.*

(6) *Prieš Amono sūnus:* anapus Jordano. Amonitai buvo tarp kita ko pasisavinę plotus anapus Jordano, kai dešimts Izraėlio giminių buvo išvesta į Asyrijos nelaisvę (Jer. 49,3). Paskutiniais laikais, būdami šalininkais žydų nekenčiamo vyriausiojo kunigo Jazono, jie buvo užpuolę Jeruzalę ir išžudę nemaža jos gyventojų (2 Mak. 5,5...). — *Timotiejų.* Jis čia buvo karaliaus vietininkas. — (8) *Gazerio.* Gr. t.: Jazerio. Vz. Joz. 13,24.25. — *Jo dukteris:* miestelius ir sodžius, kurie priklausė Jazeriui.

(9) *Pagonys Galaade susirinko...* Galaadu čia vadinamas labai platus kraštas anapus Jordano, toli siekiąs į rytus ir į šiaurę. Išsisklaidžiusių čia tarp pagonių žydų buvo nelabai daug. — *Datemano.* Kame buvo ta

miserunt litteras ad Iudam, et fra-
tres eius, dicentes: Congregatae
sunt adversum nos gentes per
circuitum, ut nos auferant: 11 et
parant venire, et occupare muni-
tionem, in quam confugimus: et
Timotheus est dux exercitus eo-
rum. 12 Nunc ergo veni, et eripe
nos de manibus eorum, quia ce-
cidit multitudo de nobis. 13 Et
omnes fratres nostri, qui erant
in locis Tubin, interfecti sunt: et
captivas duxerunt uxores eorum,
et natos, et spolia, et peremerunt
illic fere mille viros. 14 Et adhuc
epistolae legebantur, et ecce alii
nuncii venerunt de Galilaea con-
scissis tunicis, nunciantes secun-
dum verba haec: 15 dicentes con-
venisse adversum se a Ptolemai-
da, et Tyro, et Sidone: et reple-
ta est omnis Galilaea alienigenis,
ut nos consumant. 16 Ut audivit
autem Iudas, et populus, sermo-
nes istos, convenit ecclesia mag-
na cogitare quid facerent fratri-
bus suis, qui in tribulatione erant,
et expugnabantur ab eis.
17 Dixitque Iudas Simoni fra-
tri suo: Elige tibi viros, et vade,
et libera fratres tuos in Galilaea:
ego autem, et frater meus Iona-
thas ibimus in Galaaditim. 18 Et
reliquit Iosephum filium Zacha-
riae, et Azariam duces populi cum
residuo exercitu in Iudaea ad cu-
stodiam: 19 et praecepit illis, di-
cens: Praeestote populo huic: et
nolite bellum committere adver-

brolius, sakydami: Prieš mus su-
sirinko iš visų pusių pagonys,
kad mus išnaikintų. 11 Jie rengia-
si ateiti ir paimti tvirtovę, į kurią
subėgome; jų kariuomenės va-
das yra Timotiejus. 12 Taigi ateik
dabar ir gelbėk mus iš jų ran-
kos, nes daugybė mūsų krito.
13 Visi mūsų broliai, gyvenusieji
Tubino plote, užmušti; jie paė-
mė nelaisvėn jų pačias, vaikus ir
grobį ir nužudė tenai arti tūks-
tančio vyrų. 14 Dar tebeskaitant
laišką, štai kiti pasiuntiniai atėjo
iš Galiliejos perplėštomis jupo-
mis ir atnešė panašių žinių, 15 sa-
kydami, kad prieš juos susirinkę
žmonės iš Ptolemaidos, iš Tiro
ir Sidono; visa Galilieja esanti
pilna svetimšalių, kad mus sunai-
kintų. 16 Kaip tik Jūdas ir tauta
išgirdo šituos žodžius, susirinko
didelė sueiga apsvarstyti, ką jie
turėtų daryti savo broliams, bu-
vusiems sielvarte ir anų žmonių
užpultiems.

17 Tuomet Jūdas tarė savo
broliui Simonui: Pasirink sau vy-
rų, eik ir gelbėk savo brolius Ga-
lilėjoje, aš gi ir mano brolis Jo-
natas eisime į Galaado šalį. 18 Jis
paliko tautos vadus Zakarijo sū-
nų Juozapą ir Azariją su likusia
kariuomene Jūdėjoje jos saugoti
19 ir davė jiems tokį įsakymą: Bū-
kite šitos tautos viršininkais ir
nepradėkite kovos prieš pagonis,

---

sustiprinta vieta, tikrai nežinoma. Anot 28 eil., ji turėjo būti nelabai toli nuo Bosoro. — (11) *Timotiejus.* Ar jis buvo tas pat asmuo, kurs paminėtas auk. 6 eil., nevisai aišku. Plg. 2 Mak. 10,24...; 12,18... — (13) *Tubino.* Gal ta pati vieta, kuri kitur vadinama Tobu, Arabijos tyrumoje prie Galaado sienos. Plg. Teis. 11,3—5; 2 Kar. 10,6; 2 Mak. 12,17. — (15) *Ptolemaidos.* Senovės Akko prie Tarpžemės jūros aukščiau Karmelio kalnų. Vz. Teis. 1,31. — *Tiro ir Sidono.* Seni Penikijos miestai. — *Visa Galilieja esanti...* Anot gr. t.: iš visos pagonių Galiliejos.

(18) *Juozapą ir Azariją.* Iš kitur nežinomi asmenys.

sum gentes, donec revertamur.
[20] Et partiti sunt Simoni viri tria
millia, ut iret in Galilaeam: Iudae
autem octo millia in Galaaditim.
[21] Et abiit Simon in Galilae-
am, et commisit praelia multa
cum gentibus: et contritae sunt
gentes a facie eius, et persecu-
tus est eos usque ad portam
[22] Ptolemaidis: et ceciderunt de
gentibus fere tria millia virorum,
et accepit spolia eorum, [23] et as-
sumpsit eos, qui erant in Gali-
laea, et in Arbatis cum uxoribus,
et natis, et omnibus, quae erant
illis, et aduxit in Iudaeam cum
laetitia magna.
[24] Et Iudas Machabaeus; et
Ionathas frater eius transierunt
Iordanem, et abierunt viam trium
dierum per desertum. [25] Et occur-
rerunt eis Nabuthaei, et susce-
perunt eos pacifice, et narrave-
runt eis omnia, quae acciderant
fratribus eorum in Galaaditide,
[26] et quia multi ex eis comprehen-
si sunt in Barasa, et Bosor, et in
Alimis, et in Caspor, et Mageth,
et Carnaim: hae omnes civitates
munitae, et magnae. [27] Sed et in
ceteris civitatibus Galaaditidis te-
nentur comprehensi, et in cras-
tinum constituerunt admovere
exercitum civitatibus his, et com-
prehendere, et tollere eos in una
die. [28] Et convertit Iudas, et exer-
citus eius, viam in desertum Bo-

iki mes sugrįšime. [20] Simonui
buvo paskirta trys tūkstančiai vy-
rų, kad eitų į Galilieją, Jūdui
gi aštuoni tūkstančiai į Galaadą.
[21] Simonas išėjo į Galiliejąir
kovojo daug kartų prieš pago-
nis; pagonys jo akivaizdoje bu-
vo sutrinti, ir jis vijosi juos iki
Ptolemaidos vartų; [22] apie tris
tūkstančius pagonių krito, ir jis
paėmė jų grobį. [23] Paskui jis pa-
siėmė su savim tuos, kurie bu-
vo Galiliejoje ir Arbate, su jų pa-
čiomis, vaikais ir su visu, kas
jiems priklausė, ir atsivedė juos
su dideliu džiaugsmu į Jūdėją.

[24] Jūdas gi Makabiejus ir jo
brolis Jonatas perėjo per Jorda-
ną ir ėjo tris dienas tyrais. [25] Juos
sutiko nabutiečiai ir priėmė juos
taikiai. Jie papasakojo jiems visa,
kas buvo atsitikę jų broliams Ga-
laado šalyje, [26] ir kad daug jų
yra uždarytų Barasoje, Bosore,
Alimėje, Kaspore, Magete ir Kar-
naime, kurie visi buvo sustiprinti
ir dideli miestai; [27] kad ir kituo-
se Galaado šalies miestuose yra
laikoma jų uždarytų, kad rytoj
nutarta eiti su kariuomene prie
tų miestų, paimti juos ir viena
diena juos sunaikinti. [28] Tuomet
Jūdas su kariuomene ūmai pa-

(21) *Iki Ptolemaidos vartų.* Apgulti šitos žymios tvirtovės su savo maža kariuomene Simonas negalėjo. — **(23)** *Arbate.* Jo vieta nežinoma. — *Į Jūdėją.* Tik čia jie buvo apsaugoti nuo pagonių keršto; Makabiejams gi jie galėjo būti paspirtis, padaugindami jų kariuomenės skaičių.

(25) *Nabutiečiai.* Vz. Prad. 25,13. Ta bastūnų tautelė dažniau gyveno senovinės Idumėjos sostinės Petros apyiinkėse; bet dabar ji sutinkama Galaade. — **(26)** *Barasoje, Bosore...* Galaado šalies miestai. Jų vardai rašomi labai nevienodai, todėl nelengva susekti, kuriuos senovės miestus jie atatinka. — **(28)** *Į Bosoro...* Gal dabartinis miestelis Busr prie Ledžos aukštumos. Kadangi Jūdas iš šitos vietos pasiekia per vieną naktį Datemą, todėl ir Datemos tvirtovė, iš kurios žydai šaukėsi pagalbos (auk. 9.10 eil.), turėjo būti nelabai toli nuo Bosoro. — **(29)** *Iki tvirto-*

sor repente, et occupavit civita-
tem: et occidit omnem masculum
in ore gladii, et accepit omnia
spolia eorum, et succendit eam
igni. 29 Et surrexerunt inde nocte,
et ibant usque ad munitionem.
30 Et factum est diluculo, cum
elevassent oculos suos, ecce po-
pulus multus, cuius non erat nu-
merus, portantes scalas, et ma-
chinas ut comprehenderent mu-
nitionem, et expugnarent eos.
31 Et vidit Iudas, quia coepit bel-
lum, et clamor belli ascendit ad
caelum sicut tuba, et clamor
magnus de civitate: 32 et dixit
exercitui suo: Pugnate hodie pro
fratribus vestris. 33 Et venit tri-
bus ordinibus post eos, et excla-
maverunt tubis, et clamaverunt
in oratione. 34 Et cognoverunt
castra Timothei quia Machabaeus
est, et refugerunt a facie eius: et
percusserunt eos plaga magna,
et ceciderunt ex eis in die illa
fere octo millia virorum. 35 Et
divertit Iudas in Maspha, et ex-
pugnavit, et cepit eam: et occi-
dit omnem masculum eius, et
sumpsit spolia eius, et succen-
dit eam igni. 36 Inde perrexit, et
cepit Casbon, et Mageth, et Bo-
sor, et reliquas civitates Galaa-
ditidis. 37 Post haec autem verba
congregavit Timotheus exercitum
alium, et castra posuit contra Ra-
phon trans torrentem. 38 Et mi-
sit Iudas speculari exercitum: et
renunciaverunt ei, dicentes: Quia
convenerunt ad eum omnes gen-
tes, quae in circuitu nostro sunt,
exercitus multus nimis: 39 et Ara-

suko į Bosoro tyrumą ir paėmė
miestą. Jis užmušė visus vyriš-
kius kalavijo ašmenimis, paėmė
visą jų grobį ir sudegino miestą.
29 Iš ten jie pakilo nakčia ir nu-
ėjo iki tvirtovei. 30 Auštant, pa-
kėlę savo akis, štai jie pamatė
daugybę žmonių, kuriems nebu-
vo skaičiaus; jie nešė kopėčias ir
karo pabuklus tvirtovei paimti
ir nugalėti žydams. 31 Jūdas, pa-
matęs, kad kova prasidėjo ir kad
karo šauksmas kyla į dangų kaip
trimito garsas ir girdisi didelis
šauksmas iš miesto, 32 tarė sa-
vo kariuomenei: Kovokite šian-
dien už savo brolius. 33 Jis puo-
lė juos trimis būriais iš užpaka-
lio; be to, žydai ėmė trimituoti tri-
mitais ir garsiai šaukė melsda-
mies. 34 Timotiejaus kariuomenė
pažino, kad tai buvo Makabiejus,
ir ėmė bėgti nuo jų veido; žydai
sudavė jiems labai didelį smūgį,
ir tą dieną krito iš jų apie aštuo-
nis tūkstančius vyrų. 35 Po to
Jūdas pasuko į Maspą, puolė ir
paėmė ją, užmušė visus jos vy-
riškius, paėmė jos grobį ir sude-
gino ją. 36 Iš ten jis ėjo toliau ir
paėmė Kasboną, Magetą, Boso-
rą ir kitus Galaado šalies mies-
tus. 37 Po tų įvykių Timotiejus
surinko kitą kariuomenę ir su-
stojo ties Raponu anapus upelio.
38 Jūdas išsiuntė apžiūrėti tos ka-
riuomenės, ir jam buvo pranešta
ir pasakyta: Prie jo susirinko vi-
sos tautos, kurios yra aplink mus,
labai gausinga kariuomenė; 39 jie

vei: iki Datemai. — **(35)** *Į Maspą:* į Galaado Maspą. Vz. Prad. 31,49; Teis. 11,29. — **(36)** *Kasboną.* Gr. t.: Chasphor. Tikriausiai tas pat miestas, ką ir auk. 26 eil. — **(37)** *Ties Raponu:* netoli nuo Astaroto. Jūdo sumuštas, Timotiejus surinko čia savo kariuomenės likučius ir sustiprino ją talkininkais. — *Upelio:* Hieromakso. — **(39)** *Jiems priešais.* Nors Jūdas ėjo paskui sumuštą Timotieju, bet, norėdamas patikrinti laimė-

bas conduxerunt in auxilium sibi,
et castra posuerunt trans torren-
tem, parati ad te venire in prae-
lium. Et abiit Iudas obviam illis.
40 Et ait Timotheus principibus
exercitus sui: Cum appropinqua-
verit Iudas, et exercitus eius ad
torrentem aquae: si transierit ad
nos prior, non poterimus susti-
nere eum: quia potens poterit ad-
versum nos. 41 si vero timuerit
transire, et posuerit castra extra
flumen, transfretemus ad eos, et
poterimus adversus illum. 42 Ut
autem appropinquavit Iudas ad
torrentem aquae, statuit scribas
populi secus torrentem, et man-
davit eis, dicens: Neminem ho-
minum reliqueritis: sed veniant
omnes in praelium. 43 Et trans-
fretavit ad illos prior, et omnis
populus post eum, et contritae
sunt omnes gentes a facie eorum,
et proiecerunt arma sua, et fu-
gerunt ad fanum, quod erat in
Carnaim. 44 Et occupavit ipsam
civitatem, et fanum succendit ig-
ni cum omnibus, qui erant in ip-
so: et oppressa est Carnaim, et
non potuit sustinere contra fa-
ciem Iudae. 45 Et congregavit Iu-
das universos Israelitas, qui erant
in Galaaditide, a minimo usque
ad maximum, et uxores eorum,
et natos, et exercitum magnum
valde ut venirent in terram Iuda.
46 Et venerunt usque Ephron:
et haec civitas magna in ingres-
su posita, munita valde, et non
erat declinare ab ea dextera vel

yra pasisamdę sau pagalbon taip
pat arabus ir sustojo anapus upe-
lio, prisirengę ateiti kovoti prieš
tave. Tuomet Jūdas nuėjo jiems
priešais. 40 Timotiejus gi tarė sa-
vo kariuomenės vadams: Kai Jū-
das ir jo kariuomenė prisiartins
prie upelio vandens, jei jis pereis
prie mūsų pirmas, mes negalėsi-
me jam pasipriešinti, nes jis bus
stipresnis už mus. 41 Bet jei jis bi-
jos pereiti ir sustos anapus upe-
lio, pereikime mes prie jų, ir mes
būsime galingesni už jį. 42 Tai-
gi kaip tik Jūdas prisiartino prie
upelio vandens, jis pastatė tautos
raštininkus prie upelio ir davė
jiems tokį įsakymą: Nepalikite nė
vieno žmogaus, bet tegul visi ei-
na į kovą. 43 Po to jis perėjo per
vandenį pirmas ir visa tauta pa-
skui jį. Visi pagonys buvo su-
mušti jų akivaizdoje, pametė sa-
vo ginklus ir pabėgo į šventyk-
lą, buvusią Karnaime. 44 Bet jis
paėmė tą miestą ir sudegino šven-
tyklą, su visais joje buvusiais.
Taip Karnaimas buvo nugalėtas
ir negalėjo laikytis prieš Jūdą.
45 Tuomet Jūdas surinko visus
izraėlitus, buvusius Galaade, nuo
mažiausio iki didžiausiam, jų pa-
čias ir vaikus ir labai didelę ka-
riuomenę, kad jie eitų į Jūdo šalį.

46 Jie atėjo iki Efronui. Tai
buvo didelis miestas prie įėjimo
į šalį, labai sustiprintas, ir nebu-
vo galima jo apeiti nei iš deši-

---

jimą, jis padarė linkę ir apėjo Timotiejaus kariuomenę, ir tuo būdu vėl atsirado prieš ją kitame upelio krante. — (**42**) *Tautos raštininkus:* valdininkus, kuriems buvo pavesta rinkti kariuomenę ir daryti jų sarašus. Vz. Atk. 20,5...; 2 Kron. 26,11. — (**43**) *Karnaime:* Astaroth-Karnaim. Prad. 14,5; Atk. 9,4; plg. 2 Mak. 12, 26. — (**45**) *Buvusius Galaade:* gyvenusius pagonių tarpe. — *Ir vaikus.* Gr. t. dar pridėta: ir jų lobį.

(**46**) *Efronui.* Iš kitur nežinomas miestas. Jo vieta turėjo būti vienoje iš tarpukalnių, per kurią ėjo kelias iš Karnaimo į Betsaną (52 eil.).

sinistra, sed per mediam iter erat.
47 Et incluserunt se qui erant in
civitate, et obstruxerunt portas
lapidibus: et misit ad eos Iudas
verbis pacificis, 48 dicens: Trans-
eamus per terram vestram, ut
eamus in terram nostram: et ne-
mo vobis nocebit: tantum pedi-
bus transibimus. Et nolebant eis
aperire. 49 Et praecepit Iudas prae-
dicare in castris, ut applicarent
unusquisque in quo erat loco.
50 et applicuerunt se viri virtutis:
et oppugnavit civitatem illam to-
ta die, et tota nocte, et tradita est
civitas in manu eius: 51 et pere-
merunt omnem masculum in ore
gladii, et eradicavit eam, et acce-
pit spolia eius, et transivit per
totam civitatem super interfectos.

52 Et transgressi sunt Iorda-
nem in campo magno, contra fa-
ciem Bethsan. 53 Et erat Iudas
congregans extremos, et exhor-
tabatur populum per totam viam,
donec vinirent in terram Iuda:
54 et ascenderunt in montem Sion
cum laetitia, et gaudio, et obtu-
lerunt holocausta, quod nemo ex
eis cecidisset donec reverteren-
tur in pace.

55 Et in diebus, quibus erat
Iudas, et Ionathas in terra Gala-
ad, et Simon frater eius in Ga-
lilaea contra faciem Ptolemaidis,

nės, nei iš kairės, nes kelias ėjo
jo viduriu. 47 Buvusieji mieste
užsidarė ir apkrovė vartus akme-
nimis. Jūdas pasiuntė jiems tai-
kos žodžius, sakydamas: Leiski-
te pereiti per savo šalį, kad mes
galėtumėm eiti į mūsų šalį, ir nie-
kas nepadarys jums žalos; mes
tiktai pereisime pėsti. Bet jie ne-
norėjo jiems atidaryti. 49 Tuomet
Jūdas liepė skelbti stovykloje, kad
kiekvienas pultų miestą ties ta
vieta, kur jis buvo. 50 Tuojau ka-
riuomenės vyrai pradėjo artintis.
Jis kovojo prieš tą miestą visą
dieną ir visą naktį, ir miestas bu-
vo atiduotas į jo rankas. 51 Jie
išžudė visus vyriškius kalavijo
ašmenimis. Jis sugriovė jį, paė-
mė jo grobį ir perėjo visą mies-
tą per užmuštuosius.

52 Po to jie perėjo per Jorda-
ną didelėje lygumoje ties Betsa-
nu. 53 Jūdas rankiojo atsiliekančius
ir visą kelią drąsino tautą, iki jie
atėjo į Jūdo šalį. 54 Taip jie atė-
jo į Siono kalną su linksmybe ir
džiaugsmu ir aukojo deginamą-
sias aukas, nes niekas jų nežuvo,
iki sugrįžo ramybėje.

55 Tuo metu, kai Jūdas ir Jo-
natas buvo Galaado šalyje, o jo
brolis Simonas Galiliejoje ties
Ptolemaida, 56 Zakarijo sūnus Juo-

— (47) *Užsidarė.* Anot kai kurių žinių (plg. 2 Mak. 12,27), Lyzijas čia turėjęs namus. Jo šalininkai, be abejo, pasirūpino nustatyti Efrono gyventojus prieš žydus. Kadangi tačiau tas miestas nebuvo anksčiau parodęs nepalankumo žydams, tai Jūdas, laikydamos Atk. 20,10... nurodymo, siūlo Efrono gyventojams taiką, su atsisakiusiais gi nuo jos pasielgia visu anų laikų nuožmumu.

(52) *Ties Betsanu.* Didžiausias iš Dekapolies miestų šiapus Jordano, žinomas dar kitu vardu: Skitopolis. Ties juo Jordane yra ne viena brasta. Jordano slėnis čia labai platus, tikra labai derlinga lyguma. — (53) *Rankiojo atsiliekančius...* Kovose Jūdas stodavo visų priešakin, dabar saugo kariuomenes užpakalyje silpnesniuosius, kad ne vienas jų nežūtų. — (54) *Į Siono kalną:* į bažnyčią padėkoti Viešpačiui už laimėjimus ir ypatingą globą. — *Niekas jų nežuvo:* iš tų žydų, kuriuos išvadavo iš priešų rankų ir atsivedė į Jūdėją.

56 audivit Iosephus Zachariae fi-
lius, et Azarias princeps virtutis,
res bene gestas, et praelia quae
facta sunt, 57 et dixit: Faciamus
et ipsi nobis nomen, et eamus
pugnare adversus gentes, quae
in circuitu nostro sunt. 58 Et prae-
cepit his, qui erant in exercitu
suo, et abierunt Iamniam. 59 Et
exivit Gorgias de civitate, et viri
eius obviam illis in pugnam. 60 Et
fugati sunt Iosephus, et Azarias
usque in fines Iudaeae: et ceci-
derunt illo die de populo Israel
ad duo millia viri, et facta est
fuga magna in populo: 61 quia
non audierunt Iudam, et fratres
eius, existimantes fortiter se fac-
turos. 62 Ipsi autem non erant
de semine virorum illorum, per
quos salus facta est in Israel. 63 Et
viri Iuda magnificati sunt valde
in conspectu omnis Israel, et gen-
tium omnium ubi audiebatur no-
men eorum. 64 Et convenerunt
ad eos fausta acclamantes.

65 Et exivit Iudas, et fratres
eius, et expugnabant filios Esau
in terra, quae ad Austrum est,
et percussit Chebron et filias eius:
et muros eius, et turres succendit

zapas ir kariuomenės vadas Aza-
rijas išgirdo apie jų pasisekimus
ir įvykusias kovas, 57 ir jis tarė:
Įsigykime ir mes sau vardą ir ei-
kime kovoti prieš esančius aplink
mus pagonis. 58 Taigi jis davė
įsakymų tiems, kurie buvo jo ka-
riuomenėje, ir jie išėjo prieš Jam-
niją. 59 Bet jiems priešais išė-
jo iš miesto į kovą Gorgijas su
savo žmonėmis. 60 Juozapas ir
Azarijas buvo priversti bėgti iki
Jūdėjos sienų. Tą dieną apie du
tūkstančiu vyrų iš Izraėlio kri-
to, ir buvo suduotas didelis smū-
gis tautai, 61 nes jie nepaklausė
Jūdo ir jo brolių ir manė galėsią
drąsiai pasielgti. 62 Bet jie nebu-
vo iš ainijos tų vyrų, per kuriuos
buvo įvykintas išgelbėjimas Izra-
ėlyje. 63 Tuo tarpu gi Jūdo vyrai
buvo labai giriami viso Izraėlio
akivaizdoje ir visų pagonių, kur
tik išgirsdavo apie jų vardą; 64 prie
jų rinkdavosi su džiaugsmo šū-
kojimais.

65 Po to Jūdas su savo bro-
liais išėjo ir kovojo prieš Ezavo
sūnus šalyje, esančioje į pietus;
jis paėmė Chebroną ir jo dukte-
ris ir nudegino aplinkui jo sienas

---

(56) *Juozapas ir... Azarijas.* Vz. auk. 18 eil. — **(57)** *Jis tarė:* Juozapas Zakarijui. Jie matomai pavydėjo pasisekimų Jūdui ir nutarė jo nebeklausyti. Rūpėjo jiems labiausiai grobis. — **(58)** *Jis davė.* Gr. t.: jie davė. — *Prieš Jamniją.* Plg. auk. 4,15. Strabonas sako, kad ginkluotų vyrų skaičius Jamnijoje ir jos apylinkėje siekęs 40.000. — **(59)** *Gorgijas.* Du žydų vadu gal nė nemanė, kad Jamnijoje yra Gorgijas, kurio kariška drąsa buvo žinoma visoje Syrijoje (1 Mak. 3,38). — **(62)** *Jie nebuvo iš...* Juos vedė puikybė ir godumas. Dievas teikė izraėlitams kovose prieš pagonis savo globos, kad jie galėtų ginti savo religiją, bet ne tam, kad jie įsigytų jų tarpe didelės galios. — **(63)** *Jūdo vyrai...* Gr. t.: vyras (drąsuolis) Jūdas ir jo broliai. — **(64)** *Prie jų rinkdavosi:* visos Jūdėjos žydai.

(65) *Ezavo sūnus:* idumėjiečius, kurie buvo užėmę pietinę Jūdėjos dalį. — *Chebroną.* Labai senas, paprastai Hebronu vadinamas, miestas. Palestiną dalinant, jis buvo paskirtas Jūdo giminei (Joz. 15,54; plg. Prad. 13,8). Po Babilono nelaisvės žydai buvo sugrįžę Chebronan (Neem. 11,25), bet vėliau jie buvo iš čia idumėjiečių išvaryti. Jūdas, sugrįžęs iš Galaado (163 m. pirm Kr.) ir davęs kiek laiko pasilsėti savo kariuomenei, ryžosi kariauti prieš idumėjiečius ir pilistimus. — *Jo dukteris:* Chebrono apylinkėje buvusius mies-

igni in circuitu. 66 Et movit castra
ut iret in terram alienigenarum,
et perambulabat Samariam. 67 In
die illa ceciderunt sacerdotes in
bello, dum volunt fortiter facere,
dum sine consilio exeunt in prae-
lium. 68 Et declinavit Iudas in
Azotum in terram alienigenarum,
et diruit aras eorum, et sculpti-
lia deorum ipsorum succendit ig-
ni: et cepit spolia civitatum, et
reversus est in terram Iuda.

ir bokštus. 66 Po to jis pakilo iš
savo stovyklos, kad eitų į sve-
timšalių kraštą, ir ėjo per Sama-
riją. 67 Tą dieną krito kovoje ku-
nigų, kai jie panorėjo parodyti
savo drąsą ir ėjo be atodairos į
kovą. 68 Jūdas pasuko į Azotą
svetimšalių krašte; jis išardė jų
aukurus, sudegino jų dievaičių
drožtus paveikslus, paėmė mies-
tų grobį ir sugrįžo į Jūdo šalį.

c) Antioko Epifano mirtis. Antioko Eupatorio karas prieš Jeruzalę.

Caput VI. 1 Et rex Antio-
chus perambulabat superiores re-
giones, et audivit esse civitatem
Elymaidem in Perside nobilissi-
mam, et copiosam in argento, et
auro, 2 templumque in ea locu-
ples valde: et illic velamina au-
rea, et loricae, et scuta, quae re-
liquit Alexander Philippi rex Ma-
cedo, qui regnavit primus in Grae-
cia. 3 Et venit, et quaerebat ca-
pere civitatem, et depraedari eam:
et non potuit, quoniam innotuit

6 perskyrimas. 1 Karalius
Antiokas ėjo per aukštesniąsias
šalis. Išgirdęs, kad Persijoje yra
Elimaidos miestas, labai garsus
ir turtingas sidabru ir auksu, 2 kad
jame yra labai turtinga šventykla,
kad joje yra auksinių uždangų,
šarvų ir skydų, paliktų Makedo-
nijos karaliaus Pilypo sūnaus
Aleksandro, kurs pirmas karalią-
vo Graikijoje, 3 jis nuėjo tenai,
stengėsi paimti miestą ir jį api-
plėšti; bet jis negalėjo, nes jo su-

telius ir sodžius. — (66) *Į svetimšalių:* į pilistimų. — *Per Samariją.* Samarijos vardas čia yra aiški klaida. Jūdas, eidamas iš Chebrono į Azotą (68 e.), negalėjo patekti į toli šiaurėje esančią Samariją. Senovinis lotyniškas vertimas, Fl. Juozapas, 2 Mak. 12,35 ir k. tą vietą vadina Marisa (senovėje Maresa, dabar Maraš), kuri iš tikrųjų yra prie kelio iš Ebrono į Azotą. — (67) *Tą dieną:* praeinant pro Marisą, kame teko susiremti su Gorgijo kariuomene (vz. 2 Mak. 12,34). — (68) *Į Azotą.* Tai pilistimų miestas. Plg. auk. 4,15.

6,1—63. Antioko žygis prieš Elimaidą jam nepasiseka; gavęs žinią apie Jūdo nugalėjimus, jis suserga ir miršta, išpažinęs savo padarytas neteisybes žydams (1—16). Mirusio Antioko vieton Lyzijas paskelbia karaliumi jo sūnų Antioką Eupatorį, kurio pagalbos šaukiasi bedieviai žydai (17—30). Syrai nugali Jūdą prie Betzakaros (31—47) ir apgula bažnyčios kalną (48—54). Karalius padaro su žydais taiką, bet jos nesilaiko (55—63).

(6,1) *Antiokas:* Antiokas Epifanas. Vz. auk. 3,37. Plg. 2 Mak. 9, 2... — *Persijoje yra Elimaidos miestas.* Toks teksto skaitymas klaidingas; geresniuose gr. rankraščiuose miestas visai neįvardijamas; ten pasakyta: yra Elimaidoje, Persijoje, garsus miestas. 2 Mak. 9,2 nėra paminėta nei Persijos, nei Elimaidos, tik pasakomas miesto vardas: Persepolis. Elimaida gi vadinosi šalis, ne miestas, senovės Elamas. — (2)

sermo his, qui erant in civitate:
4 et insurrexerunt in praelium, et
fugit inde, et abiit cum tristitia
magna, et reversus est in Babyloniam.
5 Et venit qui nunciaret ei in
Perside, quia fugata sunt castra,
quae erant in terra Iuda: 6 et quia
abiit Lysias cum virtute forti in
primis, et fugatus est a facie Iudaeorum, et invaluerunt armis, et
viribus, et spoliis multis, quae
ceperunt de castris, quae exciderunt: 7 et quia diruerunt abominationem, quam aedificaverat
super altare, quod erat in Ierusalem, et sanctificationem, sicut
prius, circumdederunt muris excelsis, sed et Bethsuram civitatem suam.
8 Et factum est ut audivit rex
sermones istos, expavit, et commotus est valde: et decidit in lectum, et incidit in languorem prae
tristitia, quia non factum est ei
sicut cogitabat. 9 Et erat illic per
dies multos: quia renovata est in
eo tristitia magna, et arbitratus
est se mori.
10 Et vocavit omnes amicos
suos, et dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, et concidi,
et corrui corde prae solicitudine:
11 et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, et in
quos fluctus tristitiae, in qua
nunc sum: qui iucundus eram,
et dilectus in potestate mea!
12 Nunc vero reminiscor malo-

manymas buvo pasidaręs žinomas miesto gyventojams. 4 Jie
pakilo kovai, ir jis turėjo iš ten
bėgti; jis pasitraukė labai nuliūdęs ir grįžo į Babiloniją.
5 Tuomet buvo atnešta jam
žinia į Persiją, kad jo kariuomenė
buvusi Jūdo šalyje, buvo priversta bėgti, 6 kad Lyzijas ėjo didelės kariuomenės priešakyje ir buvo žydų priverstas bėgti, kad jie
sustiprėjo ginklais, kariuomene ir
daugeliu grobio, kurį atėmė iš
sumuštos kariuomenės, 7 kad jie
sugriovė nuobodą, kurią jis buvo
pastatęs ant altoriaus Jeruzalėje,
ir apvedė aukštomis sienomis,
kaip pirma, šventyklą ir jo miestą Betsurą.

8 Atsitiko, kad karalius, išgirdęs šitas žinias, nusigando ir labai susijaudino; jis atsigulė į patalą ir iš liūdesio susirgo, nes
netaip jam įvyko, kaip jis manė.
9 Jis pasiliko tenai daug dienų,
nes didelis liūdėsys pasireikšdavo jame iš naujo, ir jis tarėsi mirsiąs.
10 Jis pasišaukė visus savo
prietelius ir jiems tarė: Miegas atstojo nuo mano akių, jaučiuos
prislėgtas, ir mano širdis džiūsta
iš sielvarto. 11 Todėl aš tariau
savo širdyje: Į kaip didį sielvartą aš patekau ir kokiose nuliūdimo bangose esu dabar aš, kurs
buvau meilingas ir mylimas savo karalystėje! 12 Bet dabar aš

Turtinga šventykla: Dianos šventykla (Fl. Juozapas, Jieron. Plg. 2 Mak. 1,13). — *Uždangų.* Gr. t. kalbama apie apsaugos priemones kovoje; iš jų tuojau įvardijami šarvai ir skydai. — *Kurs pirmas...* Vz. auk. 1,1 (paaiškinimą). — (4) *Į Babiloniją.* Gr. t.: į Babiloną; bet gr. t. nėra pasakyta, kad Antiokas būtų sugrįžęs į Babiloną; jis tik norėjęs ten vykti.

(5) *Atnešta jam žinia:* Lyzijo pasiųsta žinia (vz. auk. 3,32). — (7) *Nuobodą.* Taip knygos autorius vadina Antioko įsakymu pastatytą aukurą ant deginamųjų aukų altoriaus. — *Jo miestą Betsurą.* Betsura buvo nebe Jūdėjos ribose (plg. auk. 4,

rum, quae feci in Ierusalem, unde et abstuli omnia spolia aurea, et argentea, quae erant in ea, et misi auferre habitantes Iudaeam sine causa.
[13] Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista: et ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

[14] Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, et praeposuit eum super universum regnum suum:
[15] et dedit ei diadema, et stolam suam, et anulum, ut adduceret Antiochum filium suum, et nutriret eum, et regnaret.
[16] Et mortuus est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono.
[17] Et cognovit Lysias, quoniam mortuus est rex, et constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutrivit adolescentem: et vocavit nomen eius Eupator.
[18] Et hi, qui erant in arce, concluserant Israel in circuitu sanctorum: et quaerebant eis mala semper, et firmamentum Gentium.
[19] Et cogitavit Iudas disperdere eos: et convocavit uni-

atsimenu piktenybes, kurias esu padaręs Jeruzalėje, iš kur aš atėmiau, kaip grobį, visą buvusį joje auksą ir sidabrą ir kad esu siuntęs sunaikinti be priežasties Jūdėjos gyventojus.
[13] Taigi dabar aš suprantu, kad todėl apnyko mane šitos nelaimės, ir štai aš žūnu dideliu liūdesiu svetimoje šalyje.
[14] Po to jis pasišaukė vieną savo prietelių, Pilypą, paskyrė jį visos savo karalystės viršininku
[15] ir padavė jam savo vainiką, apsiaustą ir žiedą, kad atsivestų jo sūnų Antioką, auklėtų jį ir paimtų viešpatavimą.
[16] Karalius Antiokas mirė tenai šimtas keturias dešimtis devintais metais.
[17] Lyzijas, gavęs žinią, kad karalius miręs, įstatė karaliumi jo sūnų Antioką, kurį jis visai jauną auklėjo, ir praminė jį vardu Eupatoris.
[18] Buvusieji pilyje uždarė Izraėlį iš visų pusių aplink šventyklą ir stengėsi nuolat daryti jiems pikta ir stiprinti pagonis.
[19] Jūdas nusistatė sunaikinti juos ir sušaukė visą tautą jų apgulti.

---

61); jis priklausė Antiokui; jos paėmimas ir sustiprinimas buvo didelis karaliaus įžeidimas.

(13) *Svetimoje šalyje.* Antiokas tuomet buvo Persijos mieste Tabėje, tarp Ekbatanos ir Persepolies. Nors ta šalis priklausė Syrijai, bet ji buvo nuo jos labai toli; Antiokas buvo į čia atvykęs apiplėšti šventyklos, todėl jis negalėjo tikėtis vietos gyventojų užuojautos, ir visa ta šalis jam dabar rodėsi esanti svetima.

(14) *Pilypą.* Anot. 2 Mak. 9,29, jis buvęs Antioko pienbrolis. Karalius buvo jį paskyręs savo vietininku Judiejoje. Plg. 2 Mak. 5,22 ir 9,29. — (15) *Ir žiedą:* karališkąjį antspaudos žiedą. Taip Antiokas atėmė anksčiau duotus įgaliojimus Lyzijui (auk. 3,32.33), kurs gal buvo netekęs jo pasitikėjimo dėl pralaimėtų kovų prieš žydus. — *Kad atsivestų...* Gr. t. galima versti taip: kad jis juos (karališkos garbės ženklus) nuneštų Antiokui.

(16) *Mirė tenai šimtas...:* Tabėje 163 m. pirm Kr. Apie Antioko mirtį pasakojama dar 2 Mak. 1,1—17 ir 2 Mak. 9,1—29. Vz. tų vietų paaiškinimus.

(17) *Jo sūnų...* Antiokas Eupatoris buvo tuomet devynerių (anot kitų, dvylikos) metų vaikas.

(18) *Buvusieji pilyje...* Įgula, buvusi stiprioje pilyje visai netoli nuo žydų šventyklos (vz. auk. 35—37; 4, 41), galėjo varginti Jeruzalės gyventojus, ypač kai jie eidavo į šven-

versum populum, ut obsiderent
eos. [20] Et convenerunt simul, et
obsederunt eos anno centesimo
quinquagesimo, et fecerunt bali-
stas, et machinas. [21] Et exierunt
quidam ex eis, qui obsidebantur:
et adiunxerunt se illis aliqui im-
pii ex Israel, [22] et abierunt ad
regem, et dixerunt: Quousque
non facis iudicium, et vindicas
fratres nostros? [23] Nos decrevi-
mus servire patri tuo, et ambu-
lare in praeceptis eius, et obse-
qui edictis eius: [24] et filii populi
nostri propter hoc alienabant se
a nobis, et quicumque invenie-
bantur ex nobis, interficiebantur,
et hereditates nostrae diripieban-
tur. [25] Et non ad nos tantum ex-
tenderunt manum, sed et in om-
nes fines nostros. [26] Et ecce ap-
plicuerunt hodie ad arcem Ierusa-
lem occupare eam, et munitio-
nem Bethsuram munierunt: [27] et
nisi praeveneris eos velocius, ma-
iora, quam haec, facient, et non
poteris obtinere eos.
[28] Et iratus est rex, ut haec
audivit: et convocavit omnes ami-
cos suos, et principes exercitus
sui, et eos, qui super equites
erant. [29] Sed et de regnis aliis,
et de insulis maritimis venerunt
ad eum exercitus conductitii. [30] Et
erat numerus exercitus eius, cen-
tum millia peditum, et viginti mil-
lia equitum, et elephanti triginta-
duo, docti ad praelium.

[20] Jie susirinko visi draug, ap-
gulė juos šimtas penkias dešim-
tais metais ir pasidirbo sau mė-
tamųjų ir apgulamųjų karo prie-
taisų. [21] Tuomet kai kurie apgul-
tieji ištrūko, o prie jų prisidėjo
kai kurie bedieviai iš Izraėlio.
[22] Šitie nuėjo pas karalių ir sakė:
Iki kolei tu nedarysi teisybės ir
nekeršysi už mūsų brolius? [23] Mes
ryžomės tarnauti tavo tėvui, elg-
tis sulig jo įsakymais ir klausyti
jo paliepimų; [24] todėl mūsų tau-
tos sūnūs šalinosi nuo mūsų, ir
kas tik iš mūsų jiems patekdavo,
buvo užmušamas, ir mūsų tėvai-
nystės buvo išplėšiamos. [25] Jie
tiesdavo ranką ne tik prie mūsų,
bet ir prie visų mūsų plotų, [26] ir
štai šiandien jie apgulė Jeruzalės
pilį, kad ją paimtų, ir sustiprino
Betsuros tvirtovę. [27] Jei tu neeisi
greitai prieš juos, jie padarys pik-
tesnių kaip šitie dalykų, ir tu ne-
begalėsi jų nugalėti.

[28] Tai išgirdęs karalius įpyko;
jis sušaukė visus savo prietelius,
savo kariuomenės vadus ir raite-
lių viršininkus; [29] pas jį atėjo taip
pat samdytos kariuomenės iš ki-
tų karalysčių ir iš jūros salų. [30] Jo
kariuomenės skaičius buvo šim-
tas tūkstančių pėstininkų, dvide-
šimt tūkstančių raitelių ir trys de-
šimtys du drambliai išmokinti ko-
voti.

---

tyklą; todėl Jūdas nutaria mėginti jų visai nusikratyti ir apgula pilį. — (20) *Šimtas...:* 162 m. pirm. Kr. (plg. 2 Mak. 13,1...) — *Pasidirbo sau...* Anot gr. t.: pasidarė sau pylimų, bokštų metamiems prietaisams pastatyti. — (21) *Apgultieji ištrūko...* Nors pilis buvo apsupta, tačiau kai kuriems syrams pasisekė iš jos ištrūkti — (22) *Mūsų brolius:* pasilikusius pilyje syrus ir žydų atpuolėlius.— (25) *Prie visų mūsų plotų.* Taip daroma aliuzija į laimingas Jūdo kovas prieš kaimynus. Plg. auk. 5,3... — (26) *Betsuros.* Vz. auk. 7 eil.

(28) *Jis sušaukė...* Jauno karaliaus vardu visa darė Lyzijas. Prieteliais čia vadinami žymesnieji karaliaus patarėjai. — (29) *Iš kitų karalysčių:* Iš Mažosios Azijos. — *Iš jūros salų:* iš Kipro, Rodo, Kretos ir kitų Tarpžemės jūros salų. — (30)

31 Et venerunt per Idumaeam,
et applicuerunt ad Bethsuram, et
pugnaverunt dies multos, et fecerunt machinas et exierunt, et
succenderunt eas igni, et pugnaverunt viriliter.
32 Et recessit Iudas ab arce, et movit castra ad
Bethzacharam contra castra regis.
33 Et surrexit rex ante lucem, et
concitavit exercitus in impetum
contra viam Bethzacharam: et
comparaverunt se exercitus in
praelium, et tubis cecinerunt:
34 et elephantis ostenderunt sanguinem
uvae et mori, ad acuendos eos
in praelium:
35 et diviserunt bestias per legiones: et astiterunt
singulis elephantis mille viri in
loricis concatenatis, et galeae aereae in capitibus eorum: et quingenti equites ordinati unicuique
bestiae electi erant.
36 Hi ante
tempus ubicumque erat bestia, ibi
erant: et quocumque ibat, ibant,
et non discedebant ab ea.
37 Sed
et turres ligneae super eos firmae protegentes super singulas
bestias: et super eas machinae:

31 Jie atėjo per Idumėją, apgulė Betsurą, kovojo daug dienų
ir pasidirbo apgulamųjų karo pabuklų; bet apgultieji išėjo, sudegino juos ir kovojo drąsiai.
32 Jūdas tuo tarpu pasitraukė nuo pilies ir padarė sau stovyklą prie
Betzakaros ties karaliaus stovykla.
33 Atsikėlęs dar neišaušus karalius paragino kariuomenę pulti
Betzakaros keliu; jo kariuomenės
dalys prisirengė į kovą ir sutrimitavo trimitais.
34 Drambliams
jie parodė vynuogių ir morų sunkos, kad paerzintų juos į kovą.
35 Jie paskirstė gyvulius tarp legionų, taip kad prie kiekvieno
dramblio stovėjo tūkstantis vyrų
grandininiais šarvais ir variniais
šalmais ant savo galvų; taip pat
penki šimtai rinktinių raitelių buvo priskirta prie kiekvieno gyvulio.
36 Šitie jau anksčiau būdavo visuomet tenai, kur būdavo gyvulys; kur tik jis ėjo, ėjo ir jie ir
nuo jo neatstodavo.
37 Be to, ant
kiekvieno gyvulio buvo apsaugai
stiprūs mediniai bokštai su karo

Jo kariuomenės... 2 Mak. 13,2 tos kariuomenės skaičiai nurodomi truputį kitokie, gal dėlto, kad ji ėjo persiskyrus į dvi dali.

(31) *Per Idumėją...:* Jūdas laikė apgulęs syrų įgulą Jeruzalės pilyje (auk. 20 eil.). Išgirdęs, kad ateina labai didelė Antioko Eupatorio kariuomenė, Jūdas ragina žydus maldauti Viešpatį pagalbos, pats gi pasitraukia iš Jeruzalės su savo kariuomene į Modiną, iš čia užpuola Eupatorio kariuomenės dalį ir padaro jai nemaža nuostolių. Todėl syrai nedrįsta tuojau pulti Jeruzalę, bet eina toliau pajūriu, iki pasiekia Idumėją; per Idumėją-gi ateina prie Betsuros ir ją apgula. Plg. 2 Mak. 13,9—18. Iki syrų kariuomenė pasiekė Betsurą, Jūdas suskubo dar aprūpinti jos įgulą maistu, todėl ji galėjo gana ilgai laikytis prieš syrus ir net daryti puolantiems didelių nuostolių. — (32) *Prie Betzakaros:* maždaug pusiaukėlėje tarp Jeruzalės ir Betsuros. Iš Betzakaros iki Betsurai galėjo būti apie 13 kilometrų. Jūdas atvyko į čia iš Modino, į kurį buvo pasitraukęs iš Jeruzalės. Apie Jūdo kariuomenės vietą syrai sužinojo iš vieno išdaviko, vardu Rodoko (vz. 2 Mak. 13,21) ir, palikdami mažą savo jėgų dalį prie apgultos Betsuros, su visa kita kariuomene tuojau pradėjo rengtis į kovą prieš Jūdą. — (34) *Vynuogių ir morų sunkos.* Drambliai labai mėgstą raugintus gėralus, bet, gavę jų atsigerti, užmirštą savo jėgą; šiuo atveju gal jiems prieš pat kovą tik parodyta raudonos vynuogių ir morų sunkos ir taip juos tik įerzinta. — (36) *Anksčiau...* Drambliai buvo iš anksto pripratinti prie kariuomenės dalių, taip kad ir jie nesibaidydavo ir jų nebijodavo nei kareiviai, nei arkliai. — (37)

et super singulas viri virtutis tri-
ginta duo, qui pugnabant desu-
per: et Indus magister bestiae.
38 Et residuum equitatum hinc et
inde statuit in duas partes, tubis
exercitum commovere, et perur-
gere constipatos in legionibus
eius. 39 Et ut refulsit sol in cly-
peos aureos, et aereos, resplendu-
erunt montes ab eis, et resplen-
duerunt sicut lampades ignis. 40
Et distincta est pars exercitus re-
gis per montes excelsos, et alia per
loca humilia: et ibant caute et or-
dinate. 41 Et commovebantur om-
nes inhabitantes terram a voce
multitudinis, et incessu turbae, et
collisione armorum: erat enim
exercitus magnus valde, et fortis.
42 Et appropiavit Iudas, et exer-
citus eius in praelium: et cecide-
runt de exercitu regis sexcenti
viri. 43 Et vidit Eleazar filius Sau-
ra unam de bestiis loricatam lo-
ricis regis: et erat eminens super
ceteras bestias, et visum est ei
quod in ea esset rex: 44 et de-
dit se ut liberaret populum su-
um, et acquireret sibi nomen ae-
ternum. 45 Et cucurrit ad eam au-
dacter in medio legionis interfi-
ciens a dextris, et a sinistris, et
cadebant ab eo huc atque illuc.
46 Et ivit sub pedes elephantis,
et supposuit se ei, et occidit eum:
et cecidit in terram super ipsum,
et mortuus est illic. 47 Et viden-

pabuklais; ant kiekvieno bokšto
buvo trys dešimtys du drąsūs vy-
rai, kurie kovojo nuo viršaus, ir
vienas indas, gyvulio varovas.
38 Likusią raitariją, padalintą į du
būriu, jis pastatė viename ir ki-
tame šone, kad trimitų garsu ska-
tintų kariuomenę ir ragintų į jos
kariškas eiles sustatytas minias.
39 Saulei apšvietus auksinius ir
varinius skydus, sužibo nuo jų
kalnai, ir jie blizgėjo, kaip liep-
snoją žiburiai. 40 Viena kara-
liaus kariuomenės dalis ėjo pa-
siskirsčius aukštais kalnais, kita
lyguma; jie žygiavo atsargiai ir
tvarkingai. 41 Visi šalies gyven-
tojai buvo išgąsdinti tos daugy-
bės riksmo, minios ėjimo ir gin-
klų žvangėjimo; nes tai buvo la-
bai didelė ir stipri kariuomenė.
42 Jūdas su savo kariuomene pri-
siartino kovoti, ir šeši šimtai žmo-
nių iš karaliaus kariuomenės kri-
to. 43 Kai Sauros sūnus Eleaza-
ras pamatė vieną gyvulį, apdeng-
tą karališkais šarvais, kurs buvo
didesnis už visus kitus gyvulius,
jam pasirodė, kad ant jo buvo
karalius. 44 Jis paaukojo save, kad
išgelbėtų savo tautą ir įsigytų sau
amžiną vardą. 45 Drąsiai jis bėgo
prie jo būrio viduriu, užmušinė-
damas buvusius dešinėje ir kai-
rėje, taip kad jie krito nuo jo vie-
non ir kiton pusėn; 46 jis įbėgo
tarp dramblio kojų ir, sustojęs po

Trys dešimtys du. Gali būti, kad tas skaičius klaidingas, nes dramblio bokštelyje buvo vietos tik dviem ar trims kareiviams. 32 kareiviai galėjo būti prie kiekvieno dramblio, kad vieni kitus pavaduotų bokštelyje. — (38) *Viename ir kitame...:* kariuomenės sparnuose. — (39) *Auksinius:* paauksuotus. Tokiuos skydus turėdavo vadai ir pasižymėję kareiviai. — *Sužibo nuo jų...* Poėtiškas išsireiškimas. — (40) *Atsargiai.* Gr. t.: drąsiu žingsniu. — (42) *Prisiartino kovoti:* drąsiai ir ūmai puolė kriuomenės dalį. — (43) *Sauros sūnus Eleazaras.* Tikriau gr. t.: Eleazaras Auaranas. — Taigi jis buvo Matatijo sūnus, vadinamas Abaronu (1 Mak. 2,5), jaunesnis Jūdo brolis. — *Kad ant jo buvo karalius.* Eleazaras tikėjosi, kad jam pasiseks užmušti pati karalių ir tuo būdu padaryti sumišimą visoje kariuomenėje; bet ant papuošto dramblio buvo

tes virtutem regis, et impetum
exercitus eius, diverterunt se ab
eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem,
et applicuerunt castra regis ad
Iudaeam, et montem Sion. 49 Et
fecit pacem cum his, qui erant
in Bethsura: et exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata
erant terrae. 50 Et comprehendit
rex Bethsuram: et constituit illic
custodiam servare eam.
51 Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos:
et statuit illic balistas, et machinas, et ignis iacula, et tormenta
ad lapides iactandos, et spicula,
et scorpios ad mittendas sagittas,
et fundibula. 52 Fecerunt autem
et ipsi machinas adversus machinas eorum, et pugnaverunt dies
multos. 53 Escae autem non erant
in civitate, eo quod septimus annus esset: et qui remanserant in
Iudaea de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quae repositae fuerant. 54 Et remanserunt
in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: et dispersi
sunt unusquisque in locum suum.
55 Et audivit Lysias quod Philippus, quem constituerat rex

juo, užmušė jį; tas sugriuvo ant
žemės viršuje jojo, ir Eleazaras
tenai mirė. 47 Tačiau žydai, matydami karaliaus jėgas ir jo kariuomenės smarkumą, pasitraukė
nuo jų.
48 Karaliaus gi kariuomenė ėjo
prieš juos Jeruzalės link, ir ta kariuomenė buvo statoma stovyklose prieš Jūdėją ir prieš Siono
kalną. 49 Su tais, kurie buvo Betsuroje, jis padarė taiką, ir jie išėjo iš miesto, nes tenai uždaryti
jie nebeturėjo maisto, kadangi šaliai buvo subata. 50 Taip karalius
paėmė Betsurą ir pastatė tenai
sargybą jos saugoti.
51 Paskui jis laikė daug dienų apgulęs šventąją vietą: jis pastatė tenai mėtomų prietaisų ir
mašinų, įtaisymų ugniai mesti,
akmenims ir ietims, šautuvų vylyčioms ir vilpstynių. 52 Taip pat
ir žydai pasidarė karo pabuklų
prieš anų prietaisus ir kovojo
daug dienų. 53 Bet mieste nebuvo maisto, nes buvo sekmi metai, ir tie pagonys, kurie buvo likę Jūdėjoje, suvalgė liekanas to,
kas buvo atidėta. 54 Taip šventovėje buvo likę nedaug žmonių,
nes jiems buvo atėjęs badas, ir
jie išsiskirstė, kiekvienas į savo
vietą.

55 Tuo tarpu Lyzijas išgirdo,
kad Pilypas, kurį karalius Antio-

---

tik paprasti kareiviai. — (47) *Tačiau žydai...* Jūdas randa, kad bus išmintingiau pasitraukti tvarkoje, negu duotis sunaikinti save ir savuosius be palyginimo stipresniems syrams. Jis pasitraukia į Jeruzalę ir į šventyklos tvirtovę. Syrai eina paskui ir apgula tvirtovę.

(48) *Prieš Jūdėją.* Nors syrų kariuomenės dalis buvo palikta prie Betsuros, tačiau žymi jos dauguma prisiartino prie Jeruzalės ir rengėsi kovoti ne tik prieš tą vieną vietą, bet ir prieš visą Jūdėjos šalį. — (49) *Buvo subata:* subatiniai (atilsio) metai, kuriais buvo uždrausta ką nors sėti ar pjauti. Plg. Iš. 23,10.11; Kun. 25,1—7; 21,22; Atk. 15,1...

(53) *Kurie buvo likę...:* atskiri syrų kariuomenės būriai.

(55) *Pilypas, kurį...* Vz. auk. 14, 15 eil. Išgelbėjimas žydams ateina netikėtai. Antioko Epifano jo sūnaus ir valstybės globėju paskirtas Pily-

Antiochus, cum adhuc viveret, ut
nutriret Antiochum filium suum,
et regnaret, 56 reversus esset a
Perside, et Media, et exercitus qui
abierat cum ipso, et quia quaerebat
suscipere regni negotia:
57 festinavit ire, et dicere ad regem,
et duces exercitus: Deficimus
quotidie, et esca nobis modica
est, et locus, quem obsidemus,
est munitus, et incumbit nobis ordinare
de regno. 58 Nunc itaque
demus dextras hominibus istis, et
faciamus cum illis pacem, et cum
omni gente eorum: 59 et constituamus
illis ut ambulent in legitimis
suis sicut prius, propter legitima
enim ipsorum, quae despeximus,
irati sunt, et fecerunt omnia haec.
60 Et placuit sermo in conspectu
regis, et principum: et misit ad
eos pacem facere: et receperunt
illam. 61 Et iuravit illis rex, et
principes: et exierunt de munitione.

62 Et intravit rex montem Sion,
et vidit munitionem loci: et rupit
citius iuramentum, quod iuravit:
et mandavit destruere murum in
gyro.

63 Et discessit festinanter, et
reversus est Antiochiam, et invenit
Philippum dominantem civitati:
et pugnavit adversus eum,
et occupavit civitatem.

kas, dar gyvas tebebūdamas, buvo
paskyręs auklėti savo sūnų
Antioką ir viešpatauti, 56 sugrįžęs
iš Persijos ir Medijos su kariuomene,
kuri buvo su juo išėjusi,
ir kad jis stengiasi paimti karalystės
reikalus. 57 Todėl jis pasiskubino
eiti ir sakyti karaliui ir
kariuomenės vadams: Mes einame
kasdien silpnyn, maisto mums
maža, vieta, kurią laikome apgulę,
sustiprinta, be to, mes turime
rūpintis karalyste. 58 Taigi paduokime
dabar šitiems žmonėms dešines,
padarykime taiką su jais ir
su visa jų tauta 59 ir leiskime jiems
gyventi sulig jų įstatymais, kaip
seniau; nes dėl savo įstatymų,
kuriuos mes paniekinome, jie įpyko
ir visa tai padarė. 60 Tas pasiūlymas
patiko karaliui ir vadams;
jis siuntė pas juos taikos
daryti, ir jie ją priėmė. 61 Karalius
ir vadai jiems prisiekė, ir jie
išėjo iš tvirtovės.

62 Karalius, atėjęs į Siono kalną
ir pamatęs vietos sustiprinimus,
tuojau sulaužė padarytą priesaiką
ir liepė sugriauti sieną aplinkui.

63 Po to jis skubiai pasitraukė
ir sugrįžo į Antiokiją; čia jis
rado Pilypą valdantį miestą, kovojo
prieš jį ir atėmė miestą.

pas grįžta iš Persijos su kariuomene, kurią į ten buvo pasiėmęs Antiokas, ir pradeda ieškoti savo teisių pripažinimo. Lyzijui tenka dabar skubintis į Syriją, ir jis padaro su Jūdu taiką, pripažindamas žydams religinę laisvę. — **(59)** *Kaip seniau:* kolei Antiokas nebuvo pradėjęs kovos prieš žydų religiją. — **(61)** *Jie išėjo iš tvirtovės.* Išėjimas iš tvirtovės buvo padarytos taikos ženklas.

(62) *Sulaužė padarytą priesaiką...* Syrai grąžino žydams tik religinę laisvę, bet nenorėjo sutikti, kad jie turėtų visišką nepriklausomybę. Syrų įgula pasiliko ne tik Betsuroje, bet ir pačioje Jeruzalėje, jos pilyje. Bažnyčios tvirtovės sienas jie pasirūpino nugriauti. Pačią gi bažnyčia jie net pagerbė aukomis ir Jūdui suteikė tam tikrą titulą. Plg. 2 Mak. 13,24.

(63) *Sugrįžo į Antiokiją...* Grįždamas Lyzijas Ptolemaidoje turėjo viešai pasiteisinti dėl padarytos taikos su žydais. Vz. 2 Mak. 13,25.

d) Žydų kovos prieš Demetrijų Soterą.

Caput VII. [1] Anno centesi-
mo quinquagesimo primo exiit
Demetrius Seleuci filius ab urbe
Roma, et ascendit cum paucis
viris in civitatem maritimam, et
regnavit illic. [2] Et factum est, ut
ingressus est domum regni pa-
trum suorum, comprehendit exer-
citus Antiochum, et Lysiam, ut
adducerent eos ad eum. [3] Et res
ei innotuit: et ait: Nolite mihi os-
tendere faciem eorum. [4] Et occi-
dit eos exercitus. Et sedit De-
metrius super sedem regni sui:
[5] et venerunt ad eum viri ini-
qui et impii ex Israel: et Alcimus
dux eorum, qui volebat fieri sa-
cerdos. [6] Et accusaverunt po-
pulum apud regem, dicentes: Per-
didit Iudas, et fratres eius omnes
amicos tuos, et nos dispersit de
terra nostra. [7] Nunc ergo mitte
virum, cui credis, ut eat, et vi-
deat exterminium omne, quod fe-

7 perskyrimas. [1] Šimtas
penkias dešimtis pirmais metais
Seleuko sūnus Demetrijus išvy-
ko iš Romos miesto, atkeliavo
su nedaugeliu žmonių į pajūrio
miestą ir ėmė tenai karaliauti.
[2] Atsitiko, kad, jam įėjus į savo
tėvų karalystės namus, kariuome-
nė sugavo Antioką ir Lyziją, kad
juos atvestų pas jį. [3] Gavęs apie
tai žinią, jis tarė: Nerodykite man
jų veido. [4] Kariuomenė užmušė
juodu, ir Demetrijus atsisėdo sa-
vo karalystės sostan.
[5] Tuomet atėjo pas jį nedorų
ir bedievių žmonių iš Izraėlio su
savo vadu Alkimu, kurs norėjo
būti kunigas. [6] Jie skundė tautą
karaliui, sakydami: Jūdas ir jo
broliai nužudė visus tavo priete-
lius ir išvarė mus iš mūsų ša-
lies. [7] Taigi dabar siųsk žmogų,
kuriam tiki, kad jis eitų ir pama-
tytų visą sunaikinimą, kokį anas

7,1—50. Syrijos sostą paima Demetrijus (1—4). Alkimo pakurstytas jis siunčia prieš žydus Bakidą, kurs tačiau Jūdo nugalėti neįstengia (5—25). Atsiųstas kitas vadas, Nikanoras, du kartu Jūdo nugalimas ir pats žūna kovoje (26—47). Nugalėjimui paminėti žydai paskiria metinę šventę (48—50).

(7,1) *Šimtas...:* 161 m. pirm Kr. — *Seleuko sūnus Demetrijus.* Seleukas IV Filopatoris buvo vyresnis Antioko Epifano brolis. Seleukui mirštant, jo sūnus Demetrijus buvo laikomas įkaitu Romoje; todėl jo dėdei Antiokui Epifanui pavyko paimti Syrijos sostą. Kai Antiokas mirė, Demetrijus, vis dar tebebūdamas Romoje, veltui stengėsi atgauti laisvę. Kadangi Romos senatas atsisakė suteikt jam leidimą, jis, Polybijaus padedamas, pabėgo slapčia ir atvyko į Syriją. Jis buvo tuomet 23 metų. — *Į pajūrio miestą.* Anot 2 Mak. 14,1, į Tripolį. Pradžioje kariuomenės jis turėjo labai maža. Kadangi tačiau Lyzijas buvo Syrijoje nekenčiamas, tai aplink Demetrijų pradėjo greitu laiku rinktis visi nepatenkintieji; jie išdavė jam Lyziją su jaunu Antioku, kuriuos Demetrijus liepė nužudyti. Po kokio laiko jam pavyko išgauti sau ir iš Romos senato karaliaus teisių pripažinimą. — (3) *Nerodykite man...* Kas nebuvo vertas matyti karaliaus veidą ir todėl turėjo mirti, tam buvo uždengiamas veidas. Plg. Est. 7,8.

(5) *Alkimu, kurs...* Žydiškas jo vardas turėjo būti Eliakimas. Jis priklausė iš Aarono kilusių kunigų šeimynai. Antioko Epifano laikais jis buvo prisitaikęs prie pagonių įpročių (2 Mak. 14,3) ir norėjo dabar išgauti sau vyriausiojo kunigo teisių pripažinimą. Žuvus vyriausiam kunigui Menelajui (2 Mak. 13,3...), jam tos teisės buvo pripažintos Antioko Eupatorio ir jo globėjo Lyzijo, bet ištikimi įstatymui žydai iki

cit nobis, et regionibus regis: et
puniat omnes amicos eius, et adiu-
tores eorum.
8 Et elegit rex ex amicis suis
Bacchidem, qui dominabatur trans
flumen magnum in regno, et fi-
delem regi: et misit eum, 9 ut vi-
deret exterminium, quod fecit Iu-
das: sed et Alcimum impium con-
stituit in sacerdotium, et manda-
vit ei facere ultionem in filios Is-
rael. 10 Et surrexerunt, et vene-
runt cum exercitu magno in ter-
ram Iuda: et miserunt nuncios, et
locuti sunt ad Iudam, et ad fra-
tres eius verbis pacificis in dolo.
11 Et non intenderunt sermoni-
bus eorum: viderunt enim quia
venerunt cum exercitu magno.
12 Et convenerunt ad Alcimum,
et Bacchidem congregatio scriba-
rum requirere quae iusta sunt:
13 et primi, Assidaei qui erant in
filiis Israel, et exquirebant ab eis
pacem. 14 Dixerunt enim: Homo
sacerdos de semine Aaron venit,
non decipiet nos: 15 et locutus
est cum eis verba pacifica: et iu-
ravit illis, dicens: Non inferemus
vobis malum, neque amicis ves-
tris. 16 Et crediderunt ei: Et com-
prehendit ex eis sexaginta viros,
et occidit eos in una die secun-
dum verbum, quod scriptum est:
17 Carnes sanctorum tuorum, et
sanguinem ipsorum effuderunt
in circuitu Ierusalem, et non erat

padarė mums ir karaliaus kraš-
tams, ir kad nubaustų visus jo
prietelius ir jo padėjėjus.
8 Karalius išrinko iš savo prie-
telių tarpo Bakidą, kurs buvo val-
dovas anapus upės, buvo kara-
lystės didžiūnas ir ištikimas ka-
raliui. Tą jis pasiuntė 9 pamatyti
Jūdo padaryto sunaikinimo; be
to, jis paskyrė kunigu bedievį Al-
kimą ir pavedė jam atkeršyti Iz-
raėlio vaikams. 10 Jie pakilo, atė-
jo su didele kariuomene į Jūdo
šalį ir siuntė pasiuntinius pas Jū-
dą ir jo brolius kalbėtis taikiais
žodžiais, tačiau klastingai. 11 Bet
tie nežiūrėjo jų žodžių, nes ma-
tė, kad jie atėjo su didele kariuo-
mene.
12 Tuomet pas Alkimą ir Ba-
kidą susiėjo rašto žinovų būrys
ieškoti, kas teisinga. 13 Pirmi iš
Izraėlio vaikų, kurie ieškojo jų
taikos, buvo asidai, 14 nes jie ma-
nė: Atėjo Aarono giminės kuni-
gas, jis mūsų neprigaus. 15 Jis
kalbėjo jiems taikos žodžius ir
jiems prisiekė, sakydamas: Mes
nedarysime pikta nei jums, nei
jūsų prieteliams. 16 Jie įtikėjo jam;
bet jis sugavo jų šešias dešimtis
vyrų ir užmušė juos viena die-
na, anot žodžių, kurie yra parašyti:
17 Tavo šventųjų kūnus ir jų krau-
ją jie išliejo aplink Jeruzalę, ir ne-

šiam laikui vyriausiojo kunigo teisių Alkimui nepripažino. — (6) *Jie:* žydai syrų šalininkai.

(8) *Bakidą, kurs...* Jis buvo karaliaus vietininkas provincijose anapus Eufrato. — (10) *Taikiais žodžiais, tačiau klastingai.* Taikos ir laisvės pažadais, kurių nemanė laikytis, jie stengėsi rasti sau šalininkų tarp Jūdo prietelių, asidų ir Rašto žinovų.

(13) *Ieškojo jų taikos:* troško ramaus ir taikaus gyvenimo. — (14) *Aarono giminės kunigas.* Jis nebuvo iš tos vyriausiųjų kunigų šeimynos, kurios ainiai turėjo teisės paveldėti vyriausiojo kunigo pareigas, bet tardamies su juo, kai kurie pripažino jį vyriausiuoju kunigu; jie tikėjosi galėsią ramiai ir laisvai laikytis įstatymo. — (16) *Sugavo jų šešias...*: gal tuos, kurie anksčiau buvo pasi-

qui sepeliret. 18 Et incubuit timor, et tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas, et iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, et iusiurandum quod iuraverunt.

19 Et movit Bacchides castra ab Ierusalem, et applicuit in Bethzecha: et misit, et comprehendit multos ex eis, qui a se effugerant, et quosdam de populo mactavit, et in puteum magnum proiecit. 20 Et commisit regionem Alcimo, et reliquit cum eo auxilium in adiutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21 et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui. 22 et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, et obtinuerunt terram Iuda, et fecerunt plagam magnam in Israel. 23 Et vidit Iudas omnia mala quae fecit Alcimus, et qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam Gentes, 24 et exiit in omnes fines Iudaeea in circuitu, et fecit vindictam in viros desertores, et cessaverunt ultra exire in regionem. 25 Vidit autem Alcimus quod praevaluit Iudas, et qui cum eo erant: et cognovit quia non potest sustinere eos, et regressus est ad regem, et accusavit eos multis criminibus.

buvo, kas juos palaidotų. 18 Baimė ir išgąstis apėmė visą tautą, ir jie sakė: Nėra pas juos tiesos ir teisybės, nes jie sulaužė sutartį ir padarytąją priesaiką.

19 Po to Bakidas pasitraukė nuo Jeruzalės ir padarė stovyklą Betzekoje. Jis siuntė ir sugavo daug tų, kurie buvo nuo jo pabėgę, nužudė kai kuriuos iš tautos ir įmetė į didelį šulinį. 20 Šalį jis pavedė Alkimui ir paliko su juo kariuomenės jam padėti. Pats gi Bakidas sugrįžo pas karalių.

21 Alkimas daug darė savo vyriausiai kunigystei palaikyti. 22 Prie jo susirinko visi, kurie drumstė savo tautos ramybę, paėmė savo valdžion Jūdo šalį ir darė daug pikto Izraėlyje. 23 Jūdas, matydamas visa pikta, kurį darė Alkimas ir su juo buvusieji Izraėlio vaikams, daug daugiau, kaip pagonys, 24 ėjo aplink per visą Jūdėjos plotą ir keršijo atpuolėliams, taip kad jie liovėsi ėję į šalį. 25 Alkimas gi, pamatęs, kad Jūdas ir su juo buvusieji, stipresni už jį, ir supratęs, kad negali jiems pasipriešinti, sugrįžo pas karalių ir apskundė juos dėl daugelio kaltybių.

ıodę didesniais jo priešininkais. — (17) *Tavo šventųjų...:* asidų. Plg. Ps. 78,7.2.3.

(19) *Betzekoje:* gal ant kalnelio į šiaurę nuo Jeruzalės, kame vėliau atsirado Jeruzalės priemiestis Bedzeta. — *Nuo jo pabėgę:* kurie buvo virtę syrų šalininkais, bet supratę Alkimo ir Bakido klastingumą, grįžo prie savo tikėjimo. — *Kai kuriuos iš tautos:* pasirodžiusius įtariamais vietos gyventojus. — (21) *Daug darė...* Ir geruoju, ir smurtu stengėsi išgauti sau vyriausiojo kunigo teisių pripažinimą. — (22) *Drumstė...:* stengėsi atitraukti kuodaugiausia žmonių nuo įstatymo laikymo. — (24) *Ėjo aplink...* Jūdo kariuomenė kovose buvo susilpnėjusi; asidai nuo jos atsiskyrė; tauta buvo labai įbauginta. Taigi nors jis dabar negalėjo stoti į atvirą kovą prieš syrus, tačiau jis nesiliovė persekiojęs Alkimo pasiuntinius ir privertė juos pasilikti miestų ribose. — (25) *Sugrįžo pas karalių:* Demetrijų. Eidamas pas karalių, Alkimas nunešė jam gana didelių dovanų. Plg. 2 Mak. 14,4—10.

[26] Et misit rex Nicanorem,
unum ex principibus suis nobilioribus:
qui erat inimicitias exercens
contra Israel: et mandavit ei
evertere populum. [27] Et venit Ni-
canor in Ierusalem cum exercitu
magno, et misit ad Iudam et ad
fratres eius verbis pacificis cum
dolo, [28] dicens: Non sit pugna
inter me et vos: veniam cum viris
paucis, ut videam facies vestras
cum pace. [29] Et venit ad Iu-
dam, et salutaverunt se invicem
pacifice: et hostes parati erant rapere
Iudam.

[30] Et innotuit sermo Iudae
quoniam cum dolo venerat ad
eum: et conterritus est ab eo, et
amplius noluit videre faciem eius.
[31] Et cognovit Nicanor quoniam
denudatum est consilium eius:
et exivit obviam Iudae in pugnam
iuxta Capharsalama. [32] Et
ceciderunt de Nicanoris exercitu
fere quinque millia viri, et fugerunt
in civitatem David.

[33] Et post haec verba ascendit
Nicanor in montem Sion: et

[26] Tuomet karalius siuntė vieną
savo kilniausių vadų, Nikanorą,
kurs buvo labai nepritelingas
Izraėliui, ir pavedė jam su-
naikinti tautą. [27] Nikanoras atėjo
į Jeruzalę su didele kariuomene
ir siuntė pas Jūdą ir jo brolius
su taikiais žodžiais, tačiau klastingai,
[28] sakydamas: Tenebūnie
kovos tarp manęs ir tarp jūsų.
Aš ateisiu su nedaugeliu vyrų taikiai
pamatyti jūsų veidų. [29] Jis
atėjo pas Jūdą, ir jie pasisveikino
taikiai; bet priešai buvo prisirengę
nutverti Jūdą.

[30] Žinia, kad jis buvo atėjęs
pas jį su vyliumi, pasiekė Jūdą,
todėl bijodamas jo jis nebenorėjo
daugiau su juo matytis. [31] Ni-
kanoras suprato, kad jo sumanymas
atidengtas, ir išėjo kovoti
prieš Jūdą prie Kaparsalamos.
[32] Iš Nikanoro kariuomenės krito
apie penkis tūkstančius vyrų,
kiti pabėgo į Dovido miestą.

[33] Po tų įvykių Nikanoras atėjo
į Siono kalną. Kai kurie tau-

---

(26) *Nikanorą.* Jis jau buvo vieną kartą žydų sumuštas (1 Mak. 3, 38; 4,6; 2 Mak. 8,9...). Anot 2 Mak. 14,12, Nikanoras buvęs dramblių viršininkas. Fl. Juozapo pasakojimu, jis buvęs vienas artimiausių Demetrijaus prietelių. Gali būti, kad Nikanoras, mirus Antiokui Epifanui, pavydėdamas Lyzijui jo įtakos Syrijoje, buvo nuvykęs Romon ir čia prisidėjęs prie Demetrijaus šalininkų. — (29) *Jis atėjo pas Jūdą...* Nikanoras ėjo į Jūdėją su įsakymu nuraminti tą kraštą, pašalinant Jūdą, ir jo šalininkus. Tačiau jo kariuomenė turėjo būti nedidelė; todėl po pirmo jam pavykusio susirėmimo su Judo broliu Simonu (2 Mak. 14, 16...) Nikanoras stengėsi geruoju susitarti su Jūdu. Syrų pasiuntiniai įkalbėjo Jūdui pačiam pasimatyti su Nikanoru, kurio patariamas jis net vedė žmoną. Nors Nikanoras dar sumažino savo kariuomenę, Jūdas tačiau nevisai juo pasitikėjo ir laikėsi atsargiai. Tokia dalykų padėtimi nepatenkintas Alkimas vėl vyksta pas Demetrijų ir gauna iš jo įsakymą Nikanorui sugauti Jūdą ir atgabenti į Antiokiją (2 Mak. 14,26). Jūdas su savo šalininkų būriu pabėga į kalnus (2 Mak. 14,28). Nikanoras, kurs pradžioje neturi didelio noro griebtis smarkesnių priemonių prieš Jūdą, po didesnio susirėmimo su juo prie Kaparsalamos vėl pradeda baisiai nekęsti žydų.

(31) *Prie Kaparsalamos.* Spėjama, kad jos vieta buvo į pietus nuo Jeruzalės. — (32) *Penkis tūkstančius.* Syr. vertime ir kai kuriuose gr. rankraščiuose: penkis šimtus. Gal šis skaičius bus tikresnis. — *Į Dovido miestą:* į Jeruzalės pilį.

(33) *Į Siono kalną:* į bažnyčios kalną. Antiokas Eupatoris buvo lie-

exierunt de sacerdotibus populi
salutare eum in pace, et demon-
strare ei holocautomata, quae offe-
rebantur pro rege. 34 Et irridens
sprevit eos, et polluit: et locu-
tus est superbe, 35 et iuravit cum
ira, dicens: Nisi traditus fuerit Iu-
das, et exercitus eius in manus
meas, continuo cum regressus
fuero in pace, succendam domum
istam. Et exiit cum ira magna.
36 Et intraverunt sacerdotes, et
steterunt ante faciem altaris et
templi: et flentes dixerunt: 37 Tu
Domine elegisti domum istam ad
invocandum nomen tuum in ea,
ut esset domus orationis et ob-
secrationis populo tuo, 38 fac vin-
dictam in homine isto, et exer-
citu eius, et cadant in gladio: me-
mento blasphemias eorum, et ne
dederis eis ut permaneant.
39 Et exiit Nicanor ab Ierusa-
lem, et castra applicuit ad Betho-
ron: et occurrit illi exercitus
Syriae. 40 Et Iudas applicuit in
Adarsa cum tribus millibus viris:
et oravit Iudas, et dixit: 41 Qui
missi erant a rege Sennacherib,
Domine, quia blasphemaverunt te,
exiit angelus, et percussit ex eis
centum octogintaquinque millia:
42 sic contere exercitum istum in
conspectu nostro hodie: et sciant
ceteri quia male locutus est su-
per sancta tua: et iudica illum

tos kunigai išėjo pasveikinti jo
taikiai ir parodyti jam deginamų-
jų aukų, kurios buvo aukojamos
už karalių. 34 Bet jis tyčiodamos
paniekino juos ir sutepė; jis kal-
bėjo išdidžiai 35 ir prisiekė su
pykčiu, sakydamas: Jei Jūdas su
jo kariuomene nebus išduotas į
mano rankas, tuojau, kaip tik svei-
kas sugrįšiu, aš sudeginsiu šituos
namus. Ir jis išėjo su didele rūs-
tybe. 36 Tuomet kunigai įėjo, atsi-
stojo ties altoriumi ir bažnyčia ir
verkdami sakė: 37 Tu, Viešpatie,
išsirinkai šituos namus, kad juo-
se būtų šaukiamasi tavo vardo,
kad tai būtų tavo tautai maldos
ir prašymo namai. 38 Atkeršyk
šitam žmogui ir jo kariuomenei,
ir tegul jie krinta po kalaviju. Atsi-
mink jų piktžodžiavimus ir neleisk
jiems išlikti sveikiems.
39 Nikanoras išėjo iš Jeruza-
lės ir pasidarė stovyklą prie Bet-
horono; tenai pasitiko jį Syrijos
kariuomenė. 40 Jūdas sustojo
Adarsoje su trimis tūkstančiais
vyrų. Jūdas meldėsi ir kalbėjo:
41 Kai karaliaus Senakeribo at-
siųstieji piktžodžiavo tau, Vieš-
patie, išėjo angelas ir užmušė
jų šimtą aštuonias dešimtis penkis
tūkstančius. 42 Taip sutrink šian-
dien mūsų akivaizdoje šitą kariuo-
menę; tegul kiti žino, kad jis pik-
tai kalbėjo apie tavo šventą vietą,

---

pęs nugriauti jo sienas (6,32), todėl žydai dabar nebegalėjo jo ginti. Plg. 1 Ezdro 6,10; Jer. 29,7. — (35) *Nebus.* Gr. t.: nebus tuojau. — *Sugrįšiu...* Įrodyti, kad tai nebuvo tuščias grąsymas, jis liepė suimti vieną žymiausiųjų Jeruzalės gyventojų, kurs buvo labai ištikimas įstatymui, gal manydamas nuožmiai jį nužudyti (2 Mak. 6,18...; 7,1...). Visų gerbiamas senis nepanorėjo pasiduoti jo pasityčiojimui ir dėl to pats nusižudė (2 Mak. 14,37—46). — *Išėjo...* Syrai visų pirma nuėjo į Samarijos provinciją, kame jie tikėjosi sugausią Jūdą subatos dieną. Po to jie pasuko į Bethoroną, kame juos pasitiko iš šiaurės ateinanti kariuomenė. — (37) *Maldos ir...* Plg. 3 Kar. 8,29...

(39) *Prie Bethorono...* Vz. auk. 3, 16 ir 2 Mak. 15,1—36. — (40) *Adarsoje...* Anot Fl. Juozapo ir Euzebijaus, ji buvusi 30 varsnų atstu nuo Bethorono, Gofnos kaimynystėje. — (41) *Kai karaliaus...* Vz. 4 Kar. 19,35; Tob. 1,21; Ekli. 48—24. — (43) *Pra-*

secundum malitiam illius. [43] Et
commiserunt exercitus praelium
tertiadecima die mensis Adar: et
contrita sunt castra Nicanoris, et
cecidit ipse primus in praelio.
[44] Ut autem vidit exercitus eius
quia cecidisset Nicanor, proiece-
runt arma sua, et fugerunt: [45] et
persecuti sunt eos viam unius
diei ab Adazer usquequo venia-
tur in Gazara, et tubis cecinerunt
post eos cum significationibus:
[46] et exierunt de omnibus castel-
lis Iudaeae in circuitu, et venti-
labant eos cornibus, et converte-
bantur iterum ad eos, et cecide-
runt omnes gladio, et non est
relictus ex eis nec unus.

[47] Et acceperunt spolia eorum
in praedam: et caput Nicanoris
amputaverunt, et dexteram eius,
quam extenderat superbe, et attu-
lerunt, et suspenderunt contra Ie-
rusalem. [48] Et laetatus est popu-
lus valde, et egerunt diem illam
in laetitia magna. [49] Et constituit
agi omnibus annis diem istam
tertiadecima die mensis Adar.

[50] Et siluit terra Iuda dies
paucos.

ir teisk jį, žiūrėdamas jo piktumo.
[43] Kariuomenės pradėjo kovą try-
liktoje Adaro mėnesio dienoje;
Nikanoro kariuomenė buvo su-
trinta, ir jis pats krito pirmas ko-
voje. [44] Kaip tik jo kariuomenė
pamatė, kad Nikanoras krito, jie
metė savo ginklus ir ėmė bėgti.
[45] Žydai vijosi juos vienos die-
nos kelią nuo Adazerio iki įeinant
į Gazarą ir trimitavo paskui juos
trimitais, duodami ženklų. [46] Žmo-
nės iš Jūdėjos sodžių aplinkui
ėjo ir smarkiai puolė juos iš šo-
nų; tie vėl gręžėsi į juos ir visi
krito po kalaviju, taip kad neliko
nė vieno.

[47] Jie pasiėmė sau jų grobį,
nukirto Nikanorui galvą ir jo de
šinę, kurią buvo išdidžiai ištiesęs,
atsinešė ir pakabino ties Jeruzale.
[48] Tauta labai džiaugėsi ir pra-
leido tą dieną didelėje linksmy-
bėje. [49] Buvo įsakyta švęsti tą
dieną kas metai tryliktoje adaro
mėnesio dienoje.

[50] Po to Jūdo šalis turėjo ra-
mybės nedaug dienų.

e) Žydų sandora su Romėnais.

Caput VIII. [1] Et audivit Iu-
das nomen Romanorum, quia
sunt potentes viribus, et acquie-
scunt ad omnia, quae postulan-
tur ab eis: et quicumque accese-

8 perskyrimas. [1] Jūdui te-
ko išgirsti Romėnų vardą, kad
jie esą galingi jėgomis, pritarią
visam, ko iš jų prašoma, kad
jie, suėję į prietelystę su tais, ku-

---

dėjo kovą. Pirmi pradėjo kovą žydai. 2 Mak. 15,25. — *Adaro.* Jis atatinka vasario pabaigą ir kovo pradžią. — (45) *Nuo Adazerio.* Ta pati vieta, kuri auk. pavadinta Adarsa. — (46) *Vėl gręžėsi...* Syrai, matydami, kad jie apsupami, vėl gręžėsi prieš vejančius juos žydus.

(47) *Nukirto...* Plg. 2 Mak. 15,32.

8,1—32. Kadangi Jūdas buvo girdėjęs apie romėnų karžygiškumą (1—16), jis per savo pasiuntinius padaro su jais sandorą.

(8,1) *Jūdui teko...* Jūdas, kad ir nugalėdavo syrų kariuomenę, gerai suprato, jog jis neturi gana jėgų, kad apsaugotų savo šalies nepriklausomybę. Nemaža buvo tokių žydų, ku-

runt ad eos, statuerunt cum eis
amicitias, et quia sunt potentes
viribus. 2 Et audierunt praelia eo-
rum, et virtutes bonas, quas fe-
cerunt in Galatia, quia obtinue-
runt eos, et duxerunt sub tribu-
tum: 3 et quanta fecerunt in re-
gione Hispaniae, et quod in po-
testatem redegerunt metalla ar-
genti et auri, quae illic sunt, et
possederunt omnem locum con-
silio suo, et patientia: 4 locaque
quae longe erant valde ab eis,
et reges, qui supervenerant eis
ab extremis terrae, contriverunt,
et percusserunt eos plaga mag-
na: ceteri autem dant eis tribu-
tum omnibus annis: 5 et Philip-
pum et Persen Ceteorum regem,
et ceteros, qui adversum eos ar-
ma tulerant, contriverunt in bel-
lo, et obtinuerunt eos: 6 et An-
tiochum magnum regem Asiae,
qui eis pugnam intulerat habens
centum viginti elephantos, et equi-
tatum, et currus, et exercitum
magnum valde, contritum ab eis.
7 et quia ceperunt eum vivum,
et statuerunt ei ut daret ipse, et
qui regnarent post ipsum, tribu-
tum magnum, et daret obsides,
et constitutum, 8 et regionem In-

rie į juos kreipėsi, ir kad jie ga-
lingi jėgomis. 2 Jie girdėjo taip
pat apie jų kovas ir didelius veik-
smus, atliktus Galatijoje, kaip jie
ją nugalėję ir privertę mokėti duo-
klę, 3 kaip daug jie padarę Ispa-
nijos šalyje, kad jie paėmę savo
žinion ten esančias sidabro ir auk-
so kasyklas ir ėmę valdyti visas
vietas savo gudrumu ir ištverme;
4 kad jie nugalėję labai toli nuo
jų buvusias šalis ir ėjusius prieš
juos nuo žemės pakraščių kara-
lius ir sudavę jiems didelių smū-
gių, kiti gi moką jiems kas me-
tai duoklę; 5 kad ketiečių karalius
Pilypą ir Persiejų, taip pat kitus,
kurie buvo pakėlę prieš juos gink-
lus, jie sumušę kovoje ir juos
nugalėję, 6 kad Azijos karalius
Antiokas Didysis, kurs ėjęs prieš
juos į kovą su šimtu dvidešim-
čia dramblių, su raitarija, kariš-
kais vežimais ir labai didele ka-
riuomene, buvęs jų sutrintas, 7 jie
gi paėmę jį gyvą ir paskyrę, kad
jis pats ir kurie po jo karaliaus,
mokėtų dideles pabaudas, kad
duotų įkaitus ir kas buvo nusta-
tyta, 8 būtent Indų, Mėdų ir Ly-
dų šalis, taigi geriausius jų kra-
štus; jie juos iš jų paėmę ir ati-

rie atvirai buvo priešingi Jūdo siekimams; kiti, kaip pvd. asidai, padėdavo jam tik dalimi; todėl Jūdas mėgina ieškoti pagalbos svetur. Taip elgdamos jis apsilenkia su įstatymo reikalavimais (vz. Iš. 23,32; Iz. 30, 1—3 ir k.). — Autorius čia pasakoja, ką Jūdas buvo girdėjęs apie romėnus. Už tų girdėtų dalykų tikrumą jis neatsako. Jei pasiekusiems žydus gandams apie romėnų karus nelabai daug ką galima prikišti, tai romėnų ištikimybės, nepavydėjimo ir kitų dorybių išgyrimas toli gražu nebuvo nupelnytas. — (2) *Galatijoje.* Gal norėta pasakyti: Galijoje (Gallia cisalpina), dėl kurios iš tikrųjų trečiame šimtmetyje pirm Kr. buvo labai smarkiai kaujamasi. — (4) *Labai toli nuo jų...* Gal kartageniečius ir kitus. — (5) *Ketiečių...:* makedoniečių. Demetrijaus II sūnus Pilypas III buvo 197 m. pirm Kr. Flaminijaus nugalėtas prie Kinokefalo. Persėjus buvo Pilypo III sūnus (naturalis) ir įpėdinis; jis buvo 167 m. pirm Kr. Povilo Emilijaus sumuštas prie Pidnos. — (6) *Azijos karalius...* Po Magnezijos taikos 189 m. pirm. Kr. Antiokas turėjo atiduoti romėnams visas provincijas į vakarus nuo Tauro; tačiau Syrijos karaliai pasiliko sau Azijos karalių vardą, gal tuo sumetimu, kad, progai pasitaikius, vėl pareikštų savo senąsias teises. — (7) *Paėmė jį gyvą...* Jis turėjo visai pasiduoti ro-

dorum, et Medos, et Lydos, de
optimis regionibus eorum: et ac-
ceptas eas ab eis, dederunt Eu-
meni regi: 9 et quia qui erant apud
Helladam, voluerunt ire, et tolle-
re eos: et innotuit sermo his, 10 et
miserunt ad eos ducem unum, et
pugnaverunt contra illos, et ceci-
derunt ex eis multi, et captivas
duxerunt uxores eorum, et filios,
et diripuerunt eos, et terram eo-
rum possederunt, et destruxerunt
muros eorum, et in servitutem
illos redegerunt usque in hunc
diem: 11 et residua regna, et in-
sulas, quae aliquando restiterant
illis, exterminaverunt, et in potes-
tatem redegerunt. 12 Cum ami-
cis autem suis, et qui in ipsis re-
quiem habebant, conservaverunt
amicitiam, et obtinuerunt regna,
quae erant proxima, et quae erant
longe: quia quicumque audiebant
nomen eorum, timebant eos:
13 quibus vero vellent auxilio es-
se ut regnarent, regnabant: quos
autem vellent, regno deturbabant:
et exaltati sunt valde. 14 Et in
omnibus istis nemo portabat dia-
dema, nec induebatur purpura, ut
magnificaretur in ea. 15 Et quia
curiam fecerunt sibi, et quotidie
consulebant trecentos viginti con-
silium agentes semper de multi-
tudine, ut quae digna sunt, gerant:

davę karaliui Eumenui; 9 kad Ela-
dos gyventojai norėję eiti ir su-
naikinti juos, bet tas sumanymas
pasidaręs jiems žinomas; 10 jie
siuntę prieš juos vieną vadą, ko-
voję prieš anuos, daug iš anų
kritę, jie paėmę nelaisvėn anų pa-
čias ir vaikus, apiplėšę anuos,
ėmę valdyti jų šalį, išardę jų sie-
nas ir privertę juos vergauti iki
šiai dienai; 11 kad jie sunaikinę
kitas karalystes ir salas, kurios
kuomet nors jiems priešinosi, ir
paėmę savo valdžion; 12 su savo
gi prieteliais ir tais, kurie jais įsi-
tiki, jie palaiką prietelystę; kad jie
užkariavę ir arti ir toli buvusias
karalystes, nes kas tik išgirsda-
vęs jų vardą, jų bijojęs; 13 kam
jie norėję padėti, kad karaliautų,
tie karaliavę; kuriuos gi norėję,
tuos išmetę iš karaliavimo, ir jie
įsigiję labai didelę galią; 14 prie
viso to niekas jų nenešiojąs vai-
niko, nė vilkįs purpura, kad tuo
didžiuotųsi prieš kitus; 15 jog jie
sudarę sau tarybą, klausą kasdien
patarimų trijų šimtų dvidešimties,
kurie nuolat svarstą tautos reika-
lus, kad ji darytų, kas verta, 16 jog
jie pavedą kasmet valdymą vie-
nam žmogui, kad jis viešpatautų

mėnų malonei. — (8) *Indų, medų...* Čia provincijų vardai klaidingi. Indija niekuomet nepriklausė Antiokui Didžiajam, ir Medijos jam nereikėjo atiduoti, atidavė gi tik provincijas šiapus Tauro. Frygiją, Myziją, Lydiją ir k. gavo Eumenas. — **(9.10)** *Elados...* Ir šitos žydus pasiekusios žinios apie Graikiją buvo klaidingos. — **(11)** *Salas...* Sardiniją, Siciliją ir kitas. — **(12)** *Palaiką taiką:* kolei nepasitaikydavo patogi proga padaryti iš tų šalių Romos provincijas. To dalyko žydai, be abejo, nebuvo girdėję. — **(14)** *Vainiko...* Vainikas (karūna) ir purpura buvo karališkos garbės ženklai. Kadangi Romos valstybėje jų neturėjo, visa gi valdė senatas, Jūdui rodėsi, kad romėnai nėra dideli savinaudžiai ir todėl jis ieškojo su jais sandoros. — **(15)** *Trijų šimtų dvidešimties.* Iš tikrųjų senatorių buvo tik trys šimtai. Senatas rinkdavosi ne kas dien, bet tiktai kalendose, nonose, iduose ir šventadieniais. Esant reikalo, senatą buvo galima sušaukti ir kitomis dienomis. Tie netikslumai parodo, kaip ne-

16 et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universae terrae suae, et omnes obediunt uni, et non est invidia, neque zelus inter eos.
17 Et elegit Iudas Eupolemum, filium Ioannis, filii Iacob, et Iasonem, filium Eleazari, et misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, et societatem: 18 et ut auferrent ab eis iugum Graecorum, quia viderunt quod in servitutem premerent regnum Israel.
19 Et abierunt Romam viam multam valde, et introierunt curiam, et dixerunt: 20 Iudas Machabaeus, et fratres eius, et populus Iudaeorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, et pacem, et conscribere nos socios, et amicos vestros. 21 Et placuit sermo in conspectu eorum.
22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis aereis, et miserunt in Ierusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis, et societatis. 23 BENE SIT ROMANIS, et genti Iudaeorum in mari, et in terra in aeternum: gladius-

visai jų šaliai, jog visi klausą vieno ir nesą jų tarpe nei įtarimo, nei pavydo.

17 Jūdas išrinko Jokūbo sūnaus Jono sūnų Eupolemą ir Eleazaro sūnų Jazoną ir išsiuntė juos Romon padaryti su anais prietelystės ir draugystės, 18 ir kad anie išvaduotų juos iš Graikų jungo, nes matė, kad šitie stumia Izraėlio karalystę į vergovę. 19 Jie išvyko Romon ir atlikę labai ilgą kelionę įėjo į tarybą ir tarė: 20 Jūdas Makabiejus, jo broliai ir žydų tauta siuntė mus pas jus padaryti su jumis draugystės ir taikos, ir kad jūs paskelbtumėte mus savo sąjungininkais ir prieteliais.
21 Tie žodžiai jiems patiko.

22 Štai nuorašas to, ką jie parašė ant varinių lentų ir atsiuntė į Jeruzalę, kad būtų taikos ir sąjungos paminklas. 23 Romėnams ir žydų tautai linkima geros klotіes jūroje ir sausumoje per amžius; kalavijas ir neprietelis tebū-

---

daug žinių žydai teturėjo apie Romos valstybės sutvarkymą. Knygos autorius, duodamas svetimas nuomones, jų neatitaiso. — (16) *Vienam žmogui.* Iš tikrųjų buvo du konsulu, bet kiekvienas veikė savo srityje atskirai, todėl toli esantiems galėjo rodytis, kad yra tik vienas. — *Nėra jų tarpe...* Nuošaly esantiems galėjo taip rodytis, nors valstybės viduje buvo nekartą ir nesutikimų ir net didelių vaidų.

(17) *Jono sūnų Eupolemą.* Jonas minimas dėl jo nuopelnų tautai 2 Mak. 4,11. Eupolemo vardu buvo vienas istorikas, rašęs ir apie žydus; bet ar čia kalbama apie tą asmenį, sunku pasakyti. — *Jazoną.* Jazonas gal buvo kunigas. — (19) *Išvyko Romon:* gal pradžioje 160 m. pirm Kr. (152 m. Seleukaičių eros). Romėnai pirm keleto metų (168 m. pirm Kr.) buvo sulaikę Antioką Epifaną nuo užkaraviamo Aigipto ir stengėsi neprileisti Demetrijaus apimti Syrijos sostą, kad, esant karaliumi jaunam Antiokui Eupatoriui, išgautų Syrijos karo pajėgų sumažinimą. Dabar žydų nusiskundimai jiems rodėsi gera proga ir priemonė padidinti savo įtaką ir galią rytuose, sudarant naujų sunkenybių Syrijos karaliui Demetrijui.

(22) *Ant varinių lentų...* Anot Fl. Juozapo sutarties originalas romėnų įpročiu įrėžtas ant skaistvarinių lentų turėjęs pasilikti Romoje ir tik jo nuorašas buvęs atneštas Jeruzalėn. — (23) *Romėnams ir...* Sutartis turėjo būti parašyta lotynų kalba. Ji, be abejo, buvo išversta žydų kalbon, iš žydų gi kalbos draug su visa 1 Mak. knyga buvo išversta graikų kalbon. Jau tie vertimai turėjo ne-

que et hostis procul sit ab eis.
24 Quod si institerit bellum Ro-
manis prius, aut omnibus sociis
eorum in omni dominatione eo-
rum: 25 auxilium feret gens Iudae-
orum, prout tempus dictaverit,
corde pleno: 26 et praeliantibus
non dabunt, neque subministra-
bunt triticum, arma, pecuniam,
naves, sicut placuit Romanis: et
custodient mandata eorum, nihil
ab eis accipientes. 27 Similiter au-
tem et si genti Iudaeorum prius
acciderit bellum, adiuvabunt Ro-
mani ex animo, prout eis tem-
pus permiserit: 28 et adiuvantibus
non dabitur triticum, arma, pecu-
nia, naves, sicut placuit Romanis:
et custodient mandata eorum abs-
que dolo: 29 secundum haec ver-
ba constituerunt Romani populo
Iudaeorum. 30 Quod si post haec
verba hi aut illi addere, aut de-
mere ad haec aliquid voluerint,
facient ex proposito suo: et quae-
cumque addiderint, vel dempse-
rint, rata erunt. 31 Sed et de ma-
lis, quae Demetrius rex fecit in
eos, scripsimus ei, dicentes: Qua-
re gravasti iugum tuum super
amicos nostros, et socios Iudae-
os? 32 Si ergo iterum adierint nos,
adversum te faciemus illis iudi-
cium, et pugnabimus tecum mari
terraque.

na toli nuo jų! 24 Jei iškiltų anks-
čiau karas Romėnams ar visiems
jų sąjungininkams visoje jų val-
stybėje, 25 žydų tauta teiks pa-
galbos pilna širdimi, kaip laikas
reikalaus; 26 jie neduos ir nepri-
statinės kovojantiems javų, gin-
klų, pinigų, laivų, taip kaip patin-
ka Romėnams; ir jie sergės jų įsa-
kymus, nieko iš jų negaudami.
27 Taip pat jei ir žydams atsitiks
anksčiau karas; Romėnai padės
iš širdies, kaip jiems aplinkybės
leis; 28 padedantiems nebus duo-
dama javų, ginklų, pinigų, laivų,
nes taip patinka Romėnams; ir jie
sergės jų įsakymus be klastos.
29 Toki sutartis buvo padaryta
Romėnų su žydų tauta. 30 O jei
vėliau vieni ar kiti norės ką nors
prie to pridėti ar atimti, darys su-
sitarę tarp savęs, ir ką nors jie
pridės ar atims, turės galios. 31 Bet
ir apie pikta, kokį karalius De-
metrijus padarė žydams, mes jam
parašėme tokiais žodžiais: Kam tu
uždėjai savo sunkų jungą mūsų
prieteliams ir sąjungininkams žy-
dams? 32 Taigi, jei jie vėl kreip-
sis į mus, mes darysime jiems
teisybę prieš tave ir kovosime
prieš tave jūroje ir sausumoje.

---

maža pakeisti jos išvaizdą; be to, verčiant ji galėjo būti sutrumpinta; todėl čia tikriausiai yra tik jos turinys, ne visi žodžiai. — **(24)** *Romėnams.* Gr. t.: Romai. — **(25)** *Pilna širdimi:* laikys Romos reikalus visai lygias saviesiems. — **(26)** *Jie neduos...* Galima suprasti dvejopai: kilus karui, žydai nepadės Romos priešams laivais, ginklais ir t.t., arba: kilus karui ir žydams padedant savo kariuomene romėnams, romėnai neduos tai kariuomenei ginklų, javų ir t.t., t. y. žydai turės patys apginkluoti ir išlaikyti savo kariuomenę. — **(27)** *Kaip jiems aplinkybės leis.* Ir romėnai žada žydams pagalbą, jei jiems teks kariauti, bet tos pagelbos davimas pareis nuo aplinkybių. Roma gal nenori savęs perdaug suvaržyti. — **(28)** *Padedantiems...* Ir šitą eil. galima suprasti dvejopai. Vz. auk. 26 eil. — **(30)** *Darys susitarę,* t. y. galimiems pakeitimams turės pritarti vieni ir kiti. — **(31.32)** *Bet ir apie pikta...* Šitas priedas nebuvo įrašytas į pačią sutartį. Jis rasi tik žodžiu buvo paskelbtas Jū-

f) Jūdo Makabiejaus mirtis.

Caput IX. 1 Interea ut audi-
vit Demetrius quia cecidit Nica-
nor, et exercitus eius in praelio,
apposuit Bacchidem, et Alcimum
rursum mittere in Iudaeam, et dex-
trum coınu cum illis. 2 Et abie-
runt viam, quae ducit in Galga-
la, et castra posuerunt in Masa-
loth, quae est in Arbellis: et oc-
cupaverunt eam, et peremerunt
animas hominum multas. 3 In
mense primo anni centesimi et
quinquagesimi secundi applicue-
runt exercitum ad Ierusalem: 4 et
surrexerunt, et abierunt in Bere-
am viginti millia virorum, et duo
millia equitum.
5 Et Iudas posuerat castra in
Laisa, et tria millia viri electi cum
eo: 6 et viderunt multitudinem
exercitus quia multi sunt, et ti-
muerunt valde: et multi subtra-
xerunt se de castris, et non re-
manserunt ex eis nisi octingenti
viri. 7 Et vidit Iudas quod deflu-
xit exercitus suus, et bellum pe-

9 perskyrimas. 1 Tuo tar-
pu Demetrijus, išgirdęs, kad Ni-
kanoras ir jo kariuomenė žuvę
kovoje, nutarė vėl siųsti Bakidą
ir Alkimą į Jūdėją ir su jais de-
šinįjį sparną. 2 Jie išėjo keliu, ve-
dančiu į Galgalą, ir padarė sto-
vyklą Arbelos Masalote, paėmė
jį ir nužudė didelį žmonių skai-
čių. 3 Pirmame mėnesyje šimtas
penkiasdešimtis antrų metų jie
atėjo su kariuomene prie Jeruza-
lės; 4 tačiau dvidešimt tūkstančių
žmonių su dviem tūkstančiais
raitelių pakilo ir nuėjo į Berėją.

5 Jūdas buvo pasidaręs sto-
vyklą Laisoje; su juo buvo trys
tūkstančiai rinktinių vyrų. 6 Jie
pamatė didelę kariuomenės dau-
gybę ir labai nusigando; dauge-
lis pasitraukė iš stovyklos, ir liko
jų tik aštuoni šimtai vyrų. 7 Jūdas,
pamatęs, kad jo kariuomenė su-
tirpo ir kad kova neišvengiama,

---

do pasiuntiniams, Jūdui nei pačios sutarties, nei jos priedo tikriausiai neteko sužinoti, nes jo pasiuntiniai negalėjo greitai sugrįžti iš savo labai ilgos kelionės, kuri gal tęsėsi arti pusės metų. Nepasinaudojo sutartimi ir žydų tauta, nes neilgai trukus po Nikanoro žuvimo Demetrijus pradėjo prieš juos naują karą, kuriame buvo užmuštas ir Jūdas Makabiejus (vz. žem. 9,18).

9,1—22. Karalius Demetrijus vėl atsiunčia į Jūdėją su kariuomene Bakidą ir Alkimą, prieš kuriuos kovoja Jūdas. Toje kovoje jis nugalimas ir užmušamas; visa tauta jo rauda.

(9,1) *Kad Nikanoras...* Vz. auk. 7,43. — *Bakidą...* Vz. 7,8... — *Dešinįjį sparną:* tikriausiai tą kariuomenę, kuri stovėjo įvairiose vietose į pietus nuo Antiokijos iki Aigipto sienai. Abejonės nėra, kad Demetrijus nebuvo gavęs 8,31 paminėto Romos įspėjimo; priešintis taip atvirai Romai jis nebūtų drįsęs. — (2) *Į Galgalą.* Galgalų Palestinoje yra ne viena. Gal čia minima ta, kuri yra į šiaurę nuo Antipatries ir į šiaurės vakarus nuo Jeruzalės (vz. Joz. 12,23). — *Arbelos Masalote.* Dabar nežinomų vietų vardai. — (3) *Pirmame mėnesyje šimtas...* 160 m. pirm Kr., ne daugiau, kaip dviem mėnesiam praslinkus po Nikanoro žuvimo. — (4) *Į Berėją.* Ta vieta turėjo būti netoli nuo Jeruzalės.

(5) *Laisoje.* Jūdas buvo pasitraukęs iš Jeruzalės, bet kurioje vietoje buvo Laisa, tikrai nežinoma. — *Trys tūkstančiai...* Dėl labai greito syrų kariuomenės atvykimo Jūdas negalėjo surinkti didesnės kariuomenės. Be to, jo kovos buvo įgavusios politinį antspalvį, todėl daug asidų nebenorėjo jam padėti (plg. 1 Mak. 7,

rurgebat eum, et confractus est
corde: quia non habebat tempus
congregandi eos, et dissolutus
est. 8 Et dixit his, qui residui
erant: Surgamus, et eamus ad ad-
versarios nostros, si poterimus
pugnare adversus eos. 9 Et aver-
tebant eum, dicentes: Non pote-
rimus, sed liberemus animas no-
stras modo, et revertamur ad fra-
tres nostros, et tunc pugnabimus
adversus eos: nos autem pauci
sumus. 10 Et ait Iudas: Absit is-
tam rem facere ut fugiamus ab
eis: et si appropiavit tempus nos-
trum, moriamur in virtute prop-
ter fratres nostros, et non infe-
ramus crimen gloriae nostrae.

11 Et movit exercitus de ca-
stris, et steterunt illis obviam: et
divisi sunt equites in duas par-
tes, et fundibularii, et sagittarii
praeibant exercitum, et primi cer-
taminis omnes potentes. 12 Bac-
chides autem erat in dextro cor-
nu, et proximavit legio ex dua-
bus partibus, et clamabant tubis:
13 exclamaverunt autem et hi, qui
erant ex parte Iudae, etiam ipsi,
et commota est terra a voce exer-
cituum: et commissum est prae-
lium a mane usque ad vesperam.
14 Et vidit Iudas, quod firmior est
pars exercitus Bacchidis in dex-
tris, et convenerunt cum ipso om-
nes constantes corde: 15 et con-
trita est dextera pars ab eis, et
persecutus est eos usque ad mon-
tem Azoti. 16 Et qui in sinistro
cornu erant, viderunt quod con-

labai susikrimto, nes neturėjo lai-
ko jų rinkti, ir nustojo drąsos.
8 Jis tarė tiems, kurie buvo likę:
Kelkimės ir eikime prieš mūsų
priešus, jei mes galėsime kovoti
prieš juos. 9 Tie atkalbinėjo jį,
sakydami: Mes negalėsime; todėl
gelbėkime savo gyvybes ir grįž-
kime prie savo brolių, o po to
kovosime prieš juos, nes mūsų
maža tėra. 10 Jūdas tarė: Anaip-
tol mes taip nedarysime, kad bėg-
tumėm nuo jų! Jei mūsų metas
atėjo, mirkime drąsiai už savo
brolius ir nepažeiskime savo gar-
bės.

11 Priešų kariuomenė išėjo iš
stovyklos ir sustojo prieš juos;
raiteliai persiskyrė į dvi dali; vilp-
stininkai ir kilpininkai ėjo kariuo-
menės priešakyje ir pirmose ko-
vos eilėse buvo visų drąsiausie-
ji. 12 Bakidas buvo dešiniajame
sparne; kovotojų eilia artinosi iš
abiejų šonų, ir jie trimitavo tri-
mitais. 13 Sušuko taip pat ir tie,
kurie buvo Jūdo pusėje, taip kad
žemė drebėjo nuo kariuomenių
šauksmo; prasidėjo kova ir tęsė-
si nuo ryto iki vakarui. 14 Jūdas
pamatė, kad Bakido kariuomenės
dalis dešiniajame šone buvo sti-
presnė, ir visi drąsiausieji susi-
rinko aplink jį; 15 ta dešinioji da-
lis buvo jų sutrinta, ir jis vijosi
juos iki Azoto kalnui. 16 Bet bu-
vusieji kairiajame sparne, pamatę,
kad dešinysis sparnas sutrintas,

12—14). Ir iš tų 3000, kurie buvo su Jūdu, dauguma nepritarė jo kovai dėl politinės nepriklausomybės ir todėl pametė jį. — (8) *Jei mes galėsime...* Pats Jūdas nebeparodo pasitikėjimo Viešpačiu. Jis stos į kovą ne dėl to, kad Viešpats yra taip dažnai jam padėjęs, bet žmogaus, įpuolusio į nusiminimą, drąsa. Jis nori nugalėti arba mirti; kaip bus, Dievas tenulemia.

(11) *Raiteliai persiskyrė...:* kariuomenės sparnų dengti. — (12) *Kovotojų eilia:* falanga. — (15) *Iki Azoto kalnui.* Gal taip pavadinta kuri nors aukštesnė vieta Jūdo kalnuose,

tritum est dextrum cornu, et secuti sunt post Iudam, et eos, qui cum ipso erant, a tergo: [17] et ingravatum est praelium, et ceciderunt vulnerati multi ex his, et ex illis. [18] Et Iudas cecidit, et ceteri fugerunt.

[19] Et Ionathas, et Simon tulerunt Iudam fratrem suum, et sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin: [20] Et fleverunt eum omnis populus Israel planctu magno, et lugebant dies multos: [21] et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat populum Israel!

[22] Et cetera verba bellorum Iudae, et virtutum, quas fecit, et magnitudinis eius, non sunt descripta: multa enim erant valde.

puolė Jūdą ir su juo buvusius iš paskos. [17] Kova pasidarė smarkesnė, ir daugelis krito sužeistų vienų ir kitų tarpe. [18] Krito taip pat Jūdas, kiti gi pabėgo.

[19] Jonatas ir Simonas nunešė savo brolį Jūdą ir palaidojo jį jo tėvo kape Modino mieste. [20] Visa Izraėlio tauta raudojo jo dideliu dejavimu ir gedėjo daug dienų; [21] jie sakė: Kaip gi krito karžygys, kurs gelbėjo Izraėlio tautą!

[22] Kiti Jūdo kovų, jo atliktų didžių veiksmų ir jo didenybės dalykai neaprašyti, nes jų buvo labai daug.

3. Jonato veiksmai. a) Jonato kova prieš Bakidą.

[23] Et factum est: post obitum Iudae emerserunt iniqui in omnibus finibus Israel, et exorti sunt omnes, qui operabantur iniquitatem. [24] In diebus illis facta est fames magna valde, et tradidit se Bacchidi omnis regio eo-

[23] Mirus Jūdui atsitiko, kad visuose Izraėlio plotuose pasirodė nedorų žmonių, ir pakilo visi, kurie darė neteisybę. [24] Tose dienose buvo labai didelis badas, ir visa jų šalis pasidavė su jais Bakidui. [25] Bakidas pasirinko

---

iš kurios buvo galima matyti visa pilistimų lyguma. — (18) *Krito taip pat Jūdas.* Ne mažiau, kaip dvidešimt kartų teko Jūdui stoti į mažesnes ir didesnes kovas ir iki šiam laikui ko ne visose tose kovose jis buvo laimėtojas.

(19) *Modino mieste.* Vz. auk. 2,1. — (21) *Gelbėjo Izraėlio tautą.* Jūdas kovojo dėl savo tautos religijos (1 Mak. 3,18...; 4,24 ir k.), dėl tautos šventyklos Jeruzalėje (1 Mak. 4,41...); jo religingumas pasireiškė ir tuo, kad jis ypatingu būdu rūpinosi kovoje žuvusiais kariais (2 Mak. 12, 39...). Taigi iš tikrųjų jis buvo vertas visos savo tautos pagarbos, nors jo politiniai siekimai ne visų buvo lygiai palaikomi. Plg. 2 Kar. 1,19.

(22) *Kiti Jūdo kovų...* Plg. 3 Kar. 11,41; 14,29.

9,23—73. Po Jūdo žydų tautos vadu išrinktas jo brolis Jonatas pradžioje yra priverstas slėptis, kad nepatektų į priešų rankas, ir atkeršyja savo nužudyto brolio Jono mirtį, paskui stoja į kovą prieš Bakidą, kurs, žuvus Alkimui, pasitraukia iš Jūdėjos (23—57). Prieš sugrįžusį Bakidą Jonatas vėl kovoja, iki jam pavyksta su tuo Syrijos karaliaus vadu padaryti taiką (58—73).

(23) *Nedorų žmonių:* išsižadėjusių savo religijos žydų. Jie vėliau buvo Jonato išnaikinti (9,73). — (24) *Visa jų šalis:* tie žydai, kurie iki šiam laikui buvo ištikimi įstatymui. — *Su jais:* su bedieviais. —

rum cum ipsis. 25 Et elegit Bac-
chides viros impios, et constituit
eos dominos regionis: 26 et ex-
quirebant, et perscrutabantur ami-
cos Iudae, et adducebant eos ad
Bacchidem, et vindicabat in illos,
et illudebat. 27 Et facta est tribu-
latio magna in Israel, qualis non
fuit ex die, qua non est visus
propheta in Israel.
28 Et congregati sunt omnes
amici Iudae, et dixerunt Ionathae:
29 Ex quo frater tuus Iudas de-
functus est, vir similis ei non est,
qui exeat contra inimicos nos-
tros, Bacchidem, et eos, qui ini-
mici sunt gentis nostrae. 30 Nunc
itaque te hodie elegimus esse pro
eo nobis in principem, et ducem
ad bellandum bellum nostrum.
31 Et suscepit Ionathas tempore
illo principatum, et surrexit loco
Iudae fratris sui.
32 Et cognovit Bacchides, et
quaerebat eum occidere. 33 Et
cognovit Ionathas, et Simon fra-
ter eius, et omnes, qui cum eo
erant: et fugerunt in desertum
Thecuae, et consederunt ad
aquam lacus Asphar. 34 Et cognovit
Bacchides, et die sabbatorum ve-
nit ipse, et omnis exercitus eius
trans Iordanem.
35 Et Ionathas misit fratrem
suum ducem populi, et rogavit

žmones bedievius ir pastatė juos
šalies valdovais. 26 Tie ieškojo ir
teiravosi apie Jūdo prietelius ir
vedė juos pas Bakidą, kurs ker-
šijo jiems ir iš jų tyčiojosi. 27 Taip
pasidarė didis sielvartas Izraėlyje,
kokio nebuvo nuo to meto, nuo
kurio nebematyta pranašo Izraė-
lyje.

28 Tuomet susirinko visi Jū-
do prieteliai ir tarė Jonatui: 29 Nuo
to meto, kaip tavo brolis Jūdas
mirė, nebėra lygaus jam žmogaus,
kurs eitų prieš mūsų neprietelius,
prieš Bakidą ir tuos, kurie yra
mūsų tautos priešai. 30 Todėl tai
mes šiandien išrinkome tave, kad
būtumei mums jo vietoje kuni-
gaikštis ir vadas kovoti mūsų ko-
voms. 31 Tuomet Jonatas paėmė
vadovavimą ir stojo savo brolio
Jūdo vieton.
32 Tai patyręs Bakidas ieško-
jo jo užmušti. 33 Bet Jonatas, jo
brolis Simonas ir visi su juo bu-
vusieji, sužinoję apie tai, pabėgo
į Tekuos tyrus ir sustojo prie
Asparo duobės vandens. 34 Ba-
kidas gavo apie tai žinią ir su-
batos dieną pats su visa savo
kariuomene atėjo į anapus Jor-
dano.
35 Jonatas buvo siuntęs savo
brolį tautos vadą ir prašęs savo

---

(25) *Valdovais:* užvaizdais. — (27) *Didis sielvartas.* Tie, kurie iki šiolei buvo uolūs įstatymo laikytojai, buvo pasidavę pagonims, ir net pati Jūdėjos šalis rodėsi susidraugavus su priešais, nes ji nebedavė žydams derliaus. — *Nuo to meto...:* nuo pranašo Malakijo laikų (450 m. pirm Kr.).

(33) *Pabėgo į Tekuos...* Iš sumuštos Jūdo kariuomenės buvo likę labai maža žmonių, todėl Jonatas negalėjo stoti į atvirą kovą. Tekuos tyruma yra į pietus nuo Betliejaus iki Mirties jūrai. Kuri vieta vadinama Asparu, nėra žinių. — (34) *Bakidas gavo...* Šita eil. čia nereikalinga. Ji pakartota po įterpto pasakojimo (35—42 eil.), iš kurio paaiškėja, kodėl Bakidas ėjo į anapus Jordano. Vz. 43 eil.

(35) *Savo brolį:* Joną (38 e.). — *Nabutiečius.* Vz. auk. 5,25. Atsimindamas nabutiečių palankumą žydams, Jonatas prašė juos priimti pas save ir palaikyti žydų lobį, taip pat moteris ir vaikus; nabutiečių, kurie gyveno toli už tyrumos, syrų ka-

Nabuthaeos amicos suos, ut com-
modarent illis apparatum suum,
qui erat copiosus. [36] Et exierunt
filii Iambri ex Madaba, et com-
prehenderunt Ioannem, et omnia,
quae habebat, et abierunt haben-
tes ea. [37] Post haec verba, renun-
ciatum est Ionathae, et Simoni
fratri eius, quia filii Iambri faciunt
nuptias magnas, et ducunt spon-
sam ex Madaba filiam unius de
magnis principibus Chanaan cum
ambitione magna. [38] Et recordati
sunt sanguinis Ioannis fratris sui:
et ascenderunt, et absconderunt
se sub tegumento montis. [39] Et
elevaverunt oculos suos, et vide-
runt: et ecce tumultus, et appara-
tus multus: et sponsus processit,
et amici eius, et fratres eius ob-
viam illis cum tympanis, et mu-
sicis, et armis multis. [40] Et sur-
rexerunt ad eos ex insidiis, et oc-
ciderunt eos, et ceciderunt vul-
nerati multi, et residui fugerunt
in montes: et acceperunt omnia
spolia eorum: [41] et conversae sunt
nuptiae in luctum, et vox musi-
corum ipsorum in lamentum. [42] Et
vindicaverunt vindictam sangui-
nis fratris sui: et reversi sunt ad
ripam Iordanis.
[43] Et audivit Bacchides, et ve-
nit die sabbatorum usque ad oram
Iordanis in virtute magna. [44] Et
dixit ad suos Ionathas: Surga-
mus, et pugnemus contra inimi-

prietelius Nabutiečius priimti pas
save palaikyti jo lobį, kurs buvo
labai didelis. [36] Bet Jambrio sū-
nūs iš Madabos išėjo, sugavo
Joną ir visa, ką jis turėjo, ir pa-
siėmę su savim nuėjo sau. [37] Po
to įvykio buvo pranešta Jonatui
ir jo broliui Simonui, kad Jam-
brio sūnūs kelia dideles vestu-
ves ir veda su didele iškilme jau-
nąją iš Madabos, vieną didelių
Kanaano kunigaikščių dukterį.
[38] Jie atsiminė savo brolio Jono
kraują, pakilo ir pasislėpė kalno
slėpynėse. [39] Jie pakėlė savo akis
ir pasižiūrėjo; štai triukšmas ir
didelė iškilmė; jaunikis, jo prie-
teliai ir jo giminės ėjo aniems
priešais su bubinėliais, muzikos
prietaisais ir daugeliu ginklų.
[40] Tuomet jie puolė juos iš tyko-
jimo vietos ir užmušė juos, taip
kad daug sužeistų krito, o kiti
pabėgo į kalnus; jie gi paėmė vi-
są jų grobį. [41] Taip vestuvės vir-
to gedula ir jų muzikos garsai
rauda. [42] Jie keršyte atkeršijo sa-
vo brolio kraują ir sugrįžo prie
Jordano kranto.

[43] Tai išgirdęs Bakidas atėjo
subatos dieną su didele kariuome-
ne prie Jordano kranto. [44] Tuo-
met Jonatas tarė saviesiems: Kel-
kimės ir kovokime prieš savo ne-

riuomenė pasiekti negalėjo, todėl vie-
ta lobiui pas juos buvo saugi. Na-
butiečiams sutikus, Jonatas pavedė
savo broliui Jonui nugabenti pas
nabutiečius lobį ir žmones; bet pa-
kelėje Jambrio sūnūs užpuolė ir visa
atėmė; Joną gi nužudė. Gavęs apie
tai žinią, Jonatas su savo būriu nu-
ėjo į anapus Jordano atkeršyti Jam-
brio sūnums. — **(36)** *Iš Madabos.* Se-
novės miestas prie Rubeno giminės
sienos. Jambrio sūnūs gal buvo ara-
bų ar amoriečių tautelė. — **(37)** *Iš
Madabos.* Gr. t.: iš Nadaboto. — Jau-
noji iš savo tėviškės turėjo būti at-
vesta į jaunikio tėvo namus Mada-
boje. — *Kanaano:* pagonių, gal amo-
riečių. — **(39)** *Daugeliu ginklų.* Gin-
kluotas būrys turėjo padidinti ves-
tuvių iškilmingumą.
(43) *Tai išgirdęs:* kad Jonatas su
savo būriu yra anapus Jordano. —
(44) *Neprietelius.* Gr. t.: ir už mūsų
gyvybę. — *Ne taip...* Šiandien mes

cos nostros: non est enim hodie
sicut heri, et nudiustertius: 45 ec-
ce enim bellum ex adverso, aqua
vero Iordanis hinc et inde, et ri-
pae, et paludes, et saltus: et non
est locus divertendi. 46 Nunc er-
go clamate in caelum, ut liberé-
mini de manu inimicorum vestro-
rum. Et commissum est bellum.
47 Et extendit Ionathas manum
suam percutere Bacchidem, et di-
vertit ab eo retro: 48 et dissiliit
Ionathas, et qui cum eo erant in
Iordanem, et transnataverunt ad
eos Iordanem. 49 Et ceciderunt de
parte Bacchidis die illa mille viri.
Et reversi sunt in Ierusalem,
50 et aedificaverunt civitates mu-
nitas in Iudaea, munitionem, quae
erat in Iericho, et in Ammaum,
et in Bethoron, et in Bethel, et
Thamnata, et Phara, et Thopo
muris excelsis, et portis, et seris.
51 Et posuit custodiam in eis, ut
inimicitias exercerent in Israel:
52 et munivit civitatem Bethsuram,
et Gazaram, et arcem, et posuit in
eis auxilia, et apparatum escarum:
53 et accepit filios principum re-
gionis obsides, et posuit eos in
arce in Ierusalem in custodiam.
54 Et anno centesimo quinqua-
gesimo tertio, mense secundo,

prietelius, nes šiandien yra netaip,
kaip vakar ir užvakar; 45 nes štai
kova prieš mus, iš vienos gi ir
kitos pusės Jordano vanduo, be
to pelkėtas krantas ir miškas, taip
kad nėra kur pasitraukti. 46 Tai-
gi dabar šaukitės į dangų, kad
būtumėte išvaduoti iš savo ne-
prietelių rankos. Ir prasidėjo ko-
va. 47 Jonatas ištiesė savo ranką
ištikti Bakido, bet tasai pasitrau
kė atgal. 48 Jonatas ir buvusieji
su juo šoko į Jordaną ir perplau-
kė Jordaną anų akyse. 49 Iš Ba-
kido pusės krito tą dieną tūks-
tantis vyrų.
Kiti sugrįžo į Jeruzalę 50 ir
pasistatė Jūdėjoje sustiprintų mie-
stų, tvirtovių su aukštomis sie-
nomis, vartais ir užkaiščiais Je-
rike, Emause, Bethorone, Betėly-
je, Tamnatoje, Paroje ir Tope.
51 Jis paliko juose įgulą, kad pa-
laikytų neprietelystę prieš Izraėlį.
52 Taip pat jis sustiprino Betsu-
ros miestą, Gazarą ir pilį, pasta-
tė juose kariuomenės ir aprūpi-
no maistu. 53 Šalies kunigaikščių
sūnus jis paėmė įkaitais ir laikė
juos belaisviais Jeruzalės pilyje.

54 Šimtas penkiasdešimtis tre-
čiais metais antrame mėnesy-

---

esame daug didesniame pavojuje, kaip anksčiau. — (45) *Nėra kur pasitraukti.* Bakidas buvo apsupęs Jonato būrį ir prispaudęs prie pelkėto Jordano kranto. Jonatas manė, kad tokiose aplinkybėse jis gali kovoti ir nežiūrėti subatos atilsio. — (46) *Dabar šaukitės...* Plg. auk. 3,58. — (47) *Ištiesė...* Pats Bakidas buvo pirmose kovotojų eilėse ir artinosi prie Jonato, tačiau turėjo pasitraukti nuo jo jau ištiesto kalavijo. Jonatas jo nesiveja, bet šoka su savo būriu į Jordaną. Syrai plaukiančių per Jordaną žydų nebemėgino vytis.

(49) *Kiti...:* syrai. — (50) *Amause:* Emause. Plg. auk. 4,15. — *Betėlyje:* į šiaurę nuo Jeruzalės, prie kelio į Samariją (Prad. 12,8). — (52) *Betsuros...* Plg. auk. 4,29.61. — *Gazarą.* Vz. auk. 4,15. — *Pilį.* Vz. auk. 1,33.

(54) *Šimtas...* Balandžio mėn. 159 m. pirm Kr., taigi metams praslinkus po Jūdo mirties. — *Vidaus šventoriaus...:* tą sieną, kuri skyrė kunigų šventorių nuo izraėlitų šventoriaus (3 Kar. 6,36; 2 Kron. 4,9). Tuo sienos sugriovimu Alkimas matomai norėjo panaikinti skirtumą tarp kunigų giminės ir šiaip jau izraėlitų ir tuo būdu labiau elenizuoti judaizmą. — *Pranašų darbą.* Bažnyčia buvo pastatyta pranašų Agėjo ir

praecepit Alcimus destrui muros
domus sanctae interioris, et de-
strui opera prophetarum: et coe-
pit destruere. 55 In tempore illo
percussus est Alcimus: et impe-
dita sunt opera illius, et occlu-
sum est os eius, et dissolutus
est paralysi, nec ultra potuit lo-
qui verbum, et mandare de do-
mo sua. 56 Et mortuus est Alci-
mus in tempore illo cum tormen-
to magno.
57 Et vidit Bacchides quoniam
mortuus est Alcimus: et reversus
est ad regem, et siluit terra an-
nis duobus.
58 Et cogitaverunt omnes ini-
qui dicentes: Ecce Ionathas, et
qui cum eo sunt, in silentio ha-
bitant confidenter: nunc ergo ad-
ducamus Bacchidem, et compre-
hendet eos omnes una nocte.
59 Et abierunt, et consilium ei de-
derunt. 60 Et surrexit ut veniret
cum exercitu multo: et misit
occulte epistolas sociis suis, qui
erant in Iudaea, ut comprehende-
rent Ionathan, et eos, qui cum
eo erant: sed non potuerunt, quia
innotuit eis consilium eorum.
61 Et apprehendit de viris re-
gionis, qui principes erant mali-
tiae, quinquaginta viros, et occi-
dit eos: 62 et secessit Ionathas, et
Simon, et qui cum eo erant in
Bethbessen, quae est in deserto:

je Alkimas liepė sugriauti vidaus
šventoriaus sieną ir išardyti pra-
našų darbą, ir jis pradėjo griau-
ti. 55 Tuo metu Alkimas buvo
ištiktas ir jo sumanymai su-
trukdyti; jo burna buvo sučiau-
pta, jis buvo stabo ištiktas,
nebegalėjo daugiau ištarti nė
žodžio, nei duoti įsakymų apie
savo namus. 56 Taip Alkimas mi-
rė tuo metu dideliuose skaus-
muose.
57 Bakidas, pamatęs, kad Alki-
mas mirė, sugrįžo pas karalių,
ir šalis turėjo dvejus metus atil-
sio.
58 Bet visi nedorieji tarėsi ir
sakė: Štai Jonatas ir kurie su juo
yra gyvena ramiai be baimės; tai-
gi atveskime dabar Bakidą, ir jis
sugaus juos visus per vieną naktį.
59 Jie nuėjo ir taip jam patarė.
60 Jis pakilo, kad ateitų su dide-
le kariuomene; be to, jis nusiun-
tė slapčia laiškų savo sėbrams
Jūdėjoje, kad jie sugautų Jonatą
ir tuos, kurie su juo buvo; bet
jie negalėjo, nes jų sumanymas
pasidarė aniems žinomas.

61 Jis nutvėrė iš šalies žmo-
nių, kurie buvo sąmokslo vadai,
penkias dešimtis vyrų ir užmu-
šė juos. 62 Jonatas, Simonas ir
su juo buvusieji pasitraukė į Bet-

Zakarijo laikais ir jų rūpesniu. Ar čia turėta galvoje bet kuri ypatinga tų pranašų atlikto darbo dalis, nevisai aišku. — **(55)** *Buvo ištiktas...* Kadangi Alkimas buvo stabo ištiktas tuo metu, kai jis kėsinosi griauti bažnyčios šventoriaus sieną, tai į tą jo ligą knygos autorius žiūri kaip į Dievo siųstą bausmę.

(57) *Sugrįžo...* Bakidui, be abejo, turėjo patikti Alkimo pastangos pagoninti Jūdėją, tačiau grįžti pas karalių jį paskatino tikriausiai ne vien Alkimo mirtis. Gal čia pasireiškė Romos senato laiškų įtaka. Vz. auk. 8,31.32. — *Dvejus metus:* iki 157 m. pirm Kr.

(58) *Nedorieji:* syrų šalininkai žydai.

(61) *Jis nutvėrė:* Jonatas. Anot kitų aiškintojų, syrai, kurie buvo nepatenkinti, kad žygis prieš Jonatą pasirodė ne toks pigus dalykas, kaip įkalbinėjo Jonato priešai. — **(62)** *Betbesę.* Jos vieta nežinoma.

(63) *Kurie buvo iš Jūdėjos.* Ba-

et extruxit diruta eius, et firma-
verunt eam.
63 Et cognovit Bacchides, et
congregavit universam multitudi-
nem suam: et his, qui de Iudaea
erant, denunciavit. 64 Et venit, et
castra posuit desuper Bethbessen:
et oppugnavit eam dies multos,
et fecit machinas. 65 Et reliquit
Ionathas Simonem fratrem suum
in civitate, et exiit in regionem,
et venit cum numero, 66 et per-
cussit Odaren, et fratres eius, et
filios Phaseron in tabernaculis
ipsorum, et coepit caedere, et
crescere in virtutibus. 67 Simon
vero, et qui cum ipso erant, exie-
runt de civitate, et succenderunt
machinas, 68 et pugnaverunt con-
tra Bacchidem, et contritus est
ab eis: et afflixerunt eum valde,
quoniam consilium eius, et con-
gressus eius erat inanis.
69 Et iratus contra viros ini-
quos, qui ei consilium dederant
ut veniret in regionem ipsorum,
multos ex eis occidit: ipse autem
cogitavit cum reliquis abire in
regionem suam.
70 Et cognovit Ionathas: et mi-
sit ad eum legatos componere
pacem cum ipso, et reddere ei
captivitatem. 71 Et libenter acce-
pit, et fecit secundum verba eius,
et iuravit se nihil facturum ei
mali omnibus diebus vitae eius.
72 Et reddidit ei captivitatem, quam
prius erat praedatus de terrra Iu-
da: et conversus abiit in terram

besę, esančią tyruose, pataisė, kas
buvo sugriauta, ir sustiprino ją.
63 Tai patyręs Bakidas surin-
ko visą savo daugybę, davė ži-
nią tiems, kurie buvo iš Jūdėjos,
64 atėjo, pastatė stovyklą aukščiau
Betbesės, laikė ją apgulęs dau-
gelį dienų ir pasidarė karo pa-
buklų. 65 Bet Jonatas, palikęs sa-
vo brolį Simoną mieste, išėjo į
šalį ir ėjo su nedideliu būriu.
66 Jis sumušė Odarą ir jo bro-
lius, Pasarono sūnus jų padang-
tėse ir pradėjo galabyti ir augti
jėgomis. 67 Simonas ir su juo bu-
vusieji išėjo iš miesto ir padegė
karo pabuklus, 68 kovojo prieš
Bakidą, ir jis buvo jų sutrintas;
jie labai jį prislėgė, nes jo su-
manymas ir puolimas buvo ne-
pasisekęs.

69 Tuomet jis, supykęs ant tų
nedorų žmonių, kurie buvo jam
patarę ateiti į jų šalį, daugelį jų
užmušė, pats gi nutarė su liku-
siais grįžti į savo šalį.

70 Tai patyręs Jonatas siuntė
pas jį pasiuntinių daryti su juo
taikos ir grąžinti jam belaisvių.
71 Jis mielu noru priėmė, padarė,
kaip tasai sakė ir prisiekė neda-
rysiąs jam nieko pikta per visas
jo gyvenimo dienas. 72 Po to jis su-
grąžino jam belaisvius, kuriuos
buvo anksčiau paėmęs iš Jūdo

---

kidas padidino savo kariuomenę žy-
dais, Jonato priešais. — **(65)** *Su ne-
dideliu būriu:* kuriam pavyko palikti
apgultą tvirtovę draug su Jonatu. —
(66) *Odarą...* Kas buvo čia įvardija-
mi asmenys, daugiau žinių nėra. —
Pradėjo galabyti. Priešus, kuriais
rėmėsi syrų kariuomenė, Jonatas nai-
kino, savo gi būrį didino, kad su pa-
didintomis jėgomis eitų į pagalbą už-
darytam tvirtovėje Simonui.
(71) *Jis mielu noru...* Bakidui da-
bar buvo patogiau padaryti bet ko-
kią taiką, negu pasitraukti be nieko,
pralaimėjus kovą. — **(72)** *Belais-
vius...* Belaisviai buvo grąžinti, ta-
čiau paimti įkaitais žydai turėjo pa-
silikti Jeruzalės pilyje (vz. auk. 53

suam, et non apposuit amplius
venire in fines eius:
73 Et cessavit gladius ex Is-
rael: et habitavit Ionathas in
Machmas, et coepit Ionathas ibi iu-
dicare populum, et exterminavit
impios ex Israel.

šalies, vėl sugrįžo į savo šalį ir
daugiau nebeėjo į Jūdo ribas.
73 Taip kalavijas pasišalino iš
Izraėlio. Jonatas gyveno Makme,
kame jis pradėjo teisti tautą; ir
Jonatas išnaikino bedievius iš Iz-
raėlio.

b). Jonatas palaiko karalių Aleksandrą.

Caput X. 1 Et anno centesi-
mo sexagesimo ascendit Alexan-
der Antiochi filius, qui cognomi-
natus est Nobilis: et occupavit
Ptolemaidam: et receperunt eum,
et regnavit illic. 2 Et audivit De-
metrius rex, et congregavit exer-
citum copiosum valde, et exivit
obviam illi in praelium.
3 Et misit Demetrius episto-
lam ad Ionathan verbis pacificis,
ut magnificaret eum. 4 Dixit enim:
Anticipemus facere pacem cum
eo, priusquam faciat cum Alexan-
dro adversum nos: 5 recordabitur
enim omnium malorum, quae fe-

10 perskyrimas. 1 Šimtas še-
šiasdešimtais metais pakilo Anti-
oko sūnus Aleksandras, pramintas
Skaisčiuoju, ir paėmė Ptolemai-
dą; jis buvo priimtas ir pradėjo
tenai karaliauti. 2 Tai išgirdęs ka-
ralius Demetrijus surinko labai
gausingą kariuomenę ir išėjo jam
priešais į kovą.
3 Demetrijus siuntė Jonatui
laišką su taikiais žodžiais jo pa-
gerbti. 4 Nes jis sakė: Pasiskubin-
kime daryti su juo taiką anksčiau,
nekaip jis padarys su Aleksan-
dru prieš mus. 5 Nes jis atsimins
visas piktenybes, kurias mes pa-

---

eil. ir žem. 10,6), kurioje, taip pat, kaip ir kitose tvirtovėse, pasiliko syrų įgulos.

(73) *Kalavijas pasišalino:* karas liovėsi. — *Makme:* į šiaurę nuo Jeruzalės ant Benjamino giminės sienos (1 Kar. 13,12). — *Teisti tautą:* kaip kitados senovėje Izraėlio Teisėjai. — *Išnaikino:* bent privertė juos slėptis ir išsižadėti savo pasikėsinimų prieš žydų religiją.

10,1—89. Kilus vaidams dėl Syrijos sosto tarp Aleksandro ir Demetrijaus, Jonatas stoja Aleksandro pusėn (1—17). Tasai nugali Demetrijų ir draug su savo uošviu Ptolemiejumi Filometoriu pripažįsta Jonatą žydų vyriausiuoju kunigu (18—66). Kai Demetrijus Nikatoris mėgina nuversti nuo sosto Aleksandrą, Jonatas nugali ano kariuomenės vadą Apolonijų ir dėlto susilaukia iš Aleksandro labai didelės pagarbos (67—89).

(10,1) *Šimtas...* 152 m. pirm Kr. — *Aleksandras.* Aleksandras Balas nebuvo karaliaus Antioko sūnus. Anot istoriko Justino, jis buvęs žemos kilmės. Būdamas tačiau panašus į Antioką Eupatorį, jis sakėsi esąs jo brolis ir Antioko Epifano sūnus, todėl turįs teisės gauti Syrijos sostą. Romos senatas, kurs pasiliko nepalankus jo paties jau pripažintam Syrijos karaliumi Demetrijui, pasinaudojo Aleksandru, kad sudarytų sunkenybių Demetrijui; jis sutiko žiūrėti į Aleksandrą, kaip į Antioko sūnų, ir rėmė jo teises. Nestebėtina tat, kad ir žydai laikė Aleksandrą tikru Antioko Epifano sūnumi. Toks pat visų įsitikinimas buvo Syrijoje ir Mažojoje Azijoje. Aleksandras savo monetose vadina save Epifanu —

cimus in eum, et in fratrem eius,
et in gentem eius. [6] Et dedit ei
potestatem congregandi exerci-
tum, et fabrificare arma, et esse
ipsum socium eius: et obsides,
qui erant in arce, iussit tradi ei.
[7] Et venit Ionathas in Ierusa-
lem, et legit epistolas in auditu
omnis populi, et eorum, qui in
arce erant. [8] Et timuerunt timore
magno, quoniam audierunt quod
dedit ei rex potestatem congre-
gandi exercitum. [9] Et traditi sunt
Ionathae obsides, et reddidit eos
parentibus suis: [10] et habitavit Io-
nathas in Ierusalem, et coepit ae-
dificare, et innovare civitatem.
[11] Et dixit facientibus opera ut
exstruerent muros et montem Sion
in circuitu lapidibus quadratis ad
munitionem: et ita fecerunt. [12] Et
fugerunt alienigenae, qui erant
in munitionibus, quas Bacchides
aedificaverat: [13] et reliquit unus-
quisque locum suum, et abiit in
terram suam: [14] tantum in Beth-
sura remanserunt aliqui ex his,
qui reliquerant legem, et prae-
cepta Dei, erat enim haec eis
ad refugium.
[15] Et audivit Alexander rex
promissa, quae promisit Demet-
rius Ionathae: et narraverunt ei
praelia, et virtutes, quas ipse
fecit, et fratres eius, et labores,
quos laboraverunt. [16] et ait: Num-
quid inveniemus aliquem virum

darėme jam, jo broliui ir jo tau-
tai. [6] Taigi jis davė jam galią rink-
ti kariuomenę, dirbti ginklus ir
būti jo sąjungininku, taip pat lie-
pė atiduoti jam įkaitus, buvusius
pilyje.
[7] Jonatas atėjo į Jeruzalę ir
perskaitė laišką, girdint visai tau-
tai ir tiems, kurie buvo pilyje.
[8] Tie labai nusigando, kai išgir-
do, kad karalius davė jam galią
rinkti kariuomenę. [9] Jonatui buvo
atiduoti įkaitai, o jis atidavė juos
tėvams. [10] Taip Jonatas gyveno
Jeruzalėje ir ėmė statyti bei nau-
jinti miestą. [11] Jis liepė darbinin-
kams pastatyti mūro sienas ir ap-
supti Sioną aplinkui keturkam-
piais akmenimis sustiprinimui.
Jie taip ir padarė. [12] Tuomet sve-
timšaliai, kurie buvo Bakido pa-
statytose tvirtovėse, pabėgo [13] ir
kiekvienas, palikęs savo vietą, su-
grįžo į savo šalį. [14] Tiktai Betsu-
roje liko kai kurie iš tų, kurie
buvo pametę įstatymą ir Dievo
įsakymus, nes tai buvo jiems prie-
glauda.

[15] Karalius Aleksandras išgir-
do apie pažadus, kuriuos buvo
padaręs Demetrijus Jonatui; jam
papasakota taip pat apie kovas
ir drąsius veiksmus, kuriuos bu-
vo atlikęs jis ir jo broliai, ir apie
vargus, kuriuos jie išvargo. [16] Tuo-

Skaisčiuoju. — Karaliauti jis pradėjo Syrijos mieste Ptolemaidoje, kurią jam pavyko paimti su nedidele kariuomene.

(6) *Sąjungininkų.* Taip Demetrijus pripažino Jonatą Jūdėjos kunigaikščiu, tačiau priklausomu nuo Syrijos. — *Įkaitus...* Plg. auk. 9,53.

(8) *Tie labai...* Syrai ir žydai atpuolėliai dabar pradėjo bijoti Jonato keršto. — (10) *Gyveno Jeruzalėje:* palikęs Makmą. Vz. 9,73. — *Mūro sienas:* Jeruzalėje. — *Apsupti Sioną...* Bažnyčios kalno sustiprinimai buvo sugriauti Syrijos karaliaus įsakymu. Plg. 6,62. — (12) *Tvirtovėse...* Plg. 9,50—52.

(15) *Išgirdo apie pažadus...* Demetrijaus elgesys paskatino Aleksandrą ieškoti Jonato palankumo. — (18) *Brolį Jonatą.* Šituo pavadinimu Aleksandras pripažįsta Jonatą nepriklausomu Jūdėjos valdovu. Anot 20 e., jis atsiuntė Jonatui ir viršuji-

talem? et nunc faciemus eum amicum, et socium nostrum. 17 Et scripsit epistolam, et misit ei secundum haec verba, dicens: 18 REX Alexander fratri Ionathae salutem. 19 Audivimus de te quod vir potens sis viribus, et aptus es ut sis amicus noster: 20 et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuae, et ut amicus voceris regis, (et misit ei purpuram, et coronam auream) et quae nostra sunt sentias nobiscum, et conserves amicitias ad nos.

21 Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solemni scenopegiae: et congregavit exercitum, et fecit arma copiosa.

22 Et audivit Demetrius verba ista, et contristatus est nimis, et ait: 23 Quid hoc fecimus, quod praeoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Iudaeorum ad munimen sui? 24 Scribam et ego illis verba deprecatoria, et

met jis tarė: Argi mes rasime kitą tokį vyrą? Padarykime dabar sau iš jo mūsų prietelį ir sąjungininką. 17 Jis parašė ir nusiuntė jam laišką, kurio turinys buvo toks: 18 Karalius Aleksandras sveikina brolį Jonatą. 19 Mes girdėjome apie tave, kad esi žmogus galingas jėgomis ir tinkamas būti mūsų prieteliu; 20 todėl mes įstatome šiandien tave vyriausiuoju tavo tautos kunigu, ir tu turi vadintis karaliaus prieteliu (tuo pačiu metu jis atsiuntė jam purpurą ir auksinį vainiką), būk mums ištikimas mūsų reikaluose ir palaikyk mums savo prietelystę.

21 Jonatas apsivilko šventu apdaru septintame mėnesyje šimtas šešiasdešimtais metais iškilmingoje Padangčių šventėje; jis rinko sau kariuomenę ir pasidarė daug ginklų.

22 Išgirdęs apie šituos dalykus, Demetrijus labai nuliūdo ir tarė: 23 Ką čia mes padarėme, kad Aleksandras suskubo pirm mūsų įsigyti žydų prietelystę? 24 Parašysiu ir aš jiems prašymo žodžius, žadėdamas garbingų vietų

---

nius karališkos garbės ženklus, tuo norėdamas palenkti jį dar labiau savo pusėn. — (20) *Vyriausiuoju kunigu.* Vyriausiojo kunigo garbė pas žydus buvo paveldima iš tėvų, ji nebuvo suteikiama parinkimu. Nuo Sadoko laikų ta garbė priklausė Eleazaro šeimynai ir pasiliko joje iki mirties Onijo III, kurio sūnus, paskutinis Eleazaro ainis, pabėgo į Aigiptą. Nuo šio meto vyriausiojo kunigo pareigos buvo parduodamos. Jazonas dėjo pastangų, kad jis būtų Antioko Epifano įstatytas vyriausiuoju kunigu (2 Mak. 4,7...). Alkimas buvo paskirtas Antioko Eupatorio. Plg. 9,56. Mirus Alkimui, vyriausiojo kunigo vieta buvo neužimta 7 metus ir 5 mėnesius. Jonatas, tiesą sakant, neturėjo teisės tai vietai, bet, būdamas iš kunigų giminės ir nebesant teisėto įpėdinio, jis manė galįs dėl savo kilmės priimti vyriausiojo kunigo garbę ir pareigas.

(21) *Apsivilko šventu apdaru...:* vyriausiojo kunigo rūbais. Tai įvyko 152 m. pirm Kr. septintame (tišrio) mėnesyje Padangčių šventėje.

(23) *Aleksandras suskubo...* Jonatas nebuvo apsiėmęs palaikyti ypatingu būdu Demetrijų. Aleksandras buvo romėnų globoje, su kuriais žydai buvo padarę sutartį (8,23...), ir buvo jų pripažintas Antioko Epifano sūnumi ir Syrijos sosto įpėdiniu; Jonatas tat negalėjo jo atstumti, neužtraukdamas sau romėnų rūstybės. — (24) *Prašymo žodžius.* Gr. t.: padrąsinimo žodžius. — (25) *Sveikina žydų tautą.* Demetrijus rašo visai

dignitates, et dona: ut sint me-
cum in adiutorium. 25 Et scripsit
eis in haec verba: Rex Demetrius
genti Iudaeorum salutem: 26 Quo-
niam servastis ad nos pactum, et
mansistis in amicitia nostra, et
non accessitis ad inimicos nos-
tros, audivimus, et gavisi sumus.
27 Et nunc perseverate adhuc con-
servare ad nos fidem, et retribu-
emus vobis bona pro his, quae
fecistis nobiscum: 28 et remitte-
mus vobis praestationes multas,
et dabimus vobis donationes.
29 Et nunc absolvo vos, et om-
nes Iudaeos a tributis, et pretia
salis indulgeo, et coronas remitto,
et tertias seminis: 30 et dimidiam
partem fructus ligni, quod est
portionis meae, relinquo vobis ex
hodierno die, et deinceps, ne ac-
cipiatur a terra Iuda, et a tribus
civitatibus, quae additae sunt illi
ex Samaria, et Galilaea ex ho-
dierna die et in totum tempus:
31 et Ierusalem sit sancta, et libe-
ra cum finibus suis: et decimae,
et tributa ipsius sint. 32 Remitto
etiam potestatem arcis, quae est
in Ierusalem: et do eam summo

ir dovanų, kad eitų man į pa-
galbą. 25 Taigi jis parašė jiems
tokiais žodžiais: Karalius Deme-
trijus sveikina žydų tautą. 26 Ka-
dangi jūs laikėte sandorą su mu-
mis, pasilikote mūsų prietelystė-
je ir neprisidėjote prie mūsų ne-
prietelių, mes tai girdėjome ir
džiaugėmės. 27 Taigi pasilikite ir
toliau mums ištikimi, o mes at-
silyginsime geru už tai, ką jūs
mums padarėte. 28 Mes suteiksi-
me jums daug lengvatų ir duo-
sime jums dovanų. 29 Dabar aš
atleidžiu jus ir visus žydus nuo
mokesčių, atleidžiu nuo drus-
kos muito, išsižadu vainikų ir ja-
vų trečdalio; 30 pusę medžių vai-
sių, kurie sudarė mano pajamų
dalį, aš palieku jums, pradedant
nuo šios dienos ir ateičiai, kad
jų nebebūtų imama iš Jūdo ša-
lies ir iš trijų miestų, kurie jai
pridėti iš Samarijos ir Galiliejos,
nuo šios dienos ir visais laikais.
31 Jeruzalė tebūna šventa ir lais-
va su savo plotu; dešimtinės ir
mokesčiai tebūna jai. 32 Aš išsi-
žadu taip pat teisės valdyti pilį,
esančią Jeruzalėje, ir atiduodu ją

---

kitaip, negu Aleksandras (18 e.). Aleksandras siekė valdžios, todėl jis ieškojo žydų tautos vado prietelystės, Demetrijus nenori pripažinti Jonato teisėtu valdovu šalies, kuri jau nuo seno laiko buvo Syrijos karalių valdoma; jis gali kreiptis tik į tautą ir stengtis patraukti ją pažadais į savo pusę. — (28) *Daug lengvatų...* Toliau surašomi Demetrijaus pažadai buvo perdaug dideli, kad žydai būtų galėję jais pasitikėti. Jie yra tuo įdomūs, kad iš jų sužinome, kokiuos mokesčius ir pelną galėjo Syrijos karaliai išspausti iš savo valdomų pavergtų tautų. — (29) *Druskos.* Kad galėtų naudotis druskos kasyklomis prie Mirties jūros, žydai turėjo mokėti labai didelius muitus. — *Vainikų.* Tą mokesnį graikai vadino φόρος στεφανίτης, romėnai gi aurum coronarium. Buvo jis atsiradęs iš įpročio siųsti karaliams laimėtų kovų ir kitokių žymių laimingų įvykių proga aukso vainiką. Ilgainiui įprotis pavirto taisykle, tik vietoje vainikų reikėjo kasmet mokėti tam tikras mokesnis pinigais. Demetrijus rašo sutinkąs jo išsižadėti. — *Javų:* derliaus. Šitas mokesnis ir 30 eil. nuo vaisinių medžių buvo imamas taip pat pinigais, ne javais ar vaisiais. Derlius buvo įvertinamas iš anksto ir sulig juo nustatomas mokesnis. — (30) *Trijų miestų, kurie...* Tai buvo Lyda, Ramata (11,31) ir Alferema, kurie iš Samarijos ploto buvo prijungti prie Jūdėjos. Kadangi Galiliejų skiria nuo Jūdėjos Samarija, tai neaišku, kas čia vadinama Galilieja. — (32) *Pilį.* Vz. 1,35. — *Vyriausiam kunigui.* Jonato Demetri-

sacerdoti, ut constituat in ea vi-
ros quoscumque ipsi elegerit, qui
custodiant eam. 33 Et omnem ani-
mam Iudaeorum, quae captiva est
a terra Iuda in omni regno meo,
relinquo liberam gratis, ut om-
nes a tributis solvantur, etiam pe-
corum suorum. 34 Et omnes dies
sollemnes, et sabbata, et neome-
niae, et dies decreti, et tres dies
ante diem sollemnem, et tres dies
post diem sollemnem sint omnes
immunitatis et remissionis omni-
bus Iudaeis, qui sunt in regno
meo: 35 et nemo habebit potes-
tatem agere aliquid, et movere
negotia adversus aliquem illorum
in omni causa. 36 Et ascribantur
ex Iudaeis, in exercitu regis ad
triginta millia virorum: et dabun-
tur illis copiae ut oportet omni-
bus exercitibus regis, et ex eis
ordinabatur qui sint in munitio-
nibus regis magni: 37 et ex his
constituentur super negotia reg-
ni, quae aguntur ex fide, et prin-
cipes sint ex eis, et ambulent in
legibus suis, sicut praecepit rex
in terra Iuda. 38 Et tres civitates,
quae additae sunt Iudaeae ex re-
gione Samariae, cum Iudaea re-
putentur: ut sint sub uno, et non
obediant alii potestati, nisi sum-

vyriausiajam kunigui, kad pasta-
tytų jai sergėti žmonių, kuriuos
jis pats pasirinks. 33 Aš dovanai
grąžinu laisvę visiems žydams
belaisviams iš Jūdo šalies visoje
savo karalystėje, kad visi būtų at-
leisti nuo mokesčių, net už jų
galvijus. 34 Visos iškilmių dienos,
subatos, jaunačiai, įsakytos die-
nos, trys dienos pirm iškilmės ir
trys dienos po iškilmės šventės,
tebūna laisvės ir atlaidos dienos
visiems žydams mano karalystė-
je; 35 niekas neturi galios ką nors
daryti ir kelti prieš ką nors iš jų
bylą bet kuriuo reikalu. 36 Be to,
bus priimta iš žydų į karaliaus
kariuomenę iki trijų dešimtų tūk-
stančių vyrų, ir jiems bus duoda-
mas išlaikymas, kaip pridera vi-
sai karaliaus kariuomenei. Iš jų
bus renkami, kurie turės būti di-
džio karaliaus tvirtovėse; 37 kai
kurie bus skiriami karalystės pa-
reigoms, atliekamoms pasitikėji-
mu; bus iš jų ir vadų; jie galės
gyventi savo įstatymais, kaip ka-
ralius yra įsakęs Jūdo šalyje.
38 Trys miestai, kurie pridėti Jū-
dėjai iš Samarijos krašto, bus lai-
komi priklausančiais Jūdėjai, kad
jie būtų po vienu valdovu ir ne-
klausytų kitokios valdžios, kaip

---

jus matomai tyčia neįvardija, nes jis kreipiasi į tautą, ne į Jonatą. — (34) *Iškilmių dienos:* Velykos, Sekminės, Padangčių šventės. — *Įsakytos dienos:* visos Viešpaties tarnybai išrinktos dienos, taip pat pasninkų dienos. — *Laisvės ir atlaidos.* Tomis dienomis žydai galės laisvai eiti į Jeruzalę ir iš jos grįžti. — *Niekas neturės...* Tomis pačiomis švenčių dienomis niekas neturės galios traukti žydus į teismą, reikalauti iš jų atsilyginimų ir daryti jiems sunkenybių bet kuriais reikalais. — (36) *Į karaliaus kariuomenę.* Tarnavimas kariuomenėje pas graikus buvo garbingas dalykas; į ją buvo imami laisvi piliečiai, ne vergai. 30.000 skaičių reikia suprasti apie visą Palestiną, ne vien apie Jūdėją. Taip Demetrijus norėjo apsisaugoti nuo naujų žydų sukilimų. Žydų buvo Aleksandro D., Seleuko Nikatorio, Ptolemiejaus Sotero ir Ptolemiejaus Filadelfo kariuomenėse; jų religinės pareigos toje tarnyboje būti jiems nekliudė. — *Didžio karaliaus...* Anot gr. t.: didelėse karaliaus tvirtovėse. — (37) *Pasitikėjimu:* tais atvejais, kuriuose buvo reikalaujama labai didelės ištikimybės karaliui. — (38) *Trys miestai...* Vz. 30 eil. ir 11,34. — (39) *Ptolemaidą...* Ten buvo pasiskelbęs karaliumi Aleksandras. Žadėda-

mi sacerdotis: 39 Ptolemaida, et
confines eius, quas dedi donum
sanctis, qui sunt in Ierusalem ad
necessarios sumptus sanctorum.
40 Et ego do singulis annis quin-
decim millia siclorum argenti de
rationibus regis, quae me contin-
gunt: 41 et omne, quod reliquum
fuerit, quod non reddiderant qui
super negotia erant annis prio-
ribus, ex hoc dabunt in opera
domus. 42 Et super haec quinque
millia siclorum argenti, quae ac-
cipiebant de sanctorum ratione
per singulos annos: et haec ad sa-
cerdotes pertineant, qui ministe-
rio funguntur. 43 Et quicumque
confugerint in templum, quod
est Ierosolymis, et in omnibus
finibus eius, obnoxii regi in
omni negotio dimittantur, et uni-
versa, quae sunt eis in regno
meo, libera habeant. 44 Et ad ae-
dificanda vel restauranda opera
sanctorum, sumptus dabuntur de
ratione regis: 45 et ad extruendos
muros Ierusalem, et communien-
dos in circuitu, sumptus dabun-
tur de ratione regis, et ad con-
struendos muros in Iudaea.
46 Ut audivit autem Ionathas,
et populus sermones istos, non

tik vyriausiojo kunigo. 39 Ptole-
maidą ir jos apylinkes aš dova-
noju šventyklai Jeruzalėje reikalin-
goms šventyklos išlaidoms. 40 Aš
duodu kas metai penkioliką tūk-
stančių sidabro siklių iš karaliaus
pajamų, kurios man priklauso,
41 ir visa, kas yra likę, ko nėra
atidavę praeitais metais reikalų ve-
dėjai, tai jie turės atiduoti bažny-
čios darbams. 42 Be to, penkis tūk-
stančius sidabro siklių, kurie bu-
vo imami kas metai iš šventyk-
los pajamų, tie priklausys kuni-
gams, kurie eina tarnystės parei-
gas. 43 Visiems, kurie, būdami
kalti karaliui bet kuriuo reikalu,
atbėgs į bažnyčią Jeruzalėje ir į
visą jos plotą, bus atleista, ir jie
laisvai naudosis visu tuo, ką jie
turi mano karalystėje. 44 Šventy-
klos statymo ar taisymo darbams
lėšų bus duodama iš karaliaus
pajamų, 45 Jeruzalės mūrams sta-
tyti ir sustiprinti aplinkui lėšų
bus duodama iš karaliaus paja-
mų, taip pat statyti sienoms Jū-
dėjoje.

46 Jonatas ir tauta, išgirdę ši-
tuos žodžius, netikėjo jiems ir

mas tą miestą atiduoti bažnyčiai, Demetrijus nori, kad patys žydai išvarytų iš jo Aleksandrą. — (40) *Penkioliką...:* apie 85.000 litų, laikant vieną šekelį vertą 5,70 lt. — *Kurios man priklauso.* Anot gr. t.: tinkamose vietose, t. y. iš vietų, kuriose minėtoji suma galėjo būti patogiau paimta. — Ir seniau buvo davę dovanų žydų bažnyčiai karaliai Darijus Histaspas ir Artakserksas I (1 Ezdro 6,9; 7,21; 8,25), taip pat Ptolemiejus Filadėlfas ir Antiokas D. (Fl. Juozapas), Seleukas Filopatoris (2 Mak. 3,3) ir Antiokas Epifanas (2 Mak. 9,16). — (41) *Praeitais metais:* nuo Antioko Epif. dienų. — (42) *Penkis...:* apie 28.000 litų. — (43) *Būdami kalti...* Prieglaudos teisė (ius asyli) žadama bažnyčiai labai plati, daug platesnė, negu numatytoji Mozės įstatyme. Vz. Iš. 21,14; 3 Kar. 1,50. — (45) *Sienoms Jūdėjoje:* kituose Jūdėjos miestuose.

(46) *Netikėjo jiems...* Kai kurie dabar žadami žydams dalykai priklausė jiems jau nuo seniau, bet buvo neteisėtai iš jų atimti. Kitų pažadų atitesėjimas parėjo nuo Demetrijaus malonės ir net galėjo išeiti žydų nenaudon, kaip, sakysim, priėmimas 30.000 žydų Syrijos kariuomenėn, kuri galėjo būti laikoma toli nuo Palestinos, tuo tarpu kad Jū-

crediderunt eis, nec receperunt
eos: quia recordati sunt malitiae
magnae, quam fecerat in Israel,
et tribulaverat eos valde. [47] Et
complacuit eis in Alexandrum,
quia ipse fuerat eis princeps ser-
monum pacis, et ipsi auxilium
ferebant omnibus diebus.

[48] Et congregavit rex Alexan-
der exercitum magnum, et admo-
vit castra contra Demetrium. [49] Et
commiserunt praelium duo reges,
et fugit exercitus Demetrii, et in-
secutus est eum Alexander, et
incubuit super eos. [50] Et invaluit
praelium nimis, donec occidit sol:
et cecidit Demetrius in die illa.

[51] Et misit Alexander ad Pto-
lemaeum regem Aegypti legatos
secundum haec verba, dicens:
[52] QUONIAM regressus sum in
regnum meum, et sedi in sede
patrum meorum, et obtinui prin-
cipatum, et contrivi Demetrium,
et possedi regionem nostram,
[53] et commisi pugnam cum eo,
et contritus est ipse, et castra
eius a nobis, et sedimus in se-
de regni eius: [54] et nunc statua-
mus adinvicem amicitiam: et da
mihi filiam tuam uxorem, et ego
ero gener tuus, et dabo tibi do-
na, et ipsi digna te. [55] Et respon-
dit rex Ptolemaeus, dicens: FE-
LIX dies, in qua reversus es ad
terram patrum tuorum, et sedisti
in sede regni eorum. [56] Et nunc
faciam tibi quod scripsisti: sed

nepriėmė, nes jie atsiminė dide-
les piktenybes, kurias jis buvo
padaręs Izraėlyje, ir kaip labai
juos vargino. [47] Jie velijo laiky-
tis Aleksando, kurs pirmas krei-
pėsi į juos taikos žodžiais, ir pa-
dėjo jam per visas dienas.

[48] Karalius Aleksandras surin-
ko didelę kariuomenę ir ėjo ko-
voti prieš Demetrijų. [49] Abiem
karaliam pradėjus kovą, Demetri-
jaus kariuomenė ėmė bėgti; Alek-
sandras jį vijosi ir puolė jį. [50] Ko-
va buvo labai smarki, iki saulė
nusileido, ir Demetrijus buvo tą
dieną užmuštas.

[51] Aleksandras siuntė pas Ai-
gipto karalių Ptolemiejų pasiun-
tinius sakyti jam tokių žodžių:
[52] Kadangi aš sugrįžau į savo ka-
ralystę, atsisėdau savo tėvų sos-
te, atsiėmiau viešpatavimą, su-
mušiau Demetrijų, ėmiau val-
dyti mūsų šalį, [53] po to, kai aš
kovojau prieš jį, ir kai jis su sa-
vo kariuomene buvo mūsų nu-
galėtas, ir mes atsisėdome jo ka-
ralystės soste, [54] tai padarykim
dabar tarp mūsų prietelystę; tu
duok man savo dukterį į žmonas,
kad aš būčiau tavo žentas; tau ir
jai aš duosiu dovanų, vertų ta-
vęs. [55] Karalius Ptolemiejus atsa-
kė, sakydamas: Laiminga diena,
kurioje sugrįžai į savo tėvų šalį
ir atsisėdai jų karalystės soste!
[56] Dabar aš tau padarysiu, ką ra-

dėjos tvirtovėse, Jeruzalę išskyrus, karalius galėjo ir toliau laikyti pagonių įgulas. Todėl Jonatas nesidavė sugundomas tais pažadais. — (47) *Kurs pirmas...* Aleksandras jau buvo pripažinęs Jonatą vyriausiuoju kunigu ir buvo jam atsiuntęs didelės pagarbos įrodymų.

(48) *Surinko didelę...* Jam į pagalbą buvo atsiuntę kariuomenės Pergamo, Aigipto ir Kapadokijos karaliai. — **(50)** *Demetrjus... buvo užmuštas:* 151 m. pirm Kr. Syriją jis valdė 11 metų.

(51) *Ptolemiejų:* Ptolemiejų VI Filometorį (180—145 pirm. Kr.). — **(56)** *Į Ptolemaidą.* Aleksandras iš Ptolemaidos buvo jau persikėlęs į Antiokiją. Ptolemiejus padėjo Aleksandrui jo kovoje prieš Demetrijų;

occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, et spondeam tibi sicut dixisti.

57 Et exivit Ptolemaeus de
Aegypto, ipse et Cleopatra filia
eius, et venit Ptolemaidam anno
centesimo sexagesimo secundo.
58 Et occurrit ei Alexander rex,
et dedit ei Cleopatram filiam suam:
et fecit nuptias eius Ptolemaidae,
sicut reges, in magna gloria.
59 Et scripsit rex Alexander
Ionathae, ut veniret obviam sibi.
60 Et abiit cum gloria Ptolemaidam,
et occurrit ibi duobus regibus,
et dedit illis argentum multum,
et aurum, et dona: et invenit gratiam
in conspectu eorum.
61 Et convenerunt adversus eum viri pestilentes ex Israel,
viri iniqui interpellantes adversus eum: et non intendit ad eos rex.
62 Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis,
et indui eum purpura: et ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum.
63 Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis,
et praedicate, ut nemo adversus eum in-

šei; bet ateik pasitikti manęs į Ptolemaidą, kad mudu pasimatytumėm ir kad leisčiau už tavęs savo dukterį, kaip tu sakei.

57 Taigi Ptolemiejus su savo
dukterimi Kleopatra išėjo iš Aigipto
ir atvyko į Ptolemaidą šimtas šešias
dešimtis antrais metais.
58 Karalius Aleksandras pasitiko jį,
ir tasai davė jam savo dukterį Kleopatrą
ir kėlė jos vestuves Ptolemaidoje, kaip paprastai
karaliai daro, su didele iškilme.
59 Karalius Aleksandras parašė
Jonatui, kad ateitų jo pasitikti.
60 Jis nuvyko iškilmingai į Ptolemaidą,
pasitiko tenai du karaliu, davė jiems daug sidabro,
aukso ir dovanų ir rado malonės jų akyse.
61 Tuomet susirinko prieš jį
nedorų žmonių iš Izraelio; tie žmonės bedieviai skundė jį,
bet karalius jų nežiūrėjo.
62 Jis liepė
išvilkti Jonatą iš jo drabužių ir apvilkti jį purpura;
taip ir buvo padaryta. Karalius pasisodino jį greta savęs
63 ir tarė savo kunigaikščiams: Išeikite su juo į vidurį miesto
ir paskelbkite, kad niekas nekeltų prieš jį jokių skundų
ir kad niekas nebūtų jam įki-

---

gali būti, kad jis buvo jam jau anksčiau pažadėjęs savo dukterį; dabar prieš vestuves Aleksandras jau kaip karalius turėjo prašyti iškilmingai jos rankos. Gal tų sutuoktuvių proga Aigipto karalius tikėjosi atgauti Celesyriją, kuri Antioko D. laikais vėl buvo sujungta su Syrija.

(57) *Šimtas...* 150 m. pirm Kr. — (58) *Kleopatrą.* Kleopatra, ištekėjus už Aleksandro, vėliau buvo savo tėvo atiduota Demetrijui Nikatoriui. Šiam patekus į partų nelaisvę ir vedus jų karaliaus dukterį Rodogunę, Kleopatra stengėsi ištekėti už Antioko brolio Antioko Sidiečio. Demetrijui sugrįžus į savo šalį, ji apsimetė, būk vėl norinti gyventi su juo geruoju, iš tikrųjų gi ji tik ieškojo progos jo visai nusikratyti. Kleopatra pasirūpino, kad jos vyriausias sūnus Seleukas, kurs buvo pasiskelbęs karaliumi, būtų nužudytas. Panašiai ji norėjo pašalinti ir savo antrąjį sūnų Antioką VIII, tačiau tas privertė ją pačią išgerti jam prirengtus nuodus 126 m. pirm Kr.

(60) *Davė jiems daug...* Rytų šalių įpročiu Jonatas galėjo prisiartinti prie karalių tik su dovanomis. — **(61)** *Nedorų žmonių...* Tai turėjo būti tie patys žydai atpuolėliai, kurie nekartą yra skundę ištikimus įstatymui žydus Syrijos karaliams. — **(62)** *Purpura.* Nors Jonatas buvo gavęs leidimą dėvėti purpura jau anksčiau (20 e.), bet apvelkamas ja tik dabar. — **(63)** *Išeikite su juo...* Plg.

terpellet de ullo negotio, nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione.
[64] Et factum est, ut viderunt qui interpellabant gloriam eius, quae praedicabatur, et opertum eum purpura, fugerunt omnes:
[65] et magnificavit eum rex, et scripsit eum inter primos amicos, et posuit eum ducem, et participem principatus.
[66] Et reversus est Ionathas in Ierusalem cum pace, et laetitia.

[67] In anno centesimo sexagesimoquinto venit Demetrius filius Demetrii a Creta in terram patrum suorum.
[68] Et audivit Alexander rex, et contristatus est valde, et reversus est Antiochiam.

[69] Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui praeerat Coelesyriae: et congregavit exercitum magnum, et accessit ad Iamniam: et misit ad Ionathan summum sacerdotem,
[70] dicens: Tu solus resistis nobis: ego au-

rus dėl bet kurios priežasties.
[64] Tuomet atsitiko, kad tie, kurie skundė, kaip tik pamatė jo garbę, kuri buvo skelbiama, ir jį apvilktą purpura, visi pabėgo.
[65] Karalius gi jį labai išaukštino, įrašė jį tarp pirmųjų savo prietelių ir paskyrė jį vadu ir valdymo dalininku.
[66] Po to Jonatas sugrįžo ramybėje ir su džiaugsmu į Jeruzalę.

[67] Šimtas šešiasdešimts penktais metais Demetrijaus sūnus Demetrijus atvyko iš Kretos į savo tėvų šalį.
[68] Tai išgirdęs karalius Aleksandras labai nuliūdo ir sugrįžo į Antiokiją.

[69] Karalius Demetrijus paskyrė vadu Aplonijų, Celesyrijos viršininką. Tasai surinko didelę kariuomenę, atvyko į Jamniją ir siuntė pas vyriausiąjį kunigą Jonatą
[70] pasakyti: Tu vienas mums priešiniesi, aš gi virtau pajuoka

---

Prad. 41,42; Est. 6,11. — (**65**) *Įrašė...* Anksčiau Jonatas buvo pavadintas karaliaus prieteliu, dabar jis įrašomas tarp pirmųjų prietelių; bent šių vardai buvo įtraukiami į tam tikras knygas. — *Vadu.* Anot gr. t.: generolu. — *Valdymo dalyviu.* Anot gr. t.: provincijos dalies viršininku, — todėl Jūdėjos viršininku, kuri buvo Celesyrijos provincijos dalis.

(**67**) *Šimtas...* 147 m. pirm Kr., trejiems metams praslinkus po Aleksandro sutuoktuvių su Kleopatra. — *Demetrijaus sūnus...* Kai 151 m. prasidėjo karas tarp Aleksandro ir Demetrijaus Sotero, šis išsiuntė abudu savo sūnu Demetrijų II (kurs vėliau vadinosi Nikatoriu) ir Antioką su dideliais turtais pas vieną savo prietelį Lasteną į Knidą Karijoje, kad taip apsaugotų juos nuo karo nelaimių. Aleksandras Balas, nugalėjęs Demetrijų, neilgai džiaugėsi syrų palankumu. Dėl valstybės reikalų nežiūrėjimo ir labai palaido gyvenimo jis greitai pasidarė jiems nepakenčiamas. Tuo pasinaudojo Demetrijaus sūnus. Jis su Lasteno pagalba pasisamdė Kretoje kariuomenės, atvyko su ja į Kilikiją ir pradėjo karą prieš Aleksandrą. — (**68**) *Nuliūdo ir sugrįžo...* Būdamas be energijos Aleksandras, atsiradus pavojui, mokėjo tik nuliūsti. Iš Ptolemaidos jis pasitraukė į Antiokiją.

(**69**) *Apolonijų.* To Apolonijaus tėvas yra buvęs Celesyrijos vietininku (2 Mak. 3,5). Čia minimas Apolonijus buvo artimas Demetrijaus Sotero prietelis, kurį jis kitados lydėjo net Romon į nelaisvę. Mirus Demetrijui I, Apolonijus susidėjo su Aleksandru, kurs paliko jį Celesyrijos vietininku. Kai Demetrijus Nikatoris ryžosi atimti sostą iš Aleksandro, Apolonijus apleido jį ir stojo savo prietelio Demetrijaus Sotero sūnaus pusėn. — Celesyrija vadinasi derlingas slėnis tarp Libano ir Antilibano kalnų, dabar el Bequa. Palestina neretai buvo laikoma Celesyrijos provincijos dalimi. — *Jamnija.* Senas pilistimų miestas. Vz. 4,15. — (**70**) *Tu vienas.* Anot gr. t.: tu vie-

tem factus sum in derisum, et in
opprobrium, propterea quia tu
potestatem adversum nos exer-
ces in montibus. 71 Nunc ergo si
confidis in virtutibus tuis, des-
cende ad nos in campum, et com-
paremus illis invicem: quia me-
cum est virtus bellorum. 72 Inter-
roga, et disce quis sum ego, et
ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui
et dicunt quia non potest stare
pes vester ante faciem nostram,
quia bis in fugam conversi sunt
patres tui in terra sua: 73 et nunc
quomodo poteris sustinere equi-
tatum et exercitum tantum in cam-
po, ubi non est lapis, neque sa-
xum, neque locus fugiendi?

74 Ut audivit autem Ionathas
sermones Apollonii, motus est
animo: et elegit decem millia vi-
rorum, et exiit ab Ierusalem, et
occurrit ei Simon frater eius in
adiutorium: 75 et applicuerunt ca-
stra in Ioppen, et exclusit eum
a civitate: quia custodia Apollo-
nii Ioppe erat, et oppugnavit eam.
76 Et exterriti qui erant in civita-
te, aperuerunt ei, et obtinuit Io-
nathas Ioppen.

77 Et audivit Apollonius, et
admovit tria milliae equitum, et
exercitum multum. 78 Et abiit Azo-
tum tamquam iter faciens, et sta-
tim exiit in campum, eo quod
haberet multitudinem equitum, et
confideret in eis. Et insecutus
est eum Jonathas in Azotum, et

ir panieka dėl tavęs, nes tu turi
valdžią prieš mus kalnuose. 71 Tai-
gi dabar, jei tu pasitiki savo jė-
gomis, ateik pas mus į lygumą,
ten mes pažiūrėsim, katras iš mu-
dviejų stipresnis, nes su manim
yra kariuomenės galybė. 72 Pasi-
klausk ir sužinok, kas aš esu ir
kiti, kurie man padeda, kurie ir
sako, kad jūsų koja negali išsto-
vėti prieš mūsų veidą, nes tavo
tėvai buvo du kartu priversti bėg-
ti savo šalyje. 73 Ir kaip gi dabar
tu galėsi pasipriešinti raitarijai ir
taip didelei kariuomenei lygumo-
je, kame nėra nei akmens, nei uo-
los, nei vietos bėgti?

74 Kaip tik Jonatas išgirdo Apo-
lonijaus žodžius, jis labai įpyko.
Išsirinkęs dešimtį tūkstančių vy-
rų, jis išėjo iš Jeruzalės, o jo bro-
lis Simonas pasitiko jį, kad jam
padėtų. 75 Jie sustojo prie Jopės,
tačiau miestas buvo jam uždary-
tas, nes Jopėje buvo Apolonijaus
įgula; todėl jis apgulė ją. 76 Bet
buvusieji mieste nusigando ir ati-
darė jam vartus; taip Jonatas pa-
ėmė Jopę.

77 Tai išgirdęs Apolonijus pri-
rengė kovai tris tūkstančius rai-
telių ir didelę kariuomenę. 78 Jis
ėjo ant Azoto, lyg norėdamas pra-
eiti, ir tuojau išėjo į lygumą, nes
jis turėjo daugybę raitelių ir pa-
sitikėjo jais. Jonatas vijosi jį iki
Azotui, ir jie pradėjo kovą. 79 Apo-

---

nui vienas. Apolonijaus žodžiai Jo-
natui pilni didelės ironijos. — **(71)**
Kariuomenės galybė. Anot gr. t.:
miestų galybė. — Jei Jonatas galėjo
gerai gintis savo kalnuose, tai Apo-
lonijus galėjo remtis pajūrio tvirto-
vėmis. — **(72)** *Du kartu...* Kuriuos
čia žydų nepasisekimus kovose tu-
rėjo galvoje Apolonijus, nevisai aiš-
ku; vienas galėjo būti ta kova, ku-
rioje žuvo Jūdas, kitas gal prie Bet-
zakaros (6,42).

(76) *Paėmė Jopę.* Dabar Jaffa.
Apolonijaus stovykla, anot 69 eil.,
buvo Jamnijoje, į pietus nuo Jopės.
Jonatas, paimdamas Jopę, norėjo,
kad jo užpakalyje neliktų priešų.

(78) *Ant Azoto.* Senas pilistimų
miestas į pietus nuo Jamnijos (4,15).
Apolonijus apsimeta nežinąs, kad Jo-

commiserunt praelium. 79 Et reli-
quit Apollonius in castris mille
equites post eos occulte. 80 Et
cognovit Ionathas quoniam in-
sidise sunt post se, et cir cuie-
runt castra eius, et iecerunt
iacula in populum a mane usque
ad vesperam. 81 Populus autem
stabat, sicut praeceperat Ionathas:
et laboraverunt equi eorum. 82 Et
eiecit Simon exercitum suum, et
commisit contra legionem, equi-
tes enim fatigati erant: et contriti
sunt ab eo, et fugerunt. 83 Et qui
dispersi sunt per campum, fuge-
runt in Azotum, et intraverunt in
Bethdagon idolum suum, ut ibi
se liberarent. 84 Et succendit Io-
nathas Azotum, et civitates, quae
erant in circuitu eius, et accepit
spolia eorum, et templum Dagon:
et omnes, qui fugerunt in illud,
succendit igni. 85 Et fuerunt qui
ceciderunt gladio cum his, qui
succensi sunt, fere octo millia vi-
rorum. 86 Et movit inde Ionathas
castra, et applicuit ea Ascalonem:
et exierunt de civitate obviam illi
in magna gloria. 87 Et reversus
est Ionathas in Ierusalem cum
suis, habentibus spolia multa.

88 Et factum est: ut audivit
Alexander rex sermones istos,
addidit adhuc glorificare Ionathan.
89 Et misit ei fibulam auream, si-

lonijus slapčia buvo palikęs sto-
vykloje tūkstantį raitelių jų už-
pakalyje. 80 Tačiau Jonatas suži-
nojo, kad jo užpakalyje yra pa-
slėptas būrys. Kai anie apstojo
jo stovyklą ir mėtė vilyčias į ka-
riuomenę nuo ryto iki vakarui,
81 kariuomenė stovėjo tvirtai, kaip
Jonatas buvo įsakęs, ir taip anų
arkliai pailso. 82 Tuomet Jonatas
paleido savo kariuomenę ir puo-
lė pėstininkus, nes raiteliai buvo
pavargę; taip jie buvo jo sumu-
šti ir pabėgo. 83 Tie, kurie išsi-
sklaidė lygumoje, nubėgo į Azotą
ir įėjo į savo stabo Dagono šven-
tyklą, kad ten gelbėtųsi. 84 Bet
Jonatas padegė Azotą ir buvusius
aplink jį miestus ir paėmė jų gro-
bį; jis sudegino taip pat Dago-
no šventyklą su visais, kurie bu-
vo į ją nubėgę. 85 Žuvusiųjų ka-
laviju draug su tais, kurie buvo
sudeginti, buvo apie aštuonis tūk-
stančius vyrų. 86 Jonatas, išėjęs
iš ten, pastatė savo stovyklą prie
Askalono, ir miesto gyventojai
išėjo jo pasitikti su didele iškil-
me. 87 Po to Jonatas su savaisiais,
kurie turėjo daug grobio, sugrį-
žo į Jeruzalę.

88 Atsitiko, kad karalius Alek-
sandras, kaip išgirdo šituos da-
lykus, teikė Jonatui dar daugiau
pagarbos. 89 Jis atsiuntė jam auk-

---

natas jau paėmė Jopę, ir eina su savo kariuomene į pietus Azoto kryptimi. Jis tikėjosi, kad Jonatas eis paskui jį ir atsiras lygumoje. — (80) *Kai anie...* Kai syrų raitarija pradėjo iš visų šonų pulti Jonato kariuomenę. — (81) *Stovėjo tvirtai...* Anot Juozapo Fl., Jonatas, sustatęs savo kariuomenę į keturkampį, visi gi kareiviai suglaustose eilėse buvę užsidengę iškeltais skydais, kurie gerai saugojo juos nuo priešų leidžiamų vilyčių. — (83) *Tie, kurie...* Anot gr. t.: raiteliai išsisklaidė lygumoje ir (kareiviai) bėgo į Azotą. — *Dagono.* Plg. Teis. 16,23. — (86) *Askalono.* Kitas žymus pilistimų miestas prie Tarpžemės jūros. Vz. Joz. 13, 3 ir k.

(89) *Auksinę sagtį.* Tokia sagtimi buvo susegami apsiausto kampai ant peties, arba ant krūtinės. Auksinę sagtį galėjo turėti tiktai labai aukštos kilmės žmonės. Karalių giminėmis čia vadinami ne tikri karaliaus giminės nariai, bet tie, kuriems toks pavadinimas (titulas) buvo karalių suteikiamas. — *Akarona.* Dar vienas

cut consuetudo est dari cognatis
regum. Et dedit ei Accaron, et
omnes fines eius in possessio-
nem.

sinę sagtį, kaip yra paprotys duo-
ti karalių giminėms, ir atidavė jam
nuosavybėn Akaroną su visu jo
plotu.

c) Jonato santykiai su Syrijos karaliais Demetriju II ir Antioku VI.

Caput XI. [1] Et rex Aegypti
congregavit exercitum, sicut are-
na, quae est circa oram maris, et
naves multas: et quaerebat obti-
nere regnum Alexandri dolo, et
addere illud regno suo. [2] Et exiit
in Syriam verbis pacificis, et ape-
riebant ei civitates, et occurre-
bant ei: quia mandaverat Alexan-
der rex exire ei obviam, eo quod
socer suus esset. [3] Cum autem
introiret civitatem Ptolemaeus,
ponebat custodias militum in sin-
gulis civitatibus.

[4] Et ut appropiavit Azoto, os-
tenderunt ei templum Dagon suc-
censum igni, et Azotum, et cete-
ra eius demolita, et corpora pro-
iecta, et eorum, qui caesi erant
in bello, tumulos quos fecerant
secus viam. [5] Et narraverunt regi

11 perskyrimas. [1] Aigipto
karalius susirinko kariuomenę,
gausingą kaip smiltys jūros kran-
te, ir daug laivų; jis stengėsi pa-
imti apgaule Aleksandro karalys-
tę ir prijungti ją prie savo kara-
lystės. [2] Jis išėjo į Syriją su tai-
kiais žodžiais; jam buvo atidaro-
mi miestai ir jį pasitikdavo, nes
karalius Aleksandras buvo įsa-
kęs eiti jo pasitikti, mat, jis bu-
vo jo uošvis. [3] Bet kaip tik Pto-
lemiejus įeidavo į miestą, jis pa-
statydavo kiekviename mieste ka-
reivių įgulą.

[4] Kai jis prisiartino prie Azo-
to, jam parodė sudegintą Da-
gono šventyklą, Azotą ir visa,
kas jam priklausė, griuvėsiuose,
pamestus lavonus ir užmuštų-
jų kare antkapes, kurias jie bu-
vo padarę išilgai kelio. [5] Papa-
sakojo taip pat karaliui, kad tai

---

didelis pilistimų miestas, į rytus nuo Jamnijos, arčiau Jeruzalės.

11,1—74. Aigipto karalius Filometoris stengiasi atimti Syriją iš Aleksandro, kad jo vieton pastatytų Demetrijų II (1—16). Demetrijus, kuriam pavyksta paimti Syrijos sostą po Aleksandro ir Filometorio mirties, pradžioje palaiko gerus santykius su Jonatu (17 — 37). Iškilus naujiems vaidams dėl Syrijos sosto, Jonatas stoja Demetrijaus pusėn, kurs tačiau nesilaiko duotų Jonatui pažadų (38—53). Jonatas pereina Antioko VI pusėn, kurs patvirtina jį vyriausiuoju kunigu, ir draug su savo broliu Simonu kovoja prieš Demetrijų (54—73).

(11,1) *Aigipto karalius:* Ptolemiejus VI Filometoris Aleksandro Balo uošvis. — *Kaip smiltys...* Panašus išsireiškimas Joz. 11,4; Teis. 17,12; 1 Kar. 13,5. — *Apgaule.* Filometoris ėjo į Syriją, lyg norėdamas padėti Aleksandrui prieš Demetrijų, iš tikrųjų gi jis norėjo pasiimti sau bent Celesyriją, Penikiją ir Jūdėją, kurios kitados buvo priverstos klausyti Aigipto. — (3). *Kareivių įgulą.* Savo įgulos palikimą jis pateisindavo tuo, kad būk tie miestai palaikę Demetrijų ir jo vadą Apolonijų, kurie norėjo atimti valdžią iš Aleksandro.

(4) *Užmuštųjų.* Gr. t.: sudegintųjų. — (5) *Karalius tylėjo.* Jis ne-

quia haec fecit Ionathas, ut in-
vidiam facerent ei: et tacuit rex.
[6] Et occurrit Ionathas regi in
Ioppen cum gloria, et invicem se
salutaverunt, et dormierunt illic.
[7] Et abiit Ionathas cum rege us-
que ad fluvium, qui vocatur Eleu-
therus: et reversus est in Ieru-
salem.
[8] Rex autem Ptolemaeus ob-
tinuit dominium civitatum usque
Seleuciam maritimam, et cogita-
bat in Alexandrum consilia mala.
[9] Et misit legatos ad Demetrium,
dicens: VENI, componamus inter
nos pactum, et dabo tibi filiam
meam, quam habet Alexander, et
regnabis in regno patris tui: [10] poe-
nitet enim me quod dederim illi
filiam meam: quaesivit enim me
occidere. [11] Et vituperavit eum,
propterea quod concupierat reg-
num eius. [12] Et abstulit filiam su-
am, et dedit eam Demetrio, et
alienavit se ab Alexandro, et ma-
nifestatae sunt inimicitiae eius.
[13] Et intravit Ptolemaeus An-
tiochiam, et imposuit duo diade-
mata capiti suo, Aegypti, et Asiae.
[14] Alexander autem rex erat
in Cilicia illis temporibus: quia
rebellabant qui erant in locis illis.

buvo padaręs Jonatas, taip norė-
dami padaryti jį vertą neapykan-
tos, tačiau karalius tylėjo.
[6] Jonatas išėjo į Jopę pasitikti
karaliaus iškilmingai; jie vienas
kitą pasisveikino ir tenai nakvo-
jo. [7] Jonatas ėjo su karaliumi iki
upei, kuri vadinasi Eleuteras, ir
po to sugrįžo į Jeruzalę.
[8] Taip karalius Ptolemiejus pa-
ėmė savo valdžion miestus iki
pajūrio Saleukijai ir turėjo piktų
sumanymų prieš Aleksandrą. [9] Jis
siuntė pasiuntinių pas Demetrijų
ir liepė jam sakyti: Ateik! pada-
rykime tarp mūsų sandorą; aš tau
duosiu savo dukterį, kurią turi
Aleksandras, ir tu karaliausi sa-
vo tėvo karalystėje; [10] nes aš gai-
liuos jam davęs savo dukterį, jis
tykojo manęs užmušti. [11] Taip jis
kaltino jį, nes buvo įsigeidęs jo
karalystės. [12] Jis atėmė savo duk-
terį, atidavė ją Demetrijui, nutrau-
kė santykius su Aleksandru, ir jo
neprietelystė išėjo aikštėn.
[13] Po to Ptolemiejus įėjo į An-
tiokiją ir užsidėjo sau ant galvos
du vainiku, Aigipto ir Azijos.
[14] Karalius Aleksandras buvo
tuo metu Kilikijoje, nes tų vietų
gyventojai buvo sukėlę maištą.

---

norėjo pyktis su Jonatu ir peikti to, ką Jonatas buvo padaręs dėl Aleksandro.

(7) *Eleuteras.* Ta upė, prasidėjus Libano kalnuose, teka per Syriją ir Penikiją ir įteka į Tarpžemę jūrą, į šiaurę nuo Tripolies.

(8) *Pajūrio Seleukijai:* į šiaurę nuo vietos, kur įteka į jūrą Oronto upė, netoli nuo Antiokijos, kurios Seleukija buvo uostas. — (9) *Pas Demetrijų*: paminėtą 10,67. — *Tu karaliausi...* Filometoris tikriausiai norėjo, kad Syrija su nauju karaliumi pasidarytų priklausoma nuo Aigipto (plg. 13 e.). — (10) *Tykojo manęs užmušti.* Anot Diodoro Sic., tas kaltinimas buvęs neteisingas; taip, rodosi, manė ir šitos knygos autorius. Juozapas Fl. rašo, kad kėsinęsis nužudyti Filometorį Aleksandrui palankus Amonijus, kurio jis nenorėjęs nubausti, todėl pats buvęs įtartas. — (12) *Atėmė savo dukterį:* kurią gal buvo pasikvietęs pas save.

(13) *Įėjo į Antiokiją...* Filometoriui prisiartinus prie Antiokijos, jos gyventojai sukilo, užmušė Amonijų ir atidavė miestą Aigipto karaliui. — *Ir Azijos.* Vz. 8,6.

(14) *Sukėlė maištą:* atvykus Demetrijui. Plg. 10,67. — (15) *Apie tai:*

[15] Et audivit Alexander, et venit
ad eum in bellum: et produxit
Ptolemaeus rex exercitum, et oc-
currit ei in manu valida, et fuga-
vit eum. [16] Et fugit Alexander in
Arabiam, ut ibi protegeretur: rex
autem Ptolemaeus exaltatus est.
[17] Et abstulit Zabdiel Arabs ca-
put Alexandri; et misit Ptole-
maeo. [18] Et rex Ptolemaeus mortu-
us est in die tertia: ei qui erant
in munitionibus, perierunt ab his,
qui erant intra castra.

[19] Et regnavit Demetrius anno
centesimo sexagesimo septimo.

[20] In diebus illis congregavit
Ionathas eos, qui erant in Iudaea,
ut expugnarent arcem, quae est
in Ierusalem: et fecerunt contra
eam machinas multas. [21] Et abie-
runt quidam qui oderant gentem
suam viri iniqui ad regem De-
metrium, et renunciaverunt ei
quod Ionathas obsideret arcem.
[22] Et ut audivit, iratus est: et sta-
tim venit ad Ptolemaidam, et scrip-
sit Ionathae ne obsideret arcem,
sed occurreret sibi ad colloquium
festinato.

[23] Ut audivit autem Ionathas,
iussit obsidere: et elegit de se-
nioribus Israel, et de sacerdoti-
bus, et dedit se periculo. [24] Et
accepit aurum, et argentum, et

[15] Išgirdęs apie tai Aleksandras
atėjo kovoti prieš jį; bet karalius
Ptolemiejus pajudino savo kariuo-
menę, pasitiko jį su stipriu bū-
riu ir privertė jį bėgti. [16] Aleksan-
dras pabėgo į Arabiją ieškoti sau
globos; karalius gi Ptolemiejus
buvo nugalėtojas. [17] Arabas Zab-
diėlis nukirsdino Aleksandrui gal-
vą ir atsiuntė ją Ptolemiejui.
[18] Trečią dieną mirė taip pat ka-
ralius Ptolemiejus, buvusieji gi
tvirtovėse žuvo nuo jų gyventojų.

[19] Taip šimtas šešias dešimtis
septintais metais ėmė karaliauti
Demetrijus.

[20] Tuo pačiu laiku Jonatas su-
rinko buvusius Jūdėjoje, kad jie
paimtų Jeruzalės pilį, ir jie pada-
rė prieš ją daug kariškų pabuk-
lų. [21] Bet kai kurie nedori žmo-
nės, kurie nekentė savo tautos,
nuėjo pas karalių Demetrijų ir
jam pranešė, kad Jonatas apgulęs
pilį. [22] Tai išgirdęs, jis supyko,
tuojau atvyko į Ptolemaidą ir pa-
rašė Jonatui, kad jis nelaikytų
apgulęs pilies, bet kad skubiai
ateitų pasikalbėti su juo.

[23] Kaip tik Jonatas tai išgirdo,
jis liepė tęsti apgulimą, išsirinko
keletą Izraėlio vyresniųjų ir ku-
nigų ir ėjo į pavojų. [24] Jis pasi-
ėmė aukso, sidabro, drabužių ir

---

apie gręsiantį pavojų iš Filometorio. — (**16**) *Pabėgo į Arabiją.* Anot Diodoro pasakojimo, nugalėtas Aleksandras bėgo su penkiais šimtais savo šalininkų į Arabijos miestą Abą pas kunigaikštį Dioklą, pas kurį jis buvo pasiuntęs savo mažą sūnų Antioką. Bet jo palydovų tarpe atsiradę tokių, kurie, susižinoję su Demetrijum, pasirūpino, kad Aleksandras būtų užmuštas; arabas Zabdiėlis gal buvo kurstytojas, ar vienas iš užmušėjų. — (**18**) *Mirė... Ptolemiejus.* Kovoje jo arklys pasibaidęs dramblio ir numetęs karalių. Numestam buvusi labai sužeista galva, taip kad jis keturias dienas buvęs be sąmonės. Atgavusiam sąmonę ir besidžiaugiančiam dėl atsiųstos Aleksandro galvos karaliui buvo daroma operacija, kurios metu jis miręs.

(**19**) *Taip šimtas...* 145 m. pirm Kr.

(**20**) *Jeruzalės pilį.* Plg. 10,32; vz. 4,41; 6,20.

(**23**) *Ėjo į pavojų.* Nepaklausydamas karaliaus įsakymo, galėjo jį dar labiau įpykinti. Kad ir buvo pavo-

vestem, et alia xenia multa, et
abiit ad regem Ptolemaidam, et
invenit gratiam in conspectu eius.
25 Et interpellabant adversus eum
quidam iniqui ex gente sua. 26 Et
fecit ei rex sicut fecerant ei, qui
ante eum fuerant: et exaltavit
eum in conspectu omnium ami-
corum suorum, 27 et statuit ei
principatum sacerdotii, et quae-
cumque alia habuit prius pretio-
sa, et fecit eum principem amico-
rum.
28 Et postulavit Ionathas a re-
ge ut immunem faceret Iudaeam,
et tres toparchias, et Samariam,
et confines eius: et promisit ei
talenta trecenta. 29 Et consensit
rex: et scripsit Ionathae episto-
las de his omnibus, hunc mo-
dum continentes: 30 REX Deme-
trius fratri Ionathae salutem, et
genti Iudaeorum. 31 Exemplum
epistolae, quam scripsimus Las-
theni parenti nostro de vobis, mi-
simus ad vos ut sciretis: 32 Rex
Demetrius Lastheni parenti salu-
tem. 33 Genti Iudaeorum amicis
nostris, et conservantibus quae
iusta sunt apud nos, decrevimus
benefacere propter benignitatem
ipsorum, quam erga nos habent.
34 Statuimus ergo illis omnes fi-
nes Iudaeae, et tres civitates, Ly-
dan, et Ramathan, quae additae

daug kitų dovanų, nuėjo pas ka-
ralių į Ptolemaidą ir rado malo-
nės jo akivaizdoje. 25 Kai kurie
nedori savo tautos žmonės kėlė
prieš jį skundų, 26 bet karalius
padarė jam taip, kaip buvo darę
pirm jo buvusieji, ir išaukštino jį
visų savo prietelių akivaizdoje.
27 Jis patvirtino jam vyriausiąją
kunigystę, taip pat visą pagarbą,
kurią jis turėjo anksčiau, ir pada-
rė iš jo vieną savo pirmųjų prie-
telių.
28 Tuomet Jonatas prašė kara-
lių atleisti nuo mokesčių Jūdėją,
tris apskritis, Samariją ir jos apy-
linkes, ir pažadėjo jam tris šim-
tus talentų. 29 Karalius sutiko ir
parašė Jonatui apie visus šituos
dalykus laiškų tokio turinio: 30 Ka-
ralius Demetrijus siunčia sveiki-
nimą broliui Jonatui ir žydų tau-
tai! 31 Mes siunčiame jums nuo-
rašą to laiško, kurį mes parašė-
me apie jus mūsų giminaičiui La-
stenui, kad jūs žinotumėte. 32 Ka-
ralius Demetrijus savo giminai-
čiui Lastenui siunčia sveikinimą!
33 Žydų tautai, kurie yra mūsų
prieteliai ir laikosi to, kas mums
teisingai priklauso, mes nutarėme
daryti gera dėl jų palankumo, ko-
kį jie mums rodo. 34 Todėl mes
pavedame jiems visą Jūdėjos plo-
tą, tris miestus, Lydą ir Ramatą,

---

jinga dabar eiti pas karalių, tačiau Jonatas pasitikėjo Dievo pagalba ir savo sumanumu. — (26) *Pirm jo buvusieji:* Aleksandras Balas ir Ptolemiejus Filometoris. Plg. 10,61—65.

(28) *Samariją ir jos apylinkes:* gal tris Samarijos apskritis, kurios buvo pridėtos Jūdėjai. Plg. 34 e. ir 10,30. — *Tris šimtus talentų.* Gal tai turėjo būti ne metinis, bet vienakartis mokesnis. — (30) *Karalius.* Plg. 10,17. — (31) *Lastenui.* Lastenas anksčiau globojo Demetrijų, padėjo jam pasisamdyti kariuomenę (vz. 10, 67 ir paaišk.) ir paimti Syrijos sostą. Atsilygindamas Demetrijus buvo jam suteikęs vyriausio savo prietelio garbę ir paskyręs jį Celesyrijos ir Penikijos vietininku. — (34) *Tris miestus, Lydą...* Vulgatoje išlęistas trečio miesto vardas: Aferema; jis gal išverstas žodžiu: sequestrari, kurio nėra gr. t. Aferema (gal Efremo miestelis, Jono 11,54), buvusi, anot Fl. Juozapo, netoli nuo Betėlio. Lyda į pietų rytus nuo Jopės, netoli nuo Tarpžemės jūros (1 Kron. 8,12; Neem. 11,35). Ramata, senovėje Ramata

sunt Iudaeae ex Samaria, et om-
nes confines earum sequestrari
omnibus sacrificantibus in Iero-
solymis pro his, quae ab eis prius
accipiebat rex per singulos an-
nos, et pro fructibus terrae, et
pomorum. 35 Et alia, quae ad nos
pertinebant decimarum, et tribu-
torum ex hoc tempore remitti-
mus eis: et areas salinarum, et
coronas, quae nobis deferebän-
tur, 36 omnia ipsis concedimus:
et nihil horum irritum erit ex
hoc, et in omne tempus. 37 Nunc
ergo curate facere horum exem-
plum, et detur Ionathae, et pona-
tur in monte sancto, in loco ce-
lebri.

38 Et videns Demetrius rex
quod siluit terra in conspectu
suo, et nihil ei resistit, dimisit
totum exercitum suum, unum-
quemque in locum suum, excep-
to peregrino exercitu, quem con-
traxit ab insulis Gentium: et ini-
mici erant ei omnes exercitus pa-
trum eius.

39 Tryphon autem erat quidam
partium Alexandri prius: et vidit
quoniam omnis exercitus mur-

kurie pridėti Jūdėjai iš Samarijos,
ir visas jų apylinkes naudotis vi-
siems tiems, kurie aukoja Jeru-
zalėje, užuot to, ką seniau kara-
lius imdavo iš jų kas metai, ir
užuot žemės ir medžių vaisių.
35 Taip pat nuo šio meto mes at-
leidžiame juos nuo kitų dalykų,
kurie mums priklausė, nuo de-
šimtinių ir nuo mokesčių, draug
su druskos kasyklų muitu ir vai-
nikais, kurie buvo mums atneša-
mi. 36 Visa tai mes atiduodame
jiems, ir nieko iš to nebus pa-
naikinta nuo šios dienos ir visais
laikais. 37 Taigi dabar pasirūpin-
kite padaryti šitų dalykų nuora-
šą, kurs turi būti atiduotas Jo-
natui ir padėtas šventajame kal-
ne visiems matomoje vietoje.
38 Karalius Demetrijus, maty-
damas, kad visa šalis buvo nuti-
lus jo akivaizdoje ir kad niekas
jam nesipriešina, paleido visą sa-
vo kariuomenę, kiekvieną į savo
vietą, išskyrus svetimšalių kariuo-
menę, kurią jis buvo surinkęs iš
pagonių salų. Tuomet visi jo tė-
vų kariuomenės būriai pasidarė
jam neprieteliai.
39 Trifonas, kurs anksčiau bu-
vo vienas iš Aleksandro šalinin-
kų, pamatęs, kad visa kariuome-

imsofim (1 Kar. 1,1), vėliau Arimatėja (Mat. 27,15; Jono 19,33), dabar er-Ram, Efraimo kalnuose, netoli nuo Jeruzalės. — *Jeruzalėje:* todėl tik žydams, ne samaritonams, nes šitie aukodavo Garizimo kalne. — **(35)** *Druskos kasyklų.* Tikriau: druskos duobių. Plg. auk. 10,28.—**(36)** *Visa tai.* Šitie pažadai Jonatui ne taip platūs, kaip Demetrijaus I padarytieji pirm šešerių metų (10,28—45). Gal kai kurios lengvatos dar buvo suteiktos žydams, patvirtinant Jonatą vyriausiuoju kunigu. Be to, dabartiniu Syrijos karaliumi Jonatas gal labiau pasitikėjo ir todėl labiau vertino kad ir mažesnius jo pažadus.

(38) *Paleido...* Mirus Aleksandrui ir Ptolemiejui.
(39) *Trifonas.* Tikras jo vardas buvo Diodotas, Trifonu jis buvo pramintas vėliau. Kariuomenės vadu jis buvo paskirtas Aleksandro Balo. Pamatęs, kad Syrijos gyventojai, ypač gi paleistieji kareiviai, labai nepatenkinti nuožmiu ir patvirkusiu savo karaliumi, sumanė pats siekti valdžios ir savo tikslui pasiekti norėjo pasinaudoti mažu Aleksandro sūnumi, kurs buvo auginamas pas vieną Arabijos kunigaikštį. To kunigaikščio vardas tekstuose rašomas labai nevienodai. Diodotas vadina jį Jambliku, vulgata Emalkuėliu. — **(40)**

murabat contra Demetrium, et
ivit ad Emalchuel Arabem, qui
nutriebat Antiochum filium Ale-
xandri: 40 et assidebat ei, ut tra-
deret eum ipsi, ut regnaret loco
patris sui: et enunciavit ei quan-
ta fecit Demetrius, et inimicitias
exercituum eius adversus illum.
Et mansit ibi diebus multis.
41 Et misit Ionathas ad De-
metrium regem, ut eiiceret eos,
qui in arce erant in Ierusalem, et
qui in praesidiis erant: quia im-
pugnabant Israel. 42 Et misit De-
metrius ad Ionathan, dicens: Non
haec tantum faciam tibi, et genti
tuae, sed gloria illustrabo te, et
gentem tuam cum fuerit oppor-
tunum. 43 Nunc ergo recte fece-
ris, si miseris in auxilium mihi
viros: quia discessit omnis exer-
citus meus.
44 Et misit ei Ionathas tria mil-
lia virorum fortium Antiochiam:
et venerunt ad regem, et delec-
tatus est rex in adventu eorum.
45 Et convenerunt qui erant de
civitate, centum viginti millia vi-
rorum, et volebant interficere re-
gem. 46 Et fugit rex in aulam: et
occupaverunt qui erant de civita-
te, itinera civitatis, et coeperunt
pugnare. 47 Et vocavit rex Iudae-
os in auxilium, et convenerunt
omnes simul ad eum, et disper-
si sunt omnes per civitatem: 48 et
occiderunt in illa die centum mil-

nė murma prieš Demetrijų, nu-
vyko pas arabą Emalkuėlį, kurs
auklėjo Aleksandro sūnų Antioką,
40 ir įkalbinėjo jam atiduoti jį sau,
kad jis galėtų karaliauti savo tė-
vo vietoje. Jis jam papasakojo
visa, ką buvo padaręs Demetrijus,
ir kad jo kariuomenė jojo neap-
kentė. Jis pasiliko tenai ilgą laiką.
41 Anuo metu Jonatas siuntė
pas karalių Demetrijų, kad liep-
tų išeiti tiems, kurie buvo Jeru-
zalės pilyje ir tvirtovėse, nes jie
užpuldinėjo Izraėlį. 42 Demetrijus
gi siuntė pasakyti Jonatui: Ne tik
tai aš padarysiu tau ir tavo tau-
tai, bet paaukštinsiu garbe tave
ir tavo tautą, kaip tik bus pato-
gu. 43 Taigi tu dabar gerai pada-
rysi, jei atsiųsi man pagalbon
žmonių, nes visa mano kariuo-
menė paliko mane.
44 Jonatas nusiuntė jam į An-
tiokiją tris tūkstančius drąsių vy-
rų. Jie atėjo pas karalių, ir kara-
lius džiaugėsi jų atėjimu. 45 Iš bu-
vusių mieste žmonių susirinko
šimtas dvidešimt tūkstančių ir
norėjo užmušti karalių. 46 Kara-
lius pabėgo į rūmus; miesto gy-
ventojai paėmė miesto gatves ir
pradėjo kovoti. 47 Karalius pasi
šaukė pagalbon žydus; jie visi
draug susirinko prie jo, paskui
visi išsiskirstė mieste, 48 užmušė
tą dieną šimtą tūkstančių žmo-
nių, padegė miestą, paėmė tą die-

Įkalbinėjo jam. Emalkuėlis matomai nelabai norėjo tikėti, kad Trifonas iš tikrųjų nori gauti sostą dvejų ar ketverių metų vaikui, o ne sau.

(41) *Jeruzalės pilyje.* Jonatas buvo liepęs tęsti tos pilies apgulimą (23 e.), bet paimti jos jam nepavyko. — (43) *Pagalbon.* Pagalba buvo reikalinga prieš maištą keliančius miestus.

(45) *Susirinko šimtas...* Antiokijoje buvę apie 400.000 gyventojų, todėl ir prisidėjusių prie maišto galėjo būti labai daug. — (48) *Užmušė...* Diodorą pasakojimu, Demetrijus liepęs žudyti moteris ir vaikus, todėl užmuštųjų skaičius buvo labai didelis, liaudies nuomone, jis siekęs šimto tūkstančių. Daug žuvo gaisre, nes Demetrijus davęs įsakymą deginti miestą (Fl. Juoz.).

lia hominum, et succenderunt ci-
vitatem, et ceperunt spolia mul-
ta in die illa, et liberaverunt re-
gem. 49 Et viderunt qui erant de
civitate, quod obtinuissent Iudaei
civitatem sicut volebant: et infir-
mati sunt mente sua, et clamave-
runt ad regem cum precibus, di-
centes: 50 Da nobis dextras, et
cessent Iudaei oppugnare nos, et
civitatem. 51 Et proiecerunt arma
sua, et fecerunt pacem, et glori-
ficati sunt Iudaei in conspectu
regis, et in conspectu omnium,
qui erant in regno eius, et no-
minati sunt in regno: et regressi
sunt in Ierusalem habentes spo-
lia multa.

52 Et sedit Demetrius rex in
sede regni sui: et siluit terra in
conspectu eius. 53 Et mentitus
est omnia quaecumque dixit, et
abalienavit se a Ionatha, et non
retribuit ei secundum beneficia,
quae sibi tribuerat, et vexabat
eum valde.

54 Post haec autem reversus
est Tryphon, et Antiochus cum
eo puer adolescens, et regnavit,
et imposuit sibi diadema. 55 Et
congregati sunt ad eum omnes
exercitus, quos disperserat De-
metrius, et pugnaverunt contra
eum: et fugit, et terga vertit. 56 Et
accepit Tryphon bestias, et obti-
nuit Antiochiam:

57 et scripsit Antiochus ado-
lescens Ionathae, dicens: Consti-
tuo tibi sacerdotium, et constituo
te super quattuor civitates, ut sis
de amicis regis. 58 Et misit illi
vasa aurea in ministerium, et de-

ną daug grobio ir išvadavo ka-
ralių. 49 Miesto gyventojai, pama-
tę, kad žydai paėmė miestą, kaip
norėjo, neteko drąsos ir šaukėsi
į karalių maldaudami ir sakyda-
mi: 50 Paduok mums dešinę ir
tesiliauja žydai kovoję prieš mus
ir prieš miestą. 51 Jie metė savo
ginklus ir padarė taiką. Žydai įsi-
gijo garbės karaliaus akivaizdoje
ir visų jo karalystėje buvusiųjų
akyse; jie pasidarė garsūs kara-
lystėje ir sugrįžo į Jeruzalę, turė-
dami daug grobio.

52 Karalius Demetrijus sėdėjo
savo karalystės soste, ir visa ša-
lis buvo nutilus jo akivaizdoje.
53 Bet jis išsigynė viso, ką buvo
sakęs, nutolo nuo Jonato, neat-
silygino jam, nežiūrėdamas gera-
darysčių, kokių tasai buvo jam
padaręs, ir labai jį vargino.

54 Po to sugrįžo Trifonas ir
su juo Antiokas, dar mažas vai-
kas, kurs ėmė karaliauti ir užsi-
dėjo sau vainiką. 55 Prie jo susi-
rinko visa kariuomenė, kurią bu-
vo paleidęs Demetrijus, ir kovo-
jo prieš jį; jis buvo nugalėtas ir
turėjo bėgti. 56 Trifonas atėmė
dramblius ir paėmė Antiokiją.

57 Po to jaunas Antiokas pa-
rašė Jonatui šiais žodžiais: Aš pa-
tvirtinu tau kunigystę ir skiriu
tave keturių miestų viršininku,
kad tu būtumei vienas iš kara-
liaus prietelių. 58 Be to, jis atsiun-

(**54**) *Antiokas:* Antiokas VI Theos. Vz. 40 eil. — (**55**) *Turėjo bėgti.* Anot Livijaus, pabėgo į Seleukiją, anot Fl. Juozapo, į Kilikiją. — (**56**) *Dramblius*: kuriais naudojosi kovoje Demetrijus.

(**57**) *Keturių:* trijų apskričių, kurios buvo pridėtos Jūdėjai iš Samarijos, ir dar vienos, gal Akarono. — (**58**) *Dėvėti purpura...* Vz. 10,20.89. — (**59**) *Nuo Tiro ribų.* Gr. t.: nuo

dit ei potestatem bibendi in au-
ro, et esse in purpura, et habe-
re fibulam auream: [59] et Simonem
fratrem eius constituit ducem a
terminis Tyri usque ad fines Ae-
gypti.
[60] Et exiit Ionathas, et peram-
bulabat trans flumen civitates: et
congregatus est ad eum omnis
exercitus Syriae in auxilium, et
venit Ascalonem, et occurrerunt
ei honorifice de civitate. [61] Et abiit
inde Gazam: et concluserunt se
qui erant Gazae: et obsedit eam,
et succendit quae erant in circu-
itu civitatis, et praedatus est ea.
[62] Et rogaverunt Gazenses Iona-
than, et dedit illis dexteram: et
accepit filios eorum obsides, et
misit illos in Ierusalem: et peram-
bulavit regionem usque Damas-
cum.
[63] Et audivit Ionathas quod
praevaricati sunt principes De-
metrii in Cades, quae est in Ga-
lilaea, cum exercitu multo, volen-
tes eum removere a negotio reg-
ni: [64] et occurrit illis: fratrem au-
tem suum Simonem reliquit intra
provinciam.
[65] Et applicuit Simon ad Beth-
suram, et expugnabat eam die-
bus multis, et conclusit eos. [66] Et
postulaverunt ab eo dextras ac-
cipere, et dedit illis: et eiecit eos

tė jam auksinių indų tarnystei,
davė jam leidimą gerti iš aukso,
dėvėti purpura ir nešioti auksinę
sagtį; [59] jo gi brolį Simoną pa-
skyrė vadu nuo Tiro ribų iki Ai-
gipto sienai.
[60] Tuomet Jonatas išėjęs ėjo
per miestus anapus upės, o prie
jo susirinko visa Syrijos kariuo-
menė į pagalbą. Kai jis atėjo į
Askaloną, gyventojai išėjo iš mie-
sto jo pasitikti su pagarba. [61] Iš
čia jis nuėjo į Gazą, bet gazie-
čiai užsidarė; todėl jis apgulė ją,
kas gi buvo aplink miestą, jis
degino ir plėšė. [62] Tuomet gazie-
čiai prašė Jonatą taikos; jis davė
jiems dešinę, paėmė jų sūnus įkai-
tais ir nusiuntė juos į Jeruzalę.
Po to jis ėjo išilgai per kraštą
iki Damaskui.

[63] Ten Jonatas išgirdo, kad
Demetrijaus vadai su gausinga
kariuomene veikia prieš jį Kade-
se, kurs yra Galiliejoje, norėda-
mi pašalinti jį nuo karalystės rei-
kalų, [64] ir jis ėjo prieš juos, pa-
likęs savo brolį Simoną šalyje.

[65] Simonas apgulė Betsurą,
kovojo prieš ją daug dienų ir lai-
kė jos gyventojus uždarytus.
[66] Kadangi jie prašė jį taikos, tai
jis jiems suteikė; jis pašalino juos

---

tiriečių laiptų, t. y. nuo aukšto kalno, kurs yra šimtu varsnų atstu nuo Ptolemaidos (Fl. Juoz.). — *Iki Aigipto sienai:* iki Rinokoruros el-Ariš upeliui.

(60) *Upės:* Jordano. — *Syrijos kariuomenė:* kuri buvo Demetrijaus paleista ir buvo tuo paleidimu nepatenkinta. — *Askaloną:* jau šiapus Jordano. Vz. 10,75.86. — **(61)** *Gazą.* Tai vienas iš penkių didžiųjų pilistimų miestų, pietų šone prie kelio, kuriuo buvo einama iš Syrijos į Aigiptą. — **(62)** *Jų sūnus įkaitais.* Gr. t.: didžiūnų sūnus. — *Ėjo išilgai...:* iš pietvakarių į šiaurės rytus. Damaskas buvo senovės Syrijos sostinė; žydams ji niekuomet nepriklausė.

(63) *Demetrijaus vadai:* pasilikę ištikimais Demetrijui vadai. Jie matomai buvo nepatenkinti, kam Jonatas nori kištis į Syrijos karalystės reikalus, ir norėjo priversti jį grįžti į Jūdėją. Kadesas buvo į šiaurės vakarus nuo Meromo ežero. Plg. Joz. 12,22. — **(64)** *Šalyje:* Jūdėjoje.

(65) *Betsuroje.* Vz. 4,29; 6,50; 9,52.

(67) *Prie Genezaro vandens:* prie

inde, et cepit civitatem, et posuit
in ea presidium.
67 Et Ionathas, et castra eius
applicuerunt ad aquam Genesar,
et ante lucem vigilaverunt in cam-
po Asor. 68 Et ecce castra alieni-
genarum occurrebant in campo,
et tendebant ei insidias in mon-
tibus: ipse autem occurrit ex ad-
verso. 69 Insidiae vero exsurrexe-
runt de locis suis, et commise-
runt praelium. 70 Et fugerunt qui
erant ex parte Ionathae omnes,
et nemo relictus est ex eis, nisi
Mathathias filius Absolomi, et Iu-
das filius Calphi, princeps mili-
tiae exercitus. 71 Et scidit Iona-
thas vestimenta sua, et posuit ter-
ram in capite suo, et oravit. 72 Et
reversus est Ionathas ad eos in
praelium, et convertit eos in fu-
gam, et pugnaverunt. 73 Et vide-
runt qui fugiebant partis illius, et
reversi sunt ad eum, et inseque-
bantur cum eo omnes usque Ca-
des ad castra sua, et pervene-
runt usque illuc. 74 Et ceciderunt
de alienigenis in die illa tria mil-
lia virorum: et reversus est Io-
nathas in Ierusalem.

iš ten, paėmė miestą ir pastatė
jame įgulą.
67 Jonatas ir jo kariuomenė
sustojo prie Genezaro vandens,
o rytmetį dar neišaušus pasiekė
Asoro lygumą. 68 Štai svetimša-
lių kariuomenė ėjo priešais lygu-
moje, o kalnuose jie buvo pa-
slėpę būrį jo tykoti; jis gi ėjo prieš
juos. 69 Tuomet paslėptieji pakilo
iš savo vietų ir pradėjo kovą. 70 Vi-
si, kurie buvo Jonato pusėje, pa-
bėgo ir neliko jų nė vieno, tik Ab-
solomio sūnus Matatijas ir kariuo-
menės būrio vadas Kalpio sūnus
Jūdas. 71 Jonatas perplėšė savo
drabužius, pabarstė sau ant gal-
vos žemių ir meldėsi. 72 Po to
Jonatas sugrįžo į kovą prieš juos
ir privertė juos bėgti. 73 Tai pa-
matę jo žmonės, kurie buvo pa-
bėgę, sugrįžo prie jo, vijosi draug
su juo visus iki Kadesui į jų
stovyklą, nes jie nuėjo iki tenai.
74 Tą dieną krito iš svetimšalių
trys tūkstančiai vyrų, ir Jonatas
sugrįžo į Jeruzalę.

d) Sandoros atnaujinimas su Romėnais ir Spartiečiais ir Jonato mirtis.

Caput. XII 1 Et vidit Iona-
thas quia tempus eum iuvat, ele-

12 perskyrimas. 1 Jonatas,
matydamas, kad laikas jam pato-

Genezareto ežero. — *Asoro.* Tai bu-
vo Jozuės laikais žymiausias šiauri-
nės Palestinos miestas. Vz. Joz. 11,1
ir k. Jo vieta dabar nebežinoma. —
(68) *Svetimšalių...:* kariuomenė, ku-
rią Demetrijus buvo sau pasilikęs
(38 eil.). — *Jis gi ėjo prieš juos.* Gr.
t.: jie gi ėjo prieš jį (Jonatą). —
(69) *Pradėjo kovą:* puldami iš užpa-
kalio. — **(70)** *Neliko jų nė vieno...*
Jonato kareiviai, kurie nelaukė puo-
limo iš pasalų, nusigando ir pradėjo
bėgti. Su Jonatu liko tik du kariuo-
menės vadu gal su visai mažu ka-
reivių būriu. — **(72)** *Sugrįžo į kovą...*
Kai Jonatas, maldos sustiprintas,
drąsiai puolė priešus, tai pamatė jo
pabėgusieji kareiviai; jie grįžo ir pa-
dėjo Jonatui sumušti priešus, o pa-
skui sumuštuosius vijosi. — **(73)** *Į jų
stovyklą:* kurioje nugalėtieji galėjo
gintis. — *Jie nuėjo...* Anot gr. t.: jie
(žydai) sustojo tenai. Jonatas nesi-
jautė galįs paimti syrų kariuomenės
stovyklą.

git viros, et misit eos Romam
statuere, et renovare cum eis ami-
citiam: [2] et ad Spartiatas, et ad
alia loca misit epistolas secun-
dum eamdem formam:
[3] et abierunt Romam, et in-
traverunt curiam, et dixerunt: Io-
nathas summus sacerdos, et gens
Iudaeorum miserunt nos, ut re-
novaremus amicitiam, et socie-
tatem secundum pristinum. [4] Et
dederunt illis epistolas ad ipsos
per loca, ut deducerent eos in
terram Iuda cum pace.
[5] Et hoc est exemplum epis-
tolarum, quas scripsit Ionathas
Spartiatis: [6] IONATHAS summus
sacerdos, et seniores gentis, et
sacerdotes, et reliquus populus
Iudaeorum Spartiatis fratribus sa-
lutem. [7] Iampridem missae erant
epistolae ad Oniam summum sa-
cerdotem ab Ario, qui regnabat
apud vos, quoniam estis fratres
nostri, sicut rescriptum continet,
quod subiectum est. [8] Et susce-
pit Onias virum, qui missus fu-
erat, cum honore: et accepit epi-
stolas, in quibus significabatur
de societate, et amicitia. [9] Nos,
cum nullo horum indigeremus,
habentes solatio sanctos libros,

gus, išrinko vyrų ir siuntė juos
Romon, sustiprinti ir atnaujinti su
Romėnais prietelystės. [2] Jis siun-
tė taip pat pas Spartiečius ir į kitas
vietas laiškų tokio pat turinio.
[3] Tie nuėjo Romon, atėjo į
tarybą ir tarė: Vyriausias kunigas
ir žydų tauta siuntė mus atnau-
jinti prietelystės ir draugystės,
kaip buvo seniau. [4] Romėnai įda-
vė jiems laiškų saviesiems įvai-
riose vietose, kad palydėtų juos
į Jūdo šalį ramybėje.

[5] Štai nuorašas laiško, kokį
Jonatas parašė Spartiečiams: [6] Vy-
riausias kunigas Jonatas, tautos
vyresnieji, kunigai ir likusioji žy-
dų tauta siunčia broliams Spar-
tiečiams sveikinimą. [7] Jau senai
buvo atsiųstas vyriausiam kuni-
gui Onijui laiškas Arijaus, kurs
karaliavo pas jus, kad jūs mūsų
broliai, kaip parodo čia pat pri-
dedamas nuorašas. [8] Onijas pri-
ėmė su pagarba žmogų, kurs bu-
vo atsiųstas, ir gavo laišką, ku-
riame buvo kalbama apie sando-
rą ir prietelystę. [9] Nors mes nie-
ko iš to neprivalome, nes paguo-
dai turime šventas knygas, esan-
čias mūsų rankose, [10] tačiau ve-

12,1—54. Jonatas atnaujina sandorą su romėnais ir spartiečiais (1—23), vėl kariauja su Demetrijaus II vadais ir sustiprina Jūdėjos miestus (24—38), pagaliau, pasitikėjęs apgaulingais Trifono pažadais, patenka į jo rankas (39—54).

(12,1) *Vyrų.* Jų vardai žemiau 16 eil. Tokių pasiuntinių Romon anksčiau siuntė Jūdas Makabiejus (8,1...). — (2) *Pas spartiečius.* Sena ir garsi senovėje nedidelė tauta, kuri Jonato laikais nedaug beturėjo galios. Spartiečius turėjo aplankyti tie patys žydų pasiuntiniai, kurie ėjo Romon. Vz. 16 e.

(3) *Į tarybą:* į Romos senatą. — *Kaip buvo seniau.* Plg. 8,22. — (4) *Saviesiems.* Senatas davė laiškų Romos valdininkams ir Romos klausiusiems šalių kunigaikščiams.

(6) *Broliams:* tos pačios kilmės žmonėms. — (7) *Onijui laiškas Arijaus.* Žinomi trys žydų vyriausieji kunigai vardu Onijas. Jų vienas Addaus sūnus Onijas I (323—300 m. pirm. Kr.) buvo vyriausiuoju kunigu Arijaus I laikais (309—265). Todėl Arijaus laiškas galėjo būti jam atsiųstas tarp 309 ir 300 metų. — *Nuorašas.* Vz. 19 e. — *Nieko iš to:* nei jūsų prietelystės, nei sandoros. Onijo I laikais žydai, būdami Aigipto karaliaus globoje, jautėsi gana gerai ir neieškojo sandorų su svetimomis tautomis. — *Šventas knygas.* Jau

qui sunt in manibus nostris,
10 maluimus mittere ad vos reno-
vare fraternitatem, et amicitiam, ne
forte alieni efficiamur a vobis:
multa enim tempora transierunt,
ex quo misistis ad nos. 11 Nos
ergo in omni tempore sine in-
termissione in diebus sollemni-
bus, et ceteris, quibus oportet,
memores sumus vestri in sacri-
ficiis, quae offerimus, et in obser-
vationibus, sicut fas est, et de-
cet meminisse fratrum. 12 Laeta-
mur itaque de gloria vestra. 13 Nos
autem circumdederunt multae tri-
bulationes, et multa praelia, et
impugnaverunt nos reges, qui
sunt in circuitu nostro. 14 Nolui-
mus ergo vobis molesti esse, ne-
que ceteris sociis, et amicis nostris
in his praeliis: 15 habuimus enim
de caelo auxilium, et liberati su-
mus nos, et humiliati sunt inimi-
ci nostri. 16 Elegimus itaque Nu-
menium Antiochi filium, et Antipa-
trem Iasonis filium, et misimus ad
Romanos renovare cum eis ami-
citiam, et societatem pristinam.
17 Mandavimus itaque eis ut ve-
niant etiam ad vos, et salutent
vos: et reddant vobis epistolas
nostras de innovatione fraterni-
tatis nostrae. 18 Et nunc benefa-
cietis respondentes nobis ad haec.

19 Et hoc est rescriptum epi-
stolarum, quod miserat Oniae:
20 Arius, rex Spartiatarum Oniae
sacerdoti magno salutem. 21 In-

lyjame siųsti pas jus atnaujinti
brolystės ir prietelystės, kad kar-
tais nepasidarytumėm jums sveti-
mi; nes daug laiko yra praėję,
kaip jūs siuntėte pas mus. 11 Tai-
gi mes visuomet be paliaubos
iškilmių dienomis ir kitomis, ku-
riose reikia, atsimename jus au-
kose, kurias aukojame, ir apeigo-
se, kaip pridera ir pritinka atsi-
minti brolius. 12 Todėl mes džiau-
giamės jūsų garbe. 13 Mus gi iš
visur ištiko daug sielvartų ir daug
kovų, ir esantieji aplink mus ka-
raliai kovojo prieš mus. 14 Tačiau
tose kovose mes nenorėjome ap-
sunkinti jūsų, nė kitų mūsų drau-
gų ir prietelių, 15 nes mes turė-
jome pagalbos iš dangaus; mes
buvome išgelbėti, o mūsų neprie-
teliai buvo pažeminti. 16 Dabar
mes išrinkome Antioko sūnų Nu-
menijų ir Jazono sūnų Antipaterį
ir siuntėme pas Romėnus atnau-
jinti seniau buvusios su jais prie-
telystės ir draugystės. 17 Jiems
mes pavedėme ateiti taip pat pas
jus jūsų pasveikinti ir atiduoti
jums mūsų laiškų apie mūsų bro-
lystės atnaujinimą. 18 Dabar jūs
gerai padarysite, duodami mums
savo atsakymą.

19 Nuorašas laiško, kurį Ari-
jus buvo atsiuntęs Onijui, buvo
toks: 20 Spartiečių karalius Arijus
vyriausiam kunigui Onijui siun-

---

anuo laiku žydai turėjo šventų kny-
gų rinkinį (kanoną); koks buvo tas
rinkinys, paaiškėja iš 2 Mak. 2,13.14.
Tos knygos buvo jiems labai šven-
tos, tikros paguodos šaltinis. — (11)
Ir kitomis: subatomis, jaunačio die-
nomis. — *Apeigose.* Gr. t.: maldose.
Vulgatos žodis: observationibus ti-
kriausiai yra perrašinėtojų klaida,
vietoje: obsecrationibus. — (12) *Jū-
sų garbe:* laiminga būklė. Visai ki-
toki dabar buvo žydų būklė, jie tu-
rėjo daug sielvartų. — (13) *Aplink
mus...* Plg. 5 persk. — (14) *Nenorė-
jome apsunkinti...* neprašėme jūsų
pagalbos. — (16) *Numenijų...* Grai-
kiški pasiuntinių vardai parodo, kad
jie turėjo mokėti graikų kalbą. Ja-
zonas gal buvo tas, kurį Jūdas siuntė
Romon (8,17).

ventum est in scriptura de Spar-
tiatis, et Iudaeis, quoniam sunt
fratres, et quod sunt de genere
Abraham. 22 Et nunc ex quo
haec cognovimus, benefacitis scri-
bentes nobis de pace vestra: 23 Sed
et nos rescripsimus vobis: Pe-
cora nostra et possessiones no-
strae, vestrae sunt: et vestrae,
nostrae: mandavimus itaque haec
nunciari vobis.
24 Et audivit Ionathas quo-
niam regressi sunt principes De-
metrii cum exercitu multo supra
quam prius, pugnare adversus
eum. 25 et exiit ab Ierusalem, et
occurrit eis in Amathite regione:
non enim dederat eis spatium ut
ingrederentur regionem eius. 26 Et
misit speculatores in castra eo-
rum: et reversi renunciaverunt
quod constituunt supervenire illis
nocte. 27 Cum occidisset autem
sol, praecepit Ionathas suis vigi-
lare, et esse in armis paratos ad
pugnam tota nocte, et posuit cus-
todes per circuitum castrorum.
28 Et audierunt adversarii quod
paratus est Ionathas cum suis in
bello: et timuerunt, et formida-
verunt in corde suo: et accende-
runt focos in castris suis. 29 Io-
nathas autem, et qui cum eo erant,
non cognoverunt usque mane:
videbant autem luminaria arden-
tia, 30 et secutus est eos Ionathas,
et non comprehendit eos: trans-
ierant enim flumen Eleutherum.

čia sveikinimą. 21 Atrasta viena-
me rašte apie Spartiečius ir Žy-
dus, kad jie esą broliai ir kad esą
iš Abraomo giminės. 22 Dabar,
kai mes tai sužinojome, jūs gerai
padarysite, parašydami mums apie
savo laimę. 23 Bet ir mes vėl jums
rašome. Mūsų gyvuliai ir mūsų lo-
bis yra jūsų, ir jūsieji yra mūsų.
Taigi mes pavedėme duoti jums
apie tai žinią.
24 Tuo tarpu Jonatas išgirdo,
kad Demetrijaus vadai sugrįžo
su daug gausingesne, kaip pirma,
kariuomene kovoti prieš jį. 25 Jis
išėjo iš Jeruzalės ir sutiko juos
Amaties šalyje, nes nedavė jiems
laiko įeiti į savo šalį. 26 Pasiųsti
į stovyklą žvalgai, sugrįžo ir pra-
nešė, kad jie nusistatę pulti jį
nakčia. 27 Saulei nusileidus, Jona-
tas įsakė saviesiems budėti ir ne-
padedant ginklų būti prisirengu-
siems į kovą per visą naktį; be
to, jis pastatė sargų aplink sto-
vyklą. 28 Priešai išgirdo, kad Jo-
natas su savaisiais yra prisiren-
gęs kovoti; jie nusigando ir pa-
būgo savo širdyje ir uždegė ug-
niakurus savo stovykloje. 29 Jo-
natas gi ir su juo buvusieji to
nepatėmijo iki rytui, nes jie matė
degančius ugniakurus. 30 Jonatas
vijosi juos, bet nepavijo, nes jie
buvo perėję Eleutero upę.

---

(21) *Viename rašte.* Koks buvo tas raštas, visai nežinoma. Kad spartiečiai būtų buvę Abraomo ainiai, nėra jokių įrodymų. Tačiau tas raštas buvo matomai įtikinęs bent Arijaus laikų spartiečius, kad jie žydų broliai. Toki pat nuomonė buvo susidariusi po Arijaus laiško ir žydų liaudyje (2 Mak. 5,9). — (23) *Mūsų gyvuliai ir...* Gal tai patarlinis išsireiškimas, kuriuo žadama visokeriopa pagalba.

(24) *Demetrijaus vadai...:* tie patys, prieš kuriuos Jonatui jau teko kovoti Kadese. Vz. 11,63... — (25) *Amaties:* Emato, kurs buvo prie šiaurinės Palestinos sienos. — (28) *Uždegė ugniakurus:* kuriuos tuojau slapčia paliko. — (30) *Eleutero upę.* Vz. 11,7. Ta upė buvo siena tarp Penikijos ir Syrijos; į tikrąją gi Syriją Jonatas su savo kariuomene nenorėjo eiti.

31 Et divertit Ionathas ad Ara-
bes, qui vocantur Zabadaei, et
percussit eos, et accepit spo-
lia eorum. 32 Et iunxit, et venit
Damascum, et perambulabat om-
nem regionem illam.
33 Simon autem exiit, et venit
usque ad Ascalonem, et ad pro-
xima praesidia: et declinavit in
Ioppen, et occupavit eam (34 au-
divit enim quod vellent praesi-
dium tradere partibus Demetrii)
et posuit ibi custodes ut custo-
dirent eam.
35 Et reversus est Ionathas,
et convocavit seniores populi, et
cogitavit cum eis aedificare prae-
sidia in Iudaea, 36 et aedificare
muros in Ierusalem, et exaltare
altitudinem magnam inter medium
arcis et civitatis, ut separaret eam
a civitate, ut esset ipsa singula-
riter, et neque emant, neque ven-
dant. 37 Et convenerunt, ut aedi-
ficarent civitatem: et cecidit mu-
rus, qui erat super torrentem ab
ortu solis, et reparavit eum, qui
vocatur Caphetetha: 38 et Simon
aedificavit Adiada in Sephela, et
munivit eam, et imposuit portas,
et seras.
39 Et cum cogitasset Tryphon
regnare Asiae, et assumere dia-
dema, et extendere manum in

31 Iš ten Jonatas pasuko prieš
arabus, kurie vadinosi zabadie-
čials, sumušė juos ir paėmė jų
grobį. 32 Paskui jis pakilo, atvy-
ko į Damaską ir ėjo per visą aną
kraštą.
33 Simonas gi išėjo ir atėjo
iki Askalonui ir iki artimų tvir-
tovių, pasuko į Jopę ir paėmė ją,
34 nes jis buvo girdėjęs, kad jie
norį atiduoti tvirtovę Demetrijaus
šalininkams; tenai jis pastatė sar-
gybą jos saugoti.

35 Sugrįžęs Jonatas sušaukė
tautos vyresniuosius ir nusistatė
su jais pastatyti tvirtovių Jūdėjo-
je, 36 taisyti sienas Jeruzalėje, iš-
vesti aukštą mūrą tarp pilies ir
miesto, kad ją atskirtų nuo mie-
sto, kad ji būtų pati viena ir kad
ten nebebūtų galima nei pirkti,
nei parduoti. 37 Taigi jie susirin-
ko statyti miesto. Tuo tarpu mū-
ras, kurs buvo prie upelio sau-
lėtekių šone, nugriuvo, ir Jonatas
pastatė jį; jis vadinosi Kapeteta.
38 Simonas pastatė Adiadą Sefe-
loje ir ją sustiprino; jis įstatė var-
tus ir užkaiščius.

39 Tuo metu Trifonas buvo
nutaręs karaliauti Azijoje, pasiim-
ti sau vainiką ir ištiesti ranką

---

(31) *Zabadiečius.* Spėjama, kad ta tautelė gyvenusi netoli nuo Damasko, ten, kur yra vieta, dabar vadinama Zebdini. — (32) *Ėjo per visą...:* sklaidydamas Demetrijaus šalininkus.

(33) *Simonas gi...* Simonas buvo Antioko paskirtas vadu šituose miestuose, kurie buvo pasisakę už Demetrijų. Plg. 11,59. — *Jopę.* Tą miestą jau anksčiau buvo paėmęs Jonatas. Vz. 10,75.

(36) *Aukštą mūrą...* Antioko Eupatorio įsakymu Jeruzalės sienos dalis buvo nugriauta. Jonatas nori atstatyti, kas buvo sugriauta, ir labai aukšta siena atskirti miestą nuo syrų įgulos pilyje, kad pasunkintų įgulai maisto gavimą. — (37) *Prie upelio:* prie Kedrono slėnio. — *Kapeteta.* Gr. Chafenatha. Gal taip vadinosi bokštas, ar atskira sienos dalis. — (38) *Adiadą Sefeloje.* Vz. 1 Ezdro 2,33; Neem. 7,37. Tai buvo svarbi vieta ginti nuo syrų puolimų pajūrio lygumai tarp Jopės ir Gazos.

(39) *Karaliauti Azijoje.* Syrijos karaliai turėjo ir Azijos karalių vardą. Plg. 11,13. — *Ištiesti ranką...* Trifonas iš tikrųjų truputį vėliau nužudė Antioką VI. Vz. 13,31. — (40) *Į Betsaną.* Plg. 5,32.

Antiochum regem: 40 timens ne
forte non permitteret eum Iona-
thas, sed pugnaret adversus eum,
quaerebat comprehendere eum,
et occidere. Et exurgens abiit in
Bethsan.

41 Et exivit Ionathas obviam
illi cum quadraginta millibus vi-
rorum electorum in praelium, et
venit Bethsan. 42 Et vidit Tryphon
quia venit Ionathas cum exer-
citu multo ut extenderet in eum
manus, timuit. 43 Et excepit eum
cum honore, et commendavit eum
omnibus amicis suis, et dedit ei
munera: et praecepit exercitibus
suis ut obedirent ei, sicut sibi.
44 Et dixit Ionathae: Ut quid ve-
xasti universum populum, cum
bellum nobis non sit? 45 Et nunc
remitte eos in domos suas: elige
autem tibi viros paucos, qui te-
cum sint, et veni mecum Ptole-
maidam, et tradam eam tibi, et
reliqua praesidia, et exercitum, et
universos praepositos negotii, et
conversus abibo: propterea enim
veni.

46 Et credidit ei, et fecit sicut
dixit: et dimisit exercitum, et abie-
runt in terram Iuda. 47 Retinuit
autem secum tria millia virorum:
ex quibus remisit in Galilaeam
duo millia, mille autem venerunt
cum eo. 48 Ut autem intravit Pto-
lemaidam Ionathas clauserunt por-
tas civitatis Ptolemenses: et com-
prehenderunt eum: et omnes, qui
cum eo intraverant, gladio inter-
fecerunt.

49 Et misit Tryphon exercitum,
et equites in Galilaeam, et in cam-

prieš karalių Antioką. 40 Bijoda-
mas, kad Jonatas jo nesukliudy-
tų ir nekovotų prieš jį, jis ieško-
jo progos sugauti jį ir užmušti.
Pakilęs jis nuėjo į Betsaną.

41 Jonatas išėjo prieš jį su ke-
turiomis dešimtimis tūkstančių
rinktinių vyrų į kovą ir atėjo į
Betsaną. 42 Trifonas, pamatęs, kad
Jonatas atėjo su gausinga kariuo-
mene ištiesti prieš jį rankas, pa-
būgo; 43 jis priėmė jį su pagar-
ba, pristatė jį visiems savo prie-
teliams, davė jam dovanų, įsakė
savo kariuomenei klausyti jo kaip
savęs 44 ir tarė Jonatui: Kam gi
tu varginai visus šituos žmones,
kad tarp mudviejų nėra karo?
45 Taigi siųsk dabar juos į jų na-
mus, pasirink sau nedaug vyrų,
kad jie būtų su tavim, ir eik su
manim į Ptolemaidą; aš tau ati-
duosiu ją ir kitas tvirtoves, ka-
riuomenę ir visus reikalų virši-
ninkus ir apsigręžęs eisiu sau,
nes todėl aš atėjau.

46 Jis įtikėjo jam, padarė, kaip
anas buvo pasakęs, ir paleido ka-
riuomenę, kad ji grįžtų į Jūdo
šalį. 47 Su savim jis paliko tris
tūkstančius vyrų; iš jų du tūks-
tančiu nusiuntė į Galilieją, tūks-
tantis gi ėjo su juo. 48 Bet kaip
tik Jonatas įėjo į Ptolemaidą, gy-
ventojai uždarė miesto vartus ir
sugavo jį, visus gi, kurie buvo
įėję draug su juo, jie užmušė ka-
laviju.

49 Trifonas pasiuntė kariuo-
menę ir raitariją į Galilieją ir į

(42) *Ištiesti...* Anot. gr. t.: (Trifonas) ištiesti prieš jį (Jonatą) ranką bijojo. — (45) *Atiduosiu ją ir kitas...* Jau Demetrijus I buvo pažadėjęs Jonatui Ptolemaidą (plg. 10,39). Kitos čia minimos tvirtovės buvo prie Tarpžemės jūros iki Jopei.

(49) *Didelę lygumą:* Ezdrelono slėnį. — *Palydovų:* tų 2000, kuriuos Jonatas buvo palikęs Galiliejoje. —

pum magnum ut perderent omnes socios Ionathae.
50 At illi cum cognovissent quia comprehensus est Ionathas, et periit, et omnes, qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, et exierunt parati in praelium.
51 Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt:
52 illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionathan, et eos, qui cum ipso fuerant, valde: et luxit Israel luctu magno.

53 Et quaesierunt omnes gentes, quae erant in circuitu eorum, conterere eos. dixerunt enim:
54 Non habent principem, et adiuvantem: nunc ergo expugnemus illos, et tollamus de hominibus memoriam eorum.

didelę lygumą išžudyti visų Jonato palydovų.
50 Bet jie, gavę žinią, kad Jonatas sugautas ir kad jis ir visi su juo buvusieji žuvo, padrąsino vieni kitus ir išėjo prisirengę į kovą.
51 Tie, kurie juos vijosi, pamatę, kad jie nori kovoti dėl savo gyvybės, sugrįžo.
52 Taip jie visi parėjo ramiai į Jūdo šalį. Jie labai raudojo Jonato ir tų, kurie su juo buvo, ir Izraėlis gedėjo dideliu gedulu.

53 Visos tautos, buvusios aplink juos, tykojo sunaikinti jų, nes jie sakė:
54 Jie neturi kunigaikščio ir padėjėjo, taigi dabar kovokime prieš juos ir išdildykime iš žmonių tarpo jų atsiminimą.

3. Simono darbai. a) Simonas pradeda vadovauti tautai.

Caput XIII.
1 Et audivit Simon quod congregavit Tryphon exercitum copiosum ut veniret in terram Iuda, et attereret eam.
2 Videns quia in tremore populus est, et in timore, ascendit Ierusalem, et congregavit populum:
3 et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, et fratres mei, et domus patris mei fecimus pro legibus, et pro sanctis praelia, et

13 perskyrimas.
1 Tuo tarpu Simonas išgirdo, jog Trifonas surinko gausingą kariuomenę, kad eitų į Jūdo šalį ir ją naikintų.
2 Matydamas, kad tauta buvo apimta išgąsčio ir baimės, jis pakilo į Jeruzalę ir surinko tautą.
3 Drąsindamas ją jis sakė: Jūs žinote, kokias dideles kovas kovojame aš, mano broliai ir mano

(50) *Kad jis žuvo.* Ta žinia buvo netikra, nes Jonatas dar nebuvo užmuštas. Plg. 13,12.15.

(54) *Padėjėjo:* talkininko. Abudu, Trifonas ir Demetrijus, kurie dabar varžėsi dėl Syrijos sosto, buvo žydams nepalankūs.

13,1—14,49. Simonas, stojęs savo brolio vieton, veltui mėgina jį išvaduoti. Jonatas užmušamas draug su savo sūnumis (13,1—24). Simonas pastato žuvusiam Jonatui paminklą (25—30). Jis stoja Demetrijaus II pusėn (31—40), paima Gazą bei Jeruzalės pilį ir paskiria savo sūnų Joną kariuomenės vadu (41—54). Demetrijui II patekus į partų nelaisvę, žydai gyvena ramybėje (14,1 — 15). Simonas atnaujina sandorą su spartiečiais ir romėnais (16—24a), žydų gi tauta viešu dokumentu paskelbia Simono ir kitų Makabiejų nuopelnus tautai (24b—49).

(13,2) *Apimta išgąsčio...* Jonato sugavimas buvo didelis smūgis visai tautai; jo netekus, tauta galėjo susi-

angustias quales vidimus: 4 ho-
rum gratia perierunt fratres mei
omnes propter Israel, et relictus
sum ego solus. 5 Et nunc non mi-
hi contingat parcere animae meae
in omni tempore tribulationis: non
enim melior sum fratribus meis.
6 Vindicabo itaque gentem me-
am, et sancta natos quoque no-
stros, et uxores: quia congrega-
tae sunt universae gentes conte-
rere nos inimicitiae gratia. 7 Et
accensus est spiritus populi si-
mul ut audivit sermones istos:
8 et responderunt voce magna di-
centes: Tu es dux noster loco Iu-
dae, et Ionathae fratris tui: 9 pu-
gna praelium nostrum: et omnia,
quaecumque dixeris nobis, facie-
mus.
10 Et congregans omnes vi-
ros bellatores, acceleravit consum-
mare universos muros Ierusalem,
et munivit eam in gyro. 11 Et mi-
sit Ionathan fillium Absalomi et
cum eo exercitum novum in Iop-
pen, et eiectis his, qui erant in
ea, remansit illic ipse.
12 Et movit Tryphon a Ptole-
maida cum exercitu multo, ut ve-
niret in terram Iuda, et Ionathas
cum eo in custodia. 13 Simon au-
tem applicuit in Addus contra fa-
ciem campi. 14 Et ut cognovit
Tryphon quia surrexit Simon lo-
co fratris sui Ionathae: et quia
commissurus esset cum eo prae-
lium, misit ad eum legatos, 15 di-

tėvo namai dėl įstatymų ir dėl
šventyklos ir kokių matėme su-
spaudimų. 4 Dėl to žuvo visi ma-
no broliai už Izraėlį, ir likau aš
vienas. 5 Ir dabar saugok, Dieve,
kad aš gailėčiaus savo gyvybės
visą šitą sielvarto laiką! nes aš
ne geresnis už savo brolius. 6 Tai-
gi aš keršysiu už savo tautą ir
šventyklą, taip pat už mūsų vai-
kus ir pačias, nes visos tautos
susirinko sutrinti mūsų, vaduo-
damies neprietelyste. 7 Tautos
dvasia užsidegė, kaip tik ji išgir-
do šituos žodžius, 8 ir jie atsa-
kė garsiu balsu, tardami: Tu mū-
sų vadas Jūdo ir savo brolio Jo-
nato vietoje; 9 kovok mūsų kovą,
o mes darysime visa, ką tik tu
mums sakysi.
10 Tuomet rinkdamas visus
vyrus kovotojus, jis pasiskubino
baigti visas Jeruzalės sienas ir
sustiprino ją aplinkui. 11 Po to
jis siuntė Absalomio sūnų Jona-
tą ir su juo naujos kariuomenės
į Jopę, kurs, išvaręs jos gyven-
tojus, pats tenai pasiliko.
12 Tuo tarpu Trifonas išėjo
su didele kariuomene iš Ptole-
maidos, kad eitų į Jūdo šalį. Bu-
vo su juo ir Jonatas kaip kali-
nys. 13 Simonas sustojo Adduse
ties lyguma. 14 Kaip tik Trifonas
patyrė, kad savo brolio Jonato
vietoje pakilo Simonas ir rengia-
si kovoti prieš jį, jis siuntė pas
jį pasiuntinių, 15 kad sakytų: Dėl

---

laukti didelių nelaimių, todėl ji bijojo Trifono. — (4) *Likau aš vienas...* Simonas, kaip ir kiti žydai, manė, kad sugautas Jonatas buvo jau nužudytas. — (8) *Tu mūsų vadas...* Tuo pačiu Simonas buvo tautos susirinkimo pripažintas ir vyriausiuoju kunigu (plg. 13,36 ir 14,35).

(10) *Baigti visas...* Plg. 12,36. — (11) *Abasalomio sūnų.* Vienas Abasalomio sūnus yra paminėtas 11,70. Jonatas gal buvo antras to paties Absalomio sūnus. — *Išvaręs...* Gyvenusiais Jopėje pagonimis nebuvo galima pasitikėti, todėl jie visai išvaromi iš miesto ir jų vietoje apgyvendinami žydai.

(12) *Kalinys:* todėl dar tebebuvo gyvas (plg. 12,50). — (13) *Adduse.* Gr. t.: Adida, ta pati vieta, kaip ir 12,38. — (15) *Dėl pinigų...* Jonatas buvo apsiėmęs mokėti kai kuriuos

cens: Pro argento, quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis, propter negotia, quae habuit, detinuimus eum. 16 Et nunc mitte argenti talenta centum, et duos filios eius obsides, ut non dimissus fugiat a nobis, et remittemus eum. 17 Et cognovit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum, et pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israel, dicentem: 18 Quia non misit ei argentum, et pueros, propterea periit. 19 Et misit pueros, et centum talenta: et mentitus est, et non dimisit Ionathan.

20 Et post haec venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: et gyraverunt per viam, quae ducit Ador: et Simon, et castra eius ambulabant in omnem locum quocumque ibant. 21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, et mitteret illis alimonias. 22 Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, et non venit in Galaaditim. 23 Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Ionathan, et filios eius illic. 24 Et convertit Tryphon, et abiit in terram suam.

pinigų, kuriuos tavo brolis Jonatas buvo skolingas karaliaus iždui, dėl reikalų, kuriuos jis turėjo, mes sulaikėme jį. 16 Atsiųsk dabar šimtą talentų sidabro ir du jo sūnu įkaitais, kad paleistas nepabėgtų nuo mūsų, ir mes grąžinsime jį. 17 Simonas suprato, kad jis jam kalba apgaulingai, tačiau liepė duoti sidabro ir vaikus, kad nenusipelnytų sau didelės neapykantos iš Izraėlio tautos pusės, kuri būtų sakiusi: 18 Kadangi nesiuntė jam pinigų ir vaikų, todėl jis žuvo. 19 Taigi jis išsiuntė vaikus ir šimtą talentų; bet Trifonas nesilaikė žodžio ir nepaleido Jonato.

20 Po to Trifonas atėjo į šalį jos naikinti. Jie ėjo aplinkiniu keliu, kuriuo einama į Adorą; taip pat Simonas su savo kariuomene ėjo į visas vietas, kur tik anie ėjo. 21 Buvusieji pilyje siuntė pas Trifoną pasiuntinių, kad pasiskubintų ateiti per tyrumą ir atsiųstų jiems maisto. 22 Trifonas prirengė visą raitariją, kad ateitų tą pačią naktį; bet buvo labai daug sniego, ir jie neatėjo į Galaado šalį. 23 Prisiartinęs prie Baskamano, jis užmušė tenai Jonatą ir jo sūnus. 24 Po to Trifonas apsigręžė ir nuėjo į savo šalį.

---

mokesčius Demetrijui; kai šitas buvo pašalintas, jis nebegalėjo tai padaryti. Bet Trifonas čia naudojasi melu, kad pateisintų savo pasielgimą. Tikra Jonato suėmimo priežastis nurodyta 12,40. — **(17)** *Kuri būtų sakiusi...* Jei Simonas būtų atsisakęs patenkinti Trifono reikalavimą, žydų tauta būtų galėjusi kaltinti Simoną, būk jis noris pasinaudoti savo brolio nelaime, kad galėtų paimti jo vietą.

(20) *Į Adorą.* Miestelis prie Jūdėjos pietų sienos. Vz. 2 Kron. 11,9. — *Į visas vietas...* Simonas matomai norėjo neleisti Trifonui įsiveržti į Jūdėjos sienas. Trifonas, kaip seniau kiti syrų vadai (4,49 ir 6,31), bando pasiekti Jūdėją iš Idumėjos. — **(21)** *Buvusieji pilyje:* jie čia buvo apsupti (12,36). — *Per tyrumą:* per Tekuos tyrumą, tarp Jeruzalės ir Mirties jūros (2 Kron. 20,20). — **(22)** *Ir jis neatėjo...* Gr. t.: jis neatėjo (į Jeruzalę), bet pakilo ir atvyko į Galaado šalį. — Taip Trifonas išsižadėjo savo sumanymo pulti Jeruzalę. — **(23)** *Prie Baskamano:* Galaado šalyje. — *Jonatą ir...* Gr. t.:

25 Et misit Simon, et accepit
ossa Ionathae fratris sui, et se-
pelivit ea in Modin civitate pa-
trum eius. 26 Et planxerunt eum
omnis Israel planctu magno, et
luxerunt eum dies multos.

27 Et aedificavit Simon super
sepulchrum patris sui et fratrum
suorum aedificium altum visu, la-
pide polito retro et ante: 28 Et
statuit septem pyramidas, unam
contra unam patri et matri, et
quattuor fratribus 29 et his circum-
posuit columnas magnas: et su-
per columnas arma, ad memoriam
aeternam: et iuxta arma naves
sculptas, quae viderentur ab om-
nibus navigantibus mare. 30 Hoc
est sepulchrum, quod fecit in Mo-
din, usque in hunc diem.

31 Tryphon autem cum iter
faceret cum Antiocho rege ado-
lescente, dolo occidit eum. 32 Et
regnavit loco eius, et imposuit
sibi diadema Asiae, et fecit pla-
gam magnam in terra.

33 Et aedificavit Simon praesi-
dia Iudaeae, muniens ea turribus
excelsis, et muris magnis, et por-
tis, et seris: et posuit alimenta
in munitionibus.

34 Et elegit Simon viros, et
misit ad Demetrium regem ut fa-

25 Tuomet Simonas nusiuntęs
paėmė savo brolio Jonato kaulus
ir palaidojo juos jo tėvų mieste
Modine. 26 Visas Izraėlis raudojo
jo dideliu raudojimu ir gedėjo jo
daugelį dienų.

27 Simonas pastatė ant savo
tėvo ir savo brolių kapo iš tolo
matomą aukštą pastatą iš plyno
akmens užpakalyje ir priešakyje.
28 Be to, jis pastatė septynias pi-
ramides vieną ties kita savo tė-
vui, motinai ir keturiems broliams.
29 Aplink jas jis pastatė didelių
šulų, o ant šulų padėjo ginklų
amžinai atminčiai, greta ginklų bu-
vo įraižytų laivų, kad jie būtų ma-
tomi visiems, kurie plaukia jūra.
30 Tas kapo paminklas, kurį jis
pastatė Modine, yra iki šiai dienai.

31 Trifonas, būdamas kelionėje
su jaunu karaliumi Antioku, kla-
stingai užmušė jį. 32 Jis ėmė ka-
raliauti jo vietoje ir užsidėjo sau
Azijos vainiką, ir jis padarė daug
pikta šalyje.

33 Tuo tarpu Simonas atstatė
Jūdėjos tvirtoves, sustiprindamas
jas aukštais bokštais, didelėmis
sienomis, vartais ir užkaiščiais,
ir atgabeno į tvirtoves maisto.

34 Simonas išrinko taip pat
žmonių ir siuntė juos pas kara-

Jonatą, ir jis buvo ten palaidotas.

(25) *Modine.* *Vz.* 1,70.

(28) *Septynias...* Septintąją buvo paskyręs pats sau. — (29) *Laivų, kad...* Laivų atvaizdai turėjo priminti užkariavimą Jopės, iš kurios žydams buvo atviras kelias į jūrą (plg. 12,33). Modino miestelis gana toli nuo jūros; didelis jame pastatytas paminklas galėjo būti šiek tiek matomas plaukiantiems jūra, bet ne jo smulkmenos. — (30) *Iki šiai dienai:* iki tam metui, kuriuo buvo parašyta 1 Mak. knyga.

(31) *Užmušė jį...* Sąryšyje su Jonato nužudymu čia pat minimas ir jauno karaliaus Antioko nužudymas, nors iš tikrųjų jis įvyko žymiai vėliau, būtent, kai Demetrijus buvo pradėjęs savo žygį prieš medus (14,1...). Anot Tito Livijaus, Trifonas įsakęs gydytojui padaryti dešimties metų Antiokui žaizdos operaciją taip, kad vaikas turėjo mirti. — (32) *Azijos vainiką.* Plg. 8,6. — *Daug pikta:* savo ištvirkimu ir nuolatinėmis kovomis, ypač prieš buvusio karaliaus šalininkus.

(34) *Pas karalių Demetrijų:* kurs, Trifonui įsigalėjus Antiokijoje, buvo pasitraukęs į valstybės pasienį, gal į rytų provincijas. — *Plėšikavimai.* Trifonas buvo visų pirma neteisėtai pasisavinęs Syrijos sostą; todėl Simo-

cecet remissionem regioni: quia
actus omnes Tryphonis per direp-
tionem fuerant gesti. 35 Et De-
metrius rex ad verba ista respon-
dit ei, et scripsit epistolam talem:
36 REX Demetrius Simoni sum-
mo sacerdoti, et amico regum, et
senioribus, et Genti Iudaeorum
salutem. 37 Coronam auream, et
bahem, quam misistis, suscepi-
mus: et parati sumus facere vo-
biscum pacem magnam, et scri-
bere praepositis regis remittere
vobis quae indulsimus. 38 Quae-
cumque enim constituimus, vo-
bis constant: Munitiones, quas
aedificastis, vobis sint. 39 Remitti-
mus quoque ignorantias, et pec-
cata usque in hodiernum diem,
et coronam, quam debebatis: et
siquid aliud erat tributarium in
Ierusalem, iam non sit tributarium.
40 Et si qui ex vobis apti sunt
conscribi inter nostros, conscri-
bantur, et sit inter nos pax.

41 Anno centesimo septuage-
simo ablatum est iugum Gentium
ab Israel. 42 Et coepit populus
Israel scribere in tabulis, et ges-
tis publicis, anno primo sub Si-
mone summo sacerdote, magno
duce, et principe Iudaeorum.
43 In diebus illis applicuit Si-
mon ad Gazam, et circumdedit
eam castris, et fecit machinas, et

lių Demetrijų, kad jis suteiktų
lengvatų šaliai, nes visi Trifono
veiksmai buvo plėšikavimai. 35 Ka-
ralius Demetrijus atsakė jam į tuos
žodžius ir parašė tokį laišką: 36 Ka-
ralius Demetrijus vyriausiam ku-
nigui ir karalių prieteliui Simo-
nui, vyresniesiems ir žydų tautai
siunčia sveikinimą. 37 Auksinį vai-
niką ir palmę, kurią jūs siuntėte,
mes gavome; mes esame pasiry-
žę padaryti su jumis pilną taiką
ir parašyti karaliaus viršininkams,
kad padarytų jums lengvatas, ku-
rias mes suteikėme. 38 Nes visa,
ką mes nutarėme, pasilieka jums
galioje; tvirtovės, kurias pastatėte,
tebūnie jums. 39 Mes atleidžiame
taip pat nusižengimus ir nusikal-
timus iki šiai dienai, ir vainiką,
kurį jūs turėjote duoti; ir jei dar
kas kita buvo apdėta mokesčiais
Jeruzalėje, tegul jau nebūna lai-
koma apdėta. 40 Jei kai kurie jū-
sų tinka būti priimtais į mūsų
kariuomenę, tebūnie priimti, ir te-
būna tarp mūsų taika.
41 Šimtas septynias dešimtais
metais pagonių jungas buvo nu-
imtas nuo Izraėlio. 42 Izraėlio tau-
ta pradėjo rašyti lentose ir vie-
šuose raštuose: Pirmais vyriau-
siojo kunigo, didžiojo vado ir žy-
dų kunigaikščio Simono metais.
43 Anuo metu Simonas nuė-
jo prie Gazos ir apsupo ją ka-
riuomene; jis pasidarė karo pa-

---

nas nori susidėti su Demetrijumi, prieš kurį anksčiau kovojo (plg. 11, 63...). Jis prašo jį patvirtinti anksčiau suteiktas Jūdėjai lengvatas (11, 28...). — **(35)** *Demetrijus atsakė...* Demetrijus pasiskubino patenkinti Simono prašymą, nes dabar sąjungininkas buvo jam labai reikalingas. — **(36)** *Prieteliui.* Plg. 10,16.19.75; 11,27 ir k. — **(37)** *Palmę:* dailiai iš aukso padarytą palmės šaką. Plg. 2 Mak. 14,4. — *Pilną:* pastovią.

(41) *Šimtas...* 142 m. pirm. Kr. — *Jungas buvo nuimtas.* Nors Jūdėja ir toliau pasiliko Syrijos valstybės dalis, bet ji dabar turėjo daugiau savarankiškumo ir nebebuvo syrų slėgiama.

(43) *Prie Gazos.* Tikriau: prie Gazaros. Plg. 14,7.34. — *Karo pabūklų:* ypatingą nesenai Demetrijaus Poliorketo sugalvotą bokštą ant tekinių, kurio pagalba buvo pramušamos apgulto miesto sienos. Gr.

applicuit ad civitatem, et percus-
sit turrem unam, et comprehen-
dit eam. 44 Et eruperant qui erant
intra machinam in civitatem: et
factus est motus magnus in ci-
vitate. 45 Et ascenderunt qui erant
in civitate cum uxoribus, et filiis
supra murum scissis tunicis suis,
et clamaverunt voce magna, po-
stulantes a Simone dextras sibi
dari, 46 et dixerunt: Non nobis
reddas secuundum malitias nos-
tras, sed secundum misericordias
tuas. 47 Et flexus Simon non de-
bellavit eos: eiecit tamen eos de
civitate, et mundavit aedes, in qui-
bus fuerant simulacra, et tunc
intravit in eam cum hymnis be-
nedicens Dominum: 48 et eiecta ab
ea omni immunditia, collocavit in
ea viros, qui legem facerent: et
munivit eam, et fecit sibi habi-
tationem.

49 Qui autem erant in arce Ie-
rusalem, prohibebantur egredi et
ingredi regionem, et emere, ac
vendere: et esurierunt valde, et
multi ex eis fame perierunt, 50 et
clamaverunt ad Simonem ut dex-
tras acciperent: et dedit illis: et
eiecit eos inde, et mundavit ar-
cem a contaminationibus: 51 et
intraverunt in eam tertia et vige-
sima die secundi mensis, anno
centesimo septuagesimo primo
cum laude, et ramis palmarum,
et cinyris, et cymbalis, et nablis,
et hymnis, et canticis, quia con-

buklų, prisiartino prie miesto,
puolė vieną bokštą ir paėmė jį.
44 Tie, kurie buvo karo pabukle,
įsiveržė į miestą, ir mieste pasi-
darė didelis sujudimas. 45 Tuo-
met miesto gyventojai su pačio-
mis ir vaikais užkopo ant sienos,
perplėšę savo jupas, ir šaukė gar-
siu balsu, prašydami Simoną duo-
ti jiems dešinę; 46 jie sakė: Neat-
silygink mums, žiūrėdamas mū-
sų piktumo, bet savo gailestin-
gumo. 47 Palenktas Simonas ne-
bekovojo prieš juos, tačiau jis iš-
varė juos iš miesto ir išvalė na-
mus, kuriuose buvo stabų; po to
jis įėjo į jį su giesmėmis, garbin-
damas Viešpatį. 48 Pašalinęs iš jo
visokį nešvarumą, jis apgyvendi-
no jame žmonių, kurie laikėsi
įstatymo; jis sustiprino jį ir pada-
rė jame sau būstinę.

49 Buvusiems Jeruzalės pilyje
nebuvo leidžiama išeiti ir įeiti į
šalį, pirkti ir parduoti, todėl jie
kentė didelį badą, ir daug jų žu-
vo badu. 50 Tuomet jie šaukėsi į
Simoną, kad duotų jiems dešinę,
ir jis sutiko; jis išmetė juos iš
ten ir apvalė pilį nuo sutepimų.
51 Jie įėjo į ją dvidešimt trečią
antrojo mėnesio dieną šimtas
septynias dešimtis pirmais metais
su dėkojimo giesmėmis, palmių
šakomis, arpomis ir kimbolais,
kanklėmis, imnais ir giesmėmis,
nes buvo išnaikintas didelis ne-

---

jis vadinosi ἑλέπολις, miesto ėmėjas. Anot Diodoro Sic., jo šonų ilgis buvęs 45 mastai, aukštis 90 mastų, tekiniai gi buvę 8 mastais aukšti. Simonas buvo, be abejo, pasidirbęs sau daug mažesnį sienų ėmėją. — (44) *Kurie buvo karo pabūkle...* Didelis miesto ėmėjas buvo net devyniais aukštais, kuriuose buvo vietos šaunamiems įtaisymams ir nemažam kareivių būriui; iš čia jiems buvo nesunku patekti ant apgulto miesto sienos ir įsiveržti į patį miestą. — (47) *Jis išvarė...* Simonas padarė iš Gazaros žydų miestą; paskui jis atidavė jį savo sūnui Jonui (54 e.).

(49) *Nebuvo leidžiama...* Įgula buvo apsupta iš visų šonų. Plg. 12,36. — (51) *Dvidešimt...:* gegužės mėnesyje 141 m. pirm Kr. — *Palmių ša-*

tritus est inimicus magnus ex Is-
rael. 52 Et constituit ut omnibus
annis agerentur dies hi cum lae-
titia.
53 Et munivit montem templi,
qui erat secus arcem, et habita-
vit ibi ipse, et qui cum eo erant.
54 Et vidit Simon Ioannem fili-
um suum, quod fortis praelii vir
esset: et posuit eum ducem vir-
tutum universarum: et habitavit in
Gazaris.

Caput XIV. 1 Anno centesi-
mo septuagesimo secundo con-
gregavit rex Demetrius exercitum
suum, et abiit in Mediam ad con-
trahenda sibi auxilia, ut expug-
naret Tryphonem. 2 Et audivit Ar-
saces rex Persidis, et Mediae,
quia intravit Demetrius confines
suos, et misit unum de princi-
pibus suis ut comprehenderet
eum vivum, et adduceret eum ad
se. 3 Et abiit, et percussit castra
Demetrii: et comprehendit eum,
et duxit eum ad Arsacem, et po-
suit eum in custodiam.
4 Et siluit omnis terra Iuda
omnibus diebus Simonis,
et quaesivit bona genti suae:
et placuit illis potestas eius,
et gloria eius omnibus diebus.

prietelis iš Izraėlio. 52 Jie įsakė
švęsti tas dienas kas metai su
džiaugsmu.
53 Bažnyčios kalną greta pilies
jis sustiprino ir gyveno tenai pats
su savaisiais.
54 Simonas, matydamas, kad
jo sūnus Jonas buvo drąsus ko-
vų vyras, paskyrė jį visos kariuo-
menės vadu, ir jis gyveno Gaza-
roje.

14 perskyrimas. 1 Šimtas
septynias dešimtis antrais metais
karalius Demetrijus surinko sa-
vo kariuomenę ir nuėjo į medų
šalį ieškoti sau pagalbos, kad ko-
votų prieš Trifoną. 2 Persijos ir
Medijos karalius Arsakas, išgir-
dęs, kad Demetrijus įėjo į jo ri-
bas, pasiuntė vieną savo kunigaik-
štį sugauti jo gyvo ir atvesti jo
pas save. 3 Tasai atėjęs sumušė
Demetrijaus kariuomenę, sugavo
jį ir atvedė jį pas Arsaką, kurs
įmetė jį į kalėjimą.
4 Per visas Simono dienas vi-
sa Jūdo šalis turėjo ramybės;
jis ieškojo savo tautos gerovės,
ir jo valdžia bei jo garbė
patiko jiems visą laiką.

---

komis. Tai buvo džiaugsmo ženklas. Plg. 2 Mak. 10,7; Jono 12,13. — *Didelis neprietelis:* labai įkyrėjusi žydams syrų įgula pačioje Jeruzalėje. — (52) *Kas metai.* Kad ta šventė būtų buvusi švenčiama labai ilgai, įrodymų nėra.

(53) *Bažnyčios kalną...* Taip dabar Jeruzalėje atsirado dvi tvirtovės, Simono pastatytoji, kurioje jis pats gyveno, ir iš syrų atimtoji.

(54) *Jonas:* kurs buvo pramintas Irkanu.

(14,1) *Šimtas...:* 140 m. pirm. Kr. — *Į medų šalį ieškoti sau pagalbos.* Partai buvo pamažu paėmę visas Syrijos provincijas anapus Eufrato net iki Indui. Pirmas Demetrijaus tikslas buvo atsiimti tas užgrobtas provincijas, kurių gyventojų dalis buvo nepatenkinta naujais valdovais, antras gi tikslas buvo iš atsiimtų provincijų surinkti didelę kariuomenę, kurios pagalba tikėjosi nugalėti Trifoną. — (2) *Arsakas.* Tai bendras visų partų karalių vardas. Tas karalius, apie kurį čia kalbama, buvo Arsakas VI, labiau žinomas Mitridato I (164—139 m. pirm Kr.) vardu. Jis vadinamas Persijos ir Medijos karaliumi, nes jis tas šalis buvo paėmęs. — (3) *Tasai atėjęs...* Demetrijui karas prieš Arsaką pradžioje sekėsi. Anot istoriko Justino (36,1), jis patekęs nelaisvėn apgaule, kai jau buvo tariamasi su priešu apie taikos padary-

5 Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portum,
et fecit introitum in insulis maris.

6 Et dilatavit fines gentis suae,
et obtinuit regionem.
7 Et congregavit captivitatem multam,
et dominatus est Gazarae, et Bethsurae, et arci:
et abstulit immunditias ex ea,
et non erat qui resisteret ei.
8 Et unusquisque colebat terram suam cum pace:
et terra Iuda dabat fructus suos,
et ligna camporum fructum suum.
9 Seniores in plateis sedebant omnes, et de bonis terrae tractabant,
et iuvenes induebant se gloriam, et stolas belli.
10 Et civitatibus tribuebat alimonias,
et constituebat eas ut essent vasa munitionis
quoadusque nominatum est nomen gloriae eius
usque ad extremum terrae.
11 Fecit pacem super terram,
et laetatus est Israel laetitia magna.
12 Et sedit unusquisque sub vite sua, et sub ficulnea sua:
et non erat qui eos terreret.
13 Defecit impugnans eos super terram:
reges contriti sunt in diebus illis.

5 Visą savo garbę jis dar padidino, paimdamas Jopę, kad iš jos būtų uostas,
taip jis padarė išėjimą į jūros salas.
6 Jis praplatino savo tautos ribas ir įsigalėjo šalyje.
7 Jis surinko daug belaisvių,
paėmė Gazarą, Betsurą ir pilį,
pašalino iš jos nešvarumus,
ir nebuvo kas jam priešintųsi.

8 Kiekvienas dirbo savo žemę ramybėje;
Jūdo šalis davė savo derliaus,
ir laukų medžiai savo vaisių.
9 Vyresnieji sėdėdavo visi aikštėse ir tarėsi apie šalies gerovę;
jaunikaičiai apsivilkdavo garbės ir karo apdarais.

10 Miestams jis tiekė maisto
ir darė iš jų sustiprintų vietų,
taip kad jo vardas buvo minimas su pagarba
iki žemės pakraščių.

11 Jis padarė taiką šalyje,
ir Izraėlis turėjo didelio džiaugsmo.
12 Kiekvienas sėdėjo po savo vynmedžiu ir po savo fygmedžiu,
ir nebuvo, kas juos gąsdintų.
13 Tų, kurie kovodavo prieš juos, nebebuvo ant žemės;
karaliai anose dienose buvo sutrinti.

---

mą. Sugautą Demetrijų, kurio kariuomenė, vado netekusi, buvo išsklaidyta, Arsakas pasityčiojimui liepė vedžioti iš vieno miesto į kitą, visiems rodant, bet greitai pakeitęs savo nusistatymą, elgėsi su juo labai žmoniškai, davė jam savo dukterį (ar giminaitę) Rodogunę į žmonas ir apgyvendino Irkanijoje. Dvylikai metų praslinkus, Demetrijus atgavo laisvę ir sostą.

(6) *Išėjimą į jūros...* Vz. 13,29. — (7) *Gazarą.* Vz. 13,43. — *Betsurą.* Vz. 11,65. — (10) *Sustiprintų vietų:* aprūpindamas ginklais ir kitomis gynimosi priemonėmis. — (12) *Kiekvienas sėdėjo...* Ramybės ir laimės vaizdas taikos metu. Plg. 3 Kar. 4,25; Mik. 4,4; Zak. 3,10.

[14] Et confirmavit omnes humiles
populi sui,
et legem exquisivit,
et abstulit omnem iniquum et malum:
[15] sancta glorificavit,
et multiplicavit vasa sanctorum.
[16] Et auditum est Romae quia
defunctus esset Ionathas: et usque in Spartiatas: et contristati
sunt valde. [17] Ut audierunt au-
tem quod Simon frater eius factus esset summus sacerdos loco
eius, et ipse obtineret omnem regionem, et civitates in ea; [18] scrip-
serunt ad eum in tabulis aereis, ut renovarent amicitias, et societatem quam fecerant cum Iuda,
et cum Ionatha fratribus eius. [19] Et
lectae sunt in conspectu ecclesiae in Ierusalem.

Et hoc exemplum epistolarum,
quas Spartiatae miserunt: [20] SPAR-
TIANORUM principes, et civitates, Simoni Sacerdoti magno, et senioribus, et sacerdotibus, et reliquo populo Iudaeorum, fratribus, salutem. [21] Legati, qui missi
sunt ad populum nostrum, nunciaverunt nobis de vestra gloria, et honore, ac laetitia: et gavisi
sumus in introitu eorum. [22] Et
scripsimus quae ab eis erant dicta in conciliis populi, sic: Numenius Antiochi, et Antipater Iasonis filius, legati Iudaeorum, ve-

[14] Jis sustiprino visus savo šalies
silpnuosius,
budriai saugojo įstatymą
ir sunaikino visus neteisiuosius
ir piktuosius.
[15] Jis papuošė šventovę
ir padaugino šventyklos rakandus.
[16] Kai Romoje buvo gauta ži-
nia, kad Jonatas miręs, ir ji pasiekė Spartiečius, jie labai liūdė-
jo. [17] Išgirdę gi, kad jo vietoje pastojo vyriausiuoju kunigu jo brolis Simonas ir kad jis valdo
visą šalį ir jos miestus, [18] jie pa-
rašė jam ant varinių lentų, kad taip atnaujintų prietelystę ir draugystę, kurią buvo padarę su jo
broliais Jūdu ir Jonatu. [19] Jos bu-
vo skaitytos susirinkimo akivaizdoje Jeruzalėje.

Štai spartiečių atsiųstojo laiško nuorašas. [20] Spartiečių kunigaikščiai ir miestai vyriausiam kunigui Simonui, vyresniesiems, kunigams ir kitiems savo broliams žydų tautos žmonėms siunčia
sveikinimą. [21] Pasiuntiniai, kurie buvo atsiųsti pas mūsų tautą, mums pranešė apie jūsų garbę, šlovę ir džiaugsmą. Mes džiau-
gėmės jų atėjimu, [22] ir štai, kas
jų buvo pasakyta tautos susirinkime, mes užrašėme taip: Žydų pasiuntiniai Antioko sūnus Numenijus ir Jazono sūnus Antipa-

(16) *Kai Romoje...* Autorius, kalbėdamas apie Simono garbę, mini jau čia sutarčių atnaujinimą su svetimomis šalimis. Kaip tos sutartys buvo atnaujintos, paaiškėja iš tolimesnio pasakojimo. Romėnai ir spartiečiai sužinojo apie Jonato mirtį ir apie tai, kad Simonas stojo jo vieton, iš Simono pasiuntinių, apie kuriuos kalba 24 e. Per tuos pasiuntinius jie davė palankų atsakymą. Spartiečių atsakymas duodamas tuojau 20—23 eil., romėnų toliau 15,16—24.

(20) *Spartiečių kunigaikščiai...* Paskutinis Spartos karalius Likurgo sūnus Pelopsas buvo miręs 211 m. pirm Kr., paskutinis valdovas buvo Nabis, užmuštas 192 m. pirm Kr. Po jų spartiečiai buvo valdomi eforų (ἔφοροι), kurie čia gr. t. vadinami archontais (ἄρχοντες). — *Miestai.* Geriau gr. t.: miestas. — (22) *Kas jų buvo pasakyta tautos...* Anot gr. t.: kas jų buvo pasakyta, mes parašėme tautos nutarimuose (viešuose metraščiuose) taip. — *Numenijus...* Pasiuntiniai tie

nerunt ad nos, renovantes nobis-
cum amicitiam pristinam. 23 Et
placuit populo excipere viros glo-
riose, et ponere exemplum ser-
monum eorum in segregatis po-
puli libris, ut sit ad memoriam
populo Spartiatarum. Exemplum
autem horum scripsimus Simoni
magno sacerdoti.
24 Post haec autem misit Si-
mon Numenium Romam, haben-
tem clypeum aureum magnum,
pondo mnarum mille, ad statuen-
dam cum eis societatem.
Cum autem audisset populus
Romanus 25 sermones istos, dixe-
runt: Quam gratiarum actionem
reddemus Simoni, et filiis eius?
26 Restituit enim ipse fratres suos,
et expugnavit inimicos Israel ab
eis, et statuerunt ei libertatem, et
descripserunt in tabulis aereis, et
posuerunt in titulis in monte Sion.
27 Et hoc est exemplum scrip-
turae; OCTAVA decima die men-
sis Elul, anno centesimo septua-
gesimo secundo, anno tertio sub
Simone sacerdote magno in Asa-
ramel, 28 in conventu magno sa-

teris atėjo pas mus atnaujinti su
mumis senos prietelystės. 23 Tau-
tai patiko priimti žmones garbin-
gai ir padėti jų žodžių nuorašą
ypatingose tautos knygose, kad
būtų Spartiečių tautai atsiminī-
mas. Šio gi dalyko nuorašą mes
siunčiame vyriausiam kunigui Si-
monui.
24 Po to Simonas nusiuntė
Numenijų Romon su dideliu auk-
siniu skydu, sveriančiu tūkstantį
minų, padaryti su jais sąjungos.

Romos tauta, išgirdus 25 ši-
tuos dalykus, tarė: Kaip mes pa-
dėkosime Simonui ir jo sūnums?
26 Nes jis išvadavo savo brolius
ir išnaikino iš Izraėlio jo neprie-
telius. Jie patvirtino pilną jo lai-
svę ir tai parašė ant varinių len-
tų, kurias jie padėjo ant šulų Sio-
no kalne.
27 Štai to rašto nuorašas: Aš-
tuonioliktą elulio mėnesio dieną
šimtas septynias dešimtis antrais
metais, trečiaisiais vyriausiojo ku-
nigo Simono metais Asaramėlyje
28 dideliame kunigų, tautos kuni-

---

patys, kuriuos buvo išsiuntęs Jonatas 12,16.

(24) *Po to...* Kai kurie aiškintojai spėja, kad čia autorius kalba apie pasiuntimą Numenijaus Romon antrą kartą, bet tai netikėtina. Žodžiai *po to* čia yra tik perėjimo formulė, laiko jie nenurodo. — *Skydu, sveriančiu...* Tai buvo dovana romėnams. Kad skydas būtų svėręs 1000 minų, sunku tikėti, nes viena syrų mina svėrė jau 642 gr.; tat žodį „sveriančiu“ reiktų išleisti, taip kaip jo nėra syr. vertime ir nėra romėnų atsakyme. 15,18. Laikant miną piniginiu vienetu, skydas buvo vertas arti 300.000 litų (anot kitų, pusę tiek).

Romos. To žodžio nėra gr. t., ir jis čia nereikalingas, nes kalbama ne apie Romos, bet apie žydų tautos sustatytą ir viešai paskelbtą dokumentą apie Simono nuopelnus savo tautai. Tokių gyriaus ir pagarbos dokumentų galima rasti ir pas kitas senovės tautas. — (25) *Šituos dalykus:* kas pasakyta 16—23 eil. — (26) *Nes jis...* Trumpa Simono ir jo šeimynos nuopelnų žydų tautai santrauka. Anot gr. t.: nes jis kovojo, jis ir jo broliai ir jo tėvo namai; jie sunaikino Izraėlio neprietelius ir patikrino jo laisvę. Ir jie parašė tų dalykų atsiminimą ant skaistvarinių lentų ir padėjo jas ant šulų Siono kalne. Vulgatos žodžiai: *statuerunt ei libertatem,* reikia suprasti ne apie tautos pripažintą ir patvirtintą ypatingą laisvę (pvd., nuo mokesčių, muitų ir t.t.) Simonui, bet apie laisvę Simono ir jo brolių patikrintą Izraėlio tautai; tauta gi tą patikrinimą įrašė į gyriaus dokumentą.

(27) *Aštuonioliktą...* Maždaug pirmose rugsėjo mėnesio dienose (plg.

cerdotum, et populi, et principum
gentis, et seniorum regionis, no-
ta facta sunt haec: Quoniam fre-
quenter facta sunt praelia in re-
gione nostra. 29 Simon autem Ma-
thathiae filius ex filiis Iarib, et
fratres eius dederunt se periculo,
et restiterunt adversariis gentis
suae, ut starent sancta ipsorum,
et lex: et gloria magna glorifica-
verunt gentem suam. 30 Et con-
gregavit Ionathas gentem suam,
et factus est illis sacerdos mag-
nus, et appositus est ad popu-
lum suum. 31 Et voluerunt inimi-
ci eorum calcare, et atterere re-
gionem ipsorum, et extendere
manus in sancta eorum. 32 Tunc
restitit Simon, et pugnavit pro
gente sua, et erogavit pecunias
multas, et armavit viros virtutis
gentis suae, et dedit illis stipen-
dia: 33 et munivit civitates Iudae-
ae, et Bethsuram, quae erat in fi-
nibus Iudaeae, ubi erant arma ho-
stium antea: et posuit illic prae-
sidium viros Iudaeos. 34 Et Ioppen
munivit, quae erat ad mare: et Ga-
zaram, quae est in finibus Azoti, in
qua hostes antea habitabant, et col-
locavit illic Iudaeos: et quaecum-
que apta erant ad correptionem eo-
rum, posuit in eis. 35 Et vidit popu-
lus actum Simonis, et gloriam, qu-
am cogitabat facere genti suae, et
posuerunt eum ducem suum, et
principem sacerdotum, eo quod
ipse fecerat haec omnia, et iustiti-

gaikščių ir šalies vyresniųjų su-
sirinkime štai kas buvo pareikšta:
Kadangi mūsų šalyje dažnai bū-
davo kovų, 29 tai Matatijo iš Ja-
ribo vaikų sūnus Simonas ir jo
broliai statė save į pavojų, pasi-
priešino savo tautos priešams,
kad galėtų išlikti jų šventykla ir
įstatymas, ir jie laimėjo savo
tautai didelės garbės. 30 Jonatas
surinko savo tautą, patapo jiems
vyriausiuoju kunigu ir buvo pa-
laidotas su savo tauta. 31 Kai jų
neprieteliai norėjo sumindžioti ir
sutrinti jų šalį ir ištiesti rankas
prieš jų šventyklą, 32 tuomet Si-
monas pasipriešino ir kovojo už
savo tautą; jis išleido daug pini-
gų, apginklavo drąsius savo tau-
tos vyrus ir mokėjo jiems algą.
33 Jis sustiprino Jūdėjos miestus ir
Betsurą Jūdėjos pakraštėje, kame
anksčiau buvo neprietelių ginklai,
ir pastatė tenai žydų kareivių įgu-
lą. 34 Jis sustiprino Jopę prie jū-
ros ir Gazarą Azoto pakraštėje,
kame anksčiau gyveno neprietė-
liai, ir apgyvendino tenai žydus,
ir jis aprūpino tuos miestus vi-
su, ko tik reikėjo jiems ginti.
35 Tauta matė Simono veiklą ir
garbę, kurią jis buvo sumanęs
įgyti savo tautai; jie įstatė jį sa-
vo vadu ir vyriausiuoju kunigu,
nes jis visa tai buvo padaręs, iš-
laikė savo tautai teisybę ir išti-
kimybę ir visaip stengėsi išaukš-
tinti savo tautą. 36 Jo dienose vi-

Neem. 6,15) 140 m. pirm Kr. Elulis — šeštas žydų metų mėnuo. — *Asaramėlyje.* Gr. t.: Saramėlyje. — Spėjama, kad taip vadinosi žydų tautos susirinkimų vieta Jeruzalėje. Kiti aiškintojai mano, kad 1 Mak. kn. vertėjas į graikų kalbą to žodžio nesupratęs; ebr. t. galėjo būti *ba-chacar'am'El,* t. y. Dievo tautos kieme, todėl: didžiajame bažnyčios šventoriuje; arba *šar'am'El,* t. y. Dievo tautos kunigaikštis; tai jau būtų Simono titulo dalis. — **(29)** *Iš Jaribo:* arba Joaribo. Vz. 1 Kron. 24,7; plg. 1 Mak. 2,1. — **(30)** *Surinko savo...:* stojo tautos priešakyje, ėmė jai vadovauti. — **(32)** *Apginklavo...* Plg. 13,10... — **(33)** *Betsurą.* Tai buvo ypač svarbi vieta Jeruzalei ginti (4,29; 11,65). — **(34)** *Jopę prie jūros.* Plg. 12,33 ir

am, et fidem, quam conservavit
genti suae, et exquisivit omni modo
exaltare populum suum. 36 Et in
diebus eius prosperatum est in
manibus eius, ut tollerentur gentes de regione ipsorum, et qui in civitate David erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant, et contaminabant omnia, quae in circuitu sanctorum sunt, et inferebant plagam magnam castitati:
37 et collocavit in ea viros Iudaeos ad tutamentum regionis, et civitatis, et exaltavit muros Ierusalem. 38 Et rex Demetrius statuit
illi summum sacerdotium. 39 Secundum haec fecit eum amicum suum, et glorificavit eum gloria
magna. 40 Audivit enim quod appellati sunt Iudaei a Romanis amici, et socii, et fratres, et quia susceperunt legatos Simonis gloriose: 41 et quia Iudaei, et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, et summum sacerdotem in aeternum, donec surgat propheta fidelis: 42 et ut
sit super eos dux, et ut cura esset illi pro sanctis, et ut constitueret praepositos super opera eorum, et super regionem, et super arma, et super praesidia: 43 et
cura sit illi de sanctis: et ut au-

sa gerai sekėsi, jam vadovaujant, taip kad buvo pašalinti iš jų šalies pagonys, taip pat tie, kurie buvo Dovido mieste Jeruzalėje, pilyje, iš kur jie išeidavo, sutepdavo visa, kas buvo aplink šventyklą, ir darydavo didelį nuostolį jos tyrumui. 37 Jis pastatė joje žydų vyrus šaliai ir miestui saugoti ir padarė aukštesnes Jeruzalės sienas. 38 Karalius Demetrijus patvirtino jam vyriausiąją
kunigystę; 39 to žiūrėdamas jis padarė sau iš jo prietelį ir paaukštino jį didele garbe. 40 Nes jis
buvo girdėjęs, kad žydai buvo romėnų vadinami prieteliais, sąjungininkais ir broliais, ir kad jie buvo priėmę Simono pasiuntinius
garbingai, 41 ir jog žydai ir jų kunigai buvo nusistatę, kad jis būtų jų vadas ir vyriausias kunigas visiems laikams, iki kils ištikimas
pranašas, 42 ir kad jis būtų jiems
vadas, kad rūpintųsi šventovėmis, kad skirtų viršininkus visiems jų reikalams, šaliai, ginklams ir įguloms, 43 kad jis rūpintųsi šventovėmis, kad būtų visų klausomas, kad jo vardu būtų rašomi visi nutarimai šalyje, ir kad jis vilkėtų purpura ir auksu; 44 kad nie-

---

13,29. — *Gazarą.* Plg. 13,43. — *Azoto pakraštėje.* Azoto plotas buvo labai didelis, taip kad jis galėjo siekti gana toli nuo Azoto buvusią Gazarą. — (40) *Romėnų...* Plg. 16—24 eil. — (41) *Kad jis būtų...:* ir jo ainiai. Paskutinis teisėtu keliu pasiekęs vyriausiąją kunigystę buvo Onijas III (2 Mak. 3,1). Jį atstatė Antiokas Epifanas 174 m. pirm Kr. ir pardavė jo vietą jo broliui Jazonui. Onijo sūnus Onijas IV, kai jo tėvas buvo nužudytas Dafnėje, pabėgo į Aigiptą, pastatė Leontopolyje bažnyčią (tai buvo priešinga įstatymui, Atk. 12,5), ėjo tenai vyriausiojo kunigo pareigas ir tuo pačiu jis draug su savo šeimyna neteko savo teisių Jeruzalėje. Ta aplinkybė dabar paskatino žydus pareikšti savo nusistatymą dėl vyriausios kunigystės, ir jie pasisakė už pripažinimą paveldėtinos vyriausios kunigystės Simono šeimynai, iki kils pranašas, kurs galės paaiškinti, gerai ar negerai jie buvo padarę. — *Ištikimas pranašas.* Tauta senai nebeturėjo pranašų, bet jai buvo žinoma, kad dar kils pranašas (plg. Mal. 4,5), kurs kalbės Dievo vardu. Iki jo atėjimui vyriausios kunigystės pripažinimas Simono šeimynai turėjo būti laikomas provizoriniu. — (42) *Viršininkus visiems jų darbams:* kas iš kunigų ir lėvitų ir kuriuos darbus

diatur ab omnibus, et scribantur
in nomine eius omnes conscrip-
tiones in regione: et ut operiatur
purpura, et auro: 44 et ne liceat ulli
ex populo, et ex sacerdotibus irri-
tum facere aliquid horum, et con-
tradicere his, quae ab eo dicuntur,
aut convocare conventum in re-
gione sine ipso: et vestiri purpura,
et uti fibula aurea. 45 qui autem
fecerit extra haec, aut irritum
fecerit aliquid horum, reus erit. 46
Et complacuit omni populo sta-
tuere Simonem, et facere secun-
dum verba ista. 47 Et suscepit Si-
mon, et placuit ei ut summo sacer-
dotio fungeretur, et esset dux, et
princeps gentis Iudaeorum, et
sacerdotum, et praeesset omnibus.
48 Et scripturam istam dixe-
runt ponere in tabulis aereis, et
ponere eas in peribolo sanctorum,
in loco celebri: 49 exemplum au-
tem eorum ponere in aerario, ut
habeat Simon, et filii eius.

kam iš tautos ir iš kunigų nebū-
tų valia nieku versti bet ką iš ši-
tų dalykų ir prieštarauti tam, kas
jo sakoma, ar sušaukti susirinki-
mą šalyje be jo, apsivilkti purpu-
ra ir nešioti auksinę sagtį; 45 kas
gi darytų ką priešingai, ar ką nie-
ku verstų, tas bus nusikaltėlis!
46 Visai tautai patiko taip įstatyti
Simoną ir daryti taip, kaip pasa-
kyta. 47 Simonas priėmė ir suti-
ko būti vyriausiuoju kunigu, žy-
dų tautos ir kunigų vadu ir ku-
nigaikščiu ir visų viršininku.

48 Be to, jie įsakė įrėžti šitą
nutarimą varinėse lentose ir pa-
dėti šventyklos šulų prieangyje vi-
siems matomoje vietoje, 49 o jo
nuorašą padėti į iždinę, kad jis
būtų Simonui ir jo sūnums.

b) Simono santykiai su Antioku VII Sidiečiu.

Caput XV. 1 Et misit rex An-
tiochus filius Demetrii epistolas
ab insulis maris Simoni sacerdo-

15 perskyrimas. 1 Demetri-
jaus sūnus karalius Antiokas at-
siuntė iš jūros salų vyriausiam

ɔei patarnavimus turėjo atlikti baž-
nyčioje. — (47) *Vadu ir kunigaikščiu.*
Gr. στρατηγὸς καὶ ἐθνάρχης, kariuomenės
vadas (generolas) ir tautos viršinin-
kas (kunigaikštis).

(48) *Prieangyje:* gali būti, kad
izraėlitų šventoriuje.

15,1—16,10. Buvusio nelaisvėje De-
metrijaus brolis Antiokas VII Sidie-
tis paima valdžią Syrijoje ir rašo
prietelišką raštą Simonui (15,1—14).
Simono pasiuntiniai atneša jam iš Ro-
mos palankų laišką (15,15—24). An-
tiokas, Simono padedamas, nugalėjęs
savo priešą Trifoną, nusigręžia nuo
Simono ir siunčia savo vadą Ken-
debiejų prieš žydus (15,25—41); ta-
čiau Simono sūnūs Jonas ir Jūdas
Kendebiejų nugali (16,1—10).

(15,1) *Demetrijaus:* Demetrijaus
Sotero, iš kurio sostą atėmė Aleksan-
dras (10,50). Šitas Antiokas, vadi-
namas Sidiečiu, nes buvęs išauklė-
tas Sidėje, buvo tikras brolis Deme-
trijaus II, kurs buvo patekęs į partų
nelaisvę (14,3). Šiam karaliui esant
nelaisvėje, jo teisių prieš Trifoną bu-
vo stoję ginti jo vadai, Antiokas gi
VII klaidžiojo iš vienos vietos į kitą,
nes nė vienas Syrijos miestas, bijo-
damas Trifono, neišdrįso jo priimti.
Gavęs žinią apie savo brolio nelaisvę
ir jo žmonos Kleopatros kviečiamas,
Antiokas ryžosi siekti Syrijos sosto,
norėdamas gi patikrinti sau iš anksto
Simono pagalbą, parašė jam raštą su
pažadais, kaip spėjama, iš Rodo sa-
los. — (2) *Karalius.* Antiokas jau

ti, et principi gentis Iudaeorum,
et universae genti: 2 et erant con-
tinentes hunc modum: REX An-
tiochus Simoni sacerdoti magno,
et genti Iudaeorum salutem.
3 Quoniam quidem pestilentes ob-
tinuerunt regnum patrum nostro-
rum, volo autem vindicare reg-
num, et restituere illud sicut erat
antea: et electam feci multitudinem
exercitus, et feci naves bellicas.
4 Volo autem procedere per re-
gionem ut ulciscar in regno meo.
5 Nunc ergo statuo tibi omnes
oblationes, quas remiserunt tibi
ante me omnes reges, et quae-
cumque alia dona remiserunt ti-
bi: 6 et permitto tibi facere per-
cussuram proprii numismatis in
regione tua: 7 Ierusalem autem
sanctam esse, et liberam: et om-
nia arma, quae fabricata sunt, et
praesidia, quae construxisti, quae
tenes, maneant tibi. 8 Et omne
debitum regis: et quae futura
sunt regi, ex hoc, et in totum
tempus remittuntur tibi. 9 Cum
autem obtinuerimus regnum no-
strum, glorificabimus te, et gen-
tem tuam, et templum gloria mag-
na ita ut manifestetur gloria ve-
stra in universa terra.

10 Anno centesimo septuage-
simo quarto exiit Antiochus in
terram patrum suorum, et con-
venerunt ad eum omnes exerci-
tus, ita ut pauci relicti essent cum

žydų tautos kunigui ir kunigaik-
ščiui Simonui ir visai tautai laiš-
ką, 2 kurio turinys buvo toks: Ka-
ralius Antiokas vyriausiam kuni-
gui Simonui ir žydų tautai siun-
čia sveikinimą. 3 Kadangi nedo-
rėliai pasisavino mūsų tėvų ka-
ralystę, aš gi noriu atsiimti kara-
lystę ir padaryti ją vėl tokią, kaip
buvo pirma, tai aš susirinkau
gausingą kariuomenę ir pasistaty-
dinau kariškų laivų. 4 Aš noriu
ateiti į šalį, atkeršyti tiems, kurie
sunaikino mūsų šalį ir kurie su-
griovė daug miestų mano kara-
lystėje. 5 Taigi dabar aš patvirti-
nu tau visas mokesčių lengvatas,
kurias yra suteikę tau pirm ma-
nęs visi karaliai, ir visas kitas do-
vanas, kurias jie tau padarė. 6 Aš
leidžiu tau mušti savus pinigus
tavo šalyje. 7 Jeruzalė turi būti
šventa ir laisva. Visi padirbtieji
ginklai ir tavo pastatytos tvirto-
vės, kurias tu laikai, tepasilieka
tau. 8 Visos duoklės, kurios pri-
klauso karaliui ir priklausys ka-
raliui nuo šio meto ir visais lai-
kais, tau atleidžiamos. 9 Kai gi
mes atsiimsime savo karalystę,
mes išaukštinsime labai didele
garbe tave, tavo tautą ir bažny-
čią, taip kad jūsų garbė pasireikš
visoje žemėje.

10 Šimtas septynias dešimtis
ketvirtais metais Antiokas išėjo į
savo tėvų šalį, ir prie jo susirin-
ko visi kariuomenės būriai, taip
kad su Trifonu liko tik nedaug

---

laikė save karaliumi, nors jis dar nebuvo nėkieno pripažintas. — *Vyriausiam...* Gr. t.: vyriausiam kunigui ir kunigaikščiui Simonui ir žydų tautai. — (3) *Nedorėliai.* Plg. 10,61. Taip čia Antiokas vadina visų pirma Trifoną ir Mitridatą (13,19.20; 14.2). — (6) *Mušti savo pinigus.* Tai buvo visai nauja teisė, suteikiama Simonui. Savų pinigų kalimas buvo laikomas visiškos nepriklausomybės žyme. — (7) *Jeruzalė...* Plg. 10,31 14,33. — (8) *Visos duoklės...* Plg. 13,39.

(10) *Šimtas...:* 138 m. pirm Kr. — *Išėjo:* iš Seleukijos, kur jis buvo susidėjęs su Kleopatra. — *Visi kariuomenės...* Trifonas buvo pasidaręs visiems nebepakenčiamas. Tai žinojo

Tryphone. [11] Et insecutus est eum Antiochus rex, et venit Doram fugiens per maritimam: [12] sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, et reliquit eum exercitus. [13] Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, et octo millibus equitum: [14] et circuivit civitatem, et naves a mari accesserunt: et vexabant civitatem a terra, et mari, et neminem sinebant ingredi, vel egredi.

[15] Venit autem Numenius, et qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas regibus, et regionibus scriptas, in quibus continebantur haec: [16] LUCIUS consul Romanorum, Ptolemaeo regi salutem. [17] Legati Iudaeorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam, et societatem, missi a Simone principe Sacerdotum, et populo Iudaeorum. [18] Attulerunt autem et clypeum aureum mnarum mille. [19] Placuit itaque nobis scribere regibus, et regionibus ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, et civitates eorum, et regiones eorum: et ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos. [20] Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum. [21] Siqui ergo pestilentes refugerunt de regio-

žmonių. [11] Karalius Antiokas jį vijosi, o jis bėgdamas pajūriu atvyko į Dorą, [12] nes jis matė, kad jį buvo apnikusios nelaimės ir kad kariuomenė buvo jį palikusi. [13] Antiokas sustojo ties Dora su šimtu dvidešimčia tūkstančių kovotojų pėstininkų ir aštuoniais tūkstančiais raitelių. [14] Jis apsupo miestą, ir laivai prisiartino iš jūros pusės. Jie spaudė miestą iš sausumos ir iš jūros, ir niekam neleido nei įeiti nei išeiti.

[15] Tuo tarpu atvyko iš Romos miesto Numenijus ir su juo buvusieji su laiškais karaliams ir šalims, kuriuose štai kas buvo parašyta: [16] Romėnų konsulas LUCIJUS siunčia sveikinimą karaliui Ptolemiejui. [17] Pas mus buvo atėję senos prietelystės ir draugystės atnaujinti žydų pasiuntiniai, mūsų prieteliai, atsiųsti vyriausiojo kunigo Simono ir žydų tautos. [18] Jie taip pat atnešė ir auksinį tūkstančio minų skydą. [19] Taigi mums patiko parašyti karaliams ir šalims, kad nedarytų jiems pikta ir nekariautų prieš juos, nei prieš jų miestus, nei prieš jų kraštus, ir kad nepadėtų tiems, kurie prieš juos kovoja. [20] Mes mielu noru priėmėme iš jų skydą. [21] Taigi jei kurie nedorėliai atbėgo iš jų šalies pas jus,

---

Antiokas ir tuo naudojosi. — **(11)** *Bėgdamas:* iš Penikijos (Juozapas Fl.). — *Į Dorą.* Senovės kananiečių miestas prie Tarpžemės jūros, netoli nuo Karmėlio kalno. To miesto plotas 3 Kar. 4,11 vadinasi Nefat-Dor.

(15) *Numenijus.* Plg. 14,24. — **(16)** *Lucijus.* Gal pirmą kartą konsulu išrinktas 139 m. pirm Kr. Lucius Calnius Piso. Draug su juo antruoju konsulu buvo Marcus Popilius Laenas. — *Ptolemiejui:* Aigipto karaliui Ptolemiejui VII Fiskonui (Evergetui II), kurs, mirus jo broliui Filometoriui, viešpatavo dar 29 metus (146—117 pirm Kr.). Duodamas čia tik vieno tokio laiško nuorašas, nes visi kiti buvo į jį panašūs (plg. 22 e.). — **(18)** *Tūkstančio minų...* Čia nesakoma, kad skydas būtų svėręs tūkstantį minų; tiek minų jis buvo vertas (plg. 14,24). — **(19)** *Mums patiko...* Tuo pačiu romėnai prisiėmė pareigą reikale ginti žydų tautą. — **(21)** *Atbėgo iš jų šalies...* Panašią teisę gavo vėliau Erodas iš ciesoriaus Augusto prieš visus pabėgusius į Romos valstybę žydus.

ne ipsorum ad vos, tradite eos
Simoni principi sacerdotum, ut
vindicet in eos secundum legem
suam.
22 Haec aedem scripta sunt
Demetrio regi, et Attalo, et Aria-
rathi, et Arsaci, 23 et in omnes
regiones: et Lampsaco, et Spartia-
tis, et in Delum, et in Myndum,
et in Sicyonem, et in Cariam, et
in Samum, et in Pamphyliam, et
in Lyciam, et in Alicarnassum, et
in Coo, et in Siden, et in Ara-
don, et in Rhodum, et in Phase-
lidem, et in Gortynam, et Gni-
dum, et Cyprum, et Cyrenen.
24 Exemplum autem eorum scrip-
serunt Simoni principi sacerdo-
tum, et populo Iudaeorum.
25 Antiochus autem rex appli-
cuit castra in Doram secundo,
admovens ei semper manus, et
machinas faciens: et conclusit
Tryphonem, ne procederet.
26 Et misit ad eum Simon duo
millia virorum electorum in au-
xilium, et argentum, et aurum, et
vasa copiosa: 27 et noluit ea ac-
cipere, sed rupit omnia, quae pac-
tus est cum eo antea, et aliena-
vit se ab eo.

atiduokite juos vyriausiam kuni-
gui Simonui, kad juos nubaustų,
eidamas savo įstatymu.

22 Tokių pat dalykų buvo pa-
rašyta karaliui Demetrijui, Ataluі,
Ariaratui, Arsakui 23 ir į visus kra-
štus: į Lampsaką, Spartiečiams, į
Delą, į Mindą, į Sikioną, į Kari-
ją, į Samą, į Pampiliją, į Likiją, į
Alikarnasą, į Koą, į Sidę, į Ara-
dą, į Rodą, į Paselį, į Gortiną, į
Gnidą, į Kiprą ir į Kirenę. 24 Jų
gi nuorašą jie atsiuntė vyriausiam
kunigui Simonui ir žydų tautai.

25 Karalius Antiokas apgulė
Dorą jau antrą dieną, nuolat ją
puldamas ir statydamas karo pa-
buklus; jis uždarė Trifoną, kad
tasai neišeitų.
26 Simonas atsiuntė jam pa-
galbon du tūkstančiu rinktinių vy-
rų, sidabro, aukso ir daug ginklų.
27 Bet tasai nenorėjo priimti. Jis
pavertė nieku visa, ką anksčiau
buvo su juo sutaręs, ir nusigrę-
žė nuo jo.

---

(22) *Demetrijui:* Syrijos karaliui Demetrijui II, kurs gal dar tuo metu nebuvo patekęs į partų nelaisvę. — *Atalui:* Pergamo karaliui Atalui II; Atalas III pradėjo viešpatauti ne anksčiau, kaip 138 m. — *Ariaratui:* Kapadokijos karaliui Ariaratui V (162—131 pirm Kr.). — *Arsakui:* partų karaliui Arsakui (vz. auk. 14,2). — (23) *Į Lampsaką.* Lampsakas Mizijos miestas; bet gr. t. čia yra kitas vardas: Sampsamas, kurio vieta nežinoma. — *Spartiečiams.* Vz. 12,7. — *Į Delą.* Mažiausia Kikladų sala. — *Į Mindą:* pajūrio miestas Karijos provincijoje. — *Į Sikioną.* Vienas svarbesniųjų Peloponeso miestų, į vakarus nuo Korinto. — *Kariją.* Mažosios Azijos provincija pietvakarių pajūryje. Vyriausias jos miestas Alikarnasas. — *Samą...* Samas, Koas, Rodas. Kipras salų vardai. Pampilija ir Likija Maž. Azijos provincijų vardai. Sidė, Paselis, Gnidas miestai Maž. Azijoje, Gortina Krėtos saloje, Aradas Penikijoje prie Eleutero upės, Kirenė Libijos miestas Afrikoje.

(25) *Antrą dieną.* Kaip tik miestas buvo apsuptas iš visur, Antiokas jau antrą dieną pradėjo artinti savo kariuomenę prie miesto (plg. 13.14 e.).

(26) *Simonas atsiuntė...* Fl. Juozapo pasakojimu, Simono siunčiamą pagalbą Antiokas pradžioje priimdavęs su nemažu džiaugsmu, bet apsupęs jau bėgantį savo priešą Trifoną, jis pasijunta galįs pasitikėti savo jėgomis, atstumia naują Simono atsius-

[28] Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Ioppen, et Gazaram, et arcem, quae est in Ierusalem, civitates regni mei: [29] fines earum desolastis, et fecistis plagam magnam in terra, et dominati estis per loca multa in regno meo. [30] Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis, et tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Iudaeae. [31] Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, et exterminii, quod exterminastis, et tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, et expugnabimus vos. [32] Et venit Athenobius amicus regis in Ierusalem, et vidit gloriam Simonis, et claritatem in auro, et argento, et apparatum copiosum: et obstupuit: et retulit ei verba Regis.

[33] Et respondit ei Simon, et dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus: sed hereditatem patrum nostrorum, quae iniuste ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est. [34] Nos vero tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum. [35] Nam de Ioppe, et Gazara quae expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, et in regione nostra: horum da-

[28] Po to jis atsiuntė pas jį vieną savo prietelį, Atenobijų, su juo derėtis ir pasakyti: Jūs laikote paėmę mano karalystės miestus Jopę, Gazarą ir pilį Jeruzalėje. [29] Jų plotus jūs sunaikinote, padarėte daug žalos šalyje ir pasiėmėte daug mano karalystės vietų. [30] Taigi dabar atiduokite miestus, kuriuos esate paėmę, ir mokesčius iš tų vietų, kurias jūs valdėte ne Jūdėjos sienose. [31] O jei ne, tai duokite už juos penkis šimtus talentų sidabro ir kitus penkis šimtus talentų sidabro už jūsų padarytus sunaikinimus ir už miestų mokesčius; kitaip mes ateisime ir kovosime prieš jus. [32] Taigi karaliaus prietelis Atenobijus atvyko į Jeruzalę; jis pamatė Simono garbingumą, aukso ir sidabro blizgėjimą ir didelį puošnumą, ir buvo nustebintas; jis pranešė jam karaliaus žodžius.

[33] Jam atsakydamas Simonas tarė: Svetimos žemės mes neužėmėm ir nelaikome paėmę to, kas svetima, tiktai mūsų tėvų palikimą, kurs mūsų nepritelių kurį laiką buvo neteisingai valdomas. [34] Esant gi patogiam metui, mes stengiamės atsiimti mūsų tėvų palikimą. [35] Ką dėl Jopės ir Gazaros, kurių tu reikalauji, tai jos pačios darė daug žalos tautoje ir mūsų šalyje; tačiau už jas mes

---

tą pagalbą ir, panašiai kaip darė kiti Syrijos karaliai, atsiima visus savo pažadus.

(28) *Jūs laikote...* Karalius per savo pasiuntinį daro žydams didelių priekaištų, sutinka dar palikti pačią Jūdėją valdyti Simonui, bet reikalauja grąžinti paskutiniais laikais žydų atgautus miestus ir Antioko Epifano pastatytą pilį Jeruzalėje, siūlo juos brangiai išpirkti ir grąso karu. — (31) *Talentų.* Žydų talentas buvo vertas apie 17.000 litų. — (32) *Aukso ir...* Anot gr. t.: taurių spintą (repositorium calicum) su auksiniais ir sidabriniais indais ir gausingą tarnų daugybę. Plg. 11,58.

(33) *Svetimos...* Simonas atsako ramiai ir gana išdidžiai. — (35) *Tautoje*: žydams. Tuos miestus Simonas valdo karo teisėmis. Atlyginimo už juos galėjo reikalauti Antiokas, kai rašė Simonui pažadų laišką, bet ir dabar jis sutinka pamokėti, kiek randa teisinga.

mus talenta centum. Et non re-
spondit ei Athenobius verbum.
[36] Reversus autem cum ira ad re-
gem, renunciavit ei verba ista, et
gloriam Simonis, et universa, quae
vidit, et iratus est rex ira magna.

[37] Tryphon autem fugit navi
in Orthosiada. [38] Et constituit rex
Cendebaeum ducem maritimum,
et exercitum peditum et equitum
dedit illi. [39] Et mandavit illi mo-
vere castra contra faciem Iudae-
ae: et mandavit ei aedificare Ge-
dorem, et obstruere portas civi-
tatis, et debellare populum. Rex
autem persequebatur Tryphonem.
[40] Et pervenit Cendebaeus Iam-
niam, et coepit irritare plebem,
et conculcare Iudaeam, et capti-
vare populum, et interficere, et
aedificare Gedorem. [41] Et collo-
cavit illic equites, et exercitum:
ut egressi perambularent viam
Iudaeae, sicut constituit ei rex.

Caput XVI. [1] Et ascendit Io-
annes de Gazaris, et nunciavit Si-
moni patri suo quae fecit Cen-
debaeus in populo ipsorum. [2] Et
vocavit Simon duos filios senio-
res, Iudam, et Ioanem, et ait
illis: Ego, et fratres mei, et do-
mus patris mei expugnavimus
hostes Israel ab adolescentia us-
que in hunc diem: et prospera-
tum est in manibus nostris libe-
rare Israel aliquoties. [3] Nunc au-
tem senui, sed estote loco meo,

duosime šimtą talentų. Atenobi-
jus neatsakė jam nė žodžio. [36] Jis
piktas sugrįžo pas karalių, pra-
nešė jam šituos žodžius ir apie
Simono garbingumą ir visa, ką
buvo matęs; tuomet karalius la-
bai įpyko.

[37] Tuo tarpu Trifonas pabėgo
laivu į Ortoziją. [38] Po to karalius
paskyrė pajūrio vadu Kendebieją
ir davė jam pėstininkų ir raitelių.
[39] Jis liepė jam eiti su kariuome-
ne prieš Jūdėją, įsakė jam susti-
printi Gedorą, uždaryti miesto
vartus ir kovoti prieš tautą. Ka-
ralius gi vijosi Trifoną.

[40] Kenedebiejus atvyko į Jam-
niją ir pradėjo erzinti tautą, nai-
kinti Jūdėją, gaudyti žmones ir
užmušinėti, ir stiprinti Gedorą.
[41] Jis pastatė tenai raitelių ir ka-
riuomenės, kad išeidami vaikščio-
tų Jūdėjos keliais, taip kaip bu-
vo jam įsakęs karalius.

16 perskyrimas. [1] Jonas at-
vyko iš Gazaros ir pranešė sa-
vo tėvui Simonui, ką Kendebie-
jus darė prieš jų tautą. [2] Tuomet
Simonas pasišaukė du vyresniuo-
ju sūnu Jūdą ir Joną ir jiems ta-
rė: Aš, mano broliai ir mano tė-
vo namai kovojome prieš Izraė-
lio priešus nuo pat jaunystės iki
šiai dienai, ir keletą sykių pasi-
sekė mūsų rankomis išvaduoti Iz-
raėlį. [3] Dabar gi aš pasenau, to-
dėl jūs būkite mano vietoje ir

---

(37) *Laivu į Ortoziją.* Trifonui, nors jis buvo iš visų pusių apsuptas Doroje, pavyko ištrūkti ir pasiekti Ortoziją, Penikijos uostą, į šiaurę nuo Tripolies, netoli nuo tos vietos, kur įteka į jūrą Eleuteras. Karalius vijosi Trifoną toliau ir užmušė jį Apamėjoje, kame Trifonas buvo užaugęs (Juozapas Fl.). Kendebiejus buvo paliktas Syrijos pajūrio vietininku. — **(39)** *Gedorą.* Gr. t.: Kedroną. (plg. 16,9). Jis turėjo būti netoli nuo Jamnijos, gal dabartinės Katros vietoje.

(40) *Jamniją.* Plg. 10,69.

(16,1) *Iš Gazaros:* kame Jonas gyveno (13,54). Gazara buvo nelabai toli nuo Jamnijos ir Kedrono. — **(2)** *Du vyresniuoju.* Jis turėjo dar trečią sūnų Matatiją (14 e.). — **(3)**

et fratres mei, et egressi pugna-
te pro gente nostra: auxilium ve-
ro de caelo vobiscum sit. [4] Et
elegit de regione viginti millia
virorum belligeratorum, et equi-
tes; et profecti sunt ad Cende-
baeum: et dormierunt in Modin.
[5] Et surrexerunt mane, et abie-
runt in campum: et ecce exerci-
tus copiosus in obviam illis pe-
ditum, et equitum, et fluvius tor-
rens erat inter medium ipsorum.
[6] Et admovit castra contra faciem
eorum ipse, et populus eius, et vi-
dit populum trepidantem ad trans-
fretandum torrentem, et trans-
fretavit primus: et viderunt eum
viri, et transierunt post eum. [7] Et
divisit populum, et equites in me-
dio peditum: erat autem equita-
tus adversariorum copiosus ni-
mis. [8] Et exclamaverunt sacris tu-
bis, et in fugam conversus est
Cendebaeus, et castra eius: et ce-
ciderunt ex eis multi vulnerati: re-
sidui autem in munitionem fuge-
runt. [9] Tunc vulneratus est Iu-
das frater Ioannis: Ioannes au-
tem insecutus est eos, donec ve-
nit Cedronem, quam aedificavit:
[10] et fugerunt usque ad turres,
quae erant in agris Azoti, et suc-
cendit eas igni. Et ceciderunt ex
illis duo millia virorum, et rever-
sus est in Iudaeam in pace.

mano broliai, ir išėję kovokite už
mūsų tautą; dangaus gi pagalba
tebūnie su jumis! [4] Tuomet jis
susirinko iš šalies dvidešimt tūk-
stančių vyrų kovotojų ir raitelių.
Šitie išėjo prieš Kendebiejų ir
nakvojo Modine.
[5] Atsikėlę rytmetį jie ėjo į ly-
gumą. Štai jiems priešais ėjo gau-
singa kariuomenė pėstininkų ir
raitelių; tačiau tarp jų buvo upe-
lis. [6] Tuomet jis su visa savo ka-
riuomene sustojo ties anais ir,
matydamas savo žmones bijant
bristi per upelį, pats perbrido
pirmas. Pamatę jį, vyrai perbrido
paskui. [7] Jis padalino savo ka-
riuomenę ir pastatė raitelius tarp
pėstininkų; priešų gi raitarija bu-
vo labai gausinga. [8] Jis sutrimi-
tavo šventais trimitais, ir Kende-
biejus su savo kariuomene buvo
priverstas bėgti; daug jų krito su-
žeistų, kiti gi pabėgo į tvirtovę.
[9] Tuomet buvo sužeistas Jono
brolis Jūdas; bet Jonas vijosi juos,
iki atvyko į Kedroną, kurį anas
buvo sustiprinęs. [10] Po to jie bė-
go į bokštus, buvusius Azoto lau-
kuose; tačiau jis juos padegė.
Krito iš anų du tūkstančiu vyrų,
ir jis ramiai sugrįžo į Jūdėją.

Todėl jūs būkite... Anot gr. t.: jūs (Dievo) malone esate amžiaus stiprumoje, todėl stokite mano ir mano brolio vieton ir išėję... — (4) *Modine:* Makabiejų tėviškėje (plg. 2,1; 13,25).

(5) *Upelis.* Gal uadi Rubin. — (6) *Tuomet jis*: Jonas, kurs buvo Simono paskirtas visos kariuomenės vadu (13,53). — (8) *Sutrimitavo šventais...* Vz. Sk. 10,9. — *Į tvirtovę:* į Kedroną (Gedorą). — (9) *Anas:* Kendebiejus. — (10) *Į bokštus...* Sargybos ir piemenų bokšteliai, iš kurių buvo žvalgomasi, ar kartais nesimato ateinančių priešų ir užpuolikų. — *Juos padegė.* Anot gr. t.: Jonas padegęs Azoto miestą, kurį jau anksčiau buvo vieną kartą sudeginęs Jonatas. Plg. 10,84.

16,11—24. Simonas draug su savo sūnumis Jūdu ir Matatiju nužudomas savo žento Ptolemiejaus (11—17). Savo tėvo Simono vietą paima Jonas Irkanas (18—24).

c) Simono mirtis. Jonas Irkanas.

[11] Et Ptolemaeus filius Abobi
constitutus erat dux in campo Ie-
richo, et habebat argentum, et au-
rum multum. [12] Erat enim gener
summi sacerdotis. [13] Et exalta-
tum est cor eius, et volebat ob-
tinere regionem, et cogitabat do-
lum adversus Simonem, et filios
eius, ut tolleret eos.
[14] Simon autem, perambulans
civitates, quae erant in regione
Iudaeae, et sollicitudinem gerens
earum, descendit in Iericho ipse,
et Mathathias filius eius, et Iu-
das, anno centesimo septuagesi-
mo septimo, mense undecimo:
hic est mensis Sabath. [15] Et sus-
cepit eos filius Abobi in muni-
tiunculam, quae vocatur Doch,
cum dolo, quam aedificavit: et fe-
cit eis convivium magnum, et ab-
scondit illic viros. [16] Et cum ine-
briatus esset Simon, et filii eius,
surrexit Ptolemaeus cum suis, et
sumpserunt arma sua, et intrave-
runt in convivium, et occiderunt
eum, et duos filios eius, et quos-
dam pueros eius. [17] Et fecit decep-
tionem magnam in Israel, et red-
didit mala pro bonis.
[18] Et scripsit haec Ptolemaeus,
et misit regi ut mitteret ei exer-

[11] Abobo sūnus Ptolemiejus
buvo pastatytas vadu Jeriko ly-
gumoje; jis turėjo daug aukso ir
sidabro, [12] nes buvo vyriausiojo
kunigo žentas. [13] Jo širdis kėlėsi
į puikybę; jis panorėjo paimti sau
šalį ir galvojo, kaip klasta galė-
tų pašalinti Simoną ir jo sūnus.
[14] Simonas gi, lankydamas mie-
stus, buvusius Judėjos šalyje, ir
jais rūpindamos, atvyko pats su
savo sūnumis Matatiju ir Jūdu į
Jeriką šimtas septynias dešimtis
septintais metais vienuoliktame
mėnesyje, tai yra sabato mėnesy-
je. [15] Abobo sūnus priėmė juos
klastingai tvirtovėlėje, vadinamo-
je Doku, kurią jis buvo pastatęs,
ir iškėlė jiems didelį pokylį; ta-
čiau jis turėjo paslėpęs tenai žmo-
nių. [16] Simonui ir jo sūnums įgė-
rus, Ptolemiejus su savaisiais pa-
kilo, pasiėmė savo ginklus, įėjo
į pokylio vietą ir užmušė jį, du
jo sūnu ir keletą jo tarnų. [17] Taip
jis padarė didelę niekšystę Izraė-
lyje ir atsilygino piktu už gera.
[18] Ptolemiejus parašė apie tai
karaliui ir nusiuntė pas jį, kad

---

(11) *Abobo sūnus Ptolemiejus...* Apie šitą asmenį daugiau žinių kitur nerandame. Graikiškas jo vardas leidžia manyti, kad jis pats ar jo giminė buvo labiau linkę prie graikų įpročių. Jis buvo turtingas, nes galėjo vesti paties vyriausiojo kunigo dukterį, ir gal dar labiau pralobo iš pelno, kurį turėjo duoti jam pavestos pareigos. Simonas, pasitikėdamas juo kaip savo žentu, buvo jį paskyręs svarbios vietos Jeriko lygumoje viršininku; Ptolemiejus gal turėjo sergėti Jordano brastas. Simono išaukštintas jis atsimokėjo jam bjauriausio niekšo nedėkingumu. Jis įsigeidė būti visos Jūdėjos kunigaikščiu ir todėl sumanė nužudyti visą Simono šeimyną.

(14) *Lankydamas...* Savo senatvės nežiūrėdamas, Simonas pats lankė visas savo karalystės vietas ir jomis rūpinosi. — *Šimtas...:* Vasario mėnesyje 135 m. pirm Kr. — (15) *Doku:* gal toje vietoje, kame dabar yra Ain-Duk. — (16) *Įgėrus...:* kai valgydami ir gerdami buvo pasidarę linksmesni ir mažiau atsargūs. — *Užmušė jį:* gal ir pats dalyvaudamas žudynėse.

(18) *Karaliui:* Antiokui Sidiečiui. *Kad taip jis atiduosiąs...* Ptolemiejus, prašydamas kariuomenės, pasižada

citum in auxilium, et traderet ei regionem, et civitates eorum, et tributa.
[19] Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem: et tribunis misit epistolas, ut venirent ad se, et daret eis argentum, et aurum, et dona.
[20] Et alios misit occupare Ierusalem, et montem templi.

[21] Et praecurrens quidam, nunciavit Ioanni in Gazara, quia periit pater eius, et fratres eius, et quia misit te quoque interfici.
[22] Ut audivit autem, vehementer expavit: et comprehendit viros, qui venerant perdere eum, et occidit eos: cognovit enim quia quaerebant eum perdere.
[23] Et cetera sermonum Ioannis, et bellorum eius, et bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, et aedificii murorum, quos extruxit, et rerum gestarum eius:
[24] ecce haec scripta sunt in libro dierum sacerdotii eius, ex quo factus princeps sacerdotum post patrem suum.

atsiųstų jam į pagalbą kariuomenės, kad taip jis atiduosiąs jam šalį, jos miestus ir mokesčius.
[19] Kitus jis nusiuntė į Gazarą nužudyti Jono ir nusiuntė laiškų tūkstantininkams, kad jie ateitų pas jį, kad jis duosiąs jiems sidabro, aukso ir dovanų.
[20] Kitus vėl jis nusiuntė paimti Jeruzalės ir bažnyčios kalno.

[21] Bet vienas žmogus anksčiau atvykęs pranešė Jonui Gazaroje, kad jo tėvas ir jo broliai žuvo, ir kad anas yra išsiuntęs taip pat tavęs užmušti.
[22] Kaip tik jis tai išgirdo, labai nusigando, nutvėrė tuos vyrus, kurie buvo atėję jo nužudyti, ir užmušė juos, nes jis žinojo, kad jie tykojo jo nužudyti.
[23] Kiti Jono darbai, jo karai, jo drąsūs žygiai, kuriuos jis budriai atliko, pastatymas sienų, kurias jis išvedė, ir visas jo veikimas,
[24] štai tai yra aprašyta jo kunigystės dienų knygoje, nuo to meto, kai jis po savo tėvo stojo vyriausiuoju kunigu.

---

atiduoti Antiokui visą šalį su jos miestais, neabejodamas, kad karalius paliks čia jį patį savo vietininku, ar valdovu. Mokesčiai gr. t. neminimi. — (19) *Į Gazarą:* kame Jonas gyveno (13,54). — (20) *Bažnyčios kalno:* iš kurio buvo padaryta tikra tvirtovė.

(23.24) *Kiti Jono darbai...* 1 Mak. knyga baigiama pasakojimu apie Simono mirtį ir laimingą Jono Irkano išsigelbėjimą. Jono istorijos autorius neduoda, nes jis pats tikriausiai gyveno to kunigaikščio laikais, tačiau jis nurodo jos šaltinius, būtent, metraščius, kurie, deja, iki mūsų dienų neišliko. Anot Juozapo Fl., Irkanas viešpatavęs 31 metus ir atlikęs gana daug garbingų darbų. Visų pirma jam tekę jau pirmais metais kariauti prieš Antioką Sidietį, kurs buvo apgulęs Jeruzalę, tačiau po gana ilgos kovos sutikęs padaryti su Jonu taiką. Vėliau Jonui pavykę net dar praplėsti Jūdėjos ribas. Su Jono Irkano mirtimi prasidėjo Makabiejų šeimynos žlugimas. Jo ainiai nebuvo paveldėję Makabiejų gabumų, pasižymėjo godumu, kovojo tarp savęs dėl valdžios ir 63 m. pirm Kr. pasikvietė teisėju ir tarpininku savo byloje Pompėjų. Tasai atėjo su Romos legionais, paėmė jėga Jeruzalę, ir keliolikai metų praslinkus žydams buvo primesta Erodo dinastija, iki pagaliau Titas 70 m. po Kr. sugriovė Jeruzalę ir amžinai panaikino Jūdėjos nepriklausomybę.